

shelve as

Gerefor-
meerde
Kerken in
Neder-
land.
Het zend-
ingsblad

ZENDINGSBLAD

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland

REDACTIE:

Ds. H. DIJKSTRA, Smilde

Dr. J. HANIA, Steenwijk

1916

1916

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZIJT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

REDACTIE
H. DIJKSTRA, Dordrecht
H. HOEKSTRA, Arnhem

SOEMBANG

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR, ZAANDAM.
W. B. RENKEMA, RENKUM.

INHOUD: Brieven naar Antiochië. — Mevr. Colenbrander. — Poerbolinggo. — Alor. — Statistiek. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! We zijn bedroefd. De Heere nam onzen geliefden broeder Ds. H. Hoekstra weg; in dit nummer missen we reeds zijn gewilde meditatie. Voor ditmaal is er geen tijd of gelegenheid iets over hem te schrijven. We stellen dit uit tot het Febr.no.

In de historie der wereld is zeker geen jaar verlopen, dat er zoo-veel menschenbloed is vergoten en zooveel waarde verspild als in het jaar 1915. En het wordt nog niet beter. Het zou wel eens kunnen gebeuren, dat het jaar 1916 zijn voorganger nog weer overtrof. Voor-Indië zou de wapens kunnen opnemen, Noord-Afrika en Turkije zouden Egypte in de pers kunnen nemen om er Engeland uit te drukken; de Centralen zouden dan jubelen en de bloedstroom zou verbreedten. Maar God regeert. Het kan ook anders gaan! De vredenvorst houdt den scepter en niemand zal hem dien ontwringen.

Naar omstandigheden gaat het ons Nederlandsch volk nog al goed en bijzonder onze zending. Heel wat vrees is beschaamd en in heel wat nood is voorzien. Het allerernstigste staat het dunkt mij met de Broedergemeente. Zij is maar klein, maar ze is toch een wereldkerk. Er is, geloof ik, geen werelddeel, waarin de Broedergemeente haar takken niet heeft en zoo staan haar leden tegenover elkander in het veld en schieten elkander dood. Onder zulk een toestand moet het gemeentelieven wel lijden en de inkomsten verdwijnen.

Wij Gereformeerden, mogen roemen in de goedertierenheden des Heeren. Onze zending heeft, zoover ik weet, niet geleden van den nood der tijden. De geldelijke aangelegenheden geven geenerlei zorg. In het Dec. No. gaf onze Quaestor, Ds. W. Breukelaar, een overzicht van inkomsten en uitgaven over het jaar 1914. De ontvangsten waren meer dan een kwart miljoen (f 251,342.12½). Daarvan werd in Indië ontvangen f 132.530.59½.

Dat is voor verreweg het grootste gedeelte, bijna geheel, subsidie van de Hooge Regeering voor de hulpdiensten (School-dienst en Medische-dienst). In Nederland werd ontvangen f 119.812.54. Dat zijn giften. Daar zit geen enkele gulden tusschen, die niet gegeven is. Dat is prachtig. Nu zult gij nog wel een jaar moeten wachten eer onze Quaestor de gegevens heeft voor het jaar 1915, maar ik heb alle hoop, dat de cijfers daarvan ook niet ongunstig zijn. Ons werk in Indië, zoowel op Java als Soemba, ontwikkelt zich regelmatig. Groote sprongen doen wij niet, dat ligt ook niet in onzen aard, maar de keuze van ons hart is en blijft:

Mijn hart zal steeds op U vertrouwen
Mijn mond vindt tot Uw lof
Gedurig ruimer stof
En zal Uw recht en heil ontvouwen
Schoon ik de reeks dier schatten
Kan tellen noch bevatten.

Ik zal blijmoedig henentreden
In 's Heeren mogendheid.
Mijn hart is uitgebreid,
O Heer om Uw gerechtigheden,
Ja, die alleen, te prijzen
Op aangename wijzen.

Ps. 71 : 10 en 11.

Een onaangenaamheid, die soms ook wel eens wat schade kan berokkenen, is de maatregel van de Stoomvaartmaatschappijen, om niet meer langs den korsten weg door het Suez-kanaal, maar langs den langsten weg, rond de Kaap te varen. De jongste bezending uit Indië was omstreeks 5 Nov. van Batavia vertrokken en kwam 20 Dec. in mijn handen, d.i. 45 dagen en nu zullen er nog een tiental dagen bij komen wegens de langere reis. Een brief uit Batavia zal bijna twee maanden op weg zijn eer hij ons in handen komt. Vóór de stoomvaart moesten de zeilschepen denzelfden weg volgen. Zij gebruikten minstens 90 dagen.

Zoo zal Indië dan een nieuwen Gouv. Gen. krijgen. Zijn naam is **Mr. J. P. Graaf van Limburg Stirum**. Hij zal den heer Idenburg opvolgen onder zeer ongunstige omstandigheden. Deze heeft het in Indië zoo gemaakt, dat er lettelijk niemand juicht over zijn vertrek en de nieuwe Gouv. Gen. wordt door niemand met vreugde begroet. Er is onder alle Indische bladen slechts één dat niet meer of minder moppert. Het Bat. Handelsblad alleen is dankbaar. Het weet wel niets goeds te zeggen, maar het vertrouwt, dat minister Pleyte geen verkeerde keus heeft gedaan. De „Banier” noemt dat nieuwe geloof het „Pleyte-ianisme”.

Ik kan niet zeggen, dat ik het verstandig vind van de Indische bladen, om den nieuwen G. G. zoo onhartelijk te begroeten. De toestanden zijn wel veranderd sedert de jongste verkiezingen! De heer Idenburg keert terug, overdekt met glorie. Er zijn weinige G. G.'s geweest, die zooveel roem hebben behaald op den Buitenzorgschen troon.

De pest woedt intusschen op Java nog voort. Er is een tijd geweest, dat haar kracht gebroken scheen. Wat bijzonder met zorg vervult is haar optreden in Solo. Op een briefkaart schrijft Dr. H. A. v. Andel d.d. 9-11-'15: „De pest breidt zich uit. In 6 maanden vóór Sept. 65, in Sept. meer dan 100, in Oct. meer dan 200, in Nov. tot nog toe gemiddeld 10 à 12 per dag. Er stierf een christenvrouw onder verdachte omstandigheden.”

Dat ziet er onrustbarend uit. Gelukkig waren hij en de zijnen volkomen gezond. Mevrouw had de pestlijdster nog bezocht. Het was in Solo zeer

warm. Enkele maanden geleden was het er **koel**, soms beneden de 80 graden; maar nu is het er weer geregeld boven. Als het hier in den zomer 80 graden is dan noemen wij het snik-heet, dan sluiten de scholen wegens de hitte; in Solo is het er geregeld boven.

Het zal wel vruchteloos zijn, want gij zijt beter in het lezen dan in het schrijven; maar ik zou u gaarne eens een vraag voorleggen, n.l. deze: Wat verwacht men toch van de toekomst van Turkije? Dr. Warneck plaatste een stuk van Dr. Zwemer over de levenskracht van den Islam, en vond het noodig er bij te zetten: „Geschreven vóór den oorlog.” Dr. Zwemer vond bij den Islam heel geen echte levenskracht. Wilde Dr. Warneck met deze noot zeggen, dat hij nu wel een ander oordeel zou vellen? De „Stand.” had dezer dagen, no. 13385, een asterisk over Turkije, waarin gewezen wordt op het wonderlijke verschijnsel, dat Turkije en de Islam zoo dood kalm samengaan met de oude vijanden. Ik wil een deel daarvan voor u overschrijven. Het luidt:

Wat had dan meer voor de hand gelegen dan dat de Turksche dweper, nu alles in Europa onderstboven ging, de kans schoon had geacht, om althans op een deel van de zoo ernstige verliezen terug te komen.

En toch, wat men waarneemt is juist het omgekeerde.

Turkije sluit zich bij Bulgarije aan. Het leeft in pais en goeden vrede met Roemenië. Het stoot de Grieken niet af. En het trad in Bond met Oostenrijk, dat 't Bosnië en Herzegewina afnam, en 't lokt haast de Duitschers naar Constantinopel.

't Kan dan ook niet bevreemden, dat de dusgenaamde Heilige Oorlog wel geproclameerd werd, maar dat er geen vuur uitspatte. De Senoussi staken even de bazuin op. En in Klein-Azië viel een kleine actie te bespeuren. Maar voor 't overige scheen 't of de volken van den Islam doof waren geworden. Van een hartstochtelijk opduiken van de Halve Maan uit de wolken schijnt nergens sprake te zijn.

Deze twee woorden van Dr. Warneck en van Dr. Kuyper doen mij vragen.

In den vorigen brief beloofde ik u wat naders over de B. B. en f 3000.—. De zaak is deze. Mij werd ter hand gesteld het genoemde bedrag. De gever wenschte dit een bepaalde bestemming te geven en vroeg mij wat het beste was. Ongeveer in dienzelfden tijd kwam Ds. D. K. Wielenga met Alor aandragen. Ik combineerde dit en raadde dit bedrag te geven voor een nieuwen post op de B. B. Dat geld is bestemd voor een kerk, die een nieuwen post op de B. B. wil openen. Komt er voor 1920 geen uitzicht op zulk een nieuwe missie, dan geeft de Gen. Syn. het een andere bestemming. Intusschen wordt deze f 3000.— met rente op rente bewaard en is er geregeld gelegenheid om er iets bij te voegen. Er moet nog een nul achter. Er moet zooveel kapitaal komen, dat er twee woningen kunnen worden gebouwd en dat de reis en uitrusting van twee gezinnen kan worden betaald. Zoo zoek ik nu om negen mensen, die met elkander ééne nul kunnen schrijven. Dit kan ook beproefd worden door negentig mensen of door negentienhonderd mensen. Als er maar één nul achter komt, dan is het mij gelijk hoevelen of hoe weinigen er aan helpen.

Dr. A. Kuyper heeft zeer begeerd een nieuwe Missie in de B. B. Ik hoop, dat hij zoo lang leeft, dat hij de vervulling dier begeerte aanschouwt. Het kan nog best in orde komen in zijn levenstijd.

t.t H. DIJKSTRA.

Sm., 22-12-'15.

Mevrouw Colenbrander.

Uit Soemba kregen wij een zeer flauw portret van Mevr. Colenbrander en drie kinderen. Er is van gemaakt wat er van te maken was.

Naast mevrouw staat Gerrit Johan, geboren 25 Aug. 1910 en Margaretha Christina,

geboren 21 Jan. 1913. Op schoot ligt Hendrik, geboren 29 Maart 1915.

De oudste zoon **Femmo** was niet thuis toen de foto gemaakt werd. Hij gaat school bij den heer Tj. v. Dijk te Pajeti.

POERBOLINGGO.

Deze plaats heeft als Zendigspost reeds een geschiedenis van jaren. In 1858 werkte er het Nederl. Zend. Gen. (Zend. Hoozoo en Kruijt). Hier woonde toen een weduwe, Mevr. van Oostrom. Deze had ongeveer 60 bedienden en voor hen hield zij godsdienst-oefeningen en gaf zij onderwijs en als er dan waren, die naar haar oordeel gedoopt konden worden, dan zocht zij een Zending of predikant, die het sacrament bediende.

Zend. A. Vermeer bezocht Banjoemaas, de woonplaats van mevr. Van Oostrom de eerste maal op 30 April 1865 en ontmoette daar ook een Chinees, Baba Tek San, over wiens Bij-

belkennis hij opgetogen was, en dien hij al spoedig doopte. Deze Chinees woonde te Poerbolinggo en Zend. A. Vermeer koos daarom deze plaats, om er een zendingspost te vestigen. Den 12 Oct. 1867 des morgens om vijf uur kwam hij aan en betrok het pas gebouwde Zendingshuis.

Wij kunnen die geschiedenis niet van stap tot stap volgen. Deze Zending heeft aldaar gearbeid, onder allerlei verwikkelingen, tot den dag zijns doods, 26 Oct. 1891.

Toen bleef de zendingspost vacant tot de komst van Ds. G. J. Ruissenaers, die 9 Juli 1901 te Rotterdam bevestigd werd en den

4 November 1901 zijn werk te Poerbolinggo begon. Een vacature derhalve van 10 jaren en enkele dagen. Het was een opzoeken en samengaren van wat verstrooid was. Helaas ook dat mocht niet lang duren! Ds. Ruysse-naers stierf den 5 Juni 1907, nadat hij slechts vijf en een halfjaar op Java had mogen arbeiden.

De vacature duurde gelukkig niet zoo lang. Dr. B. J. Esser werd den 28sten Mei 1908 te Rotterdam bevestigd en begon zijn werk te Poerbolinggo den 1sten Nov. 1908.

Sedert ging het werk geregeld en werd ook de Medische hulpdienst ingesteld. Ruim een jaar later 8 Febr. 1910 werd Dr. M. W. Th. van Stokkum door Rotterdam afgevaardigd en, nadat hij 6 Juni 1910 getrouwd was, begon hij zijn werk te Poerbolinggo.

Volgens de laatste opgaven, die mij ten dienste staan (1 Jan. 1914) waren er 130 personen toegelaten ten avondmaal en bestond de geheele gemeente uit 292 zielen. Van deze wonen er te Poerbolinggo 150 en de anderen zijn verstrooid over 4 plaatsen Kartajasa, Pangaloesan, Grendeng en Adiredjo. Op die vijf plaatsen zijn scholen en bovendien is te Poerbolinggo nog een Hollandsche school, Hoofd Mej. J. Weeda.

Tengevolge van de tijdelijke afwezigheid van den predikant, kan ik niet veel verhalen van de gemeente en den arbeid in haar midden.

Maar van het hospitaal vind ik een zeer interessante beschrijving van de hand des heeren Dr. H. S. Pruijs, die aldaar een bezoek heeft gebracht. Het hospitaal staat te Tringgiling, een plaats buiten de stad. Dr. H. S. Pruijs begint:

Na een kort verblijf te Poerbolinggo ben ik zoo geheel vervuld van wat ik daar gezien heb, dat ik niet nalaten kan, u er eens iets van te schrijven.

Het terrein, waarop ons hospitaal verrezen is, was mij niet onbekend. Toen de dokter en zijn gezin zich nog moesten behelpen in de voorloopige gebouwtjes („loofhutten“) had ik het al eens bekeken en mij verheugd over de flinke ruimte en de frissche ligging, een eind buiten de dichter bebouwde en daar-door meer warme, zelfs drukkende hoofdplaats Poerbolinggo.

Er waait een frissche wind door het hospitaal en dat is een goede zaak.

De gebouwen zijn in één woord keurig en daarbij is alles zoo praktisch ingedeeld, dat het voor iemand, die de bezwaren kent, een lust is, er rond te wandelen en te zien, hoe deze overwonnen zijn. Zonder eenige overtollige weelde is er een degelijk stel gebouwen neergezet, waarop ik geen enkele aanmerking zou weten te maken.

En dat alles gebouwd door iemand, die

wel geleerd heeft ons „wonderschoon huis“ te ontleden en te herstellen, maar toch nooit van de bouwkunde in eigenlijken zin iets geleerd had. Het is werkelijk een wonder of liever een bijzondere gelukkige bestiering, dat gij de beschikking hadt over een dokter met zulk een zeldzame praktische begaafdheid.

Op enkele onderdeelen na is nu alles klaar en kan uw dokter een welverdiende rust gaan genieten.

Dr. Pruijs vertelt dan verder dat het hospitaal nog beter gemeubileerd moet worden. Er zijn wel goede bedden voor de zieken, maar overigens is er nog heel wat noodig.

Dat het hospitaal een eind weegs buiten de stad ligt, acht hij zeer goed.

Hij zegt daarvan:

Dat het hospitaal een eindje buiten de stad gelegen is, heeft m. i. nog een voordeel in geheel ander opzicht en wel, wat betreft de evangelie-verkondiging. Licht toch het hospitaal vlak tegenover de kerk, dan komen de zieken Zondags in de gewone godsdienst-oefening en hooren een predikatie, die berekend is op de gevestigde gemeente. Onwillekeurig zal deze prediking over hunne hoofden heengaan. Denk u maar eens in, dat een bootwerker, die nooit het evangelie hoorde, op een goeden dag onder eene prediking van Ds. Sillevius Smit komt te zitten.

Omgekeerd, indien de prediking op zulke behoeften berekend wordt, dus een allereenvoudigste evangeliseerende toespraak, dan levert die geen geestelijk voedsel op voor een gemeente in haar wekelijksche samenkomst.

Te Tringgiling wordt nu des Zondags gepreekt voor de zieken afzonderlijk, terwijl de verplegers en verpleegsters naar Poerbolinggo ter kerke gaan, m. i. een zeer gewenschte splitsing.

Gevolg van deze ligging van het hospitaal is dat de Mis. Pred. niet geregeld daar kon optreden en het moet overlaten aan den helper Jozua.

Dr. H. S. Pruijs heeft dezen helper gehoord en is zeer tevreden. Hooft maar:

Ik woonde de toespraak van Jozua bij en werd er zeer door getroffen, iets wat mij niet dikwijls overkomt.

Behandeld werd de geschiedenis van den krankzinnige in het land der Gaderenen. Hij haatte zijn eigen lichaam, koesterde of verzorgde het niet. Dit was het gevolg van zijn krankzinnigheid, waarvan de Heiland hem verlost. Naar lichaam en ziel werd hij gezond. En nu de toepassing? Gij allen zoekt de genezing van uw kwalen, zoekt als ge gezond zijt voeding en verzorging voor uw lichaam; maar als de Heiland komt om uw

ziel te genezen, hoort gij Hem dan gaarne of zegt ge, ga maar heen uit onze landpalen?

O, vrienden, elken dag komt de Heere Jezus hier bij u, om u wel te doen. Hij komt met Zijn Woord, zoodat ge Hem hooren kunt.

Maar Hij zendt ook Zijn dienstknechten, dokters en verplegers, die uwe wonden verbinden en alzoo hoort ge Hem niet slechts, maar ge ziet en voelt Hem ook in dezen liefdearbeid.

Dr. Pruijs eindigt zijn schrijven met een opwekking gericht tot ons allen en inzonderheid tot de jonge doctoren.

Wat dunkt u, gemeenten in het vaderland, was dat geen treffende boodschap aan deze zieken?

Maar ook, wat dunkt u, jonge dokters, die den Heere vreest en bidt om de komst van Zijn koninkrijk? Is hier niet een eervolle taak in 's Konings dienst voor u weggelegd?

Hier werd op de meest eenvoudige wijze en daardoor zoo treffend uitgelegd de betekenis der medische zending en wat er eigenlijk verwacht mag worden van den missionairen arts. Verder ga ik hier nu maar niet op in. Beter een kort woord, dat pakt, dan een lang betoog.

Zuster Pontier, die het vorige jaar te Poerbolinggo den docter bijstond, is vertrokken en een andere zuster heeft haar plaats ingenomen.

H. D.

ALOR.

Ds. D. K. Wielenga trof op zijn jongste reis naar Java, Ds. Visser van Timor, aan.

Onder meer werd ook gesproken over het eiland Alor, dat bij Timor behoort, en door den predikant van Timor moet bewerkt worden. De heeren dachten dat dit een geschikt eiland was, als één onzer kerken een nieuwe Zending op de Buiten-Bezittingen wilde beginnen. De Resident van Timor nam ook deel aan de besprekingen.

Ds. Wielenga schrijft er van in een brief van 23 Juli 1915.

Vooraf was gesproken over een schoolopziener als de heer Tj. van Dijk voor Timor. Daarna begint Ds. Wielenga over Alor aldus:

„In verband met dezen onderwijzer, die belast zou worden met de opleiding van Goeroe's te Koepang en inspectie van het onderwijs in het algemeen, stelde de dominée mij de vraag of onze zending niet genegen zou zijn een gedeelte van het uitgestrekte zendingsterrein der staatskerk over te nemen. Men kan op Timor en omliggende eilanden het werk niet meer af. De vele duizenden, die onderricht begeeren, kunnen niet bereid worden en op deze wijze gaat de zaak des Heeren en de komst van Zijn rijk schade lijden. Help ons dus en neem een bepaald gedeelte voor uwe rekening, b.v. het groote eiland Alor. Hij stelde mij voor persoonlijk een plaatselijk onderzoek te komen instellen.

„De resident, ook overtuigd dat de Christianisatie van een volk een algemeen Nederlandsch belang is, wilde gaarne een boot ter beschikking stellen om hier en daar eens een kijkje te gaan nemen. Ook dit verzoek heeft u nu officieel bereikt. Onze praeses, die in het Zendingsblad sprak van een maagdelijk terrein, niet te vinden dan in het binnenland van Nieuw Guinea, zal toch in

Alor terrein vinden, dat tamelijk aan dien wensch beantwoordt. Hoe ik persoonlijk denk over zending in 'de Buitenbezittingen is u niet onbekend en, wanneer het mogelijk is, geloof ik, dat wij aan deze roepstem gevolg moeten geven. Of het kan, weet ik niet en kan ik niet beoordeelen, maar afgaande op de aantekening onder mijn stuk in de Macedonieër, ziet br. Dijkstra er wel licht in, mits men hem het terrein maar aanwijst. „Wij moeten natuurlijk niet over één nacht ijs gaan maar het is ook nog vroeg genoeg om bij de volgende Gen. Synode met bepaalde, goed omschreven en gedocumenteerde, voorstellen te komen.

„Ik hoop dus dat ook in deze zaak de broeders de kwestie onder de oogen zullen zien en zoo mogelijk tot een goed einde brengen.

„Gaarne zal ik persoonlijk eens gaan zien en rapport uitbrengen van den stand der zaken.

„Wanneer ik dat zonder voorkennis en goedkeuring uwerzijds zou doen, zou het veel van zijn waarde verliezen en een zuiver persoonlijk zaakje worden, niet in overeenstemming met het doel der vraag, dat n.l. onze zending de vraag overwoog en zoo mogelijk op dit aanbod inging.

„U in deze zoo gewichtige zaak des Heeren licht en wijsheid toebiddend, opdat uwe zoo gewichtige arbeid voor de komst van zijn rijk rijkelijk gezegend worde”.

Tot zoover Ds. Wielenga.

Van die Alor-eilanden weet ik niet veel te vertellen. Men kan ze vinden ten noorden van Timor, in ééne lijn met Flores. Ze dragen vele namen, volgens de bekende kaart van Stemfoort en Siethoff, ze heeten ook: Ombaai, Ombo, Emmer, en Maloewa.

Ze bestaan uit drie eilanden Pantar, Klein-Alor en Groot-Alor. Met zijn drieën zijn ze nog niet zoo groot als Soemba.

Uit de Encyclopaedie van Nederl. Indië neem ik over:

„Alor is verdeeld in 7 regentschappen of staatjes, welke bestuurd worden door Radja's; de bevolking wordt onderscheiden in strand- en bergbewoners, de eersten, naar bewerd wordt, van vreemde afkomst, en hoofdzakelijk van vischvangst en handel levende, de laatsten zich meer op den landbouw toeleggende. Het eiland is zeer bergachtig en de voornaamste voortbrengelen zijn: rijst, gierst, verstoffen, houtsoorten, vogelnestjes en was. Het wordt op de maandelijksche vaart door de booten der Paketvaart-Maatschappij geregeld aangedaan."

Over den godsdienstigen toestand heb ik niets kunnen vinden. H. D.

Korte Berichten. MEDISCHE ZENDING.

Solo.

De Amsterdamsche Kerkeraad benoemde in zijn vergadering van 9 Dec. 1915 als Miss. arts voor Solo den heer K. P. Groot.

Wonosobo.

Dr. F. Gehrels de Miss. arts, die voor Delft naar Wonosobo gaat, landde 16 Nov. 1915 te Batavia.

Chineezzen-Missie

De Amsterdamsche Kerkeraad besloot 9 Dec. 1915 naar het advies der gecommiteerden tot den missionairen dienst, een voorstel, om in overleg en samenwerking met al de zendinge Kerken den arbeid onder de Chineezzen op midden-Java aan te vangen, ter tafel te brengen bij de deputaten voor de zending van de gezamenlijke Gereformeerde Kerken.

Knikkertjes.

Ze komen weer. Maar geduld!

Kalenders 1916.

Zijn niet meer voorhanden.

De Macedoniër.

Men bestelle bij Firma Bouwman en Venema.

Hospitaal te Poerworedjo.

Er begint nu in de zaken van ons hospitaal te Poerworedjo schot te komen.

Er is grond gekocht, waarop het zal moeten verrijzen.

Plannen voor den bouw worden ontworpen. We verwachten ze nog in deze of de volgende maand te zullen ontvangen.

Ook wordt de belangstelling wakker.

We ontvingen hier uit Utrecht reeds flinke giften tot een gezamenlijk bedrag van ruim f 1600.—.

Van de Classe Harderwijk en Apeldoorn en van de Kerk van Ermelo kwam saam f 2500.— in.

Nog een 5 à 6 duizend gulden, en dan zijn de f 15000.—, die we uit eigen fonds moeten betalen, bij elkaar. Het overige komt aan subsidie in, als het hospitaal er staat en in werking is. Tot zoolang moet dit zeer aanzienlijk bedrag opgenomen worden. Nog zorg genoeg dus. Dit zegt Utr. Kerkb.

De Kerk van Utrecht zij geluk gewenscht met dezen goeden voortgang. H. D.

LEESTAFEL.

Jaarboekje voor de Ger. Kerken in Nederland 1916. — E. J. Bosch, Nijverdal. - Keurgarve II, verzameld uit vorige jaarg. v. h. Jaarboekje.

Het jaarboekje is, voor zoo ver ik heb kunnen nagaan, zeer nauwkeurig, de levensbeschrijvingen onzer dooden eenvoudig, het mengelwerk, (vooral het lijden van Ds. Grasma onder zijn brutalen criticus Gerritje, naar het leven geteekend), zeer goed en de Keurgarve wat minder dan het vorige jaar, maar toch heel aardig.

Het Heilige Land bezien in het licht van Bijbel en Historie, door Js. v. d. Linden. — Kampen, J. H. Kok.

Dit boek laat zich aangenaam lezen. Uitnemend geschikt voor alle menschen, die nog niet al te veel over Palestina hebben gelezen. De platen zijn fijn en nieuw. H. XXIV wijdt elf blz. aan de zending in het H. Land en beschrijft treffend den strijd die de zending heeft te voeren in het land, waar het Licht der Lichten is opgegaan.

Genade voor Genade. Predikatiën voor de Christelijke vierdagen, door Dr. J. C. de Moor. — Kampen, J. H. Kok.

Dit zijn feeststoffen en Lijdenspreken. Met onverdeeld genoeg las ik er enkele van. De komst van den Christus, komende tot de geheele wereld, vond ik beschreven Vervolg bladz. 12.

HOOFDDIENST. Inlandsche Christenen.

	Inlandsch personeel.		Aantal gedoopten op 1 Jan. 1915.				tot het Av. toegeletenen.		Aantal gedoopten in 1914.			Overleden in 1914.	Huwelijken in 1914.	Aantal Chr. die gods-dienstonderwijs ontvangen.	Aantal niet-Chr. die gods-dienstonderwijs ontvangen.	Aantal Zondagscholen.	Aantal Zondagsch. onderwijzers.	Aantal Zondagsch. leerl.	Chr. Vereenigingen.	Bijdr. Inl. Chr. voor kerk.	Bijdr. Inl. Chr. voor armen.	Gemiddeld aantal kerkangers 1914.	
	Inl. predikanten.	Inl. helpers evangelisatie.	Inl. helpers evangelisatie.	Mannen.	Vrouwen.	Totaal.	Mannen.	Vrouwen.	Mannen.	Vrouwen.	Kinderen.												
Zendingsterrein kerken Noordel. Provincieën:																							
Kambanroe	—	2	—	52	62	98	32	37	2	—	8	10	2	21	12	1	2	85	—	225 52		130	
Waingapoe	—	1	—	38	28	32	4	7	1	—	3		2	19	12	1	1	26	—	59 04 ⁵		70	
Melolo:																							
Petawang																							
Kedangebokoel	—	2	—	144	149	157	73	90	12	19	41	10	18	—	—	2	50	—	612.—				
Maukawini																							
Was Mima	—	—	—	20	13	39	8	7	—	—	4	1	—	35	28	1	1	22	—	95.87		70	
Pajetti	—	—	—	14	15	10	8	9	—	—	2	—	—	1	20	1	1	70	—			60	
Karoeni	—	—	—															82	—				
Ello Pada	—	—	—															57	—				
Wai Keboebak	—	—	—															41	—				
Memboro	—	—	—															60	—				
La Wonda	—	—	—															28	—				
Wai Mangoera	—	—	—															42	—				
Kadi-Bengedo	—	—	—															29	—				
Pella	—	—	—																				
Totaal Soemba	—	5	—	268	267	336	125	150	15	19	58	21	22	76	72	13	14	592	—	992 73 ⁵		330	
Soerabaia (Pesapen)	—	—	—	6	6	9	6	6			1	1	1			2	3	130	—	± 18.—		20	
Zendingsterrein der Ger. Kerk te Rotterdam:																							
a. geïnstitueerde gen. Poerbolinggo.	2	—	—	75	68	149	67	63	4		16	2	6							90.—			
b. plaatsen waar gearbeid wordt:																							
Kartalasa																							
Grendeng (Karang-Wangkal																							
Adiredjo																							
Pangaloesan																							
Zendingsterrein v. d. Ger. Kerk te Utrecht.																							
a. geïnstitueerde gemeente 1. Poerworedjo	—	—	—	24	42	55	24	42	1	1	4	—	1							geen opgav.		80	
2. Temon	—	—	—	24	38	34	24	38	2	—	2	—	—							"		100	
b. plaatsen waar gearbeid wordt:																							
Koetoardo	—	—	—	16	21	27	16	21	2	—	4	—	—							"		35	

Zendingsterrein v. d. Ger. Kerk te Heeg.	1	—	25	27	54	106	25	27	1	1	4	1	80	6	33.69	18.82	100
a. geïnstituëerde gemeente	—	—	9	10	12	31	9	10	1	1	—	—	—	—	—	—	—
b. plaatsen waar gear- beid wordt:	—	—	14	9	27	50	14	9	1	1	—	—	—	—	—	—	—
Premboen	—	—	6	5	10	21	6	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kaboetoehan	—	—	5	5	9	19	5	5	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Krakal	—	—	7	9	19	35	7	9	1	2	1	1	12	2	15.95	15.26	40
Groedjoegan	—	—	9	4	10	23	9	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Karanganjar	—	—	7	6	15	28	7	6	2	1	—	—	—	—	—	—	—
Gombong	—	—	82	75	156	313	82	75	2	3	11	3	152	38	9.97 ^s	6.17 ^s	15
Pamrian	—	—	90	108	178	376	90	108	6	10	10	6	160	45	2.230.—	223.—	300
Totaal	2	2	82	75	156	313	82	75	2	3	11	3	152	38	—	—	—
Zendingsterrein v. d. Ger. Kerk te Amsterdam.	2	2	90	108	178	376	90	108	6	10	10	6	160	45	2.230.—	223.—	300
a. geïnstituëerde gemeente	—	—	14	19	13	46	14	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
b. plaatsen waar gear- beid wordt:	—	—	18	10	12	40	18	10	2	3	3	1	20	8	—	—	—
Toengkak	—	—	14	13	36	63	14	13	—	—	—	—	20	6	—	—	—
Toeren	—	—	4	5	6	15	4	5	—	—	—	—	30	20	—	—	—
Penten	—	—	2	2	4	8	2	2	—	—	—	—	2	2	—	—	—
Wates	—	—	3	4	8	15	3	4	2	2	2	—	6	2	—	—	—
Tjandi-Sewoe	—	—	2	2	4	8	2	2	—	—	—	—	4	2	—	—	—
Nganti	—	—	1	1	2	4	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Medari	—	—	148	164	263	575	148	164	8	14	20	9	250	83	—	—	—
Wonosari	—	—	48	59	37	144	48	59	11	15	9	2	120	—	213.65	125.—	150
Totaal	6	3	49	60	39	148	49	60	11	15	9	2	120	—	—	—	6
Solo: Ngates Kopen Klaten.	3	3	48	59	37	144	48	59	11	15	9	2	120	—	—	—	—
Totaal	3	3	49	60	39	148	49	60	11	15	9	2	120	—	—	—	—
Zendingsterrein v. d. Ger. Kerk te Delft.	1	1	6	7	11	24	6	7	—	—	2	—	4	3	40.—	25.—	30
Wonosobo	—	—	13	10	21	44	13	10	4	3	13	—	36	27	—	—	—
Bendoengan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Zendingsterrein v. d. Ger. Kerk te Middelburg.	3	3	13	10	21	44	13	10	4	3	13	—	36	27	26.—	22.—	63
Magelang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Pantjassan	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Glajahomba	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Setjang	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal geheele mid- den java zending.	17	17	482	531	837	1850	474	526	35	40	87	19	562	151	—	—	—

SCHOOLDIENST.

Plaatsen waar scholen zijn:	Europ. onderwijzers.	Europ. onderwijzeressen.	Inl. onderwijzers.	Inl. onderwijzeressen.	Christenen.		niet-Christenen.		Inl. internaten.		Schoolgeld gemiddeld per hoofd per maand.	Subsidies.	Aantal scholen.
					Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.			
SOEMBA:													
a. Gewone inl. lagere scholen													
Kambaniroe	—	—	—	—	23	21	33	7	6		f 675.—	1	
Waingapoe	—	—	—	—	6	5	13	2			- 366.50	1	
Lai Kandang			2				27					1	
Melolo			1		23	19	46	16	8			1	
Matawal			1				20					1	
Baing			1				30					1	
Kananggar			1				30					1	
Pajeti			3		3	3	67		23		- 506.25	1	
Lewa Pakoe			1				31					1	
Pameti Haoe			1				20	3	15	1		1	
Karoeni			1	1			82					1	
Pella			2				29					1	
Elo Pada			1				82					1	
Wai Keboebak			3				57					1	
Memboro			2				41					1	
La Wonda			2				60					1	
Wai Mangoera			2				26	2				1	
Kodi Bagedo			1				42					1	
Kweekschool Pajeti	1		2		20		2		21		- 4236.—	1	
Totaal SOEMBA	1		31	1	75	48	738	30	73	1		19	
Poerbo linggo							170				73 ll. gratis verder 10 ct. p. m.	4	
Kertajasa			10								f 840.—		
Karang-Wanghal													
Pangaloesan			3		25	16	47	13			- 485 —	2	
Poerworedjo			1		7	5	27	1			- 145 —	1	
Koetoardjo			1		16	5	5	2			- 130.—	1	
Kesingi			1		6	3	20	1			- 160.—	1	
Derimasari			2		6		23				- 684.—	1	
Tlepek			1		6		30				- 3'0.—	1	
Geparang			2		10	2	85	1			- 481 —	1	
Temon			3		21	7	51	5			- 325.—	1	
Keboemen			2		4	2	49	1			- 130 —	1	
Premboen			2		8	3	20	4			- 444.—	1	
Kaboetoehan			1		6	15	73	4			- 430.—	1	
Glonggong			3		20	4	52	1				1	
Groedjoegan			3		9							1	
Holl. Jav. scholen:													

COLPERTAGE.

	Colporteurs.	Bijbelvrouwen.	Verkochte Bijbels.	Verk. Afzonderl. O. en N. Test.	Verk. Schriftgedeelten.	Tijdschr. en couranten aantal ex. per nr.	Losse tractaten.	Tractaten in boekvorm.	Chr. boeken.
Soemba. (depot te Kambanirroe).			19	14 + 58	70	88			691
Keboemen	1	—	—	60	300	1500	—	1000	50
Magelang	1	—	4	37	248	3500		1202	
Djokja						2000		500	
Solo	3	—	6	23 + 93	8808	4000	—	12364	650
Poerbolinggo						1500			
Wonosobo						600			
	5		29	285	9426	13188	—	15066	1391

in de preek over „Tot de stad Davids" De belofte des H. Geestes doelende niet op één volk of op enkele personen, maar op de geheele menschheid werd geschetst in „Tot een levendmakenden Geest".

Nadere toelichting op het Program van de Antirevolutionaire Partij, door Dr. A. Kuyper, afl. 2—4. Kampen, J. H. Kok.

Wie van 1872 af de „Stand." geregeld heeft gelezen, vindt hier uit den aard der zaak niet veel nieuws. Maar hij leest bekende redeneeringen met genoegen.

George Washington, door Majorie Bowen. — 's-Gravenhage, D. A. Daamen.

Een goede historische Roman. Zeer aangenaam en boeiend.

Palestina en de Bijbel. Bewerkt naar het Engelsch, door Dr. James Neil, door J. A. Wormser.

De Bijbellezer, die nooit veel over Palestina gelezen heeft, gaat hier menigmaal een verrassend licht op. Als de teekeningen bij den tekst stonden, zou het nog beter zijn.

De schrijver is een zendeling maar van de zending is geen sprake.

Kartawidaja Van Koran tot Bijbel. Ned. Zend. Ver. Rotterdam.

Dit boekje is de bekeeringsgeschiedenis van een Soendanees, door hemzelf in het Maleisch beschreven en door zijn zendeling vertaald. De Soendaneesche vorm is zooveel mogelijk behouden. Het is zeer leerzaam.

Zonneglören, door E. von Maltzahn. Naar het Hoogduisch,

door A. Lukkien. — La Rivière en Voorhoeve, Zwolle.

Een roman waarin de rampzalige vruchten des ongeloofs voor het Duitsche volk worden beschreven. Alle herstel moet uitgaan van bekeering. Zeer waar. Maar als een dominé zijn ambt laat varen om een Evangelisatie-vereeniging te dienen, keuren wij dat af.

De plaats der vrouw in Christus gemeente, door A. W. C. Kok. — E. J. Bosch, Nijverdal.

De schrijver bestrijdt en zet op haar plaats Dr. Mej. C. Gerlings, die betoogt, dat aan de vrouwen het recht toekomt om „dezelfde geestelijke functiën te verrichten als de mannen." Heel goed.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Dr. Harrenstein b. f.4.—; Strating b. f.1.90; Hoeksema kn. f.2.50; Dr. Jansen b. f.0.18; Grimmius b. f.0.18; M. S. te R. f.5.—; Buyze kn. f.2.50; Ds. Sleswijk Visser b. f.0.80; Verhorst kn. f.2.50; Trylosa f.1.—; Voogsgeerd b. f.10.20; Vellekoop f.2.50; Steendam b. f.0.88; Ds. Haspers b. f.0.80; v. d. Meulen, v. d. kinderen der Chr. Sch. te Wijnjeterp uit het kn. f.2.—.

SMILDE, 22 Dec. 1915.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba. H. Veenstra te Smilde uit zijn b. f.5.38; Hotze, Staphorst, uit zijn b. f.7.50; Coevorden, v. d. Ger. Zend. Ver. voor het afgebrande huis f.50.—; Vluchtwedde voor id. f.13.50; Roosjen, saldo Kal. f.3.75; Ds. Visser, Oudemarkt, voor den brand f.3.—; N. N. f.1.—; Jong.-Ver. de Krim uit het busje f.5.74¹/₂; A. Z. voor den brand f.5.—.

SMILDE, 22 Dec. 1915.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending. Voor een nieuwe post op de Buitenbezittingen door bemiddeling van Ds. H. Dijkstra f.3000;

door Ds. N. Diemer, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de classe Tiel f21.60; gift van de Geref. Kerk te Drachtster-Compagnie f10.—; legaat van wijlen Mevr de Wed. J. Bos te Rotterdam f1000, na aftrek van successierechten f850; door Ds. W. T. Nijenhuis te Reitsum van Mej. A. Fokkens saldo Zendingskalender f0.75; door G. Dekkers te . . . ? saldo Zendingsblad f3.50; door W. Feringa te Putten o/d. Veluwe $\frac{1}{2}$ collecte Jaarvergadering Jongel.-Ver f4.05 van N. N. f2.64, en $\frac{1}{2}$ van den inhoud van het Zendingsbusje op de Christ. School f2.31, te zamen f9.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Dec. '15.

Voor de Zending te Djogja en Solo.

Sinds de vorige opgave ontvangen: van de Geref. Kerk te Koog-Zaandijk f45.—; gift gevonden in de collecte bij het dankuur te Halfweg f60.—; Pinkstercollecte en bijdragen voor de Zending te Wormer f56.88; van de Geref. Kerk te Sloterweg f14.58; van de Geref. Kerk te Velzen f35.—; gift gevonden in de collecte te Nieuw-Vennip f100; uit de busjes der Zondagschool te Nieuw-Vennip f127.—; van de kerk te Westzaan f12.50; van de Geref. Kerk te Zaandam f300.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Dec. '15.

Ontvangen voor den Missionairen Dienst uit de classe Haarlem: uit Haarlem (A) f100.—, Oostzijde P. C. f143.50, Sloterweg P. C. f43.93, Vijfhuizen, Zendingsbusjes f42.82 $\frac{1}{2}$, N.-Vennip, Zondsch.-busjes f72.—, Wormerveer f35.—, saldo van den Classicaal Zendingsdag van Haarlem f110.—, van de Zend.-Commissie der Geref. Kerk te Nieuwerkerk a/d. IJssel voor Solo f5.—; uit de classe Edam: uit Holysloot f3.—, Landsmeer f15.—, Monnikendam f30.—, Nieuwendam f14.72, Oostzaan f30.—, Purmerend f10.—, Landsmeer (voor kerkbouw te Solo) f10.—, Nieuwendam (gevonden in de collecte) f10.—; uit de classe Alkmaar: uit Anna Paulownapolder f2.50, Broek op Langendijk f75.—, Helder f50.—, Kolhorn f3.04 en busje van E. B. f1.—, Oostereind f18.75, St. Pancras f10.—, Schermerhorn f2.—, Alkmaar (voor kerkbouw te Solo) f50.—, Krabbendam (idem) f37.50, Oostereind (idem) f75.—; uit de classe Edam: uit Buiksloot f30.—, Edam f10.—, Holysloot f3.—, Landsmeer f15.—, Marken f45.—, Purmerend f10.—, Zunderdorp f10.—.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 7 December 1915.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Gedurende het laatste kwartaal werd in dank ontvangen: Bijdr. uit Tjerkwerd, door mej. H. Z.-M. f2.50; een dankoffer, gev. in 't kerkzakje te Oenkerk door Ds. G. f5.—; bijdr. Ger. Kerk Beetsum door Ds. A. f10.—; gecoll. Ger. Kerk Reitsum door Ds. v. R. f2.50; bijdr. Zend.-Comm. Ger. Kerk Idskenhuisen door M. T. f10.—; bijdr. Ger. Kerk Oppenhuisen door bemiddeling van Ds. D. f7.50; bijdr. uit Sneek door W. Z. f35.—; gev. in coll. Ger. Kerk Achlum door Ds. A. f5.—; bijdr. uit Wirdum door R. T. f9.45; bijdr. uit Garijp door M. K. H. f18.—; door bemiddeling van mej. A. v. d. K. te Ferwerd: uit het huisbusje van Ds. v. d. K. f15.—, catechisanten E. G. B. f2.50, T. de Gr. 100 halve centen f0.50, E. G. B.

100 h. centen f0.50, kinderen A. V. 50 nieuwe centen f0.50, samen f19.—; bijdr. Zendingskas Ger. Kerk Workum door J. C. N. f40.—.

Onzen arbeid warm bij U aanbevelend.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMA, Penningmeester.

METSLAWIER, Nov. 1915.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Scholten te Roden, gev. in de coll. f5; H. Timmer te Meppel, een derde winst van de coöperatieve Bakkersveren. „De Christ. Werklieden-Vereen.“ f17.10; Ds. Middelveld te Hoogkerk, uit den spaarpot van S. F. en H. Sysma te Idskenhuisen voor het huis van Krijger f2.50; H. J. Steenberg te Genemuiden, van de Zondagschool voor het huis van Krijger f11.18 $\frac{1}{2}$; Dr. Schot te Hardenberg, een collecte f25; N. N. te Ten Boer f25; Ds. A. Hoeneveld te Nijkerk, voor het huis van Krijger f2.50; F. Plas te Nuis f3; A. J. P. Scheephout te 's-Gravenhage, gev. in de coll. voor het huis van Krijger f1.50; H. Hulzinga te Woldendorp, saldo kal. f1.10; Jac. Salomons te Gasselter-Nijeveen, gev. in de coll. f5; Ds. Boersma te Luiten, nag. Soemba-week f1 + f2.50 + van een 10-jarig meisje 100 halve centen = f4; Ds. Lijger te Zuidbroek, nag. Soemba-week f2 + uit het Javaantje van N. N. f5 = f7; Ds. Breukelaar te Zaandam, gev. in de coll. Halfweg voor het huis van Krijger f40; Ds. Waterink te Appelscha, uit Zuidlaren busjes f22.95 $\frac{1}{2}$ + gev. in de coll. f1 + f2.50 = f26.25 $\frac{1}{2}$; W. Koops te Rotterdam, gev. in de coll. voor het huis van Krijger f15; A. H. Homan te Ten Boer, van een schoolmeisje A. B. 100 halve centen = f0.50; Ds. Postema te Beilen: van twee jongedochters aan halve centen f1.25, uit Dwingeloo van een krank meisje op haar verjaardag f1; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, van N. N. f5 + voor het huis van Krijger f5 = f10; Ds. Bakker te Gronau, van de Jonged.-Vereen. voor het huis van Krijger f10; Dr. Schot te Hardenberg, van de kerk te Dedemsvaart f100; Ds. Oussoren te Borger, gev. in de coll. f10; A. Smit te Haren, 2maandel. contributies f17 + van 2 kinderen f5 = f22; Ds. Scholten te Roden, deel coll. 't Zendingsfeest in 't Laarwoud f40.44; Ds. Bolman te Oostwold (Old.), busje G. B. f1.40.

Collecten Soemba-week door de Jonged.-Vereen. te: Sauwerd f94.77, Meppel f200, De Leek f81.15, Diever + nag. f1 = f83.20, Zuidhorn + nag. f10 = f145.50, Groningen (A) f700.22, Ezinge f123.30, Langeslag f87.50, Wijhe f44.25, Nieuwerd f37.78 $\frac{1}{2}$, Nieuwolda f41.85, Thesinge f160, Veendam f132.65, Groningen (B) f303.55 $\frac{1}{2}$, Bedum f272.86, Znidwolve (Dr.) f70.35, Woldendorp f27.60, Olst f8.75, Sleen f44, Middelstum f347.90, Leens f204.05, Schouwerzijl f55, Emmen-Compascuum f51.85, Appelscha f66.10, Zuidlaren f56.45, Dedemsvaart f270, Westerlee f57.45, Dwingeloo f86.43 $\frac{1}{2}$, Beilen + nag. f10 + f5 = f132.35, Garrelswaer f143.55, Almelo f141.50, Lemelerfeld f8.86, De Krim f147.50, Oostwold (Old.) f72.60.

Ds. Scheps te Deventer, nag. Soembaweek f0.25 + f2.50 = f2.75; Mej. T. Wildeboer te Siddeburen, van de leerlingen der hoogste handwerkenklas f1.60; A. Donkerbroek te Niezijl, 100 halve centen van J. Hekstra te Viovllet f0.50; Mil. H. Brouwer te Assen, uit het Nikkertje der school te Nieuwolda voor 't huis Krijger f14.50; R. de Haan te Winsum, van de Zend.-Ver. f25; J. F. Fleurke te De Krim, aan halve centen van T. Westera f1.05 $\frac{1}{2}$; R. E. Kladder te Kommerzijl, aan halve centen van D. Adama f0.50; J. Bos te Uit-

huizermeeden, van de Zend.-Ver. f25; A. A. Engkeltes te Oudehoorn, van de leerlingen der Chr. school f2.60; Uithuizen, gev. in de coll. op Dankdag f2.50 + f5 = f7.50; J. Plijsant te Meppel, gev. f2.23; A. Smit te Haren, van de kinderen van J. Herst 200 halve centen + van J. Reinders f3.50 = f4.50; Ds. Boersma te Luiten, gev. in de coll. op Dankdag f10; Ds. Dijkstra te Smilde: gev. in de coll. te Zweeloo f5 + f2.50 + f1.35 + f1 voor de ramp op Soemba = f9.85, van de kinderen van G. Wicherts te Ommen voor id. f17.66, van Lochum te Aalten volgens Kerkerads besluit uit de Zend bus voor id. f75, Ds. v. d. Munnik te Leeuwarden van de Zend.-Ver. voor id. f30, J. C. te H. voor id. f5, drie zusters te Voorthuizen voor id. f6, N. N. te Marken voor id. f2.50, Torenbeek te Rotterdam uit de Zend. bus eener M.U.L.O. school voor id. f25, Dorst te Jacobi Parochie voor id. f2.50, De Zeeuw te Rijnsoord van de Soembaweek voor id. f2.50, F. B. te Berlikum voor id. f1, N. N. te Kampen voor id. f14, Smilde gev. in de coll. f5 + van Hendrika Texel f1 = f6, Mej. Gr. van Dalfsen te Genemuiden voor de ramp op Soemba f1.50, Geref. kerk te Charlois voor id. f25, B. F. de J. te Goes voor id. f2.50, Jaarsma te Paesens uit de Zend. bus der kerken voor id. f2.75, Zend.-Ver. Chr. Ger. Gemeente te Grand Rapids voor id. 20 doll = f49.33, v. d. Meer te Oldeboorn voor de scholen op Soemba f1, H. Veenstra te Smilde uit het busje f5.12, J. Wedeven f7.73 = f12.85, N. N. te Vriezenveen f20, Dr. Hania te Steenwijk uit de busjes f22.86 $\frac{1}{2}$, Mej. Gr. van Dalfsen te Genemuiden uit het Kn. f9; A. Oosterbrink te Heemse, gev. in de coll. f5 + f5 + f25 = f35; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. op Dankdag f2.50; J. van Dalen te Ambt Vollenhove (B), gev. in de coll. 3 $\times$ f1 + f2.50 = f5.50; A. Verwer Rz. te Emmer-Compasch, gev. in de coll. een dankoffer f10; J. W. Braakman te Langeslag, saldo van de Zend.-Ver. f23.22; Dr. Hania te Steenwijk, van N. N. f25.

Soembaweek door de Jonged.-Vereen. te: Deventer (B) f24.83 $\frac{1}{2}$, Assen f254, Appingedam f129.13, Den Ham f89.53 $\frac{1}{2}$, Onstwedde f168, Onderdendam f10.70, Haren f116.55, Steenwijk f124.20, Heemse f72.87, Norg f9.20, Smilde (A en B) f157.80, Vledder f17.30, Zweeloo f46, Bergenheime f20.65, Vollenhove f49.15, Enter f20.40, Zaik f54.57 $\frac{1}{2}$, Avereest f82.60, Ambt Vollenhove (B) f47.58, Boerakker f26.60, Bellingwolde f5.80, Kielwindweer f74.59 $\frac{1}{2}$, Westerbork f54.10, Sappemeer + 25 halve centen van H. B. = f77.45.

P. Bloem te O.-Pekela, van de Zend.-Ver. f95; Ds. Janssens te Langerak, gev. in de coll. voor 't huis Krijger f1; Ds. Lambers te Loppersum, verzameld in busjes door eenige meisjes f10.32; A. Oosterbrink te Heemse, van de Geref. kerk f25; Ds. Jansen te Ten Boer, busjes in de kerk f21.18; I. Bosman te Nieuwerood, nag. soembaweek f3; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f5 + voor 't huis Krijger f2 = f7; D. Etzinga te Grootegas, gev. in de coll. f30 + f5, waaronder f2.50 voor 't huis Krijger = f35; Ds. De Boer te Garrelsweer, 2 maandel bijdrage f20 + 125 halve centen van A. Grashuis = f20.62 $\frac{1}{2}$; Geref. kerk te Vriezenveen, gev. in de coll. f2.50 + een dankoffer f4.10 = f6.60; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit het schoolbusje van den heer Toorman f5.25; J. A. Fleurke te De Krim, saldo kal. f4.25; A. Blaak te Sappemeer, nag. Soembaweek f3; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f2.50; G. Marissen te Ruinen, een legaat van wijlen H. Jacobs f50; Dr. Schot te Hardenberg, voor verkochte elkels door eenige kinderen f5.20; Geref. kerk te N.-Weerdinge, gev. in de coll. f1; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f2.50; Ds.

Postema te Beilen, gev. in de coll. f1; Mej. R. Holtman te Zevenhuizen, uit het huisbusje f3.52 $\frac{1}{2}$; Ds. Trenning te Olst, coll. bij een spreekbeurt door Ds. Jongbloed f5; Uithuizen, gev. in de coll. f1; Ds. Bulter te Vroomshoop, van de Jongel.-Ver. f2.50; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maandel. storting van de Kinder-Zend. Ver. f105.

Soemba-week door de Jonged.-Vereen. te: Hoojer-Smilde f48.05, O.-Pekela f49.03, Aquard f89, Hengeloo f28.20, Warfum f84.70, Ommen f174.45, Zwolle + N. N. aan halve centen f1 = f452.81, Hasselt f108.47, Schoonebeek f74.40, Hollandscheveld f73, Hardenberg f130.

Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. Dankdag f5 + f25, aan halve centen f0.20, catechisatiebus Springersverlaat f3.76 = f33.96; Ds. Speelman te Stroobos, N. N. aan halve centen f1; Mevr. Texer-Offringa te Groningen, van de Zangvereen. „S. D. G.“ f16.10; J. P. Hagen te N.-Amsterdam, 1ste en 2de klas der school voor 't huis Krijger f2.50; H. Huismans te Delfzijl, gev. in de coll. f5; W. Jager te Winschoten, van N. N. hem ter hand gesteld f40; H. A. Hulsebos te N.-Pekela, van de Zend.-Ver. f100; A. Donkerbroek te Niezijl, van G. Top 100 halve centen = f0.50; P. Buikema te Leens, uit het busje der Jonged.-Ver. f3.88 $\frac{1}{2}$; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. 4 $\times$ f2.50 + 5 $\times$ f1 = f15; W. Koops te Rotterdam, Mej. N. N. f2.50 + gev. in de coll. f10 = f12.50; R. S. Wigboldus te Zuidwolde (Gron), gev. in de coll. f1; Ds. v. d. Veen te Gasselter-Nijeveen, saldo kal. f2.80; A. R. A. Hagt te Klundert, gev. in de coll. voor 't huis Krijger f5; Ds. Meijer te Marum, saldo kal. f18.12; Ds. Dijkstra te Smilde: busje H. Veenstra f5.38, nalatenschap van H. P. te Delft elken dag 1 cent = f3.70, Braam te Hemrik f2, R. Hotze te Stap-horst uit het busje f7.50; Ds. Zijlstra te Hoogeveen, gev. in de coll. f10 + f2.50 + f2 = f14.50; Ds. Van Goor te Groningen, nag. Soemba-week f16; Huisjes te Borger, busjes f100, gev. in de coll. f2.50, van een eerlijke dienstbode schadevergoeding f5 = f107.50; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van de Zend.-Ver. f25; A. Donkerbroek te Niezijl, 100 halve centen van Gr. v. d. Leest = f0.50; Ds. Van Goor te Groningen, uit zijn catechisatiebus f13.65; Ds. Boersma te Luiten, gev. in de coll. f5; Ds. Stadig te Ezinge, verzameld door H. Wierenga, D. Raven, D. van Til, B. Batema, M. Bosman, K. L. Geertsema, G. v. d. Veen, L. Mulder en M. Doornbos f20.50; Ds. Binnema te Munnekezijl, busjes in de kerk f18 + van R. en J. Oosterbrug ieder 100 halve centen = f1 = f19; H. Hospers te Nieuw-Buinen, uit de busjes f10.93; H. Boersma te Boerakker, van I. v. d. M. f1; J. W. v. d. Weg te De Leek, coll. bij een spreekbeurt van Ds. Middelveld f43.25; D. J. Rotteval te Leiden, legaat van wijlen den heer H. van Wijngaarden f50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1 + busjes in de kerk f25.92 $\frac{1}{2}$ = f26.92 $\frac{1}{2}$; Ds. Eskes te Genemuiden, gev. in de coll. een dankoffer f2.50; A. Oosterbeek te Heemse, per post aan Ds. Sch. voor 't huis Krijger f2.50; H. Poppen te Schoonebeek, gev. in de coll. f1.50; H. Huismans te Delfzijl, gev. in de coll. f1.50; Ds. Vrieling te Scheemda, saldo kal. f9; Ds. Schaafsma te Grijskerk, gev. in de coll. voor 't huis Krijger f10; Ds. Scholten te Roden, gev. in de coll. f10 + f2.50 + van H. Bor aan halve centen f0.40 = f12.90.

Soemba week, verzameld door de Jonged.-Vereen. te: Oes f28, Nieuw-Buinen f99, Rouveen f114.08, Koeverdun f50, Vlachtwedde f13.50, Dalfsen f90 —, Zwartsluis f68.36, Roden f59.54.

J. DUURSEMA, Quastor.

UITHUIZEN, 13 Dec. 1915.

VERIJSSELSCHAP BEDDENFABRIEK

Opgericht 1876

Levert franco naaste station rembourss
zicht

VEERENBED,

uw en kussens, 2 pers., 1 wollen, 1
tten, 1 molton Deken, Bed en peluw-
ertrek en 2 Matrassen f 35.—. Betere
ort f 40.—. Iets extra f 50.—. Met
pok gevuld en zelfde toebehooren
26.—, f 32.— en f 36.—.

dikanten - Matrassen - Wiegen enz.

Vraagt geill. Prijscurant.

R. D. A. v. d. WOUDE,
arts-luis, No. 135-141 - Int. Telef. No. 4.

ET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN
EN DOOPBEKKENS
ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:

T. FABERIJ DE JONGE
OES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Nederl. Fabriek van
urnartikelen, Kerk-
n Schoolmeubelen

1868 opgericht door H. KEUNEN.

Directeur W. G. HASPER.

:: AMSTERDAM ::

2de Leegwaterstraat No. 5.

Telegram-Adres: Brief-Adres:
urnartikelen". Turnartikelen, Postbus 12.

Telefoon: 1601 Noord.

Woord en Beeld

voortreffelijke week-illustratie
or het Christ. gezin, verwierf
de laatste weken honderden
euwige abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné,
na 1 Jan. 1916 zenden wij als
gratis premie een prachtig boek.
Gewone uitgave f 0.75 per 3
aanden; Luxe uitgave f 1.25
er 3 maanden.

Uitgeefster

Drukkerij „LIBERTAS”

Postbus 598 - ROTTERDAM

Vraagt mijn volledige Prijscurant

van

Tuin-, Bloem- en Landbouw-
zaden, Voorjaarsbloembollen
en Planten,

welke op aanvraag gratis
wordt toegezonden.

Solide Agenten gevraagd

door

L. STASSEN,
Zaad- en Bollenhandel,
HILLEGOM.

N. J. Lankhorst & Zoon
Sneek
Legons. Tuiskom
Schakel, Verschoor-artikelen

Simplex

Er bestaan eerste en tweede klasse
Rijwielen in alle keuze, in alle pri-
zen van honderde merken. Er is
maar één Rijwiel, dat door den
aard, van zijn constructie boven alle staat,
dat is de Simplex Cycloïde. Geen conen,
geen sups, geen spieën. — 70 pCt. vrij-
vingsbesparing.

Vraagt geillustreerde Prijscurant.

Overtoom 271

:: AMSTERDAM.

Ook voor u

ligt gereed
een exem-
plaar van 't

JAARBOEKJE

voor de
Geref. Kerken
met als

PREMIËBOEK

een tweede „Keurgarve”
De Uitgever:
E. J. BOSCH 1 Bz., Nijverdal

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N. V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a d. ZAAK.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158 - Tel. 9132 N. - Amsterdam.
Logies f0.50, f0.60 en f0.75. Diners vanaf 50 cent.
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

HET NIEUWE KERKORGEL

in de Ger. Kerk Giessen-Nieuwerkerk, en dat van de Ger. Kerk te Moerdijk, in Sept. 1915 ingewijd, is geschilderd door

J. HEIJENDRIJK

Provenierstr. 51b - ROTTERDAM.

Atelier voor Kunst en Versierkunst.
Attesten van tevredenheid voorhanden!

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -
Carillons, Raderwerken enz.

P Polytechnisch-Bureau B
„NEDERLAND”

Correspondentie en Mondelinge OPLEIDING
:: voor Examen in BOUWKUNDE ::
WERKTUIGKUNDE - ELECTROTECHNIEK

N Prosp. gratis Arnhem A
Directie: Rothuizen & Wind

Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten). Wie betrekk. of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaanlaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

DE TWEEDE DRUK VAN
Ds. N. Y. VAN GOOR,
Het Geloof der Vadersen,

is nu verschenen en kost
ingenaaid f 2.75, gebonden f 3.25,
:: groot formaat, 430 bladzijden. ::

Een ieder koope deze meest uitgebreide verklaring onzer Geloofsbelijdenis bij zijn Boekhandelaar of den Uitgever

Groningen, Firma JAN HAAN.

Het Internaat Wilhelmina te Zeist

neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is.

J. POPPES Jzn., Hoofdonderw.

Het adres voor een degelijk Amerik. Orgel

en toch uiterst billijk in prijs, is nog altijd

Steunenbergs Orgelhandel
Schuttenstraat 8, ALMELO.

Vraagt prijscuranten en betalingsconditiën.

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Vogels.

P. SLUIS.
VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Kippen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL

DEN HAAG

TEL: 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GU ZIJ MINE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE
MAND-1911

REDACTIE
H. DIJKSTRA. Dordrecht

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR. ZAANDAM.
W. B. RENKEMA. RENKUM.

INHOUD: Een onverderfelijke Erfenis. — Brieven naar Antiochië. — Soemba. — Leerstafel. — Korte berichten. — Giften.

Eene onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard is voor U.

Petrus, een Apostel van Jezus Christus, den vreemdelingen verstrooid in Pontus, Galatië, Capadocië, Azië en Bithynië,

den uitverkorenen naar de voorkennis Gods des Vaders, in de heiligmaking des Geestes, tot gehoorzaamheid en besprenging des bloeds van Jezus Christus; genade en vrede zij u vermenigvuldigd.

Geloofd zij de God en Vader onzes Heeren Jezus Christus, die naar zijne groote barmhartigheid ons heeft wedergeboren tot eene levende hoop, door de opstanding van Jezus Christus uit te dooden, tot eene onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard is voor U.

1 Petrus 1 : 1-4.

Onze geliefde broeder ds. H. Hoekstra, 't laatst predikant bij de Gereformeerde Kerk te Arnhem, is op den oudejaarsdag van 1915 in den Heere ontslapen.

Dat sterven is ook eene gevoelige slag voor „de Zending” van de Gereformeerde Kerken.

Want met ds. Dijkstra van Smilde was ds. Hoekstra vele jaren redacteur van het Zendingsblad van die kerken; elke maand schreef hij in dat Maandblad eene meditatie over een gedeelte uit de Heilige Schrift.

De lezers en lezeressen, die smaak hadden in hetgeen ds. Hoekstra schreef en daarom die meditatie's geregeld en met aandacht lazen, zullen ze ook wel gedurig met genot hebben bewonderd.

Altijd weer werd degelijke, welbereide spijs opgezet; nooit anders dan „gerijpte" vrucht aangeboden.

Wie br. Hoekstra kenden, weten dat Gods Woord ook zijne „verminking" was; hem uitnemender was dan duizenden van goud en zilver. Hij verdiepte zich zoo gaarne in dat Woord; vond die getuigenissen des Heeren altijd weer wonderbaar. Hij stemde zoo van heeler harte in met de schoone psalmregels:

„Uw Woord kan mij, ofschoon ik alles miss',
Door Zijnen smaak en hart en zinnen streelen".

(Psalm 119 : 84.)

De nardus van de liefelijkheid des Heeren geurde Hem dan ook zoo telkens uit de Schrift te gemoet. En als met de gouden sleutelen van zijn verklarende en practische toelichting opende hij dan ook in zijn stukjes weer de schatkamers van de waarheid Gods.

Hoe diep bleek menigmaal zijn inzicht in de profetiën van het Oude Testament!

Hoe haalde hij daaruit dikwijls parelen van groote waarde!

Hoe fonkelde 't soms alles, als hij daarover schreef!

Hoe liet hij dan gedurig den Christus zien om Hem aan te prijzen en te roemen als Middelaar en Borg!

Honderden en duizenden zijn door die meditatie's keer op keer bestierd en getroost en verkwikt.

En even bezielde en degelijk was ook de prediking van br. Hoekstra.

Soms op eigenaardige wijze ingekleed.

Eene verdeeling van den tekst hoorde men lang niet altijd; en de preek bevatte vaak ongewone doch niettemin pakkende opmerkingen.

Boven dit stukje staan de woorden: „**Eene onverderfelijke en onbevlekelijke en onverwelkelijke erfenis, die in de hemelen bewaard is voor U;** ontleend aan het 4e vers uit 1 Petrus 1. Ook de verzen 1—3 staan boven afgedrukt.

Met opzet liet ik dat doen, nu ik geroepen werd om een kort woord te schrijven voor de eerste bladzijden van het Februari-nummer van het Zendingsblad. Ik wilde in dat woord nog eens aan br. Hoekstra herinneren. En kan dat, op 1 Petr. 1 : 1—4 wijzende, geschikt doen. Want in 1881 is br. Hoekstra beroepen geweest in Steenwijk. ¹⁾

Tijdens de dagen van beraad bezocht hij de gemeente eens en heeft toen ook gepreekt.

Zijn tekst was toen 1 Petrus 1 : 1—4.

Ouden van dagen herinneren het zich nog levendig.

De prediking sloeg in. Zij heeft vele harten getroffen. Is tot rijken zegen geweest.

Mag ik een paar bijzonderheden noemen? De tekst begint aldus: **Petrus, een apostel van Jezus Christus, aan de vreemdelingen** verstrooid in Pontus enz.; welnu, ds. Hoekstra begon en zei: Wie is *hier* een vreemdeling? . . . . zweeg toen even en . . . . had in eens aller aandacht gewonnen.

¹⁾ De „Standaard" van 13 Mei 1881 deelt onder 't Kerknieuws mee, dat hij beroepen is; die van 4 Juni d.a.v. dat hij „bedankt" had.

Ds. H. HOEKSTRA. †

Daarop zette hij den geheelen tekst — de verdeling werd ook nu schuil gehouden — kort en duidelijk uiteen.

De toelichting van het „wedergeboren zijn (der kinderen Gods) tot eene levende hope door de Opstanding van Christus" moet zeer aangrijpend zijn geweest; doch het allerschoonste was de verklaring van **de erfenis; van de onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis; van de onverderfelijke en onbevlekkelijke en onverwelkelijke erfenis**, die in de hemelen bewaard is voor u.

Geliefden, zoo sprak br. Hoekstra toen o.a.: *God bewaart die erfenis*

niet de **Christen** zelf. En wat is dat wijs en goed van Hem! Moesten wij ze zelf bewaren, ... immers wij zouden ze misschien spoedig „verbeuzelen.”

Dat groote goed, dat God weggelegd heeft voor degenen, die Hem **vreezen**, die kostelijke „erfenis” heeft br. Hoekstra nu zelf ook ontvangen.

Hij was een kind Gods en dies ook een erfgenaam, erfgenaam Gods en mede-erfgenaam van Christus. Hier op aarde had hij reeds gedurig genot van die erfenis, als hij het beginsel der eeuwige vreugde in zijn harte gevoelde; was aldus „in hope zalig”; de **erfenis** werd voor **hem** bewaard en **hij** werd bewaard voor de *erfenis* (vgl. vs. 5); en nu hij Gods raad hier beneden had uitgediend en in de heerlijkheid werd opgenomen, geniet hij er op overvloedige wijze van. Hoe zal hij er zich ongestoord in vermaken!

Hoe velen leven nog voort in deze wereld, zonder God en zonder Christus en dus ook zonder hope op die erfenis.

Hoe velen in **ons** land!

Hoe velen ook in de Heiden-wereld!

Wat zijn ze „**ellendig en jammerlijk en arm en blind en naakt**”. (Openbar. 3 : 17).

„**Met vreeze des doods door al hun leven der dienstbaarheid onderworpen**”. (Hebreë 2 : 15).

Lezer of lezeres, als **gij** dan getrokken moogt zijn uit de macht der duisternis en overgezet in het Koninkrijk van den Zoon van Gods liefde; **Gij** wedergeboren moogt zijn tot eene levende hope door de opstanding van Christus; ja, **gij** misschien **weet** dat **gij** in u zelf hebt dat betere en blijvende goed in de hemelen (Hebreë 10 : 34) en soms gestreeld wordt door het blijde vooruitzicht dat **gij** het eens geheel zult ontvangen;

Spore dat dan ook altijd weer aan om de Zending te blijven steunen.

Te blijven steunen met uw woord, en met uw gebed en met uwe gaven.

Opdat er nog **velen komen uit Oosten en Westen, die met Abraham en Izaäk en Jakob** — en alle andere verlost — **zullen aanzitten in het Koninkrijk der hemelen.** (Mattheus 8 : 11).

Steenwijk, Februari 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel. Onze broeder Ds. H. Hoekstra is den 31 Dec. heengegaan naar de plaats der ruste; naar den Heere en Heiland van wien hij in woord en geschrift getuigd heeft levenslang. Den 4den Jan. hebben wij zijn stoffelijk overschot op „**Moskowa**” de prachtige doodenakker aan den Apeldoornschen straatweg, ter ruste gelegd om te wachten op den dag der opstanding. Dr. J. Hania van Steenwijk, die voorloopig zijn taak heeft overgenomen in het Zend.blad, en ondergeteekende hebben deze moeilijke taak volbracht.

Na den tocht naar het graf vereenigden wij ons in het kerkgebouw en velen spraken aldaar woorden van stichting en waardeering van den overledene. Hij was geen man zonder gebreken, maar hij had toch vele deugden en bij zulk een gelegenheid roemt men gaarne de deugden. Ook ik heb daaraan meegedaan. Het kwam mij voor dat er weinigen in de vergadering waren, die Ds. H. Hoekstra zoolang gekend hebben als schrijver dezes. Onze wederzijdsche ouders waren vrienden en van jongs af brachten ze ons beiden met elkander in aanraking. En nu kwam het mij voor dat

hij altijd een voorbeeld was geweest, en ik acht het niet onwaarschijnlijk, dat hij mij ook wel eens tot een voorbeeld is gesteld, want ik was niet zoo'n brave jongen als hij. Bij het opgroeien bleef hij een voorbeeld. Hij ging op het gymnasium te Sneek, ik ging naar Kampen, en in de vacantes ontmoeten wij elkander. Hij was toen een voorbeeld in vlijtige en deugdelijke studie. Daarom meende ik hem aan de jeugd als voorbeeld te mogen voorstellen.

Er is toen een tijdvak gekomen dat wij elkander niet zagen. Ds. Hoekstra werd Herv. pred. en ik Chr. Ger.

Dat had ons van jongs af gescheiden. Mijn ouders waren streng „afgescheiden" en de zijne Hervormd en dit gaf verwijdering. Toch waren zijn ouders en zijn oom Hein Hoekstra, naar wien hij genoemd was, onder de weinige leden der Hervormde Kerk, die bij mijn ouders in hooge achting stonden. En hier kom ik nu weer tot iets waarin de overledene een voorbeeld was. Hoewel hij zoo streng Hervormd was opgevoed en ook predikant was in de Hervormde Kerk, is hij toch, met geringschatting van uiterlijke voordeelen, bij ons gekomen en zijn wij predikant geworden in hetzelfde verband.

Dat bracht ons met elkander in aanraking. Jarenlang was hij mederedacteur van het Zendblad en ook hierin gedenk ik hem als een voorbeeld. Altijd inschikkelijk, zich voegend naar de omstandigheden, zich zelve niet op den voorgrond stellend.

Menschen, zoo voorbeeldig, zijn dikwijls vatbaar voor Farizeïsme. Gelukkig — en ook daarin is Ds. Hoekstra voorbeeldig — heeft hij zich als arm zondaar leeren kennen en leeren roemen in genade. Daarom, gij Christenen oud en jong, volgt zijn geloof na en ziet op de uitkomst zijner wandeling! Hebr. 13 : 7.

Vermoedelijk zou nog meer door mij zijn aangevoerd om Ds. Hoekstra ten voorbeeld te stellen, als prediker, als schrijver van predikaties en meditaties, indien niet anderen mij het gras voor de voeten hadden weg-gemaaid, en indien de beperkte tijdruimte mij niet tot beperking had genoopt.

Ds. Hoekstra was in dezen ontegenzeggelijk een voorbeeld, maar men zou zijn eigenaardige gaven noodig hebben om dit voorbeeld na te volgen. Wanneer ik of een ander het ging beproeven, zouden wij tot een bespotting worden.

Hiermee neem ik afscheid van mijn vriend en medearbeider. Hij ruste in vrede!

Zeër werd ik getroffen door een bericht uit Suriname, waarin wordt meegedeeld, dat een melaatsch meisje, dat zes jaren in de Melaatschen-Kolonie „Bethesda" vertoefde, genezen is verklaard. Vier patienten gingen naar Paramaribo ter keuring. Eén moest weer naar Bethesda terug; ze was nog niet volkomen genezen. Twee werden opgenomen in het hospitaal te Paramaribo, om ze nog nauwkeuriger waar te nemen. Eén mocht als geheel hersteld in de gewone maatschappij terugkeeren. Middelijkerwijze was dit te danken aan het nieuwe middel Ajouni.

Ook op Sumatra schijnt dit middel uitnemende resultaten te geven. In Deli vindt men de stichting Katoe Keriahen (Dorp der vreugde). Daar werden 300 melaatschen gedoopt en enkele patienten werden voorloopig als hersteld ontslagen, omdat de arts de totale afwezigheid van melaatscheidsbacillen constateerde. Ze blijven echter voorloopig nog onder toezicht. Melaatschheid gold eeuwen lang voor ongeneeslijk. Het zou voor zeer vele ongelukkigen een wonder geluk zijn als dit het middel ter genezing was.

De heer Walbeehm wijst in de „Ned. Zend. Bode" op een zonderling verschijnsel in de Indische maatschappij. De Europeanen, met name de Zending, doen veel voor de inlanders, scholen, weeshuizen, hospitalen enz. maar de inlanders schijnen hiervan niets te bemerken. Onder Mohammedaanschen invloed gebeurt bijna niets in die richting. Ook geven de Mohammedanen geen blijken van belangstelling. Te Goentoer Bergerak werd een Wajangvoorstelling gegeven, door de Javaansche vereeniging Boedi Oetama, ten bate van de oprichting van een **Inlandsch weeshuis**. Dat ging dus niet uit van de Zending, zelfs niet van de Europeanen, en was geheel bedoeld ten bate der inlanders. En wie kwamen de voorstelling zien? Een heel enkele Inlandsche groote en voorts de Europeanen van de plaats. En wie teekenden voor f250 per maand om de zaak tot stand te brengen? De Europeanen, die daar ter plaatse wonen. En wie zeide bouwgrond en een jaarlijksche subsidie van f500 toe? De Europeesche regeering. En wie razen intusschen tegen de „**ondernemers-bloedzuigers**"? De inlanders.

Nog sterker staaltje weet de heer Walbeehm. De bedevaartgangers naar Mekka lijden veel ellende, tengevolge van den oorlog. Om in hun nood te voorzien werd een collecte gehouden die f16,000.00 opbrácht. En wie gaven in die collecte? De Mohammedanen voor hun geloofsgenooten, die wegens de onderhouding van hun godsdienstige voorschriften in ellende waren gekomen? Neen! De Europeanen. Van hen kwam verreweg het grootste deel. Hebben de Inlanders dan geen geld? Zeker wel. Ze maken niet minder dan f89,000.00 over aan familieleden, die door dezelfde oorzaak in nood zijn. Alleen wie geen familie van hen is, laten ze aan de weldadigheid der Europeanen over.

Intusschen verkondigt de Bintang Soerabaia, een inlandsche Courant, die sterk ijvert voor godsdienstvrijheid en verdraagzaamheid: „**Eén ras, een wet, een vorst, één geloof en vrede op aarde**". Als de rasgenooten dan evenveel voor hun rasgenooten en de geloofsgenooten evenveel voor hun geloofsgenooten doen als nu, dan zou het wel een treurige vrede worden. Zonderling toch; men wil de vruchten des Christelijken geloofs genieten — maar intusschen er tegen schelden en razen! God beware onze Oost voor dien vrede!

t.t.

Smilde, 19-1-'16.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA.

Volgens orde zou in deze afl. Djokja behandeld moeten worden, wij stellen dit echter uit, omdat er weinig over Djokja is gepubliceerd en behandelen Soemba, dat ruimte van stof biedt.

Toen Ds. D. K. Wielenga door het land reisde, is hij wel eens geplaagd door sommige ondeugende menschen, met de vraag: „Hoeveel Soembaneezen zijn er nu al bekeerd?" Ds. Wielenga is niet op zijn mondje gevallen en hij wist de plagers wel te antwoorden. Als het echter gebeurt, dat hij weer in het land komt, dan zal hij kunnen wijzen op gedoopte Soembaneezen.

Ds. L. P. Krijger vertelt er van:

De eerste vier.

Karoeni, I Nov. 1915.

Geliefde Broeders,

Dezen brief mag ik beginnen met een zeer goede tijding. Zoo de Heere wil zullen we over omstreeks acht maanden, behalve 2 Savoneesche meisjes en 1 Savoneesche jonge man, ook de eerste 4 Soembaneezen van West-Soemba mogen doopen. De eerste van dit zevental, die om den H. Doop verzocht, is de dochter van den Radja van Laura. Dat het haar volkomen ernst is, zal u blijken, als ik u de toedracht der zaak, welke voor haar de aanleiding tot dezen stap was, kortelijk medeel. Ze was van jongsaf, naar Soembaneesche gewoonte (althans hier

in Laura), bestemd om de vrouw te worden van den zwager van den Radja. De laatste is een jonge man van 15 of 16 jaar en sedert jaren leerling van de school te Karoeni. De jonge dochter, die ongeveer 18 jaar zal zijn, is ons vóór 2 jaar door den a.s. schoonvader (immers hij had nu over haar te zeggen) ter opvoeding toevertrouwd. Thans was echter de tijd gekomen, waarop naar Soembaneesche opvatting, de zoon oud genoeg was om zijn bruid tot zich te nemen. Dientengevolge kwam de Radja zijn dochter halen om haar te kunnen uithuwelijken. Van uitsstel, waarop wij sterk aandrongen, wilde hij volstrekt niet weten, „al zou mijnheer er ook boos om worden". Een dag wilde hij mij toestaan. Ik beloofde den volgende dag zelf met zijne dochter bij hem te komen, om de zaak te bespreken. 's Avonds spraken mijn vrouw en ik met het meisje. Daar de zaak vrij onverwacht was opgekomen, hadden wij dit punt nog nooit met haar aangeroerd. Het was daarom een groote verrassing voor ons, dat zij beslist verklaarde vooralsnog van geen huwelijk te willen weten. Eerst wilde zij nog verder leeren en niet trouwen vóór dat zij Christinne was en haar huwelijk dan naar Christelijke gewoonte kon voltrokken worden. Hoezeer dit antwoord ons verblijdde, bracht het ons en haar in geen geringe moeilijkheid. Want wij zouden haar tegen den uitdrukkelijken wil van haar vader niet bij ons kunnen houden, en eenmaal in de kampong teruggekeerd, dan was het te voorzien, dat men haar ten slotte wel klein zou krijgen, als zij nog weigerachtig bleef. Intusschen, de Heere heeft ons uitkomst beschikt. Den volgende morgen ging ik met haar naar haar familie. Alle stemhebbenden waren aanwezig. Eerst scheen alles op groote teleurstelling te zullen uitloopen. Van uitsstel wilde de schoonvader niet hooren. Ook al wilde zij nog niet trouwen, in elk geval moest zij nu thuis komen om zich aan haar toekomstige omgeving te gewennen. Dit bracht voor ons natuurlijk geen oplossing en het geval werd nog ingewikkelder, toen het meisje te kennen gaf onder die voorwaarden niet te willen blijven, maar naar ons huis te willen terugkeeren, wat ik haar thans niet meer kon toestaan, zonder de geheele zaak te bederven. Hoe nu alle partijen te bevredigen, zonder dat aan den eisch van het beginsel werd tekort gedaan? Ik begreep, dat alleen een zeer concreet voorstel in goede aarde zou vallen. Een uitsstel op onbepaalden termijn was niet te verkrijgen. Daar bij onze onderhandelingen, die intusschen reeds 4 uur geduurd hadden, de jonge a.s. bruidegom niet aanwezig was, begon ik, teneinde een nieuwe wending

aan de gedachten te geven, met op te merken, dat wij diens oordeel dan eerst moesten vragen. Wanneer hij er evenzoo overdacht als het meisje (en, al had ik hem er nog niet over gehoord, ik kende hem genoeg om te hopen, dat dit wel het geval zou zijn), dan ging het toch niet aan, hem nu reeds te dwingen tot een huwelijk, dat thans op de wijze door hen begeerd, nog niet voltrokken kon worden. Wel zou, wanneer beiden vast besloten waren Christen te worden, reeds voorloopig de termijn bepaald kunnen worden, wanneer dit zou kunnen geschieden.

Ik noemde b.v. een termijn van 8 maanden, de tijd waarop de jongeling de school zou doorloopen hebben. En zie, nu men eenigszins wist, waar men op zou kunnen rekenen, vond deze voorslag algemeene instemming. De jonge dochter stemde ook aanstonds in deze regeling toe en de a.s. bruidegom, die inmiddels uit de school was gekomen, verklaarde ook van harte een Christelijk huwelijk te willen aangaan. Beiden begerden tot het dooponderricht te worden toegelaten, teneinde straks als Christenen te kunnen huwen. Natuurlijk was de beslistheid der keuze bij haar duidelijker openbaar geworden dan bij hem. Bij haar was het Christen worden van meet af 't uitgangspunt, niet het huwelijk. Zijn verklaring had, omdat hij voor de keus gesteld werd, niet dezelfde waarde, maar toch mogen wij vertrouwen, dat het ook hem ernst is. Hij weet tenminste wel, wat hij doet. Vooreerst is hij 5 jaar op school geweest, dan heeft hij reeds 2 jaar de catechesatie bezocht, die ik voor de leerlingen der hoogste klasse houd. Hij is ook dezelfde, die voor een vrij ernstige ziekte verleden jaar gedurende eenige weken in ons huis werd verpleegd. Bovendien heb ik hem dienzelfden namiddag alles nog eens ernstig voor oogen gehouden. Wij hebben ook van hem een goeden indruk en zoo werd dan de gelegenheid tot het ontvangen van dooponderricht voor hen opengesteld. De wederzijdsche ouders zijn met deze schikking ingenomen. Van zelf blijft nu het meisje tot haar huwelijk bij ons. Een apart dooponderricht schijnt mij in de heidenwereld altijd noodig, ook al is de kennis der Christelijke leer reeds voldoende aanwezig, omdat het wenschelijk is, dat deze kennis in zijn geheel bijzonder met de eischen van het Christen worden in verband gebracht worden.

Den volgende dag kwamen de 3 genoemde Savoeneezen ook om den doop vragen. Aanleiding voor hen was, dat door de gelegenheid tot dooponderricht „de weg nu voor hen geopend was." Nu, wat hen betreft, vooral de 2 meisjes, die reeds vanaf onze komst op Soemba bij ons in huis zijn, wij

weten, dat zij reeds lang het heidendom in haar hart vaarwel hebben gezegd en konden ons slechts verblijden, dat zij het bij deze gelegenheid met beslistheid uitspraken. Alle 3 werden met vrijmoedigheid toegelaten. Eindelijk na verloop van nog eenige dagen kwamen 2 van onze Soembaneesche internen, ongeveer 15 en 17 jaar, mij meedeelen, dat ook zij zeer begeerig waren om den H. Doop te ontvangen, daar zij den Heere Jezus wenschten te volgen. Nu zijn dit juist die 2, die ons reeds sedert geruimen tijd, in onderscheiding van de meeste anderen, sterk den indruk gegeven hebben van te verkeerden onder den invloed van de bijzondere werking van Gods Geest. Mijn vrouw en ik hadden elkander er reeds meermalen op gewezen, wanneer wij sporen meenden te zien van ontwakend geestelijk leven. Wij denken er niet aan hun verzoek, nu er ook voor hen een gereede aanleiding was, aan eene andere beweegreden toe te schrijven dan aan oprechte heilbegeerigheid. Zoo bereiden dan nu een zevental zich voor den Doop voor.

Nog 2 anderen, die om den Doop verzochten, hebben wij geraden nog wat te wachten, de een, omdat ze nog wat jong was, de andere om een bijzondere reden, waarover ik thans liever niet schrijf. Ook van die beiden meenden wij wel te mogen vertrouwen, dat zij het in oprechtheid begeerden. Over hen hoop ik later nog wel eens meer mede te deelen.

Van de 2 interne Soembaneezen, die zijn toegelaten, is de één a.s. onderwijzer en de ander, ook voor onderwijzer bestemd, een zoon van een der voornaamste hoofden van Menboro. Houdt het ons ten goede, dat wij over deze a.s. broeders en zusters wat uitvoerig schreven. Wij zullen dat niet altijd doen, ja wij hopen, dat straks zoo velen uit het heidendom verlost mogen worden, dat dat ook niet meer doenlijk zou zijn; maar dit zijn onze eerstelingen. Wij bevelen hen in uw aller voorbede aan.

Prediking voor de Soembaneezen.

Aangaande den arbeid heb ik nog iets bijzonders te vertellen. Sedert lang gevoelen de arbeiders op Soemba, dat er van evangelisatie meer werk moet gemaakt worden. Dit punt is dan ook op de laatste Bijzondere vergadering uitvoerig besproken. Helaas kon ik door een ontsteking aan mijn been, die niet bijwonen. Ook heb ik van de besprekingen daarover nog niets gehoord, maar ik twijfel niet, of wij zullen het allen over hetgeen daar besproken en besloten is, wel hartelijk eens zijn. Intusschen meende ik reeds sedert eenige weken niet langer te moeten wachten. Zooals gij weet, is hier sedert 1913 reeds een Maleische Koempoelan voor Chris-

tenen van elders ingesteld. Kwamen daar nu Soembaneezen, dan werd het gesprokene in het Laurasch vertaald. Met het oog op den arbeid onder de Soembaneezen liet deze wijze van werken ons zeer onbevredigd. Daarom is nu deze Koempoelan verzet van Zondagsmorgens naar Zondagsmiddags en thans geheel ingericht op de Maleisch sprekenden. Ze is m.a.w. niet meer bestemd voor de Soembaneesche bevolking. Daarentegen gaan wij nu den Zondagmorgen het evangelie verkondigen in de kampong, nu eens hier dan daar. Wij gaan er van uit, dat de bevolking dit in haar eigen taal moet hooren en wel rechtstreeks, dus zonder vertaling uit het Maleisch. Het zal u echter wel niet verwonderen, dat het mij, na een ruim 2-jarig verblijf alhier, nog zeer moeilijk valt dit zonder behulp van een tolk te doen. Ik volg daarom deze methode, dat ik mijn tolk zelfstandig laat spreken over een door mij in de volkstaal met mijn tolk gemaakte en uitvoerig besproken schets. Op die wijze valt het mij niet moeilijk Zondags in de kampong hem te controleeren en is het aanhooren zelf voor mij een gedurige oefening; want de zaak is maar om van wal te steken. Evenals vroeger met het Maleisch, hoop ik op deze wijze langzamerhand er toe te komen zelf het overdachte uit te spreken. In het dagelijksch leven redt men zich gemakkelijker, maar dat is ook iets anders dan over geestelijke zaken, zij het ook nog zoo eenvoudig, een toespraak te houden. Intusschen gaan wij er niet van uit, dat de evangelieprediking moet uitgesteld, totdat de miss. pred. zelf de taal geheel machtig is en vloeiend kan spreken. Wel gevoelen wij al het nadeel van vertalen uit het Maleisch. Daarom bevredigt mij deze voorloopige regeling, waarbij in de eigen taal wordt gesproken en ik het zelf voldoende kan controleeren, zeer wel, temeer, daar we nu in staat zijn, zonder moeite soms een groot aantal Soembaneezen met het evangelie te bereiken. Het kleinste aantal, dat wij hadden, was verleden Zondag slechts een 20 hoorders, maar ook hebben we wel 80, 100, ja zelfs 250 à 300 Soembaneezen tegelijk onder de evangelieverkondiging verzameld gehad. Het ligt er maar aan of het een groote of kleine kampong is en of er veel mannen thuis zijn of niet. Een of twee dagen tevoren waarschuwen we het kamponghoofd, dat aan de beurt is en verzoeken hem de menschen te verzamelen, hetgeen echter meestal nog gebeuren moet, als wij er reeds zijn. Gewoonlijk wordt er nog wat nagepraat, waarbij wij vaak allerlei, soms heel eigenaardige betuigingen van instemming in ontvangst hebben te nemen, waaraan echter voorhands nog niet veel waarde te hechten is. Maar gij

kunt u wel indenken, welk een groot geestelijk genot het is, zoo met de menschen een paar uur te mogen verkeerén. De Heere, de Hemelsche Landman, geve eens den wasdom op hetgeen wij zaaien en planten. Dat het evangelie dadelijk invloed oefent en indruk maakt op het gemoed van den heiden, is niet moeilijk te ontdekken. Het heidendom is te voos, dan dat het geheel ongedeerd onder het getuigenis van Gods woord kan blijven. Het krijgt noodwendig hier een duw en daar een stoot. Maar al verzekert ons dit de eindelijke overwinning, het is niet te berekenen, hoelang 't nog zal duren voor het zich van harte gewonnen geeft. De ervaring leert, dat een vesting door de aanhoudende belegering bijna geheel in puin geschoten kan zijn en toch nog hardnekkig weerstand bieden.

Morgen hoop ik naar Kodi te gaan, waar een tweede school geopend moet worden, prachtig gelegen aan de kust te midden van een bosch van klepperpalmén. Van nu af hopen we onze reizen ook vooral dienstbaar te maken aan de verkondiging van het evangelie aan de verzamelde bevolking. Natuurlijk alleen daar, waar het om de taal mogelijk is. De tolk, die ik heb, is uitstekend, begaafd met een goed verstand, zoodat hij de onderwerpen, die ik wil behandelen, goed begrijpen kan. Hij is een gewezen leerling van de school alhier, maar heeft het onderwijs niet ten einde toe gevolgd. Hij is wonderwel ter tale en is ook het Kodisch volmaakt machtig, door vroeger jaren lang verblijf aldaar. Van hem doe ik al mijn taalkennis op en thans heb ik hem geheel in dienst genomen. Tot nog toe bezoldigde ik hem zelf, maar het zal u wel billijk voorkomen, hoop ik, als ik hem vanwege de zending een maandelijksch tractement van f 7.50 geef. Ik doe er dan zelf nog wat bij. Mijn maandelijksche geldzending behoeft er niet door verhoogd te worden, daar ik door het vertrek van een paar hoofdenzonen wat over heb. Ik kan daarvan dan halfjaarlijks verantwoording doen. Op deze regeling hoop ik uw goedkeuring te mogen ontvangen. Voor het eind van de week moet ik van Kodi terug zijn, daar we dan volgens ontvangen bericht het huis mogen verwachten. Intusschen begint het al aardig te regenen!

Dit onderwerp werd ook op de laatste vergadering 13 Oct. 1915 behandeld. Ds. Wielenga leverde daar een referaat over de Evangelisatie en betoogde dat de Soembaneezen voorshands alleen in den weg van huisbezoek zijn te bereiken. Verder kan men heil verwachten van scholen en, zoodra de bevolking lezen kan, van colportage.

Op West-Soemba schijnen de toestanden

iets anders. Ds. Krijger schrijft zeer bemoeidigend:

Wanneer komt de nieuwe predikant voor W. Soemba en de dokter? Verhoorde de Heere spoedig ons gebed. Onder een krachtige vereende actie van de drie diensten moet het heidendom ineén storten. De eerste voortekenen zijn er reeds. Laat ons dan hier en in Nederland den arbeid steeds meer met macht aanvatten. Als we stilstaan en ons aan de sleur overgeven, vooral hier, dan wijkt zoo gemakkelijk de bezieling, die ons alleen met opgewektheid kan doen volhardén.

Ds. Colenbrander behandelt in een schrijven van 20 Aug. hetzelfde onderwerp. Hij beziet de zaken nog al van den zwaren kant.

Wat het werk onder de Soembaneezen betreft, zijn wij nog altoos aan het begin. Ik geloof wel, dat geheel Oost-Soemba ons nu kent en dat we aller vertrouwen hebben. Als de kampong-hoofden van Mangili, Waidjeloe, Massoe en Karera in Melolo moeten zijn, komen zij bijna zonder uitzondering even bij ons aan. Telkens hebben wij ze een paar dagen te logeeren, nu weer pas vier hoofden gedurende een paar dagen en over 10 dagen zijn ze er weer. Ook andere menschen vragen telkens of ze op ons erf hun paarden mogen stallen en boven den paardestal mogen slapen. Wel een bewijs, dat ze zich hier niet vreemd meer gevoelen. Maar we zullen toch wel zachtjes aan met het evangelisatiewerk onder hen moeten beginnen. Hoe, dat zullen wij op een volgende vergadering kunnen bespreken. Natuurlijk is er wel eens aanleiding om bij het reizen en trekken met de menschen te spreken, maar we hebben hierin nog geen vaste methode en dat zou misschien toch wel goed zijn. Veel toenadering van de zijde der Soembaneezen is er nog niet. Wel blijkt het een enkele maal, dat men het niet onmogelijk acht dat men de marapoe's zal loslaten en Christen worden, maar men heeft mij ook al wel gezegd, dat men dan allen moet overgaan. Het blijft voor den enkeling ook hier een moeilijke zaak als hij moet breken met gewoonte en familie. Voor de schoolkinderen is dat op den duur misschien anders, in Kananggar worden die soms al als: tandjawa, vreemdelingen, betiteld, naar school gaan en den marapoe loslaten is voor velen synoniem. Daarom had ook de troonopvolger van Rende zoo'n groot bezwaar om zijn zoon naar school te zenden en bij ons in huis te doen komen. Hij heeft maar één zoon, wie er meer heeft gooit het op een accoördie met zijn marapoe, die krijgt dan de oudste zoon en de andere mag naar school en desnoods

ook wel Christen worden of liever de gewoonte der blanken volgen. Door drang van het Bestuur krijgen we de volgende week drie jongens van Rendé met drie volgelingen. Maar voor dien eenen werd door den vader de conditie gemaakt, dat hij niet naar de kerk zou gaan. Wij hopen, dat hij in huis en school toch wel van den Heere zal hooren. Prettig is het niet als er van Bestuurszijde eenige drang wordt uitgeoefend; (uit Mangili vragen de hoofden zelf om plaats voor hun kinderen), maar als op deze wijze Rendé gewonnen mocht worden, zou dat bijzonder mooi zijn. De radja van Rendé betekent nog al wat en heeft juist vandaag heel Mangili onder zijn bestuur gekregen. Wij hopen op de kinderen. Moge de Heere het werk ook aan hen zegenen.

Een volgend schrijven verhaalt dat de jongens gekomen zijn 20 Sept. 1915. Merkwaardige dag. Drie jongens, hoofdenzonen van Rendé komen te Melolo op school.

Ds. Colenbrander deelt het uitvoerig mede:

En nu zijn de jongens er, ieder met een volgeling, want zulke groote heeren moeten iemand hebben, die als een hond achter hen zit. Dat eischt de gewoonte, hoewel men het bij zulke jongens niet zoo bemerkt. En toen ze er eenmaal waren, nog weer allerlei vijven en zessen; de jongens mochten niet naar de kerk, hun haren mochten niet worden geknipt; een broek mochten ze niet dragen. En wij hebben op alles gezegd: best, er wordt niet gedwongen. Zonder jullie toestemming zullen wij ze niet in de kerk brengen; zullen wij hun haren niet knippen en geen broek voor hen laten maken. Maar wij hopen, dat, wat zij van het Evangelie hooren in huis en in school, aan hunne harten geheiligd mag worden; dat zij straks zelf kortgeknipte haren netter en prettiger zullen vinden en zelf tot de conclusie zullen komen, dat een broek toch beter staat dan een lenden-doek. Als van deze jongens eens Christenen mochten groeien. Wat zou dat heerlijk zijn! Wat zou dat een gevolgen hebben! Reeds nu zeggen de jongens, die nog in Rendé naar school gaan; als de vorsten (dat zijn onze drie) naar de kerk gaan, doen wij het ook; laten zij hun haren knippen, dan volgen wij. Zulk een gezegde mag vooral hier worden verwacht. Reeds meer dan eens hoorde ik ook van groteren, dat niet één Christen moet worden; wil men het worden, dan moet de Radja voorop gaan en dan moeten de anderen volgen. Maar tevens blijkt ook uit zoo'n gezegde, dat men het niet meer voor onmogelijk houdt de religie der vaderen los te laten.

Onder Mohammedanen.

Aan de kust wonen reeds Mohammedanen

en Ds. Krijger wil ze niet rustig laten vermeerderen.

Hij schrijft:

Onder de Mohammedanen aan de kust hopen we straks geregeld te colporteerden, met het Maleisch colportageblad. Maar nog liever zou ik daar, ook om mogelijken invloed van den Islam te weren, zeer spoedig een school zien verrijzen. Een voldoende aantal leerlingen is toegezegd, maar de kring is te klein om een school geheel te kunnen bekostigen volgens de bestaande regeling. Daarom wil ik u verzoeken een bedrag van hoogstens f 100.— per jaar daarvoor beschikbaar te stellen. Had ik de laatste vergadering kunnen bijwonen, ik zou er eerst daar over gesproken hebben, maar vind het jammer nog langer er mede te wachten. De zaak is trouwens niet van algemeen belang, toch zoudt u het kunnen goedvinden onder voorwaarde, dat ook de vergadering gunstig adviseert.

Scholen.

In de tweede helft van de vorige maand heb ik (Ds. Colenbrander) in gezelschap van br. van Dijk de scholen kunnen bezoeken. Natuurlijk is het op alle scholen niet even goed; sommigen kunnen maar zoo direct niet het breed uitgewerkte leerplan begrijpen, anderen doen er niet de minste moeite voor, omdat zij meenen zelf zoo bijzonder knap te zijn. Met het meeste genoegen waren wij in Kananggar, waar niet alleen de goeroe precies gedaan had wat hem was voorgeschreven, maar waar ook de omstandigheden zoo meewerken om hoop te geven voor de toekomst. Zooals u weet, wonen daar al de kinderen in een eigen huisje bij de school. Ze zijn dus voortdurend onder toezicht van den goeroe, die uitstekend met hen weet om te gaan en 's avonds met hen leest en bidt. Ze krijgen dus een christelijke opvoeding. Men kan aan de kinderen bemerken, dat er met hen nog al eens over de Bijb. Gesch. gesproken wordt. En 's avonds speelden ze driestemmig op de fluit. Het ging nog wel niet zuiver, maar het geheel was mooi en moedgevend. Kananggar ligt in een nauw dal, naar alle kanten ziet men op tegen de kale bergen. Maar in dat „Umheimische“ dal spelen Soembaneesche jongens Ps. 1 en 134.

Het Huis.

Aan het einde van den brief van Ds. Krijger vinden wij een P. S. aldus luidende: 8 November.

Nog een korte mededeeling. Gisteren is het huis te Ketewel gelost. De derde termijn á f 2000.— voor het houtwerk moet nu betaald worden, maar Ds. Pera heeft geen geld meer. Uw brief, waarin u schrijft, dat u voor

f 15000.— gevoteerd heeft, in grooten dank ontvangen.

Facultatiefstelling.

Den heer T. van Dijk schrijft:

't Verheugt me, dat Deputaten vrijmoedigheid hebben kunnen vinden de „Facultatiefstelling” te aanvaarden. Ik geloof, dat we op gronden, zooals die zijn aangegeven in ons schrijven van Maart j.l. het onderwijs niet uit handen moeten geven, hoewel ik niet behoor tot degenen, zooals er ook gevonden worden, onder de broeders op Soemba, die meenen, dat „Facultatiefstelling” eisch van het Gereformeerde beginsel, van Gods Woord is. Doch die kwestie is nu niet aan de orde, waarom ik er maar niet verder op in zal gaan.

De warmte.

De heer T. van Dijk schrijft:

Laat ik nu nog overeenkomstig uw verzoek 't een en ander mededeelen, waarin mischien 't Zendingsbericht-lezend publiek eenig belang stelt.

We hebben tegenwoordig weer het allerwarmste tijdje van het jaar; overdag geregeld een temperatuur van 90 graden of meer. Wat deze maanden, October, November en een gedeelte van December zoo benauwd maakt, is, dat ook de thermometer 's avonds en 's nachts niet veel daalt. 't Is altijd door heet, heet! Dit b.v. is in tegenstelling met de maanden Juni en Juli. Dan is het overdag ook gloeiend heet, doch de nachten zijn bepaald koud, zoodat men behoefte heeft aan een flinke deken. En als men 's morgens buiten komt, dan kan men nog eens klapperstanden, van de kou. Wat of de Soembaneezen het dan koud hebben! Ze wikkelen zich heelemaal in het kleed, dat ze gewoonlijk maar los over de schouders geslagen hebben of ineen gedraaid om hun middel binden. Maar dat is nog geen beschutting genoeg en daarom gaan ze vuurtjes stoken. Nu met het gezicht, dan weer met de rug naar het vuur, zitten ze zich lekker te koesteren. 't Kost dan wel eens moeite onze jongens naar de rivier te krijgen om te baden. Een kleine jongen neemt mijnheer of mevrouw dan nog wel eens bij den neus door alleen het gezicht te wasschen en het haar flink nat te maken. Dan lijkt het of hij gebaad is. Doch nu is dat alles anders. Vuurtjes worden er 's morgens niet gestookt en vroeg gaan ze al naar de rivier om zich te verfrisschen. Gewoonte is, dat ze zich tweemaal per dag baden, doch nu kruipen ze wel een keertje vaker in het water. D.w.z., de jongens, die bij ons in huis zijn, doen dat; de gewone Soembanees baadt zich nu in de warme tijd evenmin als op een koude morgen in Juni.

Zoo warm als het nu op Pajeti en in de

andere plaatsen bij de kust is, is het echter niet overal in deze maanden. In het binnenland, in de bergen, is het nu ook nog zoo, als wij het in Juni hebben. Toen ik in het laatst van October een 14 dagen naar het Oosten geweest ben om de scholen te inspecteeren, heb ik het onderscheid tusschen de kust en het binnenland goed kunnen opmerken. Op Melolo was het zooals hier, haast nog warmer geloof ik. Doch op Kananggar een kleine 1000 Meter hoog, was het anders. Ik liep daar 's avonds te bibberen, 's nachts heb ik me er maar goed ingestopt, ik had een deken meegenomen, en toen ik 's morgens opstond, heb ik maar gauw het zonnetje opgezocht. Al is het wat ongewoon, lekker is het zoo'n kou; je voelt, dat het je goed doet. Overdag als de zon een tijd heeft geschenen, is het daar in de bergen toch ook weer evengoed heet, natuurlijk. Nu daar hebben we — Ds. Colenbrander en ik waren samen — ook van profiteerd. Stel u voor, van Melolo naar Kananggar is een tochtje van 10 uur te paard en dat in de brandende, brandende zon. Ternauwernood vindt men een plaatsje met wat schaduw om wat uit te blazen. Men komt dan ook 's avonds bijna „gaar” aan! Doch van de warmte gesproken, kan men toch zeggen, dat hoe hooger men woont, hoe minder last men er van heeft. Karoeni, de standplaats van Ds. Krijger is dan ook niet zoo warm als de andere zendingsposten.

Deze warme, drooge tijd zal nog wel duren tot eind December. 't Is dan een maand of zeven, dat we zoo goed als geen droppel regen gezien hebben. Altijd droog, de een dag is precies als de andere, zoodat we 's morgens niet even naar het raam behoeven te loopen om te kijken wat voor weer het wel zal worden, zooals men in Holland dikwijls doet. 't Spreekt vanzelf, dat alles nu ook dor en kaal is.

Gezondheidstoestand.

De heer T. van Dijk:

Wij maken het Gode zij dank, allen wel. Mijn vrouw heeft den laatsten tijd ook weer eens een dagje koorts gehad, doch die is anders bijzonder gelukkig in dat opzicht. Ik heb, na een maand van reizen en trekken in het Westen en het Oosten ook weer een weekje met koorts gesukkeld, terwijl de kleine Jan Willem het zoo nu en dan eens een dag heeft. Onze kleine groeit tot dusver zonder eenigen tegenslag zeer voorspoedig op. We zijn zoo dankbaar, dat we allen wel zijn en dat de Heere ons voor ziekte bewaart. We zeggen vaak: hoe zou het toch gaan, als er een van ons beiden ziek werd; we zijn altijd aan alle kanten noodig en overal moeten we zelf bij zijn. Natuurlijk zou het dan

ook gaan, de Heere zou dan ook zorgen, maar toch voor ons is het zoo heerlijk ongestoord ons werk te kunnen doen. Zij steeds uw aller gebed voor ons om kracht en wijsheid, opdat we ons werk, dat zoo veel en zoo moeilijk is, eenigszins naar eisch kunnen verrichten. En bidt vooral ook om zegen op den arbeid.

Ds. J. F. Colenbrander schrijft dienaangaande:

De Heere maakt het met ons en onze kinderen wel.
(Slot volgt). H. D.

LEESTAFEL.

Van de Bloedstad naar Golgotha, door J. J. Westerbeek van Eerten. — J. H. Kok, Kampen.

Dat zijn mooie korte stukjes over des Heeren lijden, waarin aan „heel de wereld” verkondigd wordt „dat er een nieuwe tijd is komende.”

De Heldenstrijd der Camisarden, door F. Bettex. — Kampen, J. H. Kok.

Dit is nu eens niet in den vorm van een roman, zooals vele dergelijke boeken. Het is er te belangrijker door, omdat Bettex als schrijver naar de natuur weet te teekenen. Ik schaam mij altijd, als ik zulk een boek lees, dat wij zoo weinig voor den Heere doen. Wie maar een vinger uitsteekt voor den Heere, wordt geroemd als een held. In die tijden was er meer noodig om Christen te zijn.

Volledige lijst der Boeken en Geschriften, van Dr. A. Kuyper met portret.

J. H. Kok te Kampen stelde deze lijst samen, drukte die op fraai papier, met schoone letter en gaf er een heel schoon portret bij van den „Leider”. Voor één Gulden kan men er eigenaar van worden.

De acte van Afscheiding. — E. J. Bosch, Nijverdal.

Deze acte is geheel naar de oorspronkelijke gereproduceerd. Zij teekent, beter dan boekdeelen het kunnen, van welk soort menschen de scheiding is uitgegaan. Het was niet het plebs, het waren ook niet de „Upper ten Thousand”, het was het volk; het krachtige, bewuste, volk.

Menigerlei Genade. Wekelijksche leerredenen, onder Red. van Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smitt en Dr. B. Wielenga. — Kampen, J. H. Kok.

No. 21—30 van de vijfde jaarg. Let wel: de vijfde. Dit bewijst dat die preeken gewild zijn.

Bijbel. Met kanteekeningen in drie deelen. — Kampen, J. H. Kok.

Deel 2 is compleet en bevat Job-Maleachie. Zeer handig.

Eudokia. Rede gehouden bij het 25-jarig jubileum door Dr. A. Kuyper. — J. H. Kok, Kampen. Verrassende gezichtspunten.

Dogmatische Fragmenten. Eerste reeks De Kerk, door J. J. Knap Czn. — J. H. Kok, Kampen. No. 11 en 12.

Hiermede is deze serie gesloten. Wie het geheele boekdeel koopt, werpt zijn geld niet weg. Voor Bibliotheken van Jong. Ver. zeer geschikt.

Het Net scheurde niet. Verslag van de 28ste Zend. Conf. 1915. Zendingsstudieraad, Javastraat 78, Den Haag.

De rede van Prof. Obbink heeft nog al beweging te weeg gebracht — en er is terecht tegen geprotesteerd. Maar er staat ook meer in dit boek. Br. Weisz vertelt zijn reis naar Suriname. Dr. Adriani spreekt over de studie van Indische talen; Dr. Callenbach geeft een overzicht van de Zending in onze Koloniën; Ds. Lindeboorn behandelt de Jong-Turksche beweging en de heilige oorlog; Ds. J. v. d. Linden houdt een rede over Openb. 5 : 4—7 en nog veel meer. Men leze het. Het kost maar f 0.40 en geeft 169 bladz. lectuur.

Het wezen der Religie. Inaugureele rede door Dr. S. Volbeda. — J. H. Kok, Kampen.

Zeer geleerd.

Korte Berichten.

Mej. Rachel A. J. W. Lion Cachet.

Deze eenige dochter van Ds. F. Lion Cachet is den 28 Jan. 1916 te Groningen overleden in den ouderdom van 53 jaren. Zij ruste in vrede!

Tweede Congres.

Te Rotterdam zal D.V. 3 Mei 1916 een tweede Congres voor Ger. Evangelisatie worden gehouden. Men wende zich met blijken van belangstelling en vragen om inlichting tot Ds. J. P. Tazelaar te Weesp.

Studenten-Conferentie.

Te Appelscha wordt vermoedelijk 3—10 Juli een Gereformeerde Studenten-Conferentie samengeroepen. Gereformeerde Studenten en jonge predikanten kunnen er aan deelnemen. De kosten zijn f 10 per persoon. Men schrijve aan Ds. J. Waterink te Appelscha.

Knikkertjes

komen weer. Heb geduld!

Busjes.

Het blik is 60 pCt. in prijs verhoogd. De prijs der busjes is voortaan f 1.30 per tien, f 0.85 per vijf, f 0.23 per stuk.

Ik verzend alleen na ontvangst van een postwissel.

De Macedoniër.

Uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3 per jaar. Voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Jan. afl. bevat:

I. D. Bakker, Zonde en Genade bij het Mohammedanisme. (Zeer belangrijk).

II. D. K. Wielenga, Lakoka.

III. H. Dijkstra, Uit mijn Camera.

(Gereformeerde Studenten-Conferentie. — Brandverzekering. — De Buiten-Bezittingen. — Hij wapent zich. — De Bezem. — Het Netscheurde niet. — Uit Jaffa. — Ds. Sterling in het H. Land. — Niet voor het Duitschdom. — Een Christen in Indië. — Seram.)

Een Avondmaalsstel.

Ds. L. P. Krijger te Karoeni wil gaarne een Avondmaalsstel n.l. Eén kan, 1 groote schaal, 2 kleine schalen, 2 bekers en 1 collectebus.

Als er iemand daarvoor zorgen wil, laat die met mij in correspondentie treden.

Duitsche Zendingen uit Britsch Indië.

Men meldt ons uit Vlissingen:

De mailboot is heden om 5 uur binngekomen met 480 passagiers van de Golconda, onder wie ruim 300 mannen, vrouwen en kinderen der zending. De meesten waren meer dan een jaar gevangen geweest. In de kampen had men het vrij goed, als men voor de eigen kost zorgde. De boot voor de reis naar Engeland was veel te klein, het eten aan boord slecht. Totaal zijn er ongeveer 200 kinderen.

De reizigers zijn hier onthaald door de Hollandsche zending en voorzien van warme kleeven. De zendingen beklagden zich, geheel van hun Christenen te zijn afgesloten geweest.

Over den toestand in Indië kon men niet veel zeggen tengevolge van de gevangenschap. De trein vertrok te 7 uur 35.

De Duitsche zendingen worden van Bostel af per extratrein naar Goch doorgevoerd. Ter vereenvoudiging van de douaneformaliteiten aan het grensstation reist een douaneambtenaar van Vlissingen tot Gennep mede, teneinde reeds onderweg de handbagage na te zien.

Te Goch overnachten de reizigers in het spoorwegmaterieel, dat den heelen nacht door een locomotief wordt verwarmd. Hedenmorgen zetten zij van daar hun reis voort.

N. Rott. Crt. 14 Jan. '16.

Opleiding tot Onderwijzer in Ned. O.-Indië.

Jongelingen in Ned.-Indië geboren, dus ook zonen en dochters van zendingen, die het onderwijs in Indië begeeren te dienen, kunnen opgeleid worden aan kweekscholen in Nederland (openb. en bijzondere) onder genot van een toelage van f 850 per jaar, vrije reis uit en thuis en f 200 voor uitrusting.

Prachtig!

Bezwaar is, dat ze zich ook een benoeming van een openbare school in Indië moeten laten welgevalen, wanneer ze geen benoeming van een Zendingsschool krijgen. Uitkomst zou zijn dat ze zich aan de verbintenis kunnen onttrekken tegen terugbetaling van de reiskosten en f 200. Dan kunnen ze dus in Nederland blijven.

Adres voor theelood en postzegels.

Rotterdam, 7 Jan. '16.

WelEerw. Heer.

Van de kinderen van den Heer Haringa te De Krim (O.) ontving ik een kistje theelood enz. bestemd voor de zending op Soemba.

Hoogachtend,

W. Ch. v. BUUREN.

Schiedamscheweg 9.

Reis van den Landvoogd.

De Gouverneur-Generaal Idenburg zou, naar de Ind. bladen berichten, van 12 tot 17 December een bezoek brengen aan de Vorstenlanden. Wat Solo betreft zou het bezoek hoofdzakelijk de pestbestrijding gelden, welke dienst naar bekend is steeds de bijzondere belangstelling van den Landvoogd had.

Voor Djokja staan o.m. op het programma bezoeken aan het Petronellahospitaal, de opleidings- en kweekscholen, enz.

De Landvoogd zal op beide plaatsen de inlandsche vorsten ontvangen en hunne bezoeken reciprocereen.

„Stand.”

Dat zal wel een afscheidsbezoek zijn.

Helaas!

Smilde.

H. DIJKSTRA.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de
Generale Kas.

Koeslag b. f0.80; Jantje Mollema, „Dorkas“ f3.35; Drop, gecollecteerd op de zilveren bruiloft f3.75; Ds. v. d. Laan b. f0.80; v. Luin b. f0.80; Wassenaar b. f4.80; Mej. I. Huizenga te Eef f11.50; Hulpzend.-Ver. Barneveld f10.—; Tadema b. f1.60; M. Stegenga, Workum, uit het b. f3.—; Mej. Ipenburg, Lexmond, uit h. kn. f2.50; Warmenhoven kn. f2.50; de Haas, Surhuizumerheide, saldo kal. f13.50; Goedbloed f0.20; Ds. Andree b. f1.60; v. d. Geest b. f0.80; de Boer, Jong.-Ver. Hinde-loopen f5.—; Ds. Hangelbroek b. f2.—; v. Oosten, Wanswert a/d. Streek, voor de Friesche Zending uit h. kn. f8.03; Alkema, Pingjum, uit h. b. f3.32; v. Dijk kn. f2.50; Hoogendorp, Pernis, saldo Kal. f7.64; saldo Zend.blad f3.42; Wed. Vellenga, Oosterend f2.50; Mevr. de Vrij b. f6.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Jan. 1916.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Col. lokaal Kuinre f10.42¹/₂; gev. col. Smilde A dankoffier voor Soemba f10.—; Verhorst, Zalk, uit h. b. der kind. f1.—; Jong.-Ver. den Horn f3.—; Ds. Veenstra, St. Anna Par., pastorie Krijger f10.—; Dr. J. Hania, Steenwijk, van Andriesje Mol f3.02¹/₂; Egberta van Engen f2.53; Berendina de Bock f3.28; Pietje de Bock f1.86; Christina Beverwijk f3.44; Hilbrand van Engen f2.07¹/₂; Gerrit Krikke f1.04¹/₂; Jan Krikke f1.10¹/₂; Catharina van Lier f1.50; Berend Schurink f1.75, totaal f21.61; col. Smilde A spreken Ds. J. Waterink v. Appelscha, cl. corresp. f15.58¹/₂; Spierenga, Scharnegoutum uit h. b. f1.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 Jan. 1916.

N.B. Gaarne ontvang ik geld voor busjes. Maar alle ander geld voor de Zending moet zijn bij Ds. W. Breukelaar te Zaandam voor de Gen. Kas en bij Ds. J. Duursema te Uithuizen voor Soemba. Men lette daarop!

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door Ds. J. C. Meijnen, 10 pCt. van de inkomsten voor de Zending in de classe Amersfoort f100; van de Dameszendingskrans te Boskoop door J. Kramp f5; uit het Zendingsbusje van H. Smit te Schokland door L. Smitt te Kampen f6.50;

door Mej. J. v. Triel van de kinderen der Chr. School te Lexmond f2.70; verzameld door Ds. H. Dijkstra en door hem zelf verantwoord f177.66¹/₂; door Ds. B. v. Halsema van de Geref. Jongel.-Ver. te Haastrecht f9.56; van E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f0.75; door Ds. Veenbaas van de Zendingsvereniging te Kornhorn f12.50; J. W. te den Haag f5.50; door Ds. J. Duursema, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Kerken van Groningen, Drenthe en Overijssel f4650; van W. Kirchner saldo abonnementsgelden van de Kleine Heidenbode f14.10; van Mej. C. G. te Purmerend voor het lezen van het Zendingsblad f1.50; door Ds. C. P. van Eeghen te Amsterdam aandeel der collecte gehouden op de Algemeene Zendingsconferentie in 1915 f75; door A. J. Negberink van Engbert Hietland te Gelselaar opgespaarde halve centen f2.—.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Jan. '16.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen voor den Missionairen Dienst: onder lett. Z. R. te E. stuivertjes f9.25; gevonden in de collecte te Alkmaar voor Solo f2.50; uit de classe Haarlem: Halfweg gift in de collecte bij het dankuur f60.—, Koog-Zaandijk f45.—, Sloterweg f14.38, Velsen f35.—, N. Vennip gift in de collecte f100.—, ibidem uit de busjes van de Zondagsschool f27.—, Westzaan 6-m. bijdrage f12.50, Wormer Pinkster-collecte en bijdrage f56.88, Zaandam 6-m. bijdrage f300.—.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 11 Januari 1916.

VEREEN. VOOR CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS

We mochten in dank ontvangen: bijdr. uit Anjum door Tj. P. f60.— (voorloopige storting); eed. opbr. collecte Nlawier door J. V. f2.65; bijdr. Zend.-Comm. Ger. Kerk O. en N. Bildtzijl door T. P. f5.—; id. uit Nijewirdum door D. A. v. d. M. f6.—; id. Jonged.-Vereen. „Wees een zegen“ Terzool door Mej. Ij. H. f3.—; busje Wed. S. te Ee f12.50; bijdr. uit Boxum door B. v. d. B. f9.02, als: gift f3.52, van de Kerk f5.—, 100 halve centen van N. N.; bijdr. uit Gauw door mej. T. E. f17.75; id. Zend.kas. Ger. Kerk Ooster-Nijkerk door: P. A. Z. f10.—.

J. J. TALSMA, Penningmeester.

METSLAWIER, 28 Dec. 1915.

Het abonnementsgeld van 1916 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad“ gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

Ook voor U

ligt gereed
een exem-
plaar van 't

JAARBOEKJE

voor de
Geref. Kerken
met als

PREMIËBOEK

een tweede „Keurgarve“
De Uitgever:
E.J. BOSCH, Bz., Nijverdal

KIAPPA

**FIJNSTE
PLANTENBOTER**

**NED. PLANTENBOTERFABRIEK
AMSTERDAM**

P.v. GELDOOP

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN
EN DOOPBEKKENS
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:**

**T. FABERIJ DE JONGE
DOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

OVERIJSELSCH E BEDDENFABRIEK

Opgericht 1876

levert franco naaste station rembourss
vrijzicht

VEERENBED,

peluw en kussens, 2 pers., 1 wollen, 1
watten, 1 molton Dekken, Bed en peluw-
overtrek en 2 Matrassen f 35.—. Betere
soort f 40.—. Iets extra f 50.—. Met
Kapak gevuld en zelfde toebehooren
f 26.—, f 32.— en f 36.—.

Ledikanten - Matrassen - Wiegen enz.

Vraagt geill. Prijscurant.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis, No. 135-143 - Int. Telef. No. 4.

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie
voor het Christ. gezin, verwierf
in de laatste weken honderden
nieuwe abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné,
vanaf 1 Jan. 1916 zenden wij als
gratis premie een prachtig boek.
Gewone uitgave f 0.75 per 3
maanden; Luxe uitgave f 1.25
per 3 maanden.

Uitgeefster

Druckerij „LIBERTAS“

Postbus 598 - ROTTERDAM

Simplex

Er bestaan eerste en tweede klasse
Rijwielen in alle keuze, in alle prij-
zen van honderde merken. Er is
maar één Rijwiel, dat door den
aard van zijn constructie boven alle staat,
dat is de Simplex Cycloïde. Geen conen,
geen sups, geen spieën. — 70 pCt. wrij-
vingsbesparing.

Vraagt geillustreerde Prijscurant.

Overtoom 271

AMSTERDAM.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N. V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a d. ZAAN.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158 - Tel. 9132 N. - Amsterdam.
Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.
Aanbevelend. A. L. ALDENKAMP.

D. DROST & Zn.

KOFFIE- EN THEEHANDEL
AMSTERDAM, Amstel 306.

Vraagt s.v.p. onze Prijscurant.

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -
Carillons, Raderwerken enz.

Christelijk Internaat Wilhelmina te Zeist

voor minder begaafde en zenuwzwakke leerlingen, zoowel jongens als meisjes.

Men vrage prospectus bij den

Hoofdonderwijzer J. POPPES Jzn.

P Polytechnisch-Bureau „NEDERLAND” B

Correspondentie en Monde inge OPLEIDING
:: voor Examen in SOUW-ONDE ::
WERKTUIGKUNDE - ELEKTROTECHNIEK

N Prosp. gratis Arnhem A

Directie: Rothuizen & Wied

Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten) Wie betrekk. of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaanlaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

*N. J. Lankhorst & Zoon
Sneek
Logen, Truiken
Schakels, Verschoy-artikelen*

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS

BIJBEL-UITGAVE.

Goedkoopste, beste Kerkbijbel met Psalmen, formulieren enz.

Prijscurant met proefpagina's op aanvraag gratis.

Kerkeraden en andere besturen bij minstens 10 ex. 15 pCt. korting.

Uitgevers Genootschap „BIBLIA”,
te MAASSLUIS.

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Vogels

P. SLUIS.
VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Kippen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG

TEL: 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZIJT MIJNE GETUIGEN

ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN

GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN

TOT AAN HET UTERSTE DER AARDE

— RAND—

REDACTIE
H. DIJKSTRA.

SOEMBA

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR. ZAANDAM.
W.B. RENKEMA. RENKUM.

INHOUD: Nochtans zal het getal der kinderen Israëls zijn als het zand der zee dat niet gemeten, noch geteld kan worden — Brieven naar Anti-ochië. — Soemba. (Slot). — De verstrooide Geref. in Ned. O-ladië — Een Man gezocht. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Nochtans zal het getal der kinderen Israëls zijn
als het zand der zee dat niet gemeten, noch
geteld kan worden.

Nochtans zal het getal der kinderen Israëls zijn
als het zand der zee dat niet gemeten noch geteld
kan worden; en het zal geschieden dat ter plaatse,
waar tot hen gezegd zal zijn: Gijlieden zijt mijn
volk niet, tot hen gezegd zal worden: Gij zijt kinde-
ren des levenden Gods.
Hosea 1 : 10.

Wij hebben hier eene heerlijke profetie, die, ook voor „de Zending” van rijke beteekenis is.

Zij is gegeven door den „teerhartigen” Hosea als een „Woord des Heeren”, dat weerstraalt als eene **verkwikkende lichtstraal** midden in de **duisternis**.

Ongedacht en onverwacht! en daarom dan ook ingeleid met nochtans. **Nochtans** zal het getal enz.

Nochtans wijst in de Heilige Schrift — en ook wel in de Psalmberijmingen en Belijdenisschriften — bijna altoos op eene onverwachte en ongedachte wending in de dingen. De plaatsen, waar dat duidelijk uitkomt, behoeven wij niet alle op te noemen; een paar er van mogen tot voorbeeld dienen.

In Psalm 106 wordt een gedeelte van de historie van Gods volk verhaald; een gedeelte, dat van groote weerbarstigheid des volks getuigt; zij waren „een wederhoorig en wederspannig geslacht. (Psalm 78 : 8).

In vers 43 staat: „Zij verbitterden Hem door hun raad en werden uitgeteerd door hunne ongerechtigheid.” Nu zouden wij kunnen denken, dat op deze woorden volgen zou b.v.: Ja God vernietigde ze bijna geheel, want Hij was des ontfermens moede.

Doch er volgt: **Nochtans** zag Hij hunne benauwdheid aan, als Hij hun geschrei hoorde.

In Psalm 82 worden de rechters om hunne hooge positie betiteld met den naam: **Goden en kinderen des Allerhoogsten**. „Ik heb wel gezegd: **Gij zijt Goden, en gij zijt kinderen des Allerhoogsten**”. (Vs. 6). Doch daarom moesten die rechters nu niet gaan denken: Ook al zondigen wij en oordeelen wij onrecht; wij worden toch wel ontzien.

Zij zouden dan geenszins ontzien worden, evenmin als andere menschen. En daarom volgt dan in eens —:

„**Nochtans zult gij sterven als een mensch**”. (Vs. 7).

In de berijming van Psalm 19 lezen wij eerst: (Vs. 4) **van de Zon:**

Z' is vroolijk als een held,
Die in 't bestemde veld,
Zijn vuur en vaart doet blijken;
Zij heeft haar zwaai en spoor,
Den ganschen hemel door,
Niets kan haar gloed ontwijken.

Wat kan nog — zoo kunnen wij nu gaan denken —, wat kan nog boven dat zonlicht uitglansen?

Maar dan volgt in eens — in vs. 5:

Des Heeren wet **nochtans**,
Verspreidt volmaakter glans,
Dewijl zij 't hart bekeert.

„**Nochtans**” dient zoo telkens weer om wat zeer bijzonders, vaak wat ongedachts en onverwachts in te leiden. Zoo ook in Hosea 1 : 10.

Wat had de Heere van Israël gezegd in het voorafgaande vers? En in andere verzen, die daaraan weer voorafgaan?

Dit, dat Israël zijn weg zeer verdorven had. Dat Israël gelijk was aan een overspelige vrouw, die afhoereerde.

Voor de **kalveren** en voor de **baäls** boog het zich neder: **God de Heere** werd niet meer erkend. Van den Heere, den waren, echten man, week 't af: en het ging de „boelen” na, die „niets” waren.

Heel het kerkelijke en ook het politieke, het zedelijke, het maatschappelijke en het huiselijke leven was dientengevolge zoo diep bedorven geworden.

Gods gerichten **konden** daarom niet uitblijven.

Zoo kon het niet langer.

Er **moesten** oordeelen komen.

De roede **naderde**.

De Heere had lang geduld en gedragen; zich gedurig ontfermd en nog weer ontfermd — doch nu hield de ontferming op.

Lo-Ruchama, dat is, de niet-ontfermd zal Israël zijn; want Ik zal **Mij voortaan niet meer ontfermen over het huis Israëls**, maar Ik zal ze zekerlijk wegvoeren. (Vs. 6).

En noem zijn naam **Lo-Ammi**, dat is, niet-mijn-volk, want gij lieden zijt **mijn volk niet**, zoo zal Ik ook de uwe niet zijn. (Vs. 9).

Dat was een ontzettend gericht Gods.

Een gericht, dat ook zoo vol van waarschuwing is voor de volken door alle tijden henen.

Hoe waarschuwend ook voor het **Nederlandsche volk!**

Een volk dat zich losmaakt van God en Hem vergeet, zinkt in, gaat verloren; 't volksbestaan neemt een einde:

„Wie God verlaat heeft smart op smart te vreezen”!

„Wat afvalt van den hoogen God, moet vallen”!

En dan komt er plotseling, nadat eerst dat zware gericht Gods is uitgesproken, eene wondere wending in de profetie. Eerst zei de Heere: Lo-Ammi, niet mijn volk: en Lo-Ruchama de niet-ontfermde: maar dan volgt in eens deze openbaring: Nochtans zal 't getal der kinderen Israëls zijn als het zand der zee, dat niet gemeten noch geteld kan worden. En het zal geschieden dat ter plaatse waar tot hen gezegd zal zijn: Gijlieden zijt mijn volk niet, tot hen zal gezegd worden: Gij zijt kinderen des levenden Gods.

Wie had hier zoo'n belofte verwacht!

Wat komt ze hier, in eens ongedacht!

Israël gaat te niet — zoo luidde het gericht; er is **geene hope meer** — doch neen, nochtans is er **alle hope**: Israël zal blijven; het zal groot zijn; het zal talrijk zijn; nochtans zal het getal der kinderen Israëls zijn als zand der zee, dat niet geteld noch gemeten kan worden.

De groote Theoloog Paulus heeft ons in zijn zendbrief aan de Romeinen verklaard, hoe wij die profetie van Hosea hebben te verstaan. Paulus heeft deze voorzegging ook onder de oogen gehad; ook getuurd op vers 10 uit kapittel I; dat vers ook ingedacht en toen begrepen bij Geestes licht. En hij heeft het toegelicht in zijn genoemden Zendbrief.

Paulus was de man, die in Zijne dagen door God in het bijzonder gebruikt is om de Heidenen te brengen bij de gemeente van Christus; hij was — om zoo te zeggen — de **groote missionaire dienaar** van zijn tijd.

Die toebrenging van de Heidenen tot de kerk van Christus was eene „verborgenheid”; doch God had aan Paulus een diep inzicht in dit stuk gegeven. Hij zag den olijfboom van Zion voor zich; geworteld in en gedragen door den wortel Christus. Vele Joden werden als dorre takken van dien boom afgebroken en in hunne plaats werden vele Heidenen — wilde takken in zich zelf — in dien goeden olijfboom ingeënt en werden des wortels en der vettigheid des olijfbooms mede deelachtig. (Romeinen 11).

En op die manier zou het groote, het talrijke, doch nu het ware geestelijke Israël er komen én uit Joden én uit Heidenen; met elkander eene zoo groote schare, dat niemand ze tellen kon; talrijk als het zand der zee, dat niet gemeten noch geteld kan worden.

God heeft ons — zoo schrijft Paulus daarom in Rom. 9 : 24—26: God heeft ons (d. z. de geloovigen) geroepen niet alleen uit de Joden, maar ook uit de Heidenen. Gelijk Hij — zoo volgt er dan — ook in Hosea zegt: Ik zal hetgeen mijn volk niet was, mijn volk noemen, en die niet bemind was (mijne) beminde; en het zal zijn in de plaats waar tot hen gezegd was: Gijlieden zijt mijn volk niet, aldaar zullen zij kinderen des levenden Gods genaamd worden.

Zoo is Gods wondervol-genadig bestel.

Israël zinkt in: valt af: zal Gods volk niet meer zijn; zou weer als aan de Heidenen gelijk zijn; doch dan zal God uit die Joden en uit de Heidenen weer 't geestelijke Israël roepen en doen komen, het echte, ware, talrijke Israël.

Op den Pinksterdag is er wat van te zien dat de belofte in vervulling gaat.

In Paulus' tijden komt het niet minder treffend uit, wijl toen ook velen uit de Heidenen zijn toegedaan tot de gemeente, die zalig worden zal.

Vervuld wordt deze profetie sinds in den loop der eeuwen. Ook onze 20e eeuw bevestigde dat reeds.

Eens zal ze **volkomen** vervuld zijn als de volkomenheid van dat geestelijke Israël zal toegekomen zijn en God alles in allen zal wezen.

Ziedaar dan het echte, mogen wij zeggen? het **goddelijke inter-nationa-lisme**.

Van een ander, een **menschelijk** inter-nationalisme onder de volken werd in de laatste jaren gedurig gesproken en geroemd. Wat eene toenadering tusschen de volken meende men te kunnen aanwijzen. Door het „wereld-verkeer“, door het „crediet-wezen“, door „handels-verdragen“, door „tentoonstellingen en congressen“, door het verbreiden van **eenzelvde** idée onder **onderscheidene** volkeren, zou dat menschelijk internationalisme meer en meer komen en uitschitteren! Doch de „groote oorlog“ van dezen tijd bewijst wel dat zulk inter-nationalisme toch nog niet heel veel beteekent.

Hier in Hosea I wordt ons echter 't ware, goddelijke inter-nationalisme geteekend. Het komt op uit de weder-geboorte; uit de ware geestelijke gemeenschap met denzelfden „wortel“ Christus.

Als die geestelijke eenheid in Christus er is en **werkt**, dan komen de zonen en dochteren der volken bij elkander en gevoelen zich één.

Ruth de Moabietische, de Heidensche, zegt dan tot Naomi de Israëlietische: Uw volk is mijn volk en uw God is mijn God.

Filistijn, Tyriër en Moor, in Zion geboren, weten zich dan één met den Jood.

Hollander en Javaan, Soembanees en Savoenees leeren dan verstaan: „Een lichaam“ zijn wij en „één Geest“ werkt in ons allen; wij hebben als broeders en zusters met elkander één Heere, één geloof, één doop, één God en Vader van allen, die daar is boven allen, en door allen en in ons allen. (Efeze 4).

Worde dat, trots o zooveel dat er zich tegen verzet en het o zoo moeilij maakt, toch ook nog in deze tegenwoordige tijden openbaar!

Blijft er om bidden en smeekeu bij den troon der genade!

Kome het zoo, mede als zegen des Heeren op den arbeid der Zending, dien wij — met Hosea 1 : 10 voor oogen — moedig en naarstig **moeten**, en ook zeer hoopvol **kunnen** voortzetten.

Van achteren zullen de vromen, die het opmerken en Gods groote werken verstaan, dan nog kunnen zeggen, tot lof des Heeren:

Het scheen alles zoo donker, — doch, onverwacht en ongedacht, **nochtans** — heeft de Heere het vroolijk licht doen doorbreken te midden van het bang gevaar: want het getal der kinderen Israëls bleef toenemen; ziet, het **zal** worden als het zand der zee, dat niet gemeten noch geteld kan worden; en het zal geschieden, dat ter plaatse waar eerst gezegd moest worden: Gij zijt Gods volk niet, nu tot velen gezegd kan worden: Gij zijt kinderen des levenden Gods.

Steenwijk, Maart 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Ik weet niet waar het aan ligt; het is alsof ik ditmaal niet aan het schrijven kan komen. Is het omdat ik op den titel nu alleen sta? Maar dat is het niet; want Dr. J. Hania staat mij wel ter zijde. Is het omdat er zoo weinig vrede in de wereld is? Nu dat geloof ik wel. Ik heb het nu jaren lang zoo aangenaam gevonden, dat wij ook wat mee beteekenen in de wereld en dat kwam, dacht mij, der zending ook wel ten goede; en — Hier moet ik maar een punt zetten.

De Buiten-Bezittingen hebben een goede schrede vooruit gedaan. Dr. A. Kuyper gaf in de „Stand.“ no. 13436 een „Drie-Star“, die aldus begint:

Onder de Animisten.

Met ingenomenheid bespeurden we, dat in de Macedoniër en in het Zendingsblad, onder

redactie van Ds. Dijkstra te Smilde, het hooge belang van de Missie in de Buitenbezittingen, en met name onder de Animisten; toch telkens weer in het licht treedt.

Van zelf moest vóór alle dingen positie worden genomen tegenover den Islam op Java, en niet genoeg kan er in geroemd, dat de Missie te Djocjakarta en Solo hier zoo uitnemend optrad".

en aldus eindigt:

„In Soemba staan we toch in de Buitenbezittingen nu nog alleen.

Het verblijdde ons daarom zoo, dat Ds. Dijkstra ook op 't niet minder hooge belang van de Buitenbezittingen wees.

Iets waarop zelfs het Koloniale bewind steeds meer zijn aandacht zal moeten vestigen.

Komt 't toch vroeg of laat tot een doodelijke worsteling tusschen Nederland en de Aziatische machten over de vraag, wie in onzen Archipel heer en meester zal zijn, dan zijn 't eeniglijk en alleen de **gekerstende** Javanen, op wier trouw aan Nederland men dan vast zal kunnen rekenen".

Gij moet mij niet kwalijk nemen dat ik een paar zinnen overneem, waarin mijn naam voorkomt. Ik geloof dat het ditmaal niet kon vermeden worden.

Het komt mij voor dat nu de vrede geteekend is en dat Dr. A. Kuyper naar vermogen zal helpen om de zaak te doen gelukken.

Het is anders een wonderlijk verschijnsel. Ik heb heel veel bladen bewaard en die staan nu met een bandje er om in de Zendings-bibliotheek er staat op **Buiten-Bezittingen**. Elk schreef er toen over. Elk wilde voor of tegen zijn gevoelens luchten. Maar nu kwam de zaak in een ander stadium. Het is nu zoover, dat het tijd is van aanpakken. Er is nu genoeg geredeneerd, de zaak is van alle kanten bekeken en niet bekeken en er is een vriend gekomen, die een fonds van f 3000.— er voor heeft gesticht. Ik had verwacht dat nu alle bladen volgende week vol zouden staan van die f 3000.—, van opwekking om nu te zorgen dat er spoedig één nul achter staat, van opwekking om nu spijkers met koppen te slaan. Ik was al bezig een bandje te maken met een opschrift „**Buiten-Bezittingen 2e serie.**"

En —

Er is één die zijn mond eventjes open doet, heel voorzichtig— verder is er een diep stilzwijgen. Ze staan allemaal perplex f 3000.—?!

Wel, wel. — Er is geen raad toe. Niemand durft een woord zeggen. Vermoedelijk is het om dien **nul**. Toch heb ik, hoewel ze allen een diep stilzwijgen bewaarden, reeds een rijksdaalder gekregen voor dien **nul**. Als wij eens een goede gift in de collecte hebben, dan zeggen de diakenen: Dominé dat moest eens afgekondigd worden ter aanmoediging. Welnu daartoe strekke deze rijksdaalder ook; ter aanmoediging van de broeders die perplex staan. Ik zou zoo gaarne willen, dat allen nu eens flink aanpakken wilden.

Broeders en Zusters, wie er nu zoo voor is dat wij naar de B.-B. gaan, het is nu tijd; pak aan en laten die 3000 guldens niet in een andere kas terecht komen!

Onze Gouv.-Gen. zal nu spoedig zijn terugreis moeten aanvaarden. Dit zal voor hem eenerzijds een aangename reis zijn, want hij verlaat Indië, overladen met lof, gewaardeerd door vriend en vijand. Anderzijds is het geen aangename reis. Hij moet om de Kaap, twee maanden op de boot, en dat is een heele zit. Hij behoort niet tot die onbeteekende menschen, voor wie een reis van twee maanden een ware straf is, omdat ze met geen middel den tijd kunnen dooden, en hun verveling afwisselen door kaartspel en gesprekken over maaltijden, hij heeft genoeg zout in zichzelf om die 2 maanden door te komen. Wat voor hem de reis onaangenaam maakt, is, dat hij Indië moet verlaten terwijl de pest nog voortgaat slachtoffers te

maken op Java en dat nu ook een vreeselijke overstrooming dat prachtige, rijke eiland heeft geteisterd.

Idenburg is anders wel een gezegende man. Nu is hij nog betrekkelijk jong en nu is hij zoo al van alles geweest: Minister, Gouverneur van Suriname, Gouverneur-Generaal van Ned. O. Indië. Wat kan hij nu nog worden? Mij dunkt hij moet maar van voren af beginnen met de Tweede Kamer.

Er zijn soms van die dingen waar men geen raad mee weet. In beginsel zijn wij er voor dat elk zorgt voor het onderwijs van zijn eigen kinderen. Souvereiniteit in eigen kring. We houden er niet van dat alles van hooger hand komt, uit één centraal bureau en naar één bepaald model.

Het Onderwijs op Java wordt dus geheel in onzen geest geregeld als de desa er voor zorgt, en het ook betaalt. Maar wij zouden toch ook gaarne zien, dat de ontwikkeling van het onderwijs op Java het Christendom ten goede kwam. Vroeger ging dat ook. De Zending richtte scholen op en de Javanen maakten er gebruik van. De Zending betaalde, de Zending regeerde en de Javaan genoot er van.

Met de nieuwe regeling ontgaat ons dit middel ter Evangelisatie op Java.

De Javaan richt scholen op, de Javaan betaalt ze, de geest wordt Islamsch — wie zal het beletten? — Java krijgt wel onderwijs, veel onderwijs zelfs, maar geen Christelijk onderwijs.

Het is zuiver naar ons beginsel, maar de uitkomst bevredigt niet.

Er is wel een middel aan de hand gedaan, dat mij aanvankelijk zeer toelachte. Namelijk **Opleiding**. Laat ons jonge Christelijke Javanen opleiden voor de scholen! Hoe meer, hoe beter! Maar dat gaat niet. Een Mohammedaansche desa zou alleen uit nood een Christelijk onderwijzer nemen en wanneer men hem nam zou men niet dulden dat hij voor zijn Christelijke belijdenis uitkwam. Er zouden ook weinige Javanen zijn, die in zulke omstandigheden vrij en krachtig voor hun geloof uitkwamen. Als er nog al iets gebeurde ten bate van het Christendom dan werd het ééne groote **smokkelpartij**. Iets wat heelemaal niet te verdedigen is. Ik vrees dat ons de geheele schoolzaak ontgaat. De school in een desa waar Christelijke kinderen zijn, dat gaat. Wil een ander daarvan ook gebruik maken, heel goed, maar wij doen het voor onze Christelijke kinderen. Ook de school voor Holl.-Jav. Chr. Onderwijs kan wel eenige levensvatbaarheid hebben. Maar ik zie geen kans om het algemeen volksonderwijs in Christelijke geest te leiden.

Ziet gij er kans toe?

Met klimmende belangstelling heb ik een boek gelezen over de Buiten-Bezittingen. Het is uitgegeven door het Encyclopaedisch Bureau en bevat een onnoemelijk aantal cijfers en eenige toelichtende tekst. Het loopt over de jaren 1904 tot 1914 en bewijst op klemmende manier, dat de B.-B. zich reusachtig ontwikkelen. Er is geen tak van nijverheid, die niet sterk vooruit is gegaan in deze tien jaren. Deze sterke ontwikkeling wijst natuurlijk op de noodzakelijkheid dat de Zending aanpakt. Als wij blijven beraadslagen, gaat deze schoone kans voor ons verloren.

Wat gaat het raar in de wereld. De Christelijke Engelsche Regeering heeft dezer dagen, met alle officiële plechtigheid, een Hindoesche Universiteit geopend. Ik ontleen het volgende bericht uit de Rotterdamer van 16 Febr. en deze Antirevolutionaire Courant schijnt volstrekt geen aanmerkingen te hebben. Dat mag een Regeering van een Christelijk land blijkbaar wel voor de bevolking van zijn koloniën doen. De „Rotterdamer“ zegt niet uit welk blad haar bericht is ontleend en deelt het aldus mede:

„Ons trof dezer dagen in een der bladen het volgende nieuwsbericht:

Te Benares heeft de onderkoning van Engelsch-Indië met groote plechtigheid den eersten steen gelegd voor de nieuwe Hindoe-universiteit ontstaan uit de centrale Hindoe-

hoogeschool, waarvan de stichting te danken is aan mevr. Besant. De universiteit zal, schoon ook voor studenten van andere gezindten toegankelijk, door en door op belijden-den grondslag zijn. Alle Hindoestudenten moeten den Hindoe eeredienst in acht nemen en de lessen in Hindoe wijsbegeerte volgen. De Indische regeering heeft voor de stich-ting miiioenen guldens geschonken en zal jaarlijks een aanzienlijke subsidie geven. Wij schuiven dus niet meer, zegt de New Statesman, den Hindoe-godsdienst als „afgoderij“ aan den kant noch noemen wij meer Hindoe-beschaving onzin.

Millioenen guldens voor het heidendom! Nog veel meer millioenen om zijn mede-christenen te verdelgen en te knechten. Intusschen worstelt de Zen-ding met allerlei groote en kleine plagerijen en belemmeringen.

De Rotterdammer heeft gelijk als zij zegt dat het onbillijk is als de wereld deze universiteit toejuicht en de vrije Universiteit minacht, begrijpt het heel goed, dat deze toejuiching uit vijandschap tegen de Ger. Belijdenis voortspruit en eindigt met te zeggen:

„Al meer gaat het heidendom het Christendom in zijn bestaan bedreigen.

Niet alleen door militaire machtontwikkeling als in Japan, maar ook door beoefening der wetenschap.

Mogen wij als Christenen onze roeping in dezen verstaan“.

Bij dien laatsten wensch sluit ik mij gaarne aan!

De Ev. arbeid in N.-Brabant heeft een zeer geschikten secretaris, die aan een jaarverslag een titel en een aanzien weet te geven, waardoor het de aandacht trekt, maar de secretaris heeft telken jare ook een zeer ge-schikt onderwerp, want er zit in dien arbeid een kracht en een aanhouden op geest en hoofdzaak, waardoor men er telkens weer met genot van leest. Zoo moet gij nu eens lezen, als gij het nog niet gelezen hebt, het boekje, nu verspreid, getiteld: „Bouwen? In vertrouwen! Jaarverslag van den Ev. Arbeid der Gereformeerde Kerken in Noord-Brabant en Limburg over 1914 en '15.“

t.t.

Smilde, 22-2 '16.

H. DIJKSTRA.

SOEMBA.

(Slot).

Het vee.

Op het eind van den regentijd zijn bergen en dalen bedekt met hoog gras. Hoewei dat gras voor een groot deel niet door de bees-ten gegeten kan worden, omdat het te hard en te scherp is, zijn er ook genoeg soorten, die uitstekend geschikt zijn voor voedsel. Het is dan een tijd van overvloed voor de kudden paarden, buffels, geiten, schapen en koeien. En van die dieren loopen er nog al wat op het eiland. Er zijn streken, waar ik, als ik er doorrijd, moet denken aan het woord uit Ps. 65 : „De velden zijn bedekt met kudde.“ Als men van Melolo naar Mangili rijdt, passeert men herhaaldelijk een kudde paarden, vaak ziet men 4 of 5 kudden tegelijk. Een mooi gezicht; die paarden, vooral als ze volop voedsel hebben, als ze zoo levenslustig draven en dartelen. De kud-de, een hengst met 10 tot 20 of meer mer-riën, graast eenigszins verspreid. Doch de hengst houdt altijd een oog in het zeil, dat

er niet één afdwaalt. Zoodra wij op onze paarden naderen, schijnt hij bang te wezen, dat er ons een zal volgen; daarom steekt hij zijn kop in de lucht en hinnikt eens om zijn volkje te verzamelen. Is er één te ver weg of onwillig om te komen, dan gaat hij er op af om die op te drijven. Zoodra hij zijn troepje bijeen heeft, gaat het er in vollen ren vandoor! Als ze dan maar niet te dicht bij onze paarden komen, want dan kon het wel eens wezen, dat deze het gebit in hun bek en de last op hun rug wat te lastig beginnen te vinden; dat de gulden vrijheid ze begint toe te lachen en .... dat ze op hol slaan.

Verbazend veel vee graast er ook in de kustvlakte, die men doorrijdt als men van Pajeti naar Melolo gaat. Bijna den geheelen weg langs ziet men in de verte of dichtbij een of andere kudde grazen: paarden, geiten, schapen, buffels en nu en dan een klein troepje koeien, die pas door het Gouver-nement hier ingevoerd en aan de Soemba-

neezen uitgeleend zijn, om de bevolking in de fokkerij daarvan een nieuwe bron van inkomsten te verschaffen.

Nu is het natuurlijk niet overal zoo rijk aan vee als in de streken, die ik pas noemde, maar toch overal zijn de radja's en de grooten onder de bevolking veehouders. Maar vraagt ge, hoe komt dat vee nu toch die 7 maanden van droogte door! Ja, dat is zeker een moeilijkheid. Den eersten tijd na den regentijd gaat het nog. Maar spoedig is het gras dood en dan wordt het wel eens hongerijs. De menschen hebben er echter wat op gevonden om wat groen uit den grond te lokken. We krijgen dan de periode van grasbranden. Elken avond is de hemel rood gekleurd. Zoo'n brand grijpt verbazend snel om zich heen natuurlijk. Het vuur wordt voortgedreven door den wind en loopt al maar verder, tot een kale steenachtige plek of een weg of een rivier den voortgang stuit. Geen wonder, dat er ook nogal eens een Soembaneesch huis mee in vlammen opgaat.

Door zulke branden wordt de grond natuurlijk bedekt met een aschlaag. En van onder die asch nu spruit het gras frisch en groen op. Een eigenaardig effect geeft dat. Als men in de verte een afgebranden heuvel ziet, dan lijkt het door dat zwart en groen juist, alsof er een lap fluweel overheen ligt verspreid, donker fluweel met een lichtgroenen weerschijn. Men brandt natuurlijk niet alles tegelijk af, maar nu hier, dan daar een streek. Wat of die paardjes die jongespruitjes lekker afknabbelen. Toch kan men ook zoo nog niet voorkomen, dat de beesten mager worden. Ze zien er op het eind van den drogen tijd heel wat slechter uit dan in het begin.

Zooals ik boven reeds zei, de veestapel is in het bezit van de „grooten" onder het volk. De kleine man heeft anders niets dan zijn huis, een lapje bouwgrond, dat hij zelf ontgonnen heeft, nog wat kippen en soms een varkentje. In dien tuin verbouwt hij mais of rijst, al naar de gewoonte van de plaats waar hij woont, om daarvan te kunnen leven. Ook moet hij dan opleggen voor den drogen tijd natuurlijk. 't Ligt voor de hand, dat hij zijn voorraad niet altijd verstandig verdeelt over den tijd, waarvoor die noodig is, vooral wanneer de opbrengst niet al te groot is. Zoo wordt er ook door de menschen wel honger geleden.

In zekeren zin is het wel goed, dat het tegen het eind van den drogen tijd niet al te ruim omkomt, want dan is er een prikkel om weer aan den arbeid te gaan. 't Is dan toch noodig, dat hij zijn tuin voor den aanstaanden regentijd weer in orde gaat brengen. En als hij dan overvloed had, zou hij, zorgeloos als hij is, allicht gaan uitstellen tot het voor den arbeid te laat is. Nu gevoelt hij echter, dat hij werken moet om aan den kost te komen.

Zoo merken we op het oogenblik aan alles het verlangen naar den regentijd; de Europeaan puft van de warmte, de Soembanees verlangt naar den Zaatijd en zijn beesten roepen om jong gras.

Dat maar spoedig de regen in stroomen nederdale!

En tegelijk is in ons hart de bede om regen des Geestes, opdat ook dit volk God belijde en Christus als Zijn zaligmaker erkennel

H. D.

De verstrooide Gereformeerden in Ned. O.-Indië.

Het is noodig dat wij hen opzoeken.

Het ijzer schijnt heet, het moet nu gesmeed worden.

Twee mannen zijn er noodig.

Er zijn levensteekenen.

Zie hier een brief:

Levensteekenen.

Uit allerlei gegevens valt op te maken, dat in den laatsten tijd het aantal gereformeerden in Indië toeneemt. Dit is een verblijdend verschijnsel, al moeten we er dadelijk bijvoegen, dat het, helaas, niet te danken is aan toenadering van de Europeesche maatschappij tot het christendom. Het ruwe ongeloof mag in sommige kringen plaats maken voor de erkenning van een Hoogere Macht en een zekere onbestemde behoefte aan reli-

gieus leven, tot een besliste belijdenis van den Christus kwam het tot nu toe niet. Nu en dan mag er een enkele zijn, die zich bij de gereformeerden aansluit, maar daarbij blijft 't dan ook.

De versterking van het Christelijk element onder de Europeanen vindt vooral zijn oorzaak in den voortdurenden toevloed van kolonisten uit Nederland.

Allerlei werkt daartoe mee.

Vooreerst begint in christelijke kringen de vrees voor Indië af te nemen. Vroeger was men bijna algemeen van oordeel, dat iemand, die naar de Oost ging, voor het Christendom verloren was. Deze vrees, hoewel overdreven, laat zich wel verklaren, omdat de belijder van den Christus hier zeer

weinig steun en zeer veel vijandschap ondervond, om getrouw te blijven.

Langzamerhand kwam hierin verandering. De Christelijke actie, op elk gebied in Nederland gevoerd, werkte in Indië na. Ook hier begint het christendom zich een plaats te verwerven onder de Europeanen.

Dit ontgaat aan de aandacht van Christen-ouders in Nederland niet, zoodat zij meer vrijmoedigheid gevoelen hun kinderen te laten opleiden voor een betrekking in de tropen. Het wordt niet meer als een roekeloos waagstuk beschouwd, wanneer een Christen hierheen komt.

We verblijden ons hierin, want versterking van het Christelijk element heeft Indië dringend noodig. We behoeven hier zeker niet bij te zeggen, dat het nog even noodzakelijk is als vroeger van meetaf beslist te zijn in zijn optreden, zal men niet meegevoerd worden met den grooten stroom die nog altijd van Christus afleidt.

In de tweede plaats spreekt het broodvraagstuk hierin mee. Nederland is dichtbevolkt en het aantal winstgevendende betrekkingen is er betrekkelijk klein. Indië daarentegen is groot en verkeert in een stadium van snelle ontwikkeling op elk gebied. De behoefte aan meerdere ambtenaren en aan meer personeel voor industrie, handel en nijverheid wordt steeds grooter. Over 't algemeen worden hier goede salarissen uitbetaald, zoodat het te begrijpen is, dat velen ook uit christelijke kringen 't oog op Indië vestigen.

Daarbij behoeft allerm minst uitgesloten te zijn het hooger motief, dat Nederland tegenover zijn koloniën met name een Christelijke roeping heeft te vervullen. Dat een klein land zulke uitgebreide Bezittingen heeft, is niet bij geval. Ons volk heeft op koloniaal gebied een groote en moeilijke taak te vervullen. En nu is het zeker niet 's Heeren wil dit enkel over te laten aan hen, die met de belijdenis van Christus hebben gebroken. Ons geheele volk is medeverantwoordelijk voor den gang van zaken in Indië.

Dat het aantal gereformeerden in Indië toeneemt is merkbaar in 't kerkelijk leven.

Getrouwe lezers van ons Kerkblad hebben gezien, dat er in Nederland ernst wordt gemaakt met een betere geestelijke verzorging van de „verstrooiden". Uit een circulaire, die ons dezer dagen in handen kwam, bleek ons, dat ook in Indië zelf, de hand aan den ploeg wordt geslagen. De broeders in Sumatra zijn begonnen bijdragen te verzamelen voor het verkrijgen van een eigen predikant.

Dien weg moet het op. Zonder hulp van Nederland zijn de gereformeerden in Indië niet in staat voor hun geestelijke verzorging voldoende zorg te dragen. Maar evenmin mogen zij geheel op het Moederland steunen. Zij moeten zelf finantieel krachtig bijdragen, om die hulp uit Nederland mogelijk te maken.

Een ander teken van toenemend kerkelijk leven is dat er stemmen opgaan voor het vormen van een eigen kerkverband. Nu het aantal gereformeerde kerken toeneemt, wordt de behoefte gevoeld elkaar ook officieel bij te staan met raad en advies. Al kan het voorloopig niet verder komen dan tot het vormen van een Classis, ter eerster instatie zouden daar althans eenige kerkelijke zaken kunnen worden behandeld zonder dat men zich dadelijk tot het kerkverband in Nederland behoeft te wenden, gelijk thans het geval is.

Er zal nog genoegzaam gelegenheid zijn op deze levensteeken terug te komen. Thans wijzen we er alleen op, dat er blijkbaar groei is in ons kerkelijk leven.

Nog meer verblijdend zou het zijn, indien de Europeesche maatschappij in haar breedere kringen toenadering toonde tot het Christendom. Komt het echter tot een krachtige organisatie van het gereformeed kerkelijk leven, zoo mogen we ook daarvan voor Indië heil verwachten".

Dit zijn uitnemende denkbeelden. Hoe meer Indië zelf de zaken aanpakt, hoe beter. Zulk een Indische classis! Prachtig! En dan met een grootere of kleinere toelage uit Nederland, maar zelf finantieel verantwoordelijk!

H. D.

Een MAN gezocht!

Ds. G. Wielenga van Zwolle schreef een roerend stuk in de Kerkb. voor Ov. en Drente, onder bovenstaanden titel.

Laten broeders en zusters het lezen en herlezen en er mee voor God komen:

„Er wordt een man gezocht voor Indië, voor ons arbeidsveld op West-Soemba, om naast Ds. Krijger te staan en met hem samen te werken. Onze kerken hebben met voorbeeldeloozen ijver bijgedragen om de pas

geleden schade te dekken. Meer dan genoeg geld hebben zij met enthousiasme bijeengebracht. Wij zijn daar zeer erkentelijk voor. Ook is er alle verwachting dat wij den vijftenden Dienaar voor Soemba, dat is den tweeden voor West-Soemba, zonder zorg zullen kunnen uitzenden. De kerken zijn gewillig en royaal. Verrassend zelfs is die gewilligheid in deze dure en zorgvolle tijden.

Maar we moeten een man hebben om te

kunnen uitzenden. En dat we dien nog niet hebben is een zeer ontvullende ervaring. Er werd altijd gezegd: er zijn studenten en jonge predikanten genoeg, die gaarne naar Indië willen gaan. Zij staan te wachten; wanneer er maar gelegenheid wordt geboden en er maar geld is, dan is alles in orde. Er zijn wel mannen, zei men, maar er is geen geld. En nu blijkt het tegenovergesteld; dat is buitengewoon ontmoedigend. Met al de schatten der wereld kunnen wij niets doen zonder de mannen.

Een dergelijk verschijnsel doet zich ook voor in ons kerkelijk leven hier te lande. Er ontbreken mannen voor den gewonen Dienst des Woords en nu moet dat zooveel mogelijk met geld verholpen worden. Week aan week kan men opsommingen lezen van wat er al gegeven wordt voor onze kassen en ondersteuningsfondsen. Zoodat men zich tenslotte afvraagt: zou er dan niemand meer zijn die zich finantieel vrij bewegen kan zoodat hij kan kiezen wat hij worden wil, en die nu kiest om predikant te worden? Is het predikambt al zóó diep gedaald, en zóó in verachting, dat het alleen nog maar begeerd wordt door degenen die niet anders kunnen, en die er nu min of meer kunstmatig voor opgekweekt worden? De betrekkelijk lage tractementen zijn toch niet de eenige oorzaak daarvan. Duizenden aanzienlijke jonge mannen zoeken betrekkingen in staatsdienst en onder de wapenen, die nog slechter bezoldigd worden. Wat verdienen onze Burgemeesters en officieren, onze mannen aan de ministeries en bij de rechterlijke macht! Wij keuren het niet goed dat ook deze zoo weinig bezoldiging ontvangen, maar wijzen er alleen op dat al deze betrekkingen door de uitnemendste van onze jonge mannen toch gezocht worden, omdat zij het zich een eere achten, die waar te nemen. Maar wie eenigszins anders kan wordt blijkbaar geen predikant. En daardoor komt het Ambt nog meer in verachting en verval.

Intusschen zoeken wij voor Indië een man. Dat moest te minder noodig zijn, omdat het hier gaat om degenen die toch al opgeleid worden of reeds opgeleid zijn tot den Dienst des Woords. Is er onder degenen die zich tot den verachten predikdienst overgegeven hebben, niemand die naar Soemba wil gaan? Missen wij den moed; is het ons een te groote opoffering? Over het algemeen gelooven wij dat de dienst in Indië nog wel meevalt. De arbeid daar, de vrijheid van beweging die men heeft, heeft zeer veel aantrekkelijks. Men komt waarlijk niet meer onder menscheneters, zelfs op Soemba niet, en verkeer met de ambtsbroeders is er zeker

niet minder dan hier te lande. En is het werk zelf niet verre verkiesselijk boven dat in een gevestigde gemeente? Welk een heerlijke taak op een nieuw terrein het eerst de spade in den grond te mogen steken; mede vooruitgezonden te worden in den strijd. Het is waarlijk der moeite waard, daar zijn jeugd en zijn leven aan te wijden. Men kan maar eenmaal leven hier, en dat leven is kort en zeer spoedig opgebruikt; hoe kan men het nuttiger besteden dan daar op dat arbeidsveld?

We zoeken een man voor Soemba. Meer dan eens dachten wij dat we er een hadden, maar telkens werden we weder teleurgesteld. Het terrein ligt gereed. De broeders op Soemba roepen: komt! Er is daar een geopende deur, eene gelegenheid om te arbeiden, vooral door het contract met de regeering inzake het onderwijs, als nooit te voren en nergens elders. Het geld is er. Voor alles wordt gezorgd; onbekrompen. Maar de man is er niet!

Daar staan we met al onzen zendingssijver, met al den lof over onze milddadigheid, die ons zoo zoet was, beschaamd en tot eene aanfluiting. Wij hebben geen enkelen man om naar Soemba te zenden. Niemand die er zich onvoorwaardelijk voor geeft. Die ziel en lichaam aan den Koning der Kerk voor het werk tot de komst van Zijn Koninkrijk beschikbaar stelt. Wij meenden dat wij rijk waren en verrijkt en geens dings gebrek hadden, en nu blijkt dat wij jammerlijk zijn, en arm en naakt. Misschien is het wel een nuttige les om ons ootmoed te leeren.

Zijn wij geestelijk zóó arm; is er zoo weinig liefde en overgave voor den Dienst des Heeren? Dat we nog wel geld willen geven om armere jonge menschen te laten opleiden tot Dominé hier te lande, maar dat wij er onze eigen zonen te goed voor achten en liever hebben dat zij wat anders worden, dan „maar Dominé”. En dat wij ook wel geld willen geven voor de Zending, overvloedig, zelfs tot in de tienduizenden, maar dat niemand zich zelf wil geven om er heen te gaan? Wij gevoelen het als diep inbrandende schande voor God en de menschen!

't Kan ook zijn dat velen er tegen opzien en zeggen: ik ben daartoe niet bekwaam. Dat is heel goed en vroom, maar als de Heere roept is er ook geloof en vertrouwen noodig, dat Hij, Israëls God, het is die krachten geeft. Zijn wij dan wel bekwaam om hier te dienen; kunnen wij dat dan wel uit onszelven?

Anderen zeggen: er is hier nog zooveel nood. Is het geen roof aan onze eigen kerken wanneer we nu weder een onzer beste Dienaren naar Soemba zenden? Hoe hebben

kerken gedaan in de eerste eeuwen? Was er geen nood meer in Palestina of Klein-Azië, dat Paulus, naar Europa trok? De nood hier is onze schuld, en die kan ons allerminst verantwoordelijken om nu bovendien het natuurlijk zendingsbevel van onzen Zaligmaker onuitgevoerd te laten.

Wij zoeken een man voor Soemba en wij kunnen hem niet vinden. Christus vraagt van man voor den arbeid der Zending, en daar is er geen een die vooruit treedt uit het gelid en onvoorwaardelijk zegt: ik wil gaan. Geen een vrijwilliger nu de Koning zelf roept! Past het ons nog om te roemen over onze toewijding en overgegevenheid? Licht er in ons, predikanten, ook eenige oorzaak dat het Ambt niet meer zoo in eere is?

Een onzer predikanten sprak dezer dagen van een onzer kerkboden nog weer eens smadelijk over methodisme en practicisme, en over wat men in Engeland, Amerika of Duitschland ziet of meent op te merken. Wat wij zelf in die landen gezien en medeleefd hebben van toewijding en zelfovergave tot den arbeid der Zending, stelt ons diep in de schaduw en geeft ons Gereformeerden aanleiding om onszelven te onderzoeken voor het aangezicht des Heeren en ons af te vragen of het in enkele opzichten wel goed met ons staat.

Intusschen zoeken wij nog altijd een man (en een vrouw) voor Soemba. Wie helpt ons zoeken? Wie helpt ons bidden?

Biddt den Heere des oogstes, dat Hij arbeiders in Zijn wijngaard uitzende, want de oogst is groot en de arbeiders zijn weinigen.
Z. G. W.

Korte Berichten.

Allaart—Bakker.

Een dochter van Ds. D. Bakker, voor eenigen tijd onderwijzeres te Sneek, trouwde met den heer Allaart, een zoon van den predikant van Harlingen en samen vertrokken ze naar Indië.

Ze wonen nu te Tandjoeng—Karang in de Lampongsche districten, op Sumatra.

Onze Scholen in Indië.

Over de scholen op het Zendingsterrein van Friesland schrijft Ds. Bouwman als volgt:

Aan de Chr. Holl. Jav. School te Gombong is benoemd Mej. T. Jonkhoff van Ermelo, die de benoeming reeds heeft aangenomen en D.V. reeds op 4 Maart a.s. met de „Vondel” hoopt te vertrekken.

Moge God haar weg voorspoedig maken. Zoodra zij te Gombong den arbeid zal hebben opgevat, zijn er in die school werkzaam de heeren Hamer en Harkema en twee On-

derwijzeressen de dames De Boer en Jonkhoff benevens een Javaansch Onderwijzer.

Voorts heeft het Bestuur besloten, de Juliana-school te Keboemen om te zetten in een school voor Chineesche kinderen.

Reeds worden in de schoolbladen sollicitanten opgeroepen voor de betrekking van hoofd der school.

Vermoedelijk zijn er eerlang naast het te benoemen hoofd en Mej. J. v. d. Kouwe, die reeds aan de Juliana school werkt, nog andere onderwijzers noodig.

Ook zullen er aan die school, evenals aan die te Gombong, drie lokalen bijgebouwd moeten worden.

Ook op dit gebied is het dus: „wij groeien vast in tal en last”.

Geve de Heere veel offervaardigheid voor dezen belangrijken tak van arbeid op ons Zendingsterrein.

En gebiede Hij over dit werk zijn oamissen zegen!

De Knikkertjes.

De Knikkertjes zijn weer voorradig en ze kosten nog niet meer dan f 2.50.

De Busjes

zijn duurder geworden. 10 kosten f 1.30, 5 kosten f 0.80, 1 kost f 0.23.

Ik verzend alleen na ontvangst van een postwissel.

De Gouv.-Gen. te Solo en Djokja.

De Ind. „Banier” van 17 Dec. 1915 schrijft: Deze week bezocht de Gouverneur-Generaal Solo en Djokja. Z.Exc. nam ook een kijkje in de meest vuile kampings te Solo, en drukte de Inlandsche hoofden op het hart toch alles te doen om het vooroordeel der bevolking tegen de vereischte maatregelen tot bestrijding der pest weg te nemen.

Hoe wantrouwend de bevolking is, blijkt wel uit wat een agrarisch ambtenaar overkwam. Hij werd in een dessa bij Bojolali voor een pestdokter aangezien en door de bevolking aangevallen. Ternauwernood bracht de man het leven er af.

Te Djokja bezocht de G. G. eenige scholen (o.a. de Holl. Javaansche meisjesschool van Mej. Wellensiek en de School m. d. Bijbel van den heer Evers) en het Petronella-hospitaal.

Gereformeerde Studenten-Zendings-Conferentie te Appelscha.

Over het doel dezer conferentie lezen wij hier en daar:

Telkens blijkt dat de Zendingsdeputaten van de Gereformeerde Kerken geen voldoende

de gelegenheid hebben met a.s. predikanten en geneesheeren in contact te komen. Wanneer zij een missionair Dienaar des Woords of arts noodig hebben, zoeken zij dikwijls stad en land af. Nu zendt men wel „vraag“-brieven rond, maar — wat is vaak het lot van dergelijke correspondentie? Bovendien is het toch de aangewezen weg dat de Zendingsdeputaten zelf onder de jongeren thuis zijn en hen zooveel doenlijk kennen. Hiertoe zou nu een Geref. Studenten-Zendingsconferentie een zeer geschikte gelegenheid kunnen zijn.

Wel bestaat de Ned. Christen-Studenten-vereeninging met den Ned. Studenten-Zendingsbond, maar door omstandigheden blijven, vooral in een plaats als b.v. Delft, veel van de Geref. studenten buiten deze beweging. Der N. C. S. V., waarvan Dr. H. C. Rutgers thans meer en meer de „ziel“ wordt, treft natuurlijk in deze geen blaam. Doch voor de Geref. Zending werpt de N. C. S. V. noch haar onderdeel de N. S. Z. B. veel (direct) voordeel af. Maar het ligt niet in de bedoeling aan de N. C. S. V. ook maar eenige concurrentie aan te doen.

Het doel van een Geref. Studenten-Zendingsconferentie is:

1. Contact te brengen tusschen studenten en jonge Predikanten en Zendingsdeputaten.
2. Zendingzijver te verstrekken, bij jonge menschen, die zich aan de studie wijden.

Het plan is de samenkomsten en maaltijden der Conferentie te Appelscha te houden te midden van een zeldzaam mooie natuur, een heuvelachtig boschterrein van eenige honderden H.A. grootte (Staatsboschbeheer). In gehuurde tenten wordt vergaderd.

Wie er meer van wil weten adresseere aan Ds. J. Waterink te Appelscha om inlichtingen.

De Macadoniër,

uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3 per jaar. Voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Febr. afl. bevat: Ds. D. K. Wielenga: Een merkwaardige Soembanees; Ds. D. Bakker: Stemmen uit de Islamsche wereld; H. Dijkstra: Rechtsbepalingen op Nias.

Uit mijn Camera: Ds. H. Hoekstra. — Levenskracht van den Islam. — B. B. — Van Roomsche zijde. — Twee gewichtige vragen. — Kalitjeret. — Art. 123 R. R. — Mej. R. W. Pieters. — Gebod op Gebod. — Scholen gesloten uit gebrek aan onderwijzers.

Zendings-motorboot.

Zaterdagmiddag is, onder veel belangstel-

ling, van de scheepswerf van den heer A. J. v. Dam te Overschie te water gelaten de motorboot Jong Holland, ten dienste der Utrechtsche Zendingsvereeninging. Deze boot is bestemd voor den dienst der zending op Nieuw-Guinea. Dit is reeds de tweede boot die deze vereeninging daarheen zendt.

(N. R. C.)

Medische Zending.

De artsen K. P. de Groot te Enkhuizen en D. Verhagen te Amsterdam, hebben de benoeming als missionair arts, door den kerkeraad der Geref. Kerk van Amsterdam op hen uitgebracht, aangenomen.

Chr. Holl. Ond.

Tot onderwijzer aan de Holl. Chineesche School te Magelang is benoemd de heer S. Griede, hoofd der Chr. School te Hoek bij Terneuzen.

Doopsgezinde Zendingsvereeninging.

In een plechtige samenkomst, gisteravond in de Doopsgezinde Kerk a. h. Singel te Amsterdam gehouden, werd, vanwege de Doopsgezinde Zendingsvereeninging, de heer R. W. de Clercq uitgezonden als zendeling naar de Melaatschen-Kolonie te Dono-Rodjo.

LEESTAFEL.

Een Schat in Aarden Vaten, deel

III. Het leven van Hendrik de Cock. — E. J. Bosch J.Bzn, te Nijverdal.

Ik vrees dat dit boek de oude kwestie van Velzen-Wormser doet herleven. Laat de schrijver toch verstaan dat hij historie schrijven moet en geen polemiek.

Het Oude Testament, door Mr. Henry. — Kampen, J. H. Kok.

We zijn aan de Profeten Jes. 1—41. Het is een prachtig werk. Zeer aan te bevelen.

Handboek ten dienste van de Gereformeerde Kerken in Nederland voor het jaar 1916. — Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Volledig en correct. Met zeer belangrijke „In Memoriams“, met name van Prof. M. Noordtjiz.

Het Blonde Beest. Een Tijdrede door Dr. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Een prachtig Tijdwoord. Men leere het van buiten.

Wij vernemen dat er in den loop van dit jaar bij den Uitgever J. H. Kok te Kampen

een zeer belangrijke uitgave het licht zal zien.

In 1917 zal het 400 jaar geleden zijn dat de Hervorming tot stand kwam, en met het oog op die herdenking zal Ds. J. H. Landwehr te Rotterdam een uitgebreid werk schrijven over de Reformatie, en daarbij vooral ook de Reformatie in ons land behandelen. Het werk zal versierd worden met talrijke bijzondere en zeldzame gravures, platen en portretten, waarvoor de Uitgever thans reeds een contract heeft gesloten met verschillende uitgeverij in Duitschland. Deze uitgave belooft een waar Standaardwerk te zullen worden.

De Geschiedenis van een vierkanten Cirkel. Een beschouwing naar aanleiding van den te zoeken „Modus Vivendi” voor de Ned. Herv. Kerk, door Ds. F. J. v. d. Ende v. d. m. te West-Kapelle. — Oosterbaan & Le Cointre, Goes. Oude wijn, in nieuwe lederen zakken. Ze is wel goed. Onze Herv. broeders moeten er ook van drinken.

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen onder redactie van Prof. Dr. P. A. E. Sillevius Smidt Dr. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

No. 31—no. 40. Die preeken leest men gaarne. Ditmaal zijn het verschillende gelegenheidspredikaties.

Naar wij vernemen zal er met enkele dagen bij den Uitgever J. H. Kok te Kampen een zeer interessant boek verschijnen over den Amerikaanschen Opwekkings-prediker Billy Sunday, van wiens zooveel geruchtmakend optreden in de hoofdsteden van Amerika ook hier te lande reeds met belangstelling werd kennis genomen. Het boek is geschreven door Dr. J. van Lonkhuizen, en wordt met verschillende eigenaardige Illustraties versierd.

Het Pantheïsme van Dr. A. H. de Hartog, door Dr. J. G. Ubbink. — J. H. Kok, Kampen.

Voor mij is dit onderwerp weinig aantrekkelijk. Toch heeft Dr. Ubbink mij vastgehouden tot het einde, door de helderheid van zijn voorstelling.

De clasis Walcheren en de Zending van 1603—1675, door J. D. Wielenga. (Overgedrukt uit het Archief, uitgegeven door het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen 1915).

Met deze lezing mogen wij Ds. J. D. Wielenga gelukwenschen. Het is een stuk van dege studie. Er is op dat terrein nog veel onontgonnen veld, en menige gangbare meening is vatbaar voor aanvulling en verbetering. Dat blijkt ook hier. Zulk een studie loont.

Bloei. Leesboek voor de Chr. School verzameld door J. Lens en H. J. v. Wijlen. Deel X. — 's-Gravenhage bij H. J. Spruijt.

Zeer mooi voor de jongelui. De Zending zal er ook wel een beurt in krijgen.

Van het Slagveld der natiën, door Frank Gericke. — D. A. Daamen, Den Haag.

Mooie verhaaltrant, fijne plaatjes, maar wat verward. Ook de plaatjes staan niet bij den tekst.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

v. Dijk, Zutphen f 10.—; Mej. J. Reitsma, Pingjum f 5.—; Breeuwer, Weesp, uit b. en kn. f 8.—; Ds. J. N. Lindeboom, Zutphen, saldo kal f 12.50; D. J. Minkhorst, de Steeg, v. d. leelingen der Chr. Sch. f 2.50; Jong.-Ver. Pied. 12: 1a, Rinsumageest, uit h. b. f 4.19; Mej. Osterwald, Tilburg f 7.—; Top, Maasdijk, voor Wonosobo van Pieterella Huisman 230 h. c. f 1.15. Mej. v. Egmond, Eén hul f 2.50; v. d. Haan, Meern, saldo kalenders f 3.50; v. d. Schuur, hoofd d. Chr. Burgesch. te Hillegom, contributie f 4.50; v. d. Meulen, H. d. Sch. Wijnsterp, uit h. kn. f 5.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Febr. 1916.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

H. v. Dijk, Zutphen f 20.—; Smit, Ter Apel, saldo Zend. bl. f 30.—; gev. kerz. Smilde A f 2.50; saldo Kalender Hooger Smilde f 6.55; id. Smilde A f 20.35; Timmer, Assen, uit het kn. f 0.48; Jantje Schuring, H. Smilde, uit h. b. f 4.74; Jikke v. d. Kooi, Wons, h. c. f 1.02; Mej. Gois, Bergentheim, saldo Kalender f 7.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Febr. 1916.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door C. Dekkers te 's Gravenmoer, saldo kalenders f 10.50; door J. J. Worries van de Geref. Kerk te Groningen B f 22; door O. v. d. Velde te Utrecht, opbrengst van eene lezing met lichtbeelden te Schoonebeek f 9.06 1/2; en te Hoek van Holland f 1.10, te zamen f 10.61 1/2; door Ds. Sap te Gouda 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Gouda f 120; door Mej. J. G. Weenink van de Jonged.-Ver. „Bid en Werk” te Geesteren f 5. door Ds. C. v. Nood te Lopik, 10 pCt van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Utrecht f 102.60; door W. Kirchner te Amsterdam, van F. L. te Wijckel f 2.50; door Jb. Leguijt te Krommenie saldo Zendingsskalenders f 3.02; door O. v. d. Velde te Utrecht, saldo van een door hem gehouden lichtbeeldenavond te Ambt Vollenhove f 15.15; door J. Heule, uit het Zendingssbusje der Christ. School

te Doorn f350; door G. Blanken te Zwagerveen, van het Zendingsscomité alwaar f50; door Ds. A. H. v. Minnen, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Den Haag f4848; door Mej. J. Muusse te Zaandam, opgespaarde halve centen f3, door J. M. Nieuwenhuizen te St. Maarten saldo kalenders f812; door J. C. H. ndius, 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Kerk van Zeeland over 1915 f600; door Dr. J. Hania van B. de Boer te Steenwijk voor 't lezen van het Zendingsblad f1

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Febr. '16.

Voor de Zending te Djogja en So o.

Van de Geref. Kerk te Oostzijde f180; Geref. Kerk te Halfweg saldo Zendingsblad f29; Geref. Kerk te IJmuiden f400; saldo Zendingskalender te Oostzijde voor het colportagewerk f790.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 24 Febr. '16.

Sinds de laatste opgave is door de Kerk van Amsterdam ontvangen voor den missionarischen dienst van de Kinder-Zendingsvereniging „De Zaaie“ f4695½; door br. D. Breuwer te Weesp, overschot van abonnementsgeld Zendingsbladen f2.—; van de Kerk van Andijk f80.—, van die van Erkhuisen f75.—; voor den kerkbouw te Solo van de kerk van Enkhuisen f50.—.

Namens den Kerkeraad,

B. VAN SCHELVEN.

Amsterdam, 22 Februari 1916.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1; Ds. Buikema te Stads-Musselkanaal, gev. in de coll. f5; K. Beute Kz. te Steenwijk van de Zend.-Comm. f60; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f250; Ds. Sijbesma te Wijhe coll. sreekbeurt Ds. Jongbloed f252½; Ds. Kool te Meeden, van de Zend.-Ver. f4566; J. van Dalen Sr. te Ambt-Vollenhove (B), van de Zend.-Comm. f50; H. Timmer te Niezill, saldo kal. f635; Uithuisen, van de Wed. S. O. f1; K. Nienhus Jz. te Sauwerd, van de kinderen der school f760; Mej. G. F. Stel te Oudekerk, busje van de Jongel.-Ver. f740; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f5; A. Wind te N.-Weerdinge, Zendingsbus f866; Nijveen, van de Jongel.-Ver. „Obadja“ f10; Dr. De Moor te 's-Gravenhage, van N. N. voor 't huis van Krijger f1; Ds. Gards te Arpingedam, saldo kal. f1; A. Smit te Haren, 2-maandel. contributie

f24.05. I. Lubbers f1, Wiersema f1 = 26.05; Ds. Waterink te Appelscha, uit Haulerwijk van de Zend.-Ver. f150, uit Een Soemba-week f450; Veendam, busje kinderen L. Meijer f385; Joh. Hoving te Oostwolde (De Leek), 't Knikertje der school + van de Jongel.-Ver. f1440; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit de Zendingskas f20 + schoolkinderen van Mej. Mooibroek f445 = f2445. Ds. Goeree te Wageningen, busje Fine f0.60, busje Zend.-Studiekring f5.0; Mej. G. Wisman f2.10, saldo kal. f450 = f12.70; J. F. Fleurke te De Krim, saldo kal. door de schoolkinderen f4; Mej. W. van Dijk te Berger, van de Jongel.-Ver. f275; De Jong te Kampen, Soemba-week f400; Ds. Duursema te N. Amsterdam, gev. in de briefbus f2.50 + f3.0 + gev. in de coll. f1 = f7. Ds. Parlevliet te Steen, van R. Tijmes voor 't lezen van 't Zend. bl. f1; Ds. Lanni te Uwingelo, gev. in de coll. f6 + gliten f4 = f10; A. S. Ermens te Delfzijl, van de schoolkinderen f1083; P. Kl. ft. Ennumail, van de schoolkinderen f1145; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. 3 × f1 = f3. Ds. Bakker te Emmen, saldo kal. f771; Jac. Salomons te Gasselter Nijveen, gev. in de coll. f15; G. Heetebril te Ambt Vollenhove (A), uit de busjes f42; F. Pleinsma te Zoutkamp, van de Zend.-Ver. f30; Hs. van Marrok te N.-Binnen, van de Jongel.-Ver. f7; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f5; Geref. kerk te Loppersum, gev. in de coll. f1989½; Ds. Hamming te Groningen, gev. in de coll. f1 + f5 + f5 + f5 + f1 + f1 + f5, van N. N. f0.27½ + f2.25 + f0.50 + f1.50 + f0.25, van A. M. f1, B. S. aan halve centen f0.20, N. N. f2 + f4.50 + f2, theeloo school Leliestraat f494½, uit zijn catechisatiebus f31.98 = f115.05; N. N. Q. te Verseveld f25; A. de Ruijter te Enschedé, van de Zend. Ver. f200; Ds. Geuchtes te Onstwedder-Mussel, Soembaweek f630; J. Dijkema te Nieuwlande, gev. in de coll. f250; Ds. Bos te Delfzijl, uit de Zend.-busjes f29; A. Brouwer te Gasselter-Nijveenschoten, busje H. Ellen en A. Brouwer f10; Ds. de Jong te Dal'sen, Kerstcoll. f31; H. J. Hakkenes te Stadskanaal, gev. in de coll. f10 + f20 + f5 + f10 + f25 + f2.50, Soembaweek f10738½, van de Zend.-Comm. 3e kwart f81.61 4e kwart f91.00½, nag. van de Geref. Kerk f20 + aan halve centen van A. en T. Hakkenes f250 = f375; Dr. Schotte Hardenberg, Kerstcoll. f52; H. A. Huisebos te N. Pekela, van de Zend.-ver. f100; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, Kerstcoll. f1902; J. Havinga Iz te Kiehlwindeveer, gev. in de coll. f2 + saldo kal. f1327½ = f1527½; Uithuisen, gev. in de coll. Oudejaarsavond f3.

UITHUIZEN, 12 Febr. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Het abonnementsgeld van 1916 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3 cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4 cts.

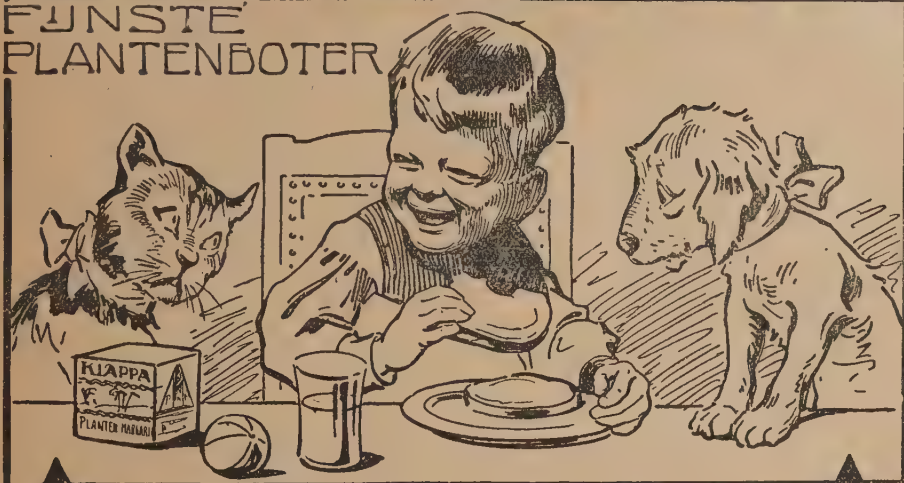
Ex. op beter papier f1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad“ gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

KLAPPA

FIJNSTE PLANTENBOTER

NED. PLANTENBOTERFABRIEK AMSTERDAM

P. v. GELDORP

**HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN
EN DOOPBEKKENS
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS**

**T. FABERIJ DE JONGE
OOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN**

OVERIJSELSCH E BEDDENFABRIEK

Opgericht 1876

levert franco naaste station rembours
vrijzicht

VEERENBED,

peluw en kussens, 2 pers., 1 wollen, 1
watten, 1 molton Dekken, Bed en peluw-
vertrek en 2 Matrassen f 35.—, Betere
soort f 40.—, Iets extra f 50.—, Met
Kapok gevuld en zelfde toebehooren
f 26.—, f 32.— en f 36.—.

Ledikanten - Matrassen - Wiegen enz.

Vraagt geill. Prijscurant.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis, No. 135-143 - Int. Telef. No. 4.

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie
voor het Christ. gezin, verwierf
in de laatste weken honderden
nieuwe abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné,
vānaf 1 Jan. 1916 zenden wij als
gratis premie een prachtig boek.

Gewone uitgave f 0.75 per 3
maanden; Luxe uitgave f 1.25
per 3 maanden.

De Uitgeester

Drukkerij „LIBERTAS”

Postbus 598 - ROTTERDAM

Simplex

Er bestaan eerste en tweede klasse
Rijwielen in alle keuze, in alle prij-
zen van honderde merken. Er is
maar één Rijwiel, dat door den
aard van zijn constructie boven alle staat,
dat is de Simplex Cycloïde. Geen conen,
geen sups, geen spieën. — 70 pCt. wrij-
vingsbesparing.

Vraagt geillustreerde Prijscurant.

Overtoom 271

AMSTERDAM.

dan het kostelijk boek van Ds. WISSE:

„Doe dat totdat Hij komt

vruchtig AVONDMAALVEREN.
In keurig omslag f 1.40. In prachtband f 1.90.
Alom verkrijgbaar bij den Uitgever
E. J. BOSCH Jbnz.
NIJVERDAL.

Vraagt VAN DELFT's

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N. V. VAN DELFT & ZONEN's

Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a d. ZAAN.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158 - Tel. 9132 N. - Amsterdam.
Logies f0.50, f0.60 en f0.75. Diners vanaf 50 cent.
Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

Ruim 50 jaar

bestaat het SPECIALE ADRES voor
BIJBELS en KERKBOEKEN

A. VAN ROSSUM,
Singel 344. „ Amsterdam.
Telefoon 8964.

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

- Fabriek van Uurwerken -
Carillons, Raderwerken enz.

Christelijk Internaat Wilhelmina te Zeist

is een inrichting voor medische opvoeding.
Wie met zijn kind niet vordert op de ge-
wone school, beproeve het hier.

Hoofdonderwijzer J. POPPES Jzn.

DISPONIBEL.

Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren
op verschillend gebied in Nederland en
Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten).
Wie betrekk. of positieverb. wenschen
vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en
prosp. aan „HUMANITAS”, Schiedams-
laan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

N. J. Lankhorst & Zoon
Sneek
Levens. Tuinen
Schadel. Verschoey-artikelen

KUYPER, BAVINCK en RUTGERS

BIJBEL-UITGAVE.

Goedkoopste, beste Kerkbijbel
met Psalmen, formulieren enz.

Prijscurant met proefpagina's
op aanvraag gratis.

Kerkeraden en andere besturen
bij minstens 10 ex. 15 pCt. korting.

Uitgevers-Genootschap „BIBLIA”,
te MAASSLUIS.

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Vogels.

P. SLUIS.
VOGEL-EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Kippen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL: 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GY ZIJT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UITERSTE DER AARDE

Hand-189

REDACTIE
H. DIJKSTRA.

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR. ZAANDAM.
W. B. RENKEMA. RENKUM.

INHOUD: Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft. — Brieven naar Antiochië. — Wonogiri. — Si-Matorkis. — Keucheniuschool. — De Gouverneur-Generaal. — Meer Geld noodig. — Meer Helpers noodig. — Een aardbeving — Bij onze Buren. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft.

Voorwaar, voorwaar zeg ik u, indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort.

Johannes 12 : 24.

Jezus predikt hier over zijn eigen lijden en sterven. Hij deed dat meermalen in 't laatst van zijn leven op aarde; nu ook, nu Hij geen zes dagen meer af is van den Vrijdag, waarop Hij als een schaap ter slachting zal worden geleid.

Met **bijzonderen nadruk** wordt hier door Jezus op Zijn sterven de aandacht gevestigd. Het „voorwaar, voorwaar zeg ik U", dat Hij altoos weer gebruikte als Hij wilde dat men wel **zeer** acht zou geven op hetgeen Hij sprak, wordt daarom ook hier door Hem gebezigd. **Voorwaar, voorwaar zeg ik U** — is het dan — **indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zoo blijft het alleen; maar indien het sterft, zoo brengt het veel vrucht voort.**

Jezus spreekt aldus met grooten nadruk van de **noodzakelijkheid** van zijn sterven, maar ook van de **rijke vrucht**, die er uit voortkomen zal.

Om die noodzakelijkheid toe te lichten vestigt Hij de aandacht op het „schoone boek" van de natuur, waarin de schepselen, groote en kleine, als letteren zijn, die ons de onzienlijke dingen Gods geven te aanschouwen; en wijst dan in het bijzonder op het tarwegraan.

Voor dat tarwegraan bestaat deze bepaalde **ordinantie Gods**; God heeft dat in Zijne wijsheid zoo verordineerd, dat het om **vrucht** te zullen voortbrengen eerst **moet sterven**. Paulus schrijft er ook over en zegt dan meteen dat die **wet Gods** voor het tarwegraan geldt voor **alles**, wat er gezaaid

wordt: **Hetgeen gij zaait wordt niet levend, tenzij dat het gestorven zij.** (1 Cor. 15 : 36) Zaad moet eerst in de aarde worden geworpen en daar **sterven** zal er wat van terecht komen. Als het blijft liggen in de schuur, op den dorschvloer of op den graanzolder en niet wordt uitgezaaid op den akker om daar te sterven, dan komt er niets van.

Het blijft dan „alleen“.

Het vermenigvuldigt niet.

Eén korrel **blijft** één korrel; tien **blijven** tien.

Alleen door het **sterven** heen komt het weer ten **leven** en brengt dan — dat is de **algemeene** regel, want God blijft nog vrij om er **niets** van te doen voortkomen — vrucht voort; soms zelfs **veel** vrucht; Jezus zei er zelf van in de gelijkenis van den zaaier: „**En een ander deel (van het zaad) viel in de goede aarde; en gaf vrucht, het een honderd-, het ander zestig-, en het ander dertig-voud.**”

Kostelijk gele tarwekorrels ziet men dan.

Voor den landman korrelen van goud.

Evenals dat tarwegraan moest Christus nu ook den dood ondergaan. Hij was het **ware tarwegraan**, dat ook sterven moest. Zoo heeft God de Heere dat ook voor Christus bepaald.

Hij stierf naar Gods raad en voorkennis.

Moest zich tot den dood toe vernederen om voor de zonden van Zijn volk te betalen.

Moest de Christus niet al deze dingen lijden — en daartoe behoorde ook het sterven — is dan ook Zijne onderwijzende vraag tot de eerst **ontmoedigde**, straks weer **bemoedigde** Emmausgangers? (Lucas 24).

Ware Christus **niet** gestorven dan zou Hij anderen niet hebben kunnen redden en verlossen. Hij **moest** daarom gehoorzaam worden tot den dood, ja tot den dood des kruises.

En zoo is dan ook geschied.

In de „lijdens-weken“ wordt daar telkens weer op gewezen in de samenkomsten der gemeente.

Christus heeft Zijne ziel tot een schuldoffer gesteld.

Hij stortte haar uit in den dood.

Hij **moest** dien dood sterven als het ware tarwegraan. Maar Hij **wilde** het ook en heeft dies met volkomen bereidwilligheid onuitsprekelijke benauwdheden, verschrikkingen en helse kwellingen verdragen, eindelijk het hoofd gebogen en den geest gegeven. En Zijne opstanding, die ten derden dage daarna volgde, was als 't ware de kwitantie dat Hij door Zijn dood **alles** had betaald wat Hij daardoor als Borg voor Zijn volk moest voldoen.

Aldus is het **ware tarwegraan Christus** in de aarde gevallen en gestorven.

En nu blijft dan ook **dit** tarwegraan niet alleen, maar het brengt ook vrucht voort.

Als Zijne ziel zich tot een schuldoffer gesteld zal hebben, zoo zal Hij **zaad zien**. (Jes. 53 : 10).

Die vrucht zijn de geloovigen, welke om Christus' lijden en sterven zullen worden gered.

Uit den dood zullen overgaan tot het leven.

Tot een nieuw leven zullen worden opgewekt.

De verzoening met God; de vergeving der zonden; de vrijheid en de blijdschap van het kindschap Gods zullen genieten. **Christus'** dood is de dood van **hun** dood; als zij in Hem gelooven zullen zij leven, ook al zijn ze gestorven; en iegelijk, die leeft en in Hem gelooft, zal niet sterven in der eeuwigheid. (Joh. 11).

Talrijk zullen zij zijn, die in deze weldaden zullen deelen. **Veel vrucht** zal ook het **ware tarwegraan** Christus voortbrengen. Het wordt eene **grootte** schare. Eene schare die niet enkel uit één volk, uit de **Joden** alleen, maar ook vooral uit andere natiën, uit de **Heidenen**, zal worden toegebracht.

Het wordt eene grootte schare, uit **alle** geslacht en taal en volk en natie. (Openb. 5 : 9).

Dat Jezus door te spreken van „veel vrucht” niet 't minst de menigte, die uit de **Heidenen** zal aankomen, op het oog heeft gehad, kan wel blijken uit de bijzondere gebeurtenis, die Hem geleid heeft tot het toelichten van de noodzakelijkheid en van de nuttigheid van Zijn' dood met het beeld van het tarwegraan.

In Johannes 12 : 20-22 gaat namelijk vooraf dat, sommige Grieken (Heidenen) Jezus wel wilden zien.

Zij waren opgekomen naar Jeruzalem om op „het feest” te aanbidden. Zulke Heidenen mochten daartoe komen in het ruime eerste voorhof van den tempel.

Deze Grieken hebben zich nu tot Jezus' discipel Filippus gewend en hem gebeden, zeggende, „Heere, wij wilden Jezus wel zien.” Het was hun zeker om een persoonlijk onderhoud met Jezus te doen; en zij drongen er zeer sterk bij Filippus op aan, dat die hen bij Jezus zou aandienen.

Of er ware, echte, geestelijke, levende betrekking op Jezus in hun hart is geweest; of hun hart recht heilbegeerig hongerde en dorstte naar Christus, moge niet met volkomen zekerheid zijn te zeggen, er was in elk geval eene andere en betere gezindheid ten opzichte van Jezus bij deze **Grieken** dan bij de **Joden**, die Christus wel wilden ombrengen.

Filippus heeft toen eerst over dat verzoek dier Grieken gesproken met Andreas; en Andreas en Filippus hebben het toen samen weer overgebracht aan Jezus. Jezus wees ze niet af, maar liet ze ook niet toe.

Doch die begeerte der Grieken, die begeerte uit de Heiden-wereld, dus, bracht Hem wel tot de gedachte, dat er grootte dingen aanstaande waren voor het Koninkrijk Gods; dat spoedig de tijden zouden aanbreken, waarin ook **vele Heidenen** tot Hem zouden komen; dat Hij daartoe nog wel eerst moest sterven en opstaan als het ware tarwegraan, maar dat dan ook deze grootte vrucht zou worden gezien dat niet alleen Joden, maar ook velen uit andere volken hun heil en hoogst geluk in Hem zouden zoeken en vinden.

In die Grieken zag Jezus die Heidenen reeds aankomen. Hun komen was Hem zeker een bewijs dat Hij weldra ook geloofd zou worden en erkend en verheerlijkt in de wereld der Heidenen.

Vervuld zou dan worden: „Want het zal geschieden, te dien dage, dat de **Heidenen** naar den wortel van Isaï, die staan zal tot eene banier der volken, zullen vragen. (Jes. 11 : 10).

En wederom: **Alle einden der aarde zullen het gedenken en zich tot den Heere bekeeren en alle geslachten der heidenen zullen voor uw aanzicht aanbidden.** (Psalm 22 : 28).

De Handelingen der Apostelen — de Zendings-historie uit den Apostolischen tijd — vertellen er ons van hoe nog maar korten tijd nadat Jezus deze dingen aldus aanschouwde en sprak van het ware tarwe graan, dat sterven moest om veel vrucht te dragen, reeds „veel vrucht” is voortgebracht.

Het ging den Joden-Christenen soms eigenlijk te snel.

Ook daarna ontkiemden de eeuwen door uit Christus gedurig weer nieuwe geestelijke zaadkorrels.

En dat zal blijven voortgaan totdat de geheele oogst voor 't Koninkrijk Gods gerijpt zal zijn.

Voor de zending is dat spreken van Christus over het tarwegraan dus ook van groote waarde.

Wat ligt daarin eene sterke, wijl goddelijke, verzekering, dat de rechte zendings-arbeid onder de volken geen nutteloos pogen is, maar onder den zegen des Heeren wel vruchtdragend zal zijn.

Wel gelukkig dan, wie eerst zelf ten **leven** kwam als een nieuwe graan-korrel, om den dood van Christus!

Wel gelukkig bij wien de **dooding** van den ouden mensch toeneemt door de kracht van Christus, opdat ook het **leven** uit Christus meer en meer openbaar worde.

En wiens leven dan ook Gode **deze** vrucht dragen moge, dat hij medehelpen wil — **van harte** mede helpen — aan dat groote Zendingswerk Gods.

Door woord of daad; door gebed en gave.

Het tarwegraan Christus, dat gestorven is en „veel vrucht" zal dragen, blijft altijd weer waarborg dat die arbeid niet ijdel zal zijn in den Heere.

Steenwijk, April 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! De verstrooide Gereformeerden in Ned. O.-Indië, hebben zich vrij onverwacht in een bijzondere belangstelling mogen verheugen. Gij verstaat wel dat uw vriend zich daarover verblijdt. Wat ik kon, heb ik er ook aan zoeken te doen om het te bevorderen; hetgeen ik schreef vonden sommigen suggestief en anderen vonden er niet veel aan, maar ze spraken er toch over en dan ben ik al blijde.

Maar de Medaniëten hebben de groote trom geroerd op een manier, dat iedereen het wel hooren moest. Ze hebben vijftien honderd rijksdaalders in een grooten zak gedaan en die hebben ze midden in ons kerkelijk publiek geslingerd. Er is gelukkig niet één gevaarlijk gekwetst, maar er zijn wel velen, die het geld moet kosten. Dat is een onweersprekelijk feit. Het bericht luidt aldus:

Verstrooide Gereformeerden op Sumatra.

„Het Bestuur der Gereformeerde Vereeniging te Medan (S. O. K.) deelt ons mede, dat door de Gereformeerden op Sumatra, voor een eventueel door de kerken van Nederland uit te zenden reizend predikant voor Sumatra, werden toegezegd een jaarlijksche bijdrage van f 3700, (waarvan alleen door Sumatra's Oostkust en Atjeh f 3500,—).

Bovendien ontving de vereeniging ten geschenke van Zijne Hoogheid den Sultan van Deli een zeer waardevol en bijzonder gunstig gelegen terrein voor den bouw van kerk, school en pastorie. Het ligt in de bedoeling, dat met den kerkbouw begonnen zal worden, zoodra bekend is, welke classis bereid is, de zaak der uitzending van een reizend predikant voor Sumatra en omliggende eilanden ter hand te nemen.

Met de uitzending van een predikant voor Sumatra, waar een honderdtal gereformeerden wonen, zal dan ook het vraagstuk betreffende de geestelijke verzorging der verstrooide gereformeerden buiten Java nader tot oplossing zijn gebracht."

Ds. L. Bouma van Middelburg nam dit bericht op in zijn blad en voegde er toen bij:

„Ziehier de tijding en mogen we haar niet noemen een goede uit een ver land. We weten nu niet alleen, dat er ongeveer honderd gereformeerden op Sumatra wonen, maar ook, dat zij elkander zoeken en elkander steunen in de moeilijkheden, welke er voor hen zijn. Bovendien heeft het u ook niet verrast, dat zij voor de geestelijke verzorging jaarlijks een bedrag van drie-en-half-duizend gulden over hebben? Het is zeker een belangrijke schrede nader aan 't doel, dat zij zich voorgesteld hebben en we hopen van harte, dat de tijd weldra aanbreekt, waarop een geschikt predikant kan afreizen om dezen moeilijken doch ook heerlijken arbeid te aanvaarden. Medan is zeker ook de plaats, vanwaar deze arbeid begonnen kan worden.

De Heere blijve onze broeders in de verstrooiing sterken en geve hun de begeerten huns harten.

Mijn oude vriend Ds. O. Eerdmans houdt zich bezig met een opbouwende bespreking van mijn denkbeelden, die ik over deze zaak opperde in de „Macedoniër."

„Ds. Dijkstra stelt voor, dat er voor dit doel twee predikanten naar Indië gaan, die uit Nederland hun tractement ontvangen. Zij gaan, vóór zij hier bij de Ger. kerken hun dienst aanvaarden, een jaar of wat naar Indië; krijgen dan een beroep in het vaderland, zoeken zich een vrouwtje en gaan rustig in een pastorie zitten, verrijkt in kennis en ervaring! Ik weet niet, of dat nu zoo gemakkelijk kan gaan, en dan zouden er telkens wel nieuwe predikanten heen moeten gaan, want „verstrooide broeders" zijn er altijd."

Nu is in deze woorden mijn bedoeling niet heelemaal juist teruggegeven. Ik wil dien jeugdigen broeder eerst hier door een kerk laten beroepen en in het ambt zetten en daarna zou ik hem door die kerk voor een aantal jaren naar Indië willen laten zenden; en als hij dan na 5 of 7 jaren terugkomt met vacantie, dan kan hij ongehinderd hier te lande blijven en een ander kan in Indië zijn plaats innemen. Hij heeft geen talen te leeren; geen ervaringen op te doen; de eerste de beste reisgids wijst hem den weg.

Daarom wil ik hem ongetrouwd uit laten gaan.

Gij zult zeggen, dat ik nu heelemaal uit mijn rol val. Anders wil ik nog geen ambtenaartje naar Indië laten gaan, of hij moet een vrouw, een zuster zijnde, met zich omvoeren. En nu moet er een predikant ongetrouwd uit.

Zie mijn waarde! ik stel mij dat aldus voor. Zulk een predikant heeft veel te reizen; ja, het kan nu te Medan wel iets anders loopen, maar overigens is dat toch zoo — hij reist en trekt en heeft nauwelijks een vast verblijf. Voor zijn vrouw is dat geen leven. Ze kan niet altijd meereizen en ze kan niet altijd alleen achterblijven. Daarom, een dominé zonder vrouw. Zou dat niet gaan? Zouden er geen predikanten meer zijn, die zich eenige opoffering willen getroosten? Ik dacht het wel. Ds. Eerdmans denkt het ook wel; al denkt hij ook dat het „niet zoo gemakkelijk kan gaan." Dan maar wat moeilijker, maar ze komen er wel. Ds. Kerkhoff vreest, dat ze niet ongetrouwd uit Indië terugkomen. Och, er zijn dominé's hier te lande, die jaren lang te midden van de beste en liefste meisjes rondwandelen en nooit wat voelen; zouden de vrouwen in Indië zooveel machtiger zijn? En als het gebeurde dat iemand in Indië een vrouw vond, dan was dat immers ook nog niet zoo'n groote ramp. Laat men nu toch geen spoken oproepen! Wij gelooven, dat in het hart van menig jongeling reeds iets ritselt, nu hij gelezen heeft, dat men er te Medan 1500 rijksdaalders voor over heeft, en dat er hier en daar een student of candidaat zijn knieën

buigt voor zijn stoel en zucht: Och Heere, zend mij henen! En wij gelooven ook wel dat onze God ons op zijn tijd zulke jonge mannen zal doen ontmoeten.

De correspondentie met Indië wordt bij den dag moeilijker. De „Stand.” verhaalt, dat er Indische brieven in Nederland aankomen, in Engeland „Opened bij Censor”; ik heb dat nog niet ondervonden, hoewel ik elke week brieven uit Indië ontvang; vermoedelijk zijn de Engelschen wat bang voor ons beiden, als wij dreigen te schieten met proppen papier.

Nu wordt het nog erger. Men werpt onze Indische booten op den bodem der zee. Men overweegt, naar men zegt, of het maar niet beter is, dat wij onze schepen maar in de haven houden. Men zou alleen vrachtschepen willen laten varen en alleen mannelijke passagiers meenemen, die noodzakelijk moeten reizen.

Dezer dagen kreeg ik weer een brief van Java, waarin enkele opmerkingen over de bijschriften bij foto's. De begeerte om den lezer een goede, duidelijke voorstelling te geven, doet mij wel eens gissen en missen. Herhaaldelijk heb ik aan alle broeders en zusters gevraagd om foto's **met duidelijke beschrijving**. In een „Bijdrage” van Taal-, Land- en Volkenkunde las ik het verzoek om foto's, onopgeplakt in 2 ex., franco toe te zenden. Ik bied het veel mooier aan. Ik wil de foto's betalen, de briefport vergoeden, en een dozijn afdrukken toezenden aan den broeder of zuster, die mij goede bruikbare foto's van het zendingssterrein overmaakt, **mits dat bij elke foto een duidelijke omschrijving is**. Dat is conditio sine qua non, zooals een president van een jongelingsvereeniging dat dezer dagen krachtig en nadrukkelijk zegde. Broeders en zusters in Indië, gij kunt u niet voorstellen, hoe groot onze onkunde is. We zijn in staat tot de onzinnigste onderstellingen. Daarom een duidelijke toelichting.

Ik vrees dat wij onze correspondentie moeten beperken bij gebrek aan papier. Het heet dat de papieerprijzen 70 pCt. zijn verhoogd. Dat zegt wat, vooral voor het zendingsblad, dat elke maand 48000 bladen noodig heeft.

Mijn vader vertelde van een bakker, die altijd zeide: „van de menigte moet het komen”. Hij had een reuzen debiet en eindigde met een reuzenfailliet. Hoe kwam dat? Hij rekende niet scherp genoeg. Op elk broodje, dat hij verkocht, verloor hij een heel klein onderdeel van één cent en hoe meer hij verkocht des te meer verloor hij. Het Zend.blad heeft ook een reuzen debiet. Onze vrienden moeten ons helpen, dat wij niet eindigen in een reuzenfailliet.

Vermoedelijk zullen wij den prijs verhoogden. We zullen er niet te veel opleggen. Als het voor $\frac{1}{2}$ cent per nummer kan gaan, zullen wij er geen $\frac{3}{4}$ cent opleggen; maar alle vrienden zullen toestemmen, dat de Zendingskas geen schade mag lijden. Om stagnatie te voorkomen is er een heel pakhuys vol papier gekocht en betaald en nu zullen we nauwkeurig berekenen, wat er door elken inteekenaar betaald moet worden.

Ds. Meijster heeft zich beklagd, dat het Zendingsblad zoo laat komt met berichten, hij deelt daarvan typische staaltjes mee en vergelijkt zulke oude berichten bij kadetjes, die twee dagen oud zijn. Nu zou ik daarover een heele beschouwing kunnen houden, b.v. dat oude kadetjes gezond zijn, dat men op een dorp niet dikwijls versche kadetjes op tafel krijgt enz. Ds. Meijster volgt echter een eigenaardigen weg om deze klacht over het zendingsblad tot mijn kennis te brengen. Hij zendt ze aan de „Banier” in Ned. O. Indië en zoo komt ze over Indië bij mij. Deze kadetjes zijn nu oud en beschimmeld, hoewel ze versch uit de oven kwamen, toen de tocht werd aanvaard.

Utrecht en Gelderland hebben een prachtig succes met hun Medische Zending. Ze hielden een extra-collecte voor hospitaalbouw en die bracht

op een kapitaal van f 9822.85½. Er zijn mooie partijen bij. Utrecht, de stad, gaf f 3082.82; Ermeloo f 200.—; Zeist f 503.—; voor kleine luiden prachtige cijfers.

Het zal u, hoop ik, nog niet vergeten zijn, dat er f 3000.— is ontvangen voor den nieuwen post op de B. B. Dat geld wacht op meer.

Nu is er weer iets dergelijks. Ds. Breukelaar van Zaandam schrijft mij:
Zaandam, 3 Maart 1916.

Am. br.!

Woensdagavond ontving ik bezoek van iemand — mij onbekend — zich noemende N. N. Hij overhandigde mij f 450.— „Balansoffer van oorlogswinst voor het bezetten van een nieuwen zendingspost hetzij op Java of elders.”

Op een andere bladzijde zult gij kunnen lezen, wat Dr. H. A. v. Anhel schrijft over Wonogiri. Wonogiri is een merkwaardig land, een vergeten hoekje, waar in den laatsten tijd de aandacht op valt. Wie weet hoe God onze wegen stiert.
t.t. H. DIJKSTRA.

WONOGIRI.

Dr. H. A. van Anhel heeft een nieuw terrein op Java; ook animistisch evengoed als de Buiten-Bezittingen. Lees maar:
Wonogiri.

Mocht de drang naar een animistisch terrein heel sterk worden, dan weet ik een goede oplossing. Het zuidelijk deel van Solo, de afdeeling Wonogiri, is vrijwel heelemaal animistisch. Daar wonen een half miljoen menschen. Het is door enkele niet-overbrugde rivieren afgesloten van de overige wereld. Hadji's zijn er een of twee. De Islam heeft daar nog vrijwel geen intrede gedaan. Een controleur, die daar vele jaren was, vertelde iemand, dat hij er al eens een artikel over had willen schrijven, dat het leven daar nog heelemaal animistisch was, maar dat hij het nagelaten had, daar hij vreesde, dat de zending zich er aanstands zou vestigen, als ze goed den toestand kende. En een vriend van de zending was hij nu niet bepaald.

Ik heb enkele colportage-tochten laten houden door een colporteur. Hij zou enkele weken uitblijven, neen na 5 dagen kwam hij terug, omdat.... zijn Bijbelboeken uitgekoofd waren. Hij verkocht in die 5 dagen 400 boeken. Op een tweeden tocht in 4 dagen 256 boeken. 't Is een animistisch terrein, maar.... met een bevolking, van wie velen kunnen lezen. Als we daar een eigen hoofdstad maakten, behoeften we niet te beginnen met een „taalgeleerde" en een taal in grammatica te brengen en een Bijbelvertaling te leveren. Dit alles ligt kant en klaar. Al dat tijdroovend en kostbaar werk, dat wel voor de zending noodzakelijk is en toch geen zendingswerk is, behoeft voor Wonogiri niet gedaan te worden.

Dat Wonogiri loopt door in het Zuidergebergte van Djokja. Als van die twee Zuidelijke stukken één zendingsressort gevormd werd, zou dat tot grooten zegen zijn.

Wonogiri ligt 25 paal van Solo, dus bijna 40 Kilometer. 't Is met karretjes telkens tusschen de kali's zoowat een dag reizen. En dan kan men na Wonogiri nog een dag reizen over moeilijke wegen.

De N. I. S. hoopt er een stoomtram aan te leggen. Die zal vermoedelijk over zeven jaar klaar zijn. Dan trekken de Europeesche cultuur, met al haar bezwaren en de Islam, er binnen. Vóór dien tijd moet de zending er vasten voet gekregen hebben. Als er geen eigen terrein van gevormd wordt, hoop ik te doen wat ik kan. Er wordt al op één plaats (vrucht van de colportagetochten) in het huis van een loerah elken Zondagavond godsdienstoefening gehouden. Breidt het werk zich daar uit, komen er vele posten, dan zou ik een auto noodig hebben om de zaak te bereiden. De wegen zijn enkele jaren geleden (de voornaamste wegen) voor auto-vervoer in orde gebracht, nadat President Van Wijk er een tocht met zijn auto gemaakt had en er 5000 menschen op de been gebracht waren om zijn auto telkens over kali's en moeilijke punten heen te brengen.

Is dit niet „de animistische bruid, die Ds. Dijkstra onhelzen wil?"

Tot zoover Dr. v. Anhel.

Wat mij betreft, ik wil die „bruid" ook wel omhelzen, als mijn armen maar ruim genoeg zijn, mijn hart is ruim genoeg. Vermoedelijk gaat Ds. Wielenga een onderzoekstocht doen naar Alor. Laat Dr. v. Anhel het pleit voeren voor Wonogiri en

Wielenga voor Alor en laten ten slotte de kerken beslissen.

Dit stukje van Dr. H. A. van Andel lag reeds eenigen tijd persklaar en maakte zelfs een paar maal de reis naar Wageningen om plaats te vragen, maar kwam telkens met nul op 't request weer naar Smilde. Nu

kwam voor eenige dagen f 450.— bij Ds. W. Breukelaar voor een nieuwen post op Java. Daarop had dit stukje blijkbaar moeten wachten. Nu komt het ter rechter tijd. Men zal het te Wageningen nu niet weer terugzenden. Geve God er den zegen toe!

H. D.

SI-MATORKIS.

Voor afwisseling bieden wij den lezer eenige prentjes uit het zendingsgebied van het Java-Comité.

Deze eerste doet ons een kerkje kennen van Si Matorkis gelegen in Angkola op Sumatra. Het lijkt een heel aardig gebouw, van hout en wellicht ten deele van bamboe. Ik weet niet of er een steenen rollaag onder zit; het kan ook wel zijn, dat de palen, waarop de vloer rust, zoo op den grond staan.

De belangrijkheid ontleent dit gebouw echter aan zijn bestemming. Het dient als vergaderplaats van de kleine Christelijke gemeente daar ter plaatse en als leeraar treedt er op zendeling W. H. Th. van Hasselt, een zoon van den ouden van Hasselt, die jaren-lang op Mansinam N. Guinea werkzaam was. Het is altijd heerlijk als een domineesoon ook dominee wordt; dat is een goed getuigenis voor de gemeente, een goed getuigenis voor den dominee en een goed getuigenis voor zijn zoon. Dat zelfde

kan gezegd worden als een zendelingszoon zendeling wordt.

Den prediker ziet gij echter niet op ons plaatje. In de deur staat de goeroe (onderwijzer) Jason en iets lager ziet gij eenige schoolkinderen.

De gemeente heeft nog maar korten tijd een eigen zendeling. Zendeling J. Dammerboer is in 1856 op Sumatra, in Angkola aangekomen en werkt tot heden, nu reeds 60 jaren, te Oeta-Rimbaroe. Hij kwam met Zend. J. Koster en Zend. M. van Dalen; maar die zijn reeds lang overleden. Koster stierf in 1864 en van Dalen moest terug in 1882 en is later gestorven. Zoo was J. Dammerboer van 1882 tot 1897 de eenige zendeling in Angkola. De vier filialen, dochtergemeenten, die er waren, werden bediend elk door een goeroe. In 1897 kwam zendeling v. Hasselt en bezette Si-Matorkis.

Het merkwaardige van deze Batak-gemeenten is, dat ze een voortdurenden en scherpen strijd hebben te voeren met den

Islam. Om elken Batak in Angkola moet gevochten worden. Dat is niet zoo in de noordelijker gelegen streken Si-Lindoeng en de Tobalanden. Daar heeft het Christendom de overhand. De Islam vindt er geen ingang.

Een tweede merkwaardigheid is, dat er onder de Christenen nog al veel aanzienlijken zijn. De slaven werden vrij verklaard in 1876 en toen moest Br. Dammerboer na-

mens hen den Gouverneur-Generaal danken. Dat was een bijzondere tijd.

Toch zijn het niet de slaven, maar de vrijen en de aanzienlijken, die zich bij de zending hebben aangesloten. De beide zendingsposten, met hun 9 filialen hebben 546 gemeenteleden.

Wij hopen zeer, dat ze dapper strijden en den Islam overwinnen!

KEUCHENIUS-SCHOOL.

Br. K. Dijkema, waarnemend Directeur der Keuchenius school, zond ons een schrijven, waarin hij het volgende meedeelt:

„Den 17den December werden de leerlingen geëxamineerd in de godsdienstvakken, waarbij al de twaalf kandidaten aan de gestelde eischen bleken te voldoen. Het andere examen werd den 20sten en 22sten December afgenomen in tegenwoordigheid van den Inspecteur, terwijl Ds. Bakker en Br. Zuidema als leden van den Raad van Toezicht aanwezig waren. Aan elf kandidaten kon na afloop van het examen het eind-diploma worden uitgereikt. Onder deze bevond zich een meisje uit Poerworedjo, de eerste vrouwelijke leerkracht voor onze zendingsscholen.

Bij het overgangsexamen werden vier leerlingen wegens onvoldoenden aanleg van school verwijderd. Bij het toelatingsexamen werden van de 42 liefhebbers 20 nieuwe

leerlingen aangenomen voor de eerste klas, waaronder twee meisjes. In 't geheel telt de school thans 67 leerlingen.

De leerschool telde in December 116 leerlingen. Hieronder zijn begrepen de leerlingen der 5de en 6de klas, die voorbereidend onderwijs voor helper in de hospitalen ontvangen. Twaalf leerlingen verlieten de 6de klas met diploma. De ruimte voor de 5de en 6de klas bleek voortdurend veel te klein te zijn. Ook dit jaar zal dit 't geval blijken, daar van alle terreinen leerlingen voor deze klassen toestroomden en de opening van nieuwe hospitalen veel verplegers vraagt.”

De bleei der school, waarvan dit rapport blijk geeft, stemt tot dank.

Namens de deputaten der Generale Synode voor de zending onder Heidenen en Mohammedanen.

Zaandam.

W. BREUKELAAR.

De Gouverneur-Generaal.

a. Te Djokja.

In een schrijven van ds. Zwaan te Jogja wordt melding gemaakt van het bezoek van den Gouverneur-Generaal op 15, 16 en 17 December.

Het was aldaar nog nooit zoo druk geweest; de geheele stad was versierd en 's avonds geillumineerd; in geen twintig jaren was zulk een bezoek gebracht.

De intocht was schitterend. De Sultan haalde den hoogen gast af in de gouden koets en bracht hem naar den troonzetel onder het gebulder der kanonnen, geëscorteerd door eene groote ruitermacht, terwijl de geheele weg was afgezet door militairen.

In de woning van den Resident werd receptie gehouden.

Ook heeft de Gouverneur-Generaal het hospitaal van de Gereformeerde kerk bezocht. Door ds. Zwaan werd hij ontvangen in zijne kwaliteit van dienaar des Woords van de Kerk van Amsterdam; en door den

directeur werd hij daarna rondgeleid. Hij sprak zijne ingenomenheid uit met wat hij van den arbeid had mogen zien.

Men verwacht dat zulk eene openlijke en officiële erkenning den arbeid ten goede zal komen, ook omdat zijne Excellentie zoo goed staat aangeschreven bij de inlandsche bevolking.

Wij zijn voor deze gunstige berichten dankbaar.

De Keuch. School hoopte op een bezoek, had zich er ook op voorbereid, volgens een wenk van hooger hand, maar de G. G. reed voorbij en de heeren Bakker c.s. zagen wat sneu. Later bleek, dat de gegeven wenk op een vergissing berustte.

Het eenige voordeel dat de school er van had was, dat ze nu eens frisch geveerd was.

b. Te Solo.

Hier had Dr. H. A. van Andel de eer bij den G. G. aan tafel te worden genood. Hij vertelt van het bezoek aldus:

Zoo'n bijzonder feestelijk karakter droeg

dit bezoek niet; daarvoor was de aanleiding te droevig, n.l. de pest, die hier steeds meer slachtoffers maakt.

De stad was dan ook niet versierd. Alleen overal vlaggen, en dan aan den ingang van de stad, vlak bij ons huis, en aan de ingangen van de twee vorstenverblijven eerepoorten. Ze worden hier gemaakt van lichtgrijs geverfde pinangstammen (een palmsoort), heel hoog en in strengen stijl, versierd met groen en empire slingers en schilden met den naam van den Soenan in teekening afgebeeld: een spijker, waar het heelal aan hangt (Pakeboewana), en met het Nederlandsche wapen en met veel vlaggen.

Het was een mooie poort, die de heele breedte van den op dat punt nog al breedten weg in beslag nam.

Den dag van aankomst (13 December) was de heele weg van 't station Djebres tot aan het residentiehuis, (ongeveer 20 minuten gaans) aan weerskanten afgezet met militairen. Op het stationsplein Mangkoengaransche troepen met kanonnen voor de saluutschoten, verder Soenanstroepen en Hollandsche infanterie. Het is een hellende weg voor 't grootste deel en 't was een mooi gezicht. Maar 't schitterendst van alles was, toen de gouden koets, nu met acht paarden bespannen en met nog veel grooter geleide te voet en te paard dan bij den intocht der bruid, stapvoets de poort door kwam met den Gouverneur-Generaal en den Soenan. Het volk juicht niet, het hurkt: 't was alsof de wind over de halmen streek, zonder bevel, geruischloos zag men alles bukken. Wij Hollanders juichten hier ook niet: onwillekeurig komt men onder den indruk van die eerbiedige stilte rondom.

Die heele dag was voor den Gouverneur-Generaal een dag van plechtig cermonieel en van vele saluutschoten, van ontvangen der twee Vorsten en contrabezoeken brengen, tot 't avonds toe. De volgende dag was gewijd aan de pestbestrijding en den 15den 's morgens vroeg zagen we Z.Exc. weer op dezelfde manier, met dezelfde pracht en staatsie voorbij ons huis trekken naar het station.

Voor ons persoonlijk had dit bezoek ook een zeer aangename kant, daar we Maandagsavonds, toen er overigens geen gasten waren, de eer hadden uitgenoodigd te zijn tot het diner in het residentiehuis, waar Z.Exc. zijn intrek genomen had, en zoo gelegenheid hadden Z.Exc. nog eenmaal vóór zijnen terugkeer naar Holland te ontmoeten.

De G. G. is nu op de terugreis. God brenge hem veilig over en stelle hem nog ten zegen!

Meer geld noodig.

Dr. H. A. van Andel heeft bedenking tegen het zoeken van een nieuwen post op de Buiten-Bezittingen. Er is op Java op zijn terrein veel meer geld noodig. Ziehier wat hij schrijft:

Geld.

Onze 7.000.000 Javanen, die we voor onze rekening namen, stellen al veel hooger eischen van krachten en geld dan waaraan onze kerken op den duur zullen kunnen voldoen. Toen ik in Solo kwam, vroegen de uitgaven niet meer dan f 450.— per maand. Nu, na nog geen drie jaar, klom dit bedrag tot f 650.— Ik bereken een jaarlijksche stijging van minstens f 50.— per maand voor Amsterdam, als ik reken op een behoorlijke toename van de bijdragen in Solo zelf. Dit jaar ontvang ik nog weer f 450.— per maand, omdat ik met 't oog op den oorlog „bijverdiensten" gezocht heb en in een advertentieblad en Hollandsche cursussen voor Javanen en Chineezers die gevonden heb tot een bedrag van plm. f 2000.—. Maar dat bedrag zal in der jaren loop wel niet hooger op te voeren zijn. Ik verwacht, dat de gelden in Holland voor Solo in tien jaar verdubbeld zullen moeten worden. En zoo zal het niet in Solo alleen zijn. Ik schrijf dit eengiszins nauwkeurig om tot voorzichtigheid te raden ten opzichte van het zoeken van een nieuw terrein.

Meer Helpers noodig.

Dr. H. A. van Andel te Solo heeft meer helpers noodig. Hij schrijft ons:

Hoe langer hoe meer zal het m.i. in de eerstkomende jaren blijken, dat het opwekken tot zendingsijver in Holland een der belangrijkste dingen is. Het werk moet gedragen worden door gebed. En de uitbreiding van het werk op het reeds bezet terrein die ik aanstaande acht, zal d'zendingsliefde in Holland op een financieele proef stellen. Wij leiden tegenwoordig met bijna koortsachtigen ijver helpers op; we komen krachten tekort. Als ik let op mijn eigen terrein, dan heb ik soms zorg, hoe ik in den loop der eerste jaren het werk voldoende zal behartigen wat helpers betreft. Er zijn teekenen van groote uitbreiding. De colportage, die op Midden-Java met veel meer ernst aangevat wordt dan vroeger, verspreidt het Evangelie naar vele plaatsen. En onverwachts komen de verzoeken van hier en daar, van welgelegen en ongelegen plaatsen, om nader onderricht. In Solo wordt nu op elf plaatsen geregeld onderwijs in den Christelijken godsdienst ge-

geven. Als het zóó snel voortgaat, zal wel dra het aantal helpers onvoldoende zijn. Daarom ben ik zoo blij, dat ik 18 helpers in opleiding heb. Maar als allen in dienst zijn, komen de hooge kosten voor de kerken. En het veel dunderd worden van het leven maakt, dat wij telkens op salarisverbetering bedacht moeten zijn. U begrijpt, met hoeveel liefde ik dan ook denk aan hen, die met ijver en talent het vuur der liefde in Holland voeden en versterken.

Een aardbeving.

Br. Zend. v. d. Veen te Tingkir beschrijft zijn gevoel bij de eerste aardbeving, die hij beleefde, in den morgen van 1 Dec. 1915.

We werden plusminus 1 uur verschrikt wakker, omdat ons bed heen en weer schudde en we de pannen op het dak hoorden verschuiven. 't Duurde ongeveer 1 minuut. Mijne vrouw wilde dadelijk allen wakker maken en naar buiten gaan, maar intusschen was 't al weer voorbij. Nadat we den Heer gedankt hadden voor Zijne bewaring, gingen we weer ter ruste, maar de slaap was niet meer zoo rustig. We meenden telkens nog weer dat schudden te voelen. Vooral mijne vrouw was hevig geschrokken. Zij weet het nog uit haar jeugd, wat eene aardbeving kan aanrichten. Bij de uitbarsting van de Krakatau was zij op de Westkust van Sumatra en daar is toen ook veel schade aangericht en waren er vele dooden. Hier in deze streek is dezen keer geen schade berokkend en we hoorden nog niets van menschen, die zijn omgekomen. Wel zijn er in 't Madioensche huizen en fabrieken beschadigd. 't Was de eerste aardbeving, die ik beleefde. 't Is eene vreemde gewaarwording als alles zoo schudt en kraakt en schommelt. Dan wordt men er bijzonder bij bepaald, dat we toch eigenlijk niets zijn, niets weten en niets hebben te zeggen over de eerstvolgende minuten. Dat is altijd wel zoo, maar zoo indrukwekkend wordt het ons zelden onder de oogen gebracht.

Voor ons was deze vermaning vooral in die dagen zeer heilzaam. We waren opnieuw indachtig geworden, hoe afhankelijk we zijn van onzen God in groote en in kleine dingen. Hij liet het ons opnieuw zien en gevoelen, hoe Hij alles in Zijne hand heeft, maar Hij liet ons dan ook zien, hoe gaarne Hij wil helpen. Prijs hem met ons.

Bij onze Buren.

Nieuw-Kerkgebouw te Kalitjeret.

Bij onze burenen, de Salatiga-Zending op

Midden-Java ten Noorden was vreugde. Te Kalitjeret is een nieuw kerkgebouw verreezen en 18 Aug. 1915 werd het „ingewijd”.

Reeds dagen van te voren werden toebe-reidselen gemaakt en ieder had zooveel mogelijk daaraan medegewerkt. Men verwachtte vele gasten van dichtbij en van verre, blanken en bruinen, om mede feest te vieren. Daar men na het feest in de kerk, zich aan een liefdemaal vereenigen zou, moest men een plek vinden, die geschikt was om samen te komen. Die plek werd spoedig gevonden in den schooltuin achter de kerk, maar nu moest er ook een dak zijn, want het is in Indië nu eenmaal niet mogelijk op den heeten middag onder den blooten hemel te spijzigen. Ook hiervoor schafte men spoedig raad. Eene menigte bamboepalen werden aangedragen en in het rond in de aarde geplant, andere dwars daarover gelegd en daarop alles met bladen van kokospalmen overdekt. Zoo vond ieder ruim plaats op een heerlijk beschaduwde plek in de vrije lucht; er waren ongeveer 300 Javanen, vele Chineezers en ook meerdere Europeanen.

De meesten onzer gasten kwamen reeds des Zaterdag, want om half negen ving des Zondags de dienst aan. In ons dorp werden de meesten door onze luidjes zoo veel mogelijk geherbergd, maar toch bleven er nog een groot aantal voor ons huis over; hier werd ook alles voor het liefdemaal klaar gemaakt, en dat was een heel werk.

Den volgenden morgen kwamen per auto de Assistent Resident uit Demak en de Controleur uit Goebog.

Om kwart over achten begon de koster de klok te luiden. O, wat waren wij blijde zulk een mooie klok te bezitten! Ik weende tranen van aandoening, toen ik hare tonen voor het eerst hoorde. Ik dacht aan het moederland en aan veel, dat voorbij ge-gaan is.

De klank der klok is zeer schoon, en nu zien wij met verlangen uit, naar het oogenblik dat zij met al de klokken van Europa zal samenstemmen om den vrede te verkondigen, want wij zullen haar luiden, zoodra het bericht van vrede tot ons komt, opdat allen zich kunnen vereenigen tot het groote danklied, dat wel ieder uit het diepst van zijn hart zal medezingen. O, kome dat oogenblik spoedig!

Korte Berichten.

In Rouw.

Zaterdag 11 Maart kwam een telegram van Soemba dat het jongste zoonje van Ds. J. F. Colenbrander is overleden. Het was

een voorspoedig kindje, bijna één jaar oud.
Geboren 29 Maart 1915.

Voor de zending ontving ik van de familie Kolkman te Krimpen a/d. Lek, een kistje capsules en zilverpapier.

W. CH. v. BUUREN,
Rotterdam. Schiedamsche weg no. 9.

De Macedoniër,

uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.— voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Maart-afl. bevat: Het To Maro-feest onder de Toradja's. — Verstrooide Gereformeerden in Ned. O.-Indië. Uit mijn Camera het volgende: Vrede over de B. B. — De Gereformeerde Zendingsbond. — Een preek van Zend. A. A. v. d. Loosdrecht. — Een Zendingsromannetje. — Gelijke Monniken Gelijke Kappen. — Jaarvergadering v. h. Ned. Bijb. Gen. en Zend. Conf. — Nias. — Een toegejuicht gevaar. — Tijbolang. — Nias-Afgoden. — Predikanten in Zendingdienst. — Wijze woorden. — 1875—1915. — Kleine Kleuters. — Twee dooden. — Internaten voor studeerende Inlanders. — Wat een Chinees dacht. — Lessen der Ervaring. — Evangelisatiewerk der Inlanders. — De Feestgave. — De bioscoop in Paramaribo. — In Vreeze.

LEESTAFEL.

Mededeelingen van het Zendingsveld, onder Redactie van L. Kupérus, Secretaris van het Java-Comité, prijs f 1.— per jaargang van 8 nummers. Adres Redactie: Prinsengracht 303, Amsterdam. — Uitgave: Nijverdalsche drukkerij te Nijverdal.

Deze titel zegt genoeg. Wenscht een lezer nadere kennismaking de heer Kuperus, zal gaarne een nommer toezenden.

Philip Mauro De Wereld en der Wereld God, vertaald door Nellie. — 's-Gravenhage D. A. Daamen.

Men kent de boeken van Ph. Mauro. Ze geven een goede lectuur voor al wie wankelet door ongeloofstwijfelingen.

Zondagsschool en vervolgklasse, door J. P. Tazelaar. — Heusden, Gezelle Meerburg.

Een referaat over een heerlijk werk. Zeer leerzaam.

Paulus in zijn leven en werken voor de Gemeente geteekend door Ds.

G. Wielenga, met vele oorspronkelijke platen. — J. H. Kok, Kampen.

Dit is afl. 1 (er komen 12) 48 bl., met mooie platen en een mooie kaart en zeer aanlokkelijke tekst over een onderwerp dat elken zendingsvriend aantrekt. Voorloopig een warme aanbeveling.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor de Generale Kas.

Uitenbogaerd, Arnhem, Mulo school uit het kn. f24.—; Meisjesver. „Bid en Werk", Harkema Op-einde f10.—; Ds. Brouwer, Randwijk, saldo kalender f12.90; Meyer, West-Terschelling, uit het Zend.-busje f6.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Maart 1916

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra voor Soemba.

Meisjesver. „Dorcas", Stadsmusselkanaal, Mej. A. Drost f4.—; Meisjesver. „Bid en Werk", De-venter, Mej. J. Luinenberg f6.—; H. Veenstra uit zijn busje te Smilde f5 04, Gev. Kerkzakje Hooger-smilde f2.—; Geref. Kerk Deventer A, van de Zend.-Ver. f6 41; Jannetje Stoppelenburg te Balk-brug, halve centen f0.50.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Maart 1916.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Van M. Stolp te Alkmaar, uit het busje f2.70; van de Christ. Jonged.-Ver. te Visvliet f3.—; van N. N. als balansoffer van oorlogswinst voor het vestigen van een nieuwen Zendingspost hetzij op Java of op de Buitenbezittingen f450.—; van O. v. d. Velde te Utrecht, saldo van een door hem gehouden lichtbeeldenavond te Wolvega f7.— en te De Lier f11.—, t. samen f18.—; door W. v. d. Linde te Utrecht, 10 pCt van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Harderwijk over het jaar 1915 f120.29¹/₂; door Ds. P. Roos te Vinkeveen 10 pCt. van de ontvangsten voor de Zending in de Classe Breukelen over 1915 f51.80; van de Christ. Jonged. Ver. te Harlingen door Mej. R. Spaanderman f3.—; door L. Smit te Kampen, uit het Zendingsbujsje van Gebr. Smit te Schokland f250; van Mevr. de Wed. de Jong te Ee f15.—; van N. N. te Westzaan f1.—; van Ds. H. Dijkstra door hem verzameld en verantwoord f164.35.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 Maart '16.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

In dank ontvangen de volgende bijdragen: uit Anjum door T. P. f60.—; ged. coll. Niawier door J. V. f265; Zend.-Comm. O. en N. B. Zijl f5.—; uit Nijemirdum door D. A. v. d. M. f6.—; Jonged.-vereen. Terzool door mej. IJ H. f3.—; busje wed. P. S., Ee f12.50; uit Boxum door B. v. d. B. f9 02; uit Gauw door mej. T. E. f17.75; Zend.-kas Ger. Kerk Nijkerk (O) door P. Z. f10.—; busjes Hallum door B. D. f18 42, uit Tzum door N. M. f1.—; Ger. Kerk Reitsum door Ds. v. R. f10.—, uit Wans-werd door C. S. f61.40, preektegezelschap Drog-ham A door mevr. B. S. f26.—; Ger. Jonged.-Ver. Tzummarum, door mej. H. H. f420; Ger. Kerk Murmerwoude, door Ds. v. L. f10.—; uit Ferwerd door Ds. v. d. K. f17.50; uit Driesum door I. S. f10.75; uit Gerkesklooster door S. K. f18 25; id. Ger. Kerk Holwerd door D. D. f3 29.

uit Duurswoude door M. P. L. f1.—; uit Blija door J. D. f150; rest. Zend.blad P. Kr., Doorn f85; Ger. Kerk B St Annapar. door J. J. S. 10.—; id. Tzum f5.—; uit Maxkum door Ds. V. f5.—; uit Buitenpost door J. H. f1625; Chr. Jonged-Vereen. Veenwousterwal f4.—; Zend.-kas Britsum door W. v. d. H. f11.—; uit Witmarsum door G. B. f3.—; uit Dronrijp door H. F. d. j. f650; uit Ee door Ds. U. F. f150; uit Kampen door T. M. f160; Ger. Kerk. Scharnegoutum door K. S. B. f5.—; Zend. Ver. O. Leijde door B. D. v. d. M. f10.—; Meisjesver. "Bida en Waakt", Tzum, door Ds. V. f370; Ger. Kerk Hijum door J. B. f250; id. Oudega (W.) f20.—; 233 halve centen van Tj. de J., Giekerk, door Ds. G., Oenkerk f116 $\frac{1}{2}$; uit Lollum, door P. Ij. V. f40.—; uit Raard, door C. v. d. K. f22.—.

J. J. TALSMAN,
Penningmeester Ver. C. H. O.

METSLAWIER, 28 Febr. 1916.

ZENDING OP SOEMBA.

1916. — Uithuizen, saldo kal. door N. Kremer, D. Steenhuis, J. Steenhuis en P. Westra f28.10; H. Brons jz. te Scheemda, coll. jaarfeest en busje der Zondagsschool f550; Mej. W. Bruin te Baflo, saldo kal. f350; Mej. A. Westerdijk te Uithuizen, van de Cents-Ver. der Jonged-Vereen. f35.46 $\frac{1}{2}$; N. N. te W. f50; H. Voordewind te Nieuwe Pekela, van de Jongel.-Vereen. f3.40 $\frac{1}{2}$; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + f250 + saldo kal. f3.95 = f6.85; Jac. Salomons te Gasselter-Nijvee, gev. in de coll. f2; P. Koster te Valthermond, Soemba-week 1915 f23.95; J. Klok te Emmen f20; A. H. Homan te Ten Boer, 't Negertje der school f12.15; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. Oudejaarsavond f5 + f5 = f10; Ds. Kievits te Oldehove, uit de busjes f996; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f250 + van de Jongel.-Vereen. f4 = f650; Ds. Woldenga te Ten Post, Kerstcollecte f4250; J. Noordt te Koevorden, Pinkstercollecte 1915 f3250 + uit de Zendingsbus f17.50 = f50; H. Hemmes te Spijk, van een zuster uit dank voor een genoten uitredding f5; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, saldo kal. f1250; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f6.04 $\frac{1}{2}$ + van Soemba "Land en Volk" f11.25 = f20.29 $\frac{1}{2}$; Firma P. Velden en Co. te Groningen f10; Ds. Bakker te Emmen, gev. in de coll. een dankoffert f250; A. Blaak te Sappemeer, gev. in de coll. f5; H. Ormel te Bedum: in de Soemba-week verzameld door J. H. f250, A. H. f275, J. T. f425, V. W. f240, J. R. f425, Kl. T. f145, R. K. f850, M. v. D. f175 = f31.85 en verz. Henr. O. restant Zendingsbl. f20.50 = f52.35; D. Dasselaar te Wierden, Soemba-week f1272; Ds. Jansen te Ten Boer, van K. D. f10 + busjes in de kerk f2380 = f3380; Ds. Veenbaas te Kornhorn, gev. in de coll. f2 + van de Zendingsvergadering f60 = f62; O. J. Meijer te Meppel, van de Zend.-Vereen. f130.35; Mei. G. Kuipers te Stadskanaal, van de Jonged.-Ver. f1550; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f250; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde saldo kal. f610 + van de Jonged.-Vereen. f5 = f1110; Ds. Oosterheert te Midwolda, saldo kal. f30 + van de Jonged.-Vereen. f10 = f40; Dr. Schot te Gramsbergen, Kerstcollecte f2437 $\frac{1}{2}$ + verzameld door de meisjes L. Altena, H. J. Lenneps, J. Repeling, M. Schoonekamp. D. v. d. Haar, L. v. Langen, A. Bril, F. Stegeman, J. Brink en W. v. d. Woude f48.09 $\frac{1}{2}$ = f72.47; Ds. Elzinea te Grootegast, gev. in de coll. f10 + f1 = f11; Mei. E. Faber te Westeremden, busje Jonged.-Vereen. f7; Zendingsstudieclub te Appingedam f8.27; Ds. Boersma te Lutton, Kerstcollecte f2150 + saldo kal. f550 =

f27; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. f10 en Kerstcollecte f32.52 = f42.52; Ds. De Boerte Garrelswier, 2 maandel. bijdrage f20 + saldo '15 f35, saldo kal. 16.25, N. N. f2.50 = f63.75; Mej. L. Fleurke te O. Pekela, van de Jonged.-Ver. f525; P. Pilon te Stedum, van de Zend.-Vereen. f100; Mej. G. Haan te Groningen, 2 maandel. storting Kinder-Zend.-Ver. f90; Mej. B. Veenstra te Stroobos, van de Jonged.-Vereen. f255; J. Koch te Oostwolde (Old.) f0.75; M. Bosma te Kornhorn, kinderen van S. Postema te Opende aan halve centen f0.72 $\frac{1}{2}$.

J. Drupsteen te Hasselt, spaarpot Fr. Schutte (overleden) f250 + saldo kal. f2.30 = f4.80; A. de Ruiter te Enschedé, coll. voor 't huis Kr. f25.94; H. Haan te Westerlee, saldo kal. f10.47; S. Kruithof te Oist, saldo kal. door H. E. K. f3.25; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f5; G. H. Hutman te Nijverdal, van de Zendings-Comm. f255; Mej. J. Vegter te Aduard, van een paar dames en de meisjes van Wolters, Staal en Hovinga f3.55, G. Bakema te N.-Weerdinge, van de Knapen-Vereen. f4.10; Ds. v. d. Munnik te Leeuwarden, voor 't huis van Kr. f1; J. Hut te Bedum van de Jongel.-Vereen. f150; J. van Dalen te Ambt-Vollenhove (B), van de Zend.-Comm. f20; Ds. Verlaare te Kommerzijl, saldo kal., Zendingsbl. en busjes in de kerk f27.75; Ds. Scholten te Zuidhorn, busje Mej. Tamerling f19.85 $\frac{1}{2}$ + 144 halve centen, busje Mej. A. Muller f7.26 $\frac{1}{2}$, saldo kal. H. Poort f15.68 = f43.52; Dr. Schot te Hardenberg, Kerstcollecte te De Krim f36.75, Lemele f4.61, Heemse f79.66, Nieuwleuzen f12.28 $\frac{1}{2}$, Dedemsvaart f100, Den Ham f36.63 $\frac{1}{2}$, Avereest f15.34 $\frac{1}{2}$, Ommen f23.60, samen f308.88 $\frac{1}{2}$; Ds. Wiersma te Sauwerd, kerkbusjes f14.59, coll. spreekbeurt Ds. Stating f18 = f32.59; Mej. M. Lubberts te Zuidbroek, saldo kal. f7.25; J. Snoek te Nieuwlande, saldo kal. f5.50; Ds. De Jong te Dalfsen, saldo kal. f1; Ds. Breukelaar te Zaandam, deel coll. Ned. Zend.-Conf. f25; A. Blaak te Sappemeer, van de Zendings-Vereen. f43.11; Mej. J. Wiersinga te Roodeschool, van de Jonged.-Vereen. f5.50; Ds. Renkema te Duisburg, van br. Hoeksma te Venlo f10, van de Zend.-Vereen. te Vroomshoop f100 = f110; J. Bernard Sr. te Zwolle, van den Kerkeraad f800; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f5; Ds. Reijenga te Siddeburen, gev. in de coll. f250; Ds. Jongbloed te Deventer, coll. spreekb. te Enter f9.72; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. aan halve centen f0.25 + saldo kal. f33.50 = f33.75; J. J. Worries te Groningen (B), van den Kerkeraad f20; Ds. Schaafsma te Grijskerk, aan halve centen van de Gez. R. en W. ten H. f0.62 $\frac{1}{2}$; H. Huisies te Borger, gev. in de coll. een dankoffert f5; Dr. Hania te Steenwijk, van de Jonged.-Vereen. f7; W. Balkema te Schouwerzijl, van de Jonged.-Vereen. f4.75 + f2 aan halve centen van I. Vratstra = f6.75; R. A. Karsies te N.-Amsterdam, school f9.86 + verz. door kinderen langs de huizen f8.12 $\frac{1}{2}$ = f17.98 $\frac{1}{2}$; G. J. Breukink te Helden, saldo kal. f13, saldo Zendingsbl. f7.20 = f20.20; J. v. d. Laan Ezn. te Pieterburen, saldo kal. f3.35; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje van de Jongel.-Vereen. f4.10.

Uithuizen, gev. in de coll. f1 + f10 = f11; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold, busje Jonged.-Ver. te Weerwille f5.03 $\frac{1}{2}$, Jongel.-Ver. te Ruinerwold f3.83 $\frac{1}{2}$, Jonged.-Ver. te Koekange voor 't huis Krijger f4.53 = f13.40; Ds. Kok te Bedum, gev. in de coll. f5; Ds. Scheepma te Roodeschool, van de Zend.-Ver. f69.55, saldo kal. f3.25, busje school f3.32 $\frac{1}{2}$ = f76.12 $\frac{1}{2}$; Ds. Buwalda te Schouwerzijl, coll. spreekbeurt van Ds. Visser f21.56; Wolters te Houwerzijl, door J. Havinga van de Zend.-Ver. f90; Ds. Van Leeuwen te Houwerzijl,

gev. in de coll. Oudejaarsavond f10; I. Hamming te Warlum, gev. in de coll. 12; J. de Boer te Winsum, van de Zend.-Ver. f25; K. D. v. d. Kooi te Winsum, van de schoolkinderen f11.04; Ds. Tazelaar te Lutjegast, saldo kal. f17; G. de Vries te Niezijl, van de Mannen-Ver. f27.50; A. A. Oostenbrink te Heemse, gev. in de coll. f260; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f13; J. Aarts te Blokzijl, saldo kal. f1.65; Ds. Heida te Stadskanaal, busje Zondagsschool van K. Aten in „Eendracht“ f11.68; Ds. Middelveld te Hoogkerk: gev. in de coll. f2.50 + f1 + f2 = f5.50, door J. Boorsema van de Zend.-Ver. f25 + van de Jonged.-Ver. f12.38 = f37.38, saldo kal. f41.15 + 100 halve centen van J. Knoop = f41.65, coll. spreekbeurten van Ds. Middelveld te Haren f13 en te Sappemeer f24.43; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. aan halve centen f0.25 + f2.50 = f2.75; Ds. Veenhuizen te Almelo, gev. in de coll. f5 + f2.50 = f7.50; J. Vredevooga te Middeldstum, uit het Knikkertje f10; Ds. Broekhuizen te Aduard, van Aurelia Bosch te Dorkwerd f1.35; G. Renkema te Oldekerk, uit de busjes in de kerk f17.10; Joh. Hoving te De Wip, saldo kal. f9.80 + van Mej. J. v. Wijk aan halve centen f0.50 = f10.30; Ds. Ubbens te Enumatil, van de Jonged.-Ver. f9.31; L. Brouwer te Wildervank, van de Jongel.-Ver. f16.48; Ds. Bergsma te 2e Exloërmond, van de Knapen-Ver. f6.25 + saldo kal. f1.10 = f7.35; R. A. Kassies te N.-Amsterdam, schoolbusje te Erica f4.—; Ds. Gispens te Zwolle, Kerstcollecte te Hasselt f25 + bij een Zendingsrede f18.32, coll. te Oldemarkt f6.88 + van de Jonged.-Ver. f5.38, coll. Ambt Vollenhove (A) f18.53, gev. in de coll. te Zalk f2.50 = f76.61; Ds. Meijer te Bierum, uit het busje van F. Bos f12.78¹/₂, H. Meijer f9.85¹/₂, B. Oldenhuis f8.71, J. Meijer f8.35, saldo kal. f10 = f49.70; Ds. De Vries te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f15; Ds. W. Bosch te Almkerk, van N. N. f2; Ds. Broek Roelofs te Schildwolde, uit de busjes van C. Stuurtwoud f12.27¹/₂, A. Dam f6.72¹/₂, J. Doornbos f4.33¹/₂, E. Klok f3.32¹/₂, A. Doornbos f6.40, H. ten Hove f3.07¹/₂, H. en J. Doornbos f5.85; G. Slump f4.24¹/₂ = f46.23; Ds. Sluis te Staphorst, gev. in de coll. een dankoffer f2; Ds. Scholten te Zuidhorn, van de Jonged.-Ver. f4.70; Ds. Van Diemen te Nieuwleuzen, saldo kal. f11.60; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f10; Stedum, van de Jonged.-Ver. f20; J. Stevens te Zaandam f50; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. f5; Geref. Kerk te Loppersum, saldo kal. f13.41¹/₂; Ds. Meindertsma te De Leek, van de Jongel.-Ver. f15; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f25; Ds. Binnema te Munnekezijl, saldo kal., busjes en giften f75; Mej. H. T. Wildeboer te Siddeburen, saldo kal. f15.97; J. van Dalen Sr. te Ambt Vollenhove (B), een dankoffer van N. N. f5, N. N. f2.50, gev. in de coll. f1 + f1 = f9.50; Y. v. d. Veen te Groningen (B), gev. in de coll. f25 + f10 + 0.75 = f35.75; A. Smit te Haren, 2 maand. contributie f26.65, bus Jongel.-Ver. f2.60, kal. en kaart f13.02, giften f10 + f3 = 35.17.

H. Knotte Middeldstum, van de Zendings-Vereen. der Jongel. Vereen. f188; J. Dekker te Wildervank, van de Zendings-Vereen. f125; H. Woddeüs te Bedum, van de Cents-Vereen. „Onze roeping“ f177; W. A. Bulst te Enumatil, van de Jongel.-Vereen. f9.35; Munneke te Ommen, van de kinderen der Chr. school f7.10; R. Dasseljaar te Wierden, gev. in de coll. f2 + coll. spreekb. Ds. Jongbloed f14.29 = f16.29; Ds. Kool te Meeden, saldo kal. f5.75; Mei. B. Schelkens te Delfzijl van de Jonged.-Vereen. f5.20; A. Verwer RZ. te Emmen-Compascuum, saldo kal. f13.87; H. J. Kuipers te Zwartsluis, van de Zendings-Comm. f50; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zangver-

een. „S. D. G.“ f4.93; Ds. Woldinga te Ten Pos van de Jonged.-Vereen. f4.50; A. Blaak te Sappemeer, van de Zendings-Vereen. f9.50, saldo Zendingsbl. 10.50 en busje f1 = f11 Ds. Jansen te Ten Boer, coll. spreekb. voor de Zending f62.32; Ds. Hamming te Groningen, gev. in de coll. f10 + f20 + f10, van N. N. f1 + f50 + f35 + 100 halve centen, theelood school Lellestraat f6.96, zijn catechisatiebus f9.02 = f107.65¹/₂; Ds. Sluis te Staphorst, gev. in de coll. f1; Ds. Scholten te Roden, halve centen van Jac. Scharf f0.83¹/₂; Mej. R. E. Kladder te Kommerzijl, van de Jonged.-Vereen. f6; Ds. Dijkstra te Smilde (A): gev. in de coll. een dankoffer f10 + f2.50 = f12.50, spreekb. door Ds. Waterink f15.58¹/₂ + saldo kal. f20.35 = f35.93¹/₂, Roosjen te Diever, sal. kal. f3.75, Visser te Oldemarkt, voor 't huis Kr. f3, N. N. te Assen f1 + K. Timmer f0.48 = f1.48, Jongel.-Vereen. te De Krim, uit het busje f5.74¹/₂, A. Z. voor 't huis van Kr. f5, coll. locaal Kuinre f10.42¹/₂, Verhorst te Zalk, busje van de kinderen f1, Jongel.-Vereen. te Den Horn f3, Ds. Veenstra te St. Anna-Parochie voor 't huis Kr. f10, Dr. Hania te Steenwijk, uit de busjes f21.61, Spieringa te Scharnegoutum f1.55, H. v. Dijk te Zutten f20, Smit te Ter-Apel, saldo Zend.bl. f30, Hooger-smilde, saldo kal. f6.55 + busje J. Schuring f4.74 = f11.29, J. v. d. Kooi te Wons, halve centen f1.02, Mej. Goris te Berghentheim, saldo kal. f7; Ds. Broekhuizen te Aduard, gift eener oude weduwe f2; H. Poppen te Schoonebeek, saldo kal. f5.15; Uithuizen, gev. in de coll. f2.50.

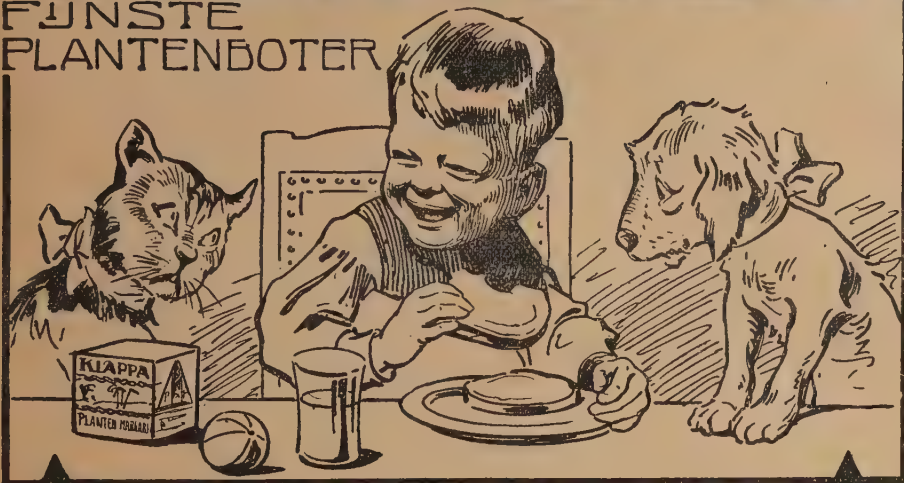
D. Troost te Wagenborgen, van de kinderen f3.96; G. J. v. d. Haar te Rijssen, coll. spreekbeurt door Ds. Jongbloed f10.65; E. Nienhuis te Over-schuld, verz. door de Jonged.-Vereen. f19, Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f2.50 + f10 + f5 = f17.50; E. Louissen te Nieuweroord, van de Zendings-Vereen. f89.04; Gez. Louissen te Nieuweroord f150; G. J. Eggink te Ter-Apel, uit het Soendaneesje der school f4; Ds. Spielman te Stroombos, saldo Zend.bl. f16.44; Ds. Stadig te Ezinge, saldo kal. f17.53 + verzam. door O. Raven, S. Wierenga, D. v. Til, R. Datema, H. Bosma, K. L. Geerisema, G. v. d. Veen, L. Mulder, M. Doornbos en W. Schuitema f21 = f38.53; Ds. Berghuis te N.-Buinen, uit de busjes f48.97, busje Knapen-Vereen. f3.54, busje Jongd.-Vereen. f7.15 = f59.66; Ds. Kerssien te Den Ham, saldo Zend.bl. f3; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f7.39¹/₂; Ds. Lambers te Loppersum, verz. door eenige meisjes f22.44; Kerkeraad te Hoogeveen, legt aan wijlen den heer Berkenbosch f3000; Ds. Tazelaar te Lutjegast, nag. saldo kal. f2; H. Uil te Midwolda, gev. in de coll. een dankoffer f1; R. Smit te Ulrum, van de Zendings-Vereen. f75; Ds. Impeta te Avereest, coll. spreekb. door Ds. De Jong f9.00¹/₂; Dr. Schot te Hardenberg, coll. spreekb. door Ds. De Jong f34.06¹/₂; Legaat van wijlen Mevr. Knopius—v. Swinderen te Zwolle-kerspel f4000; Mej. J. Schmidt te Niezijl, van de schoolk. f2.50; K. Wierenga te Uithuizen, van de Cents-Vereen. der Jongel.-Vereen. f25.05; A. Boot te Groningen, van C. f1; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, busje Jonged.-Vereen. f4; Uithuizen, gev. in de coll. f1; G. Datema Jz. te De Krim, busje van de Knapen-Vereen. f3.90¹/₂; Ds. Binnema te Munneke zijl, busje Jongd.-Vereen. f4.15 + 200 halve centen R. Oostenburg = f1 = f5.15; Mej. G. Haan te Groningen: 2-maandel. storting Kinder-Zendings-Vereen. f90, verzam. op een werkplaats f981¹/₂; Ds. Petersen te Verndam, gev. in de coll. f2.50; A. H. Homan te Ten Boer, 100 halve centen van A. B. f0.50.

UITHUIZEN, 13 Maart. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

KLAPPA

FIJNSTE PLANTENBOTER

NED. PLANTENBOTERFABRIEK AMSTERDAM

P. v. GELDORP

dan het kostelijk boek van Ds. WISSE:
Geen beter Beijdensgeschiedenis

„Doe dat totdat Hij komt”

„Een praktische Verandering over het Voortreffelijke AVONDMAALVEREEN.”
In keuring omslag f1.40 en in pachtb. f1.90.
Alom verkrijgbaar en bij den Uitgever
E. J. BOSCH Jbz. in Nijverdal.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:

**T. FABRIJ DE JONGE
GOES** HOPEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

**Paktouw weder voorradig
alleen voor verbruikers.**

N. J. LANKHORST & Zn., Sneek.

**Christelijk Internaat Wilhelmina
te Zeist,**

wordt ouders en voogden aanbevolen door de h.h. B. J. Gerritson, oud-wethouder van Rotterdam, Prof. Dr. A. G. Honig te Kampen, Dr. H. Pierson, Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman, Den Haag.
Prosp. zendt gaarne J. POPPES Jz., Hoofd.

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie voor het Christ. gezin, verwierf in de laatste weken honderden nieuwe abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné, vanaf 1 Jan. 1916 zenden wij als gratis premie een prachtig boek.

Gewone uitgave f 0.75 per 3 maanden; Luxe uitgave f 1.25 per 3 maanden.

De Uitgeefster

Drukkerij „LIBERTAS”

Postbus 598 - ROTTERDAM.

Simplex

Er bestaan eerste en tweede klasse Rijwielen in alle keuze, in alle prijzen van honderde merken. Er is maar één Rijwiel, dat door den aard van zijn constructie boven alle staat, dat is de Simplex Cycloïde. Geen conen, geen sups, geen spieën. — 70 pCt. wrijvingsbesparing.

Vraagt geïllustreerde Prijscurant.

OVERTOOM 271

AMSTERDAM.

Overijsselsche Bedden- en Matrassenfabriek

1876—1916.

Sinds de oprichting onzer zaak in 1876 zijn onze Reclame-Bedden reeds 40 jaren in geheel Nederland en daarbuiten ingevoerd en bekend geworden als solide en goedkoop. De vele bewijzen van tevredenheid en nabestellingen bevestigen dit. Wij verzenden franco rembours naaste spoorstation. Een dergelijk en solied 2-persoons

VEERENBED,

Peluw en 2 kussens. Prima bewaste Tijk en prima gezuiverde nieuwe Veeren, 1 Wollen, 1 Watten, 1 Moltondeken, Bed- en Peluwovertrek met mooie sluiting en 2 Matrassen voor f 45.—. Veel beter kwal. f 55.—. Iets extra f 65.—, Prima f 75.—, Prima No. 1 à f 85.—. Met Kapok gevuld f 32—f 36 en f 40 en dezelfde toebehoren. Bijpassend IJzeren Ledikant f 7.50, zeer zware kwal. f 8.50. Rijke keuze Ledikanten, Matrassen, Wiegen, Meubelen enz. Vraagt Geïll. Prijscurant, welke gratis wordt toegezonden.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis No. 135—143. Int. Tel. No. 4.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

Ruim 50 jaar

bestaat het SPECIALE ADRES voor

BIJBELS en KERKBOEKEN

A. VAN ROSSUM,

Singel 344. „ Amsterdam.

Teléfono 8964.

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Vogels.

P. SLUIS.
VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Kippen.

Betrek. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten). Wie betrekking of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaanlaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

BLOEI

LEESBOEK VOOR DE CHRISTELIJKE SCHOOL
VERZAMELD DOOR J. LENS & H. VAN WULLEN

MET TEKENINGEN VAN ISINGS

TE'S GRAVENHAGE BIJ HJSPRUIT 1916

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

Papierhandel, DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL

DEN HAAG

TEL: 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND.

EN GIJ ZIJT MIJNE GETUIGEN
ZIJN, ZOO TE JERUZALEM, ALS IN
GEHEEL JUDEA EN SAMARIA, EN
TOT AAN HET UTERSTE DER AARDE

(Handelen)

SOEMBA

REDACTIE
H. DIJKSTRA. Dordrecht

Commissie van Toezicht en Controle.
W. BREUKELAAR. ZAANDAM.
W. B. RENKEMA. RENKUM.

INHOUD: „En in Zijnen naam gepredikt worden bekeering en vergeving der zonden onder alle volkeren.” — Brieven naar Antiochie. — Bondowoso. — Keboemen. — Korte Berichten. — Lees-tafel. — Giften voor de Zending.

„En in Zijnen naam gepredikt worden bekeering
en vergeving der zonden onder alle volkeren.”

Toen opende Hij hun verstand opdat zij
de schriften verstonden;

en zeide tot hen: Alzoo is er geschreven,
en alzoo moest de Christus lijden, en van
de dooden opstaan ten derden dage;

en in Zijnen naam gepredikt worden be-
keering en vergeving der zonden onder alle
volken, beginnende van Jeruzalem.

Lucas 24 : 45—47.

Nadat Christus „ten derden dage wederom opgestaan was van de dooden” — zooals wij **belijden** met de Christelijke Kerk en waarvan ook de vertroosting, soms door veel geestelijken strijd en door groote geestelijke worsteling heen meer en meer in het hart wordt **genoten**, als wij „Hem kennen en de kracht Zijner opstanding” (Philipp. 3 : 10) — is Hij nog 40 dagen op aarde gebleven.

In die **periode van overgang** van de aarde naar den hemel der hemelen, was Hij nu eens wel weer bij Zijne discipelen, als Hij „zich levend aan hen vertoonde met vele gewisse kenteekenen” (Handel. 1 : 3), en dan eens was Hij weer **niet** lichamelijk bij hen. De wijze en teedere zorg van den goeden Herder voor Zijne schapen komt in die handelwijze zoo treffend uit. Hij wilde Zijne discipelen **langzamerhand** aan Zijne lichamelijke tegenwoordigheid ontnemen en deed dat nu door nu en dan **wel** en dan weer eens **niet** met „Zijne menschenlijke natuur” bij hen te zijn.

Nu zult gij ook wel hebben opgemerkt dat de opgestane Christus in de gesprekken, welke Hij in die 40 dagen met „de Apostelen, die Hij uitver-

koren had" gehouden heeft, er bij herhaling op gewezen heeft, dat zij Zijnen „naam" ook moesten „dragen" **voor de Heidenen.**

In de instructie, die Hij vroeger, vóór Zijn dood en opstanding, aan de „twaalf" gaf, toen Hij ze uitzond, luidde Zijn „bevel"; Gij zult niet henen-gaan op den weg der heidenen, en gij zult niet ingaan in eenige stad der Samaritanen;

maar gaat veel meer henen tot de verlorene schapen van het huis Israëls. (Matth. 10 : 5, 6). En in het persoonlijk geval met de Kananeesche vrouw, die tot Hem riep, zeggende: „Heere, gij Zone Davids, ontferm U **mijner** (— de zaak van haar kind was **haar** zaak; moeder en dochter waren innig één —) mijne dochter is deerlijk van den duivel bezeten", zei Hij, hoewel Hij straks hielp, eerst nog: „Ik ben niet gezonden dan tot de verlorene schapen van het huis Israëls." Doch nu, na Zijn sterven en verrijzenis spreekt Hij anders.

Nu is het, in het „groote mandaat", dat Hij vlak vóór Zijne Hemelvaart aan Zijne Apostelen gaf: „Gaaf dan henen, onderwijst (d. i. maakt ze tot mijne discipelen) **alle de volken**, hen doopende in den naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, leerende hen onderhouden alles wat ik U geboden heb".

Nu, na de opstanding is het, „Gij zult Mijne getuigen zijn, zoo te Jeruzalem, als in geheel Judea en Samaria, — en dan volgt — en **tot aan het uiterste der aarde**".

Heel de wereld wordt voor hen opengezet.

Ja, nu is het, na de opstanding, reeds op den dag der opstanding zelf: **Aan alle volken** moet het Evangelie worden gebracht. Lucas deelt het ons mede (in kap. 24) dat Christus reeds over die zaak gesproken heeft, op den avond van denzelfden dag, waarop Hij 's morgens uit het graf was opgestaan.

De discipelen waren toen bijeen in de „opperzaal" te Jeruzalem. Zij bespraken eerst **met elkander**, straks ook met de binnengekomen Emmaus-gangers, de groote gebeurtenissen van den dag.

In eens komt Jezus dan bij hen in het afgesloten vertrek. Brengt hun den vrede-groet: „Vrede zij ulieden". „Opent straks hun verstand opdat zij de schriften verstonden". En zeide tot hen: „Alzoo is er geschreven en alzoo moest de Christus lijden, en van de dooden opstaan ten derden dage, en in Zijnen naam gepredikt worden".

En die prediking door de Apostelen moest nu wel beginnen van Jeruzalem: „beginnende van Jeruzalem". Uit Sion zal de wet uitgaan en des Heeren woord uit Jeruzalem (Jes. 2 : 8), doch die prediking moest ook **tot de Heidenen komen**. De Heere had de Apostelen (ook) **gesteld tot een licht der Heidenen opdat zij zouden zijn tot zaligheid, tot aan het uiterste der aarde.** (Jes. 49 : 6. Handel. 13 : 47).

Jezus zegt er dan ook dadelijk reeds op den opstandings-dag bij: Er moet gepredikt worden **onder alle volkeren.**

Dat is, met andere woorden, „de Zending".

Met die „Zending" is onze verrezen Middelaar, dus na Zijne opstanding en vóór Zijne Hemelvaart, telkens weer bezig geweest. Reeds bezig geweest op den opstandings-dag zelf.

De **inhoud** van het Evangelie, dat aan de volken gebracht moest worden, luidde: „in den naam van Christus bekeering en vergeving der zonden **prediken.**

Aan de volken moest bekend gemaakt worden, dat de mensch zich door **zijne** zonde van God, Die Zijn ware leven was, heeft losgemaakt.

Zich van God heeft afgekeerd.

Nu van God gescheiden is.

Zich steeds meer van Hem vervreemdt.

En dat hij zich nu weer tot God „bekeeren” moet.

Zich losmaken moet van de **afgoden** en weer den eenigen **waren God** moet erkennen en vreezen.

Als dat geschiedt, als het tot die „bekeering” komt, dan kan ook de weldaad, de **grootte** weldaad van de „vergeving der zonden” worden genoten. Wilde God de ongerechtigheid der volken gadeslaan en hen daarnaar behandelen, dan zou niemand hunner kunnen bestaan; doch bij Hem is **vergeving**. Wie tot „bekeering” komt, zal ondervinden, dat God, om het genoegdoen van Christus, al zijne zonden en ook zijnen zondigen aard, waarmede hij al zijn leven lang te strijden heeft, nimmermeer wil gedenken, maar hem uit genade de gerechtigheid van Christus wil schenken, opdat hij nimmermeer in het gericht Gods kome. **Al waren de zonden als scharlaken, zij zullen wit worden als sneeuw; al waren zij rood als karmozijn, zij zullen worden als witte wol.** (Jes. 1 : 18). Wie het leert verstaan en genieten, zingt met hart en mond:

Welzalig mij, wiens zonden zijn vergeven;
Die van de straf voor eeuwig is ontheven;
Wiens wanbedrijf, waardoor ik was bevlekt,
Voor 't heilig oog des Heeren is bedekt.

Dat moest **toen**, naar Jezus' opdracht, gepredikt worden **aan alle volken**.

Dat moet ook **nu** nog onder de volken worden gepredikt.

Cultuur, beschaving, ontwikkeling van den natuurlijke mensch, hoe men het ook noemen wil, en die ontwikkeling of beschaving gevolgd door zoogenaamde „deugdsbetrachting” kan den mensch niet **wezenlijk** redden.

Zal hij behouden worden, dan moet hij worden „veranderd”; hij moet tot „bekeering” komen. De schuldige zondaar moet vergiving der misdaden zoeken in het bloed van Jezus Christus, dat van alle zonden reinigt.

Of de mensch dat uit zich zelf kan doen? Zich zelf bekeeren kan? Of hij een „vrijen wil ten goede” heeft? Of er „zedelijke zelfbepaling” is, die waarlijk geestelijke redding kan aanbrengen?

De Heilige Schrift leert dat niet.

Wel dient de zondaar **geheel uit eigen beweging** de zonde; maar hij is onbekwaam tot het geestelijk goede. Hij is **dood** in zonden en misdaden. **Hij kan** zich als een geestelijk doode niet roeren of bewegen. **God alleen kan** weer leven brengen in den dooden zondaar.

En moet dan toch aan de volken gepredikt worden dat zij zich „bekeeren” **moeten** als zij vergiving der zonden willen ontvangen?

Ja, dat is nu „het Evangelische appèl”, de „Evangelische oproep”, die uit Christus' mond uitgaat en dien de Heilige Schrift zoo dikwijls hooren doet.

Christus voegde er echter bij — dat geeft de schoone oplossing — **in mijn naam** moet bekeering en vergiving der zonden worden gepredikt. **Als** onder de prediking kracht uitgaat van Christus door den Heiligen Geest, dan **komt** het bij den zondaar tot bekeering; en dan **kan** de vergiving der zonden om het bloed van Christus worden gevonden.

Die prediking in Christus naam **hebben** de Apostelen later gebracht aan de volken.

Zij hebben altijd weer in den naam van Christus opgewekt tot „bekeering tot God” en tot het zoeken van de „vergeving der zonden” in den Zaligmaker Jezus.

En de Heere wrocht mede.

Velen kwamen toen tot „bekeering."

En kregen „vergeving der zonden" in hun Middelaar en Verlosser.

Laat dat **oude**, maar toch altijd weer het **eenige** en **onmisbare** en daarom ook immer weer **nieuwe** Evangelie van „bekeering en vergeving der zonden in den naam van Jezus" ook **nu** gebracht worden aan al de volken.

Helpt het verbreiden tot aan de einden der aarde.

De opgestane Christus was aanstonds met al die volken bezig.

Gedenken wij hunner ook gedurig door den arbeid der zending, zoo waarlijk het opstandings-leven uit Christus levendig en krachtig is in ons.

En de Heere stelle dien arbeid ook nu nog voor velen, ten rijken, geestelijken zegen.

Op Java.

In „de Buitenbezittingen."

Alom. (Handel. 17 : 30).

„Looft (dan) den Heere, alle Heidenen, prijst Hem, alle Natiën; want Zijne goedertierenheid is geweldig over ons, en de waarheid des Heeren is in der eeuwigheid.

Hallelujah! (Psalm 117).

Steenwijk, Mei 1916.

J. HANIA

Brieven naar Antiochie.

Gel! Gij hebt reeds gemerkt dat onze br. H. Hoekstra vervangen is door Dr. J. Hania. Eerst was dat voorloopig, nu is het voor goed. We twijfelen niet of onze lezers zullen zich met ons verblijden. Welkom Br. Hania!

Tegenwoordig grijp ik, bij de ontvangst der Zendingsbladen van andere vereenigingen het eerst naar „Alle den Volcke", het maandblad van den Gereformeerden Zendingsbond. Alles is daar jong en frisch en het leven der jeugd is steeds aantrekkelijk; ook hebben de zendelingen en hun vrouwen de gave van goed te schrijven.

De heer J. Belksma heeft pas de reis gemaakt en beschrijft hoe de boot in de golf van Biskaye stampte:

„We hebben ruw weer gehad.

Waarde lezer, ge begrijpt bij lange niet, terwijl gij rustig thuis uw blad leest, wat deze simpele vijf woorden inhouden. Ze beteekenen, dat uw boot eenige duizenden keeren per dag haar steven, als een dol geworden stier onder water doet duiken, en dat het achterschip even zoovele malen eenige meters wordt opgelicht. Straks herhaalt zich de beweging, maar dan in omgekeerde richting. Dat noemt men „stampen." Bleef het daarbij nog maar. Doch houdt uw hart vast, als het schip ook gaat slingeren. Dan wiegt ge van links naar rechts en dan vice versa. Ge wilt opstaan. 't Lukt u niet de kleeren aan te krijgen. Achtereenvolgens wordt ge in alle vier hoeken uwer hut geworpen."

Dan volgt een beschrijving van een schoonen dag en van den luchtigen toon die er heerscht:

„Gister was het een heerlijke dag. Lezer, ook dit begrijpt ge niet ten volle. Stel u voor: de beruchte Golf van Biskaye slechts een weinig gerimpeld. Geen deining. De boot ligt zoo rustig als aan de kade. Het ontbijt smaakt u nu dubbel lekker. Het zonnetje lokt u aan dek, overal montere gezichten, vroolijke begroetingen, luide verhalen, hoe eng, hoe naar men wel geweest was. Plotseling vraagt een school bruinvisschen onze aandacht. Met dartele sprongen wippen ze, soms bij tweeën, drieën tegelijk,

boven de oppervlakte van het water, om na een seconde weer te verdwijnen. Ge wordt niet moede te kijken, dan naar den verren, stillen gezichteinder, dan naar het wolkengespeel aan den helderblauwen hemel.

De spijzen smaken uitnemend. Geruischloos bewegen de Maleische bedienden zich tusschen de tafels. Niets ontgaat aan hun spiedende blikken. Op hunne, als uit brons gegoten gezichten staat niets te lezen; noch spotlust met de nieuwelingen, die tegen de tafelregels zondigen, noch minachting jegens den oudgast, die met souvereine hoogheid commandeert.

Tegen den avond wordt de toon lossen en luchtiger aan boord. De mijnnenvrees houdt niet meer de tong in toom. Heeren kaarten en bitteren, dames rooken sigaretten en drinken Chartreuses, heeren en dames flirten met elkaar."

Mevr. v. d. Loosdrecht de echtgenoot van den zendeling te Rante Pao, is niet minder bekwaam in het teekenachtig schrijven.

Zij is in dat land der Animisten ter maaltijd geweest, op een doodenfeest en heeft moeten aanzien hoe zestig varkens en één buffel vlak voor haar voeten geslacht werden. Maar dat was nog maar een begin. De maaltijd bestond uit een voorgerecht: bloed, en de eigenlijke maaltijd: rijst met vleesch. Van het bloed kwam ze vrij, want de zendeling verklaarde dat dit voor haar **pemali** was, een spijs die iemand niet eten mag, in zekere tijden.

Maar de rijsttafel beschrijft ze aldus:

„Daarna hadden we spoedig ieder een groote kom met rijst voor ons en konden we maar toetasten.

Vorken of lepels gebruiken onze Toradja's bij de maaltijden nog niet. Men neemt eenvoudig wat rijst in de hand en knijpt deze in de toppen der vingers samen, aler men haar naar den mond brengt. Van koken of braden van vleesch, zóó dat 't goed gaar is, heeft men nog weinig begrip.

Het vleesch, dat wij kregen, was aan beide kanten een beetje bruin geroosterd, echter van binnen nog geheel rauw. Toen de vrouw van den Parengé mij aarzelen zag om er iets van te nemen, rafelde zij, heel voorkomend, met de handen het vleesch in kleinere stukjes, waardoor het er evenwel voor mij nu juist niet aantrekkelijker op geworden was. Reinheid en zindelijkheid bij het afwasschen van het eetgerei, had blijkbaar ook veel te wenschen overgelaten, maar de menschen deden zoo hun best om ons genoeg te doen, dat we maar niet te veel op die bijkomende dingen letten.

Toen het tijd werd voor ons om afscheid te nemen, wachtte mij nog een moeilijk oogenblikje.

Als bewijs van gesloten vriendschap bood de vrouw van den Parengé mij een Sirih-pruim aan. Allen keken wat ik doen zou, want weigert men het aangeboden pruimpje, dan is dit een teeken dat men de vriendschap niet wenscht. De Parengé had reeds teveel palmwijn gedronken en luidruchtiger dan mij lief was, drong hij er op aan, dat ik mij weer bij hen zou neerzetten. Ik was dan ook erg blij, dat men het geloofde, toen mijn man zei, dat sirih-, pinang- en tabak pruimen, een hollandsche vrouw niet gewoon was. Maar dan moesten we samen rooken, vond de wederhelft van den Parengé, want dat deden de Hollanders toch wel. Mijn man had echter vergeten sigaren mede te nemen, dus zoo moest men ons wel laten gaan. Ik beloofde den volgenden morgen een groot stuk zeep en mooie kralen te brengen, waardoor de gezichten, die eerst wat donker stonden, geheel opklaarden."

Deze zuster weet ons wel een indruk te geven van de moeite van het zendingsleven.

Ds. W. F. C. v. Helsdingen heeft gelezen wat ik u schreef in het

Maart-no., dat de Javaan wel onderwijs krijgt, zelfs veel onderwijs, maar geen Christelijk onderwijs en schrijft mij nu:

„Is daar wat aan te veranderen? Ik zie geen weg. Maar kunnen we dan niets doen? Ja, de lezende Javaantjes moeten lectuur hebben. Steun de papierenzending met alle macht. Dat onze Christelijke paedagogen en theologen in Indië zorgen voor de noodige populaire lectuur. Geen Christelijke Hollandsch-Javaansche school of zij zij voorzien van behoorlijke lectuur. Friesland zond reeds voor een paar jaar een heele bezending naar Keboemen. Nu wacht Gombong niet alleen op boeken voor kinderen, maar ook voor volwassenen voor een volksbibliotheek. Dat vooral niet te vergeten. 't Is een zaak van belang. Jong-Friesland. Meester Kamerling van Dokkum ziet weer verlangend naar u uit en ik weet, ge zult hem niet beschamen! Wie zorgt voor Djogja, Magelang enz. enz. Ik weet 't niet.”

Dat denkbeeld lacht mij zeer toe. De Javaan, die onze taal lezen kan, grijpt naar alle lectuur die hem in handen komt. Maar het is niet genoeg als er alleen lectuur komt in onze taal. Die is toch in elk geval maar voor enkelen. De gewone Javaan, die een beetje lezen leert op een desa-school, heeft behoefte aan hoogsteenvoudige Christelijke lectuur in de Javaansche taal en in de Maleische taal en wij moeten zorgen, dat in die behoefte wordt voorzien. Dus: al weer geld.

SMILDE, Mei 1916.

t.t.

H. DIJKSTRA

Het ziekenhuis te Bondowoso.

(Bij de Plaat Pag. 71).

Weer een plaatje uit de zending van het Java-comité, ditmaal van Oost-Java. Het laat ons zien het ziekenhuis of eigenlijk te ziekenhuizen te Bondowoso.

Recht voor de brug is de vrouwenzaal en aan uw rechterhand de mannenzaal. Het laatste staat er wel wat kaal, dat komt omdat het pas gebouwd was toen in 1913 deze foto gemaakt werd, als gij er nu eens een bezoek bracht, zou het u waarschijnlijk meevallen zoo mooi als het al tusschen het groen ligt, want de boomen groeien snel op Java.

De hooge stammen die gij rondom het vrouwenhuis ziet en die kort bij de brug, zijn cocospalmen. De naaste laat u zien, hoe een Javaan er keepjes in gemaakt heeft om er in te klimmen. De vlugge baas zet zijn groote teen in zoo'n keepje en klimt als een eekhoortje. Als gij bij een Javaan op visite komt, is één van zijn eerste daden dat hij in een boom klimt en een klapper haalt. De noot bevat een goede hoeveelheid heerlijk frisch vocht, dat u na een wandeling grootelijks verkwikt.

Patiënten en anderen stonden bij de mannenzaal, toen de foto gemaakt werd; ik denk ook wel dat de zending H. v. d. Spiegel er tusschen staat, maar men zal een scherp gezicht noodig hebben om hem te

herkennen.

Bij een ziekenhuis behoort ook een dokter! Helaas, die is er niet. Zeer tot mijn leedwezen. Een dokter is niet gemakkelijk te vinden; het geslacht doctoren die zich gaarne aan de zending wijden, is dun gezaaid; het geldelijke voordeel verlokt in Indië om de particuliere praktijk te verkiezen. Niet iedereen, al is hij ook een vriend der zending, is dadelijk gereed om de voorkeur te geven aan een plaats in een hospitaal met 3 à 5 duizend gulden per jaar, als hij in de particuliere praktijk 10 à 15 duizend kan maken. Maar hoe het dan ook komt, Bondowoso heeft nog geen dokter.

Ik sprak een paar keer van „Javanen”, dat is onjuist. Te Bondowoso wonen geen Javanen. Heel het oosten van Java is bevolkt met Madoerezen, menschen die oorspronkelijk tehuis behooren op het eiland Madoera. Zend. H.v. d. Spiegel woont reeds jaren onder hen; hij kwam in 1889 op Java aan en hij mocht met behulp zijner helpers op twee plaatsen een gemeente verzamelen van omtrent 2000 zielen.

Onder de 29 Inlanders, die hem helpen, is hij ook de eenige, die bevoegdheid ontving om woord en sacramenten te bedienen. We geven den volgende keer een portret van dezen merkwaardigen man.

H. D

KEBOEMEN.

Voor vergeetachtige mensen is het wellicht goed, te herhalen wat bekend kon K. v. Dijk in het Kerkblad voor Ned. O.-Indië, in de volgende bewoordingen:

zijn. Keboemen dateert als zendingspost uit het jaar 1900, de komst van Ds. D. Bakker in Indië. Hij bleef er slechts tot 1906, maar zijn rustige, degelijke arbeid wordt nog dezer dagen gedacht door zijn opvolger Ds.

„Vooral in den aanvang eener zending is het van zooveel gewicht, dat men verder en verder zijne posten uit kan zetten; dat men vasten voet krijgt op meerdere plaatsen; dat het terrein, dat men bestrijkt

grooter en grooter wordt. Welnu, in dat opzicht mocht Ds. Bakker, toen hij tot anderen arbeid geroepen werd, n.l. tot het opleiden van helpers bij den Dienst des Woords voor heel het zendingsterrein der Ger. Kerken, met voldoening en dankbaarheid terugzien op den korten tijd zijner zendingswerkzaamheid. De zending, door de afwijzende houding van Sadrach en de zijnen teruggedrongen, had in de afdeeling Keboemen weer vasten voet gekregen. Het contact met de bevolking was hersteld, en werd geregeld onderhouden. Keboemen, Karangjanjar, Premboen, Pamrian, Glonggong, Bandjoer, Krakal waren zoovele plaatsen, waar het licht des Evangelies op den kandelaar stond, en al was het getal niet groot dergenen, de zich in dat licht verblijdden, het liet toch niet na van meerderen de opmerkzaamheid te trekken, en langzamerhand hunne belangstelling gaande te maken. Zelfs had Friesland in het Keboemensche zijne Medische zending met een hulpziekenhuis te Krakal. Daar werden dagelijks een 40 tal patiënten verzorgd, aan wie door woord en daad de liefde van Christus getoond en bekend gemaakt mocht worden. En ook van dien arbeid waren reeds enkele vruchten aan te wijzen.

Zoo was er dus weer fundament gelegd. De Heere had Zich bij dien moeievollen arbeid niet onbetuigd gelaten."

Zijn jaarverslag begint Ds. v. Dijk naar zijn gewoonte met eenige algemeene beschouwingen, die niet ongelezen mogen blijven. Hij begint natuurlijk met den oorlog, vergelijkt dezen met den geestelijken strijd en zegt, dat zijn werk te vergelijken is met den oorlog aan het „West-front."

Beschouwingen.

Onze strijd is te vergelijken met den positie-oorlog, die in het Noorden van Frankrijk week aan week gestreden wordt, zonder merkbaren vooruitgang aan de eene of aan de andere zij. 't Is nu eens een paar honderd Meter loopgraaf gewonnen aan deze zijde, dan weer ongeveer zooveel aan den anderen kant. En al zijn er aan eene zijde van dag tot dag wel eenige succesjes te boeken, het resultaat is toch dat na maanden het leger zoo ongeveer nog op dezelfde hoogte staat, en het blijkt weer eens de zooveelste maal, dat een groote strijd niet gewonnen wordt zonder geduld, zonder volhardende inspanning, en zonder geloof. Dat het geloof de kracht is, die de wereld overwint, dat schijnt de wereld op hare wijze veel beter te begrijpen dan wij. Waarvoor anders, naast de zorg voor volledige oorlogstoerusting, voor een volmaakte intente en voor onneembare posities, die

onvermoeide pogingen om bij het eigen volk en de eigen manschappen den moed er in te houden, om hen te sterken in het vertrouwen op de zekerheid der overwinning? Maar dat geloof der wereld heeft geen vasten grond; het steunt op eigen kracht, en kan niet staande blijven zonder zichtbare resultaten van eigen inspanning. Het bezwijkt met den grond, waarop het rust. Ons geloof daarentegen heeft een vasteren grond. Het steunt, en dat terecht, op Hem, die alle macht heeft. Het bezit in Hem een volkomen veilige dekking tegen alle gevaren, en een onuitputtelijke bron van kracht tot allen arbeid. Daarom beteekent het de overwinning, en het blijft ons daarvan verzekeren ook temidden van teleurstelling en beproeving. Ja, het is goed, een krijgsknecht van Christus te zijn, en te strijden onder Zijn banier. Want Hij brengt vrede door strijd; en — Hij wint.

En vorderen doen wij, jaar tot jaar, al gaat het voet voor voet. Dat wij vorderen blijkt uit het langzaam stijgend aantal onzer Christenen. Zoo telden wij op 31 December 1915 162 bel. lidmaten en 163 gedoopte kinderen, tezamen dus 325. (In 1913 waren die cijfers 151, 151, totaal 302). Het totaal der nieuw ingeschreven belijdende lidmaten bedroeg 17, dat der gedoopte kinderen 16; afgeschreven werden 6 volwassenen en 4 kinderen.

Onderwijs.

Ook hebben wij een nieuwen post bezet, en naar het mij wil voorkomen, geen onbelangrijken post. Door de goede gunst onzes Gods heeft de arbeid der Ver. voor Christ. Holl. Onderwijs aan Inlanders op het Friesche Zendingsterrein tot resultaat gehad, dat wij nu in Gombong een flinke Holl. Jav. School bezitten. Reeds het vorige jaar werkten daaraan twee Europeesche onderwijzers met één Javaansche leerkracht. Sedert 't begin van Februari 1915 is daar een Onderwijzeres uit Holland bijgekomen.

Het spreekt vanzelf, dat zoo'n school niet dadelijk voor de Zending direkte vruchten af kan werpen; maar zij is op zichzelf van groote waarde wegens de plaats, die zij bekleedt in de Inlandsche wereld. Want al zoudt Gij U vergissen, zoo Gij meendet, dat de leerlingen dier school (pl.m. 120 in aantal) allen voorkomen uit den priajati (d.i. den Inlandschen ambtenaars)stand; het is toch een feit, dat zij voortkomen uit kringen, die wij met onze gewone zendingsscholen niet bereiken en die voor 't Evangelie dan ook vrijwel gesloten bleven. Die kinderen hooren daar nu dagelijks de geschiedenissen des Bijbels, en komen met het Christendom in aanraking op zulk eene wijze, dat allerlei

vooordeel en misverstand daaromtrent bij hen onwillekeurig moet verdwijnen. Dat moet, onder Gods zegen, later den arbeid des Evangelies ten goede komen.

Als vanzelf heeft zich rondom die school ook reeds een klein gemeentje verzameld, bestaande uit den Inlandschen onderwijzer, en voorts uit de bedienden van de Europeesche onderwijzers, aan de school verbonden. Iederen Zondag gaat Dikoen nu vanuit Karanganjar naar Gombong, om dat kleine kringetje, waarbij zich een paar schoolleerlingen aansluiten, uit Gods Woord te onderwijzen. Ook ontvangen zij in de week Catechetisch onderwijs.

Lectuurverspreiding.

Behalve dezen nieuwen post hebben wij een nieuwen tak van dienst, dien we met hartelijke vreugde mogen vermelden: de verspreiding van ons maandblad voor evangelisatie en onzen colportage-arbeid. Van het Jav. Maandblad, Mardi Rahardja, dat voor gemeenschappelijke rekening te Magelang gedrukt wordt, zijn hier sedert Februari telkens 1000 en later 1500 exemplaren verspreid. De verspreiding geschiedt door onze Inlandsche helpers, waarvan sommigen 300, anderen 200 of minder voor hunne rekening nemen. Zij maken weder gebruik van de hulp der Christenen, die de een meer, de ander minder exemplaren bezorgen bij hunne bijzondere kennissen of vrienden. Ook onze kamar obat, apotheek, geeft ze uit, en ik zelf verspreid er 2 à 300 vooral met mijn reizen in den spoortrein. De wijze, waarop dat blaadje ontvangen wordt, is ons beslist meegevallen. Er zijn wel verscheidene menschen, die het weigeren te ontvangen, ook al kunnen ze lezen; maar daartegenover staan meerderen, die het gaarne aannemen, en er zelfs om komen vragen. Van een algemeen verzet tegen zulk een propagandamiddel is in 't minst geen sprake. En dat is iets, wat we als een aanvankelijk succes mogen beschouwen. Ook geeft het hope voor de toekomst.

Alles gelijk.

Als ik nu kom tot het geven van een vluchtigen rondblik over ons zendingsterrein, dan zal ik niet veel nieuwe feiten te vermelden hebben. Buiten het kringetje, dat er bijkwam in Gombong bleef het aantal onzer gemeenten en onzer zendingscholen stationair. Ook was de toestand der gemeenten niet veel verschillend van die in vorige jaren. Glonggong bleef de meest bloeiende, en Premboen bleef een kwijnende gemeente. De oudere helpers behielden alle hunne standplaatsen, behalve onze oudste helper Jakob, van Keboemen, die uit den dienst der zending ontslagen moest worden,

volgens het oordeel van al de zendingarbeiders op Midden-Java, en volgens Uw besluit. Dat was een droeve noodzakelijkheid; maar toen het geschiedde, was het voor de gemeente geen onverwachte slag, die haar trof. Zij wist zelf, dat het moest. Het zou tot hare niet geringe schade geweest zijn, ware het niet geschied. Om Gods heiligen Naam, en om de heiligheid, die Hij van Zijn gemeente eischt, mocht de ergernis niet langer worden geduld.

Het overzicht is nu weinig interessant. Te Karanganjar, den oudsten post, heeft Dikoen niet meer dan vier of vijf hoorders. Het is gelukkig dat Gombong er is, waar hij een 12 à 15 heeft, en Poering, waar de veldwachter Paulus met zijn gezin en één heilbegeerige zuster wonen.

Te Keboemen is het niet beter. Buiten het gezin van Ds. v. Dijk is er één Chineesche vrouw en drie Javanen.

Pamrian laat geen uitbreiding zien, maar wel wat meer geestelijk leven en er worden 300 krantjes verspreid.

Te Premboen is Iskak helper, maar hij beleeft er niet veel genoeg. Er zijn nergens zooveel Christenen avvallig geworden als daar. Dit komt dat de menschen zoover van de kerk wonen. Ook doet Sadrach daar nog al kwaad. Er is echter een lichtpunt. Dat is dit. De school telt een 60 leerlingen, waaronder een goed aantal die zeer geregeld komen, en die behoorlijke vorderingen maken. Er is zelfs sedert het vorige jaar één van de Premboensche kinderen in de Keuch. School gekomen; een zoontje van een der oudste Christenen. Het is wel eigenaardig, dat een dochter van een der Sadrach-Christenen, die indertijd ons gemeentje zeer vijandig was, sedert geruimen tijd de koempoelans bijwoont, blijkbaar tegen den zin der familie.

Kaboetohan ligt ten Zuiden van Premboen, bij het zeestrand. Het is de gemeente, die het verst van Keboemen verwijderd is. De reis daarheen duurt van Premboen uit met een rijtuig nog 1½ uur. Het is daar ook de jongste gemeente op ons Zendingsterrein. Filippoes heet onze helper daar. Hij staat daar alleen voor al het werk in de school en in de gemeente, benevens voor het werk der evangelisatie. Alleen in zijne vrouw, die verpleegster is geweest in het hospitaal te Djogja, heeft hij een goeden steun. Zij is een vrouw met een zeer helder verstand, en met een merkwaardige gave om iets duidelijk en flink te zeggen; een gave, die ze niet nalaat tot steun van haren man, en tot den opbouw der gemeente aan te wenden.

Des Zondags heeft Filippoes ongeveer een

twintig kerkgangers, en zijn school telt 30 leerlingen, waarvan gedurende de laatste maand van het jaar vaak nauwelijks een vijftal de school bezochten, wegens in die streek heerschende koorts.

Dat een helper, die in de week school moet houden, en zieken behandelen, en des Zondags moet preeken, de handen tamelijk vol heeft, zult gij wel begrijpen. Filippoes zou dan ook wel willen, dat hij voor de school een jong onderwijzer naast zich kon krijgen. Op den duur zullen we het ook zoo moeten zien te schicken. Er kan dan voor de gemeente meer gezorgd worden, en ook kan het werk der evangelisatie beter tot zijn recht komen.

Glonggong.

Glonggong blijft nog het gloriepunt. Hier is een volledige kerkformatie, met ouderlingen en diakenen en een helper Soesena, dien Ds. v. Dijk gaarne dienaar des Woords zag worden.

De gemeente van Glonggong telt groot en klein 106 zielen.

Het getal der toegelatenen tot het avondmaal bedraagt 52.

In het jaar 1914 was er eenige toename. Ook zijn er Mohamedanen, die het onderwijs in den Christelijken godsdienst volgen.

Er worden drieërlei inzamelingen gehouden, n.l. 1o. elken Zondag i. d. samenkomsten, 2o. iedere maand langs de huizen, 3o. met iederen oogst.

Ook begint de gemeente haar eigen zaken te verzorgen, waar het kleinigheden betreft, die hare krachten niet te boven gaan (n.l. kleine reparaties aan gebouwen, hulp aan armen en zieken enz.).

De zendingsschool telt 120 leerlingen en 3 onderwijzers; de meeste leerlingen zijn Islamsche kinderen uit de dorpen ter rechter- en linkerzijde van Glonggong.

Er wordt ook avondschool gehouden, voor Christenen, die nog niet kunnen lezen, en tevens voor Islammers, die er belang in stellen. Deze avondschool telt ongeveer 30 leerlingen. Ze wordt gehouden 4 avonden in de week, door 4 goeroes, die om de beurt twee aan twee les geven.

De helper bij den dienst des Woords deelt ook 6 dagen in de week des morgens medicijnen uit. Elken morgen komen er ongeveer 25 mensen. Bovendien wordt de helper dikwijls geroepen bij patienten, die niet zelf kunnen komen. Omdat in deze buurt zooveel vraag naar medische hulp is, daarom zou de gemeente graag willen, dat als er eenmaal een dokter te Keboemen is, Glonggong een klein filiaal (hij schrijft letterlijk „een tak“) van het hospitaal kan krijgen. (De bedoeling is een hulphospitaal, ge-

lijk er zich eenige groepeeren rondom het hospitaal te Djogja.)

Soesena.

Over Soesena laat Ds. v. Dijk zich aldus uit:

In iedere gemeente zulk een Soesena, tevens met zijne toewijding en zijn invloed, zou onder Gods zegen de gemeenten meer ten goede komen dan in elk van die gemeenten een Europeesch zendeling. Ik gevoel mij, waar het de verzorging van een Inlandsche gemeente betreft, verreweg de mindere van een man als dezen Soesena, en laat mij gaarne door hem leeren en leiden. En ik vraag mij wel eens af, als ik in Glonggong den doop of het avondmaal bedien, of het wel overeenkomstig de bedoeling des Heeren is, dat in een geïnstitueerde gemeente, met een door die gemeente zelf geroepen voorganger aan dezen de bevoegdheid om de sacramenten te bedienen onthouden blijft. Wij staan hem wel toe de gemeente te onderwijzen in het Woord, en over de gemeente opzicht te hebben met de ouderlingen.

Is er voor de bediening der sacramenten een bijzondere roeping, of een bijzondere begaafdheid noodig?

Het vraagstuk van de ordening onzer helpers dringt zich dus blijkbaar hoe langer hoe meer naar voren.

Gloedjoegan biedt ook al weinig verandering. De menschen zijn er traag van begrip, maar er is een geval van merkwaardigen ijver.

Leerlust.

Het vorige jaar heeft o.a. een vrouw belijdenis gedaan, die als kind nooit lezen geleerd had, en die om vragen van het Kort Begrip te leeren, zich op het lezen toelagde; en het werkelijk zoover bracht, dat ze de vragen zelf kon lezen. En dan leerde ze die vragen prompt van buiten. Zouden er veel getrouwde vrouwen in Holland zijn, die haar dat nadeden? Daarbij moet men weten, dat zulke menschen in een armoedig krotje wonen, en moeten zwoegen voor hun bordje rijst. Ook had zij van haar man, die wel ter kerk komt, maar nog niet tot den doop werd toegelaten, weinig aanmoediging, daar deze op hare vorderingen ja-loersch scheen te zijn, en angstvallig naging of ze voor hare studie geen tijd aan haar dagelijksch werk ontstal. Haar ijver is intusschen beloond, en de geheele gemeente verblijdde zich met haar, toen zij voor het eerst mee mocht aanzitten aan de tafel des Heeren.

De school in Groedjoegan telt een 80 leerlingen, en heeft drie onderwijzers: Stefanoes, Soehardja en Mardan. Mardan is pas

van de K. S. gekomen, maar zonder diploma. Hij werd tot het eind-examen niet toegelaten, en mocht ook zijne studiën niet voortzetten, wegens gebleken gebrek aan talenten. Nu is hij zooiets van te groot voor servet en te klein voor tafellaken; een bevoegde leerkracht is hij niet en toch zou het jammer zijn van de kennis en bekwaamheid, die hij opgedaan heeft niet te profiteeren. Ik hoop, dat hij later nog het goeroebantoe-examen zal kunnen afleggen.

Krakal.

En dan is eindelijk Krakal er ook nog. Alles is daar vrijwel hetzelfde gebleven. Joesé is er de voorganger, en de mandoer (beheerder) van het ziekenhuis. Eliézer helpt hem om alles in orde te houden. Er waren weer geregeld een goede 30 patiënten, die in het ziekenhuis verzorgd werden. Een mannelijk patient werd het vorig jaar door den doop in de gemeente opgenomen. Maar het ging met hem als het reeds meer met gedoopte patienten van Krakal gegaan is. Hij keerde tot zijn desa terug, die op grooten afstand in het gebergte ligt; in het begin kwam hij nog wel eens ter kerk, waarvoor hij zich des morgens 3 uur al op weg begaf. Maar zoo iets is op den duur toch moeilijk vol te houden, en nu is het reeds bijna 3 maanden, dat hij zich niet vertoond heeft. Joesé is wel al een paar malen bij hem geweest, maar ook voor hem is de reis te bezwaarlijk om het dikwijls te doen. Het is menschelijker wijze onmogelijk, dat zulke menschen getrouw blijven in een totaal ongodsdienstige omgeving, en haast zonder eenig verband met de gemeente. H. D.

Korte Berichten.

De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

a. Knikkertjes. Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. De prijs is f 2.50.

b. Kleine blikken busjes, fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen; ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel plm. f 8 à f 10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. De prijs is 13 centen per stuk, wanneer men minstens 10 bestelt, bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 13 centen per stuk en port; 5 kosten dus f 0.80; 1 kost f 0.23.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.

Smilde,

H. DIJKSTRA.

De ontwikkeling van het Gereformeerde leven in N. O. Indië.

Den 1sten Febr. 1916 werd te Bandoeng een kerk geïnstituëerd en de gekozen kerkeraad bevestigd.

Den 16 Febr. 1916 werd te Buitenzorg een commissie gekozen door een kring van Gereformeerden, met het doel om ook daar tot kerkformatie te kunnen komen.

Te Medan op de Oostkust van Sumatra bestaat reeds eenigen tijd een dergelijke kring en zij zeide f 3700 toe als haar een predikant werd gezonden.

Het zijn kleine kringen, maar wat leeft groeit.

— De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.—; voor Kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40. De April-afl. bevat:

D. Pol, Paulus Zendingsbrieven en Uit mijn Camera;

Verstrooide Gereformeerden op Sumatra — Jenever. — De Zending een geweldige macht. — I. Esser. — Eerste ontvangst van Dr. Scheurer in Indië. — Dr. H. v. d. Veen. — Ned. Zend. Jaarboekje 1916. — Dono Rodjo. — Levenskracht v. d. Islam? — Een belijdenis. — De Beterschap. — Niet Rijk. — Kerkelijke Tucht. — Een Kerkgebouw voor f 2500. — Doop.

De Pest.

In Solo gaat de pest nog voort slachtoffers te zoeken. De maatregelen ter bestrijding worden verkeerd begrepen. Geen wonder; dat gebeurt zelfs in Nederland tijdens de Cholera. Toen deze hier ter plaatse enkele slachtoffers maakte wist men elkander te vertellen, dat de dokters middelen gaven, waardoor de lijdens spoediger stierven en de arme lijdens kregen de medicijnen niet; die gingen in de goot. Als dit in Smilde gebeuren kan, geen wonder, dat het op Java voorvalt.

Dr. H. A. v. Andel verhaalt er van:

Wat de pest betreft, was het juist een heel droeve tijd; tijdens het bezoek van den G. G. en wat de methoden van bestrijden betreft, een eenigszins kritiek oogenblik door de onrust van de over het algemeen de maatregelen niet begrijpende be-

volking. Het aantal sterfgevallen nam dagelijks toe; welke praatjes daardoor onder de menschen ontstonden; zou te veel zijn hier op te noemen. Maar is 't niet om medelijden mee te hebben, als in zulk een treurigen tijd de menschen o.a. denken, dat de dokters een premie krijgen voor elk sterfgeval, en dat de maatregel van woningverbetering een list is van het Gouvernement om de menschen van hun erf te berooven? Er is wel hoop, dat de eenigszins gewijzigde vorm van bestrijding der ziekte, die nu zal ingevoerd worden, voor de menschen gemakkelijker te dragen zal zijn.

Door twee milde giften van f 500.—, en van f 250.—, werden we in staat gesteld een groot deel der kosten te bestrijden van de verbetering van de woningen der Christenen in dien vorm, dat ze uit dat fonds de noodige voorschotten hiervoor kunnen krijgen. De kans om de ziekte te krijgen is vanzelf in een naar den eisch opgetrokken woning veel geringer, en de Christenen wilden gaarne hun huizen zelf in orde maken. De meesten van hen zijn nu klaar; en 't komt er nu maar op aan de verbeterde woning zindelijk te houden. Een wekelijksche schoonmaak is hier nog een ongekende weelde.

De Watersnood op Java.

In de Banier van 29 Jan. 1916 lezen wij:

De watersnood heeft ook op Java groote ellende veroorzaakt. In Batavia zijn 6000 menschen beroofd van hun woning. In de residentie Semarang is de verwoesting wel het ergst; Demak en Japara hebben vooral geleden. Honderden huizen zijn verwoest; eenige tientallen menschen verdronken. Ook Rembang en Indramajoe werden geteisterd. Op vele plaatsen vrees men voor het mislukken van den rijsttoegst. De bevolking moet gesteund worden; de dagbladen openen inschrijvingen. Wij uit Nederland officiëel bericht gekomen is, dat men daar voor de noodlijdenden geen steun uit Indië nodig heeft, kan bij ons de publieke liefdadigheid zich geheel aan de Indische hulpbehoevenden wijden.

Doctor-Djawa-School.

Ds. W. F. C. v. Helsdingen lei op 6 Mei 1914, dus twee jaren geleden, in een vergadering te Leeuwarden de volgende vraag neder, en ontving tot dusverre geen antwoord. Zou hij ook kans hebben eenig antwoord te krijgen?

En.... vergun me u te wijzen op een

niet ongrijpbaar ideaal, al ligt het niet dadelijk op onze weg en moet er misschien een nieuwe vereeniging voor opgericht.

Waarom zou er te Jogja binnenkort, eer de Regeering er toe overgaat niet een Dr. Djawaschool meer algemeen uitgedrukt, een Inlandsche artsenschool kunnen worden opgericht, waar we zoo betrekkelijk veel en bekwame Doktoren hebben in en op korten afstand van Jogja, die zeker volgaarne bereid zullen zijn in 't door hen meer speciaal bestudeerde onderdeel een paar uren les te geven. Dan zullen er ongetwijfeld leerlingen uit al de Christelijke streken van Java en de buitenbezittingen toestroomden. Met veel meer vrijmoedigheid zullen Zendelingen, Predikanten en Onderwijzers hunne catechisanten en leerlingen die studie kunnen aanbevelen, terwijl ze vroeger vreesden en terecht, dat ze anders in die wereldsche en Mohammedaansche omgeving zouden te ondergaan. Vandaar de pogingen om Christelijke Hospitalen te stichten te Batavia en te Gombong.

Slechts de rechte man op de rechte plaats moet er gevonden worden om aan 't hoofd dier inrichting te staan en er zich geheel aan te geven.

De Joden-Missie.

Het „Stiefkind“ krijgt nu ook een plaats in het gezin. Te 's-Gravenhage is voor de zending onder de Joden beroepen Drs. J. v. Nes en hij heeft dat beroep aangenomen. Dit verheugt ons zeer.

LEESTAFEL.

D, Nieuwe Zuiderkerk te Rotterdam.

Leerrede uitgesproken in den eersten dienst des Woords, op 29 Maart 1916, door Dr. A. Kuyper jr. Met beschrijving van het kerkgebouw en van het orgel met 3 platen. — J. H. Donner, Rotterdam.

Schoonheid in woordenvloed over schoonheid in vormen en klanken.

Wij en ons Huis. Voor ons - over onze kinderen. Over ons - voor onze kinderen, door A. J. Drees. — 's-Gravenhage, H. J. Spruyt.

„Dat weet ik allemaal wel Goed. Doet gij het ook?“

Deze woorden uit „Ter Inleiding“ strekken mij tot aankondiging van dit leerzame boek.

De Nieuwe Gehoorzaamheid. Stichtelijke overdenkingen voor en na het doen van openbare Belijdenis. 's-Gravenhage, H. J. Spruyt.

Tien predikanten gaven tien stichtelijke overdenkingen en niemand moge ze ongesticht uit handen leggen. Ze zijn zeer geschikt voor het doel.

— Wij vernemen dat de uitgever J. H. Kok te Kampen weder een zeer belangrijke uitgave in bewerking heeft.

Onder leiding en toezicht van Prof. Dr. A. Noordt zij te Utrecht, zal er een Nederlandsche vertaling en bewerking verschijnen van het bekende werk van den Engelschen Archaeoloog Rev. John Urquhart: **The New Biblical Guide.** Een uitgebreid boekwerk, van acht deelen, dat de nieuwere ontdekkingen en opgravingen van het Oosten in toepassing brengt als een doorlopende Bijbelverklaring. Het werk zal rijk geïllustreerd worden.

Handboekje ten dienste van de Gereformeerde Kerken van Ned. Indië, Nov. 1915. - De verwachting Batavia.

Het is niet in den handel maar het is toch wel te krijgen voor f 0.50 en er staat alles in wat men van het leven der Gereformeerden in Ned. O. Indië zou mogen weten, o.a. alle namen van de leden van een Ger. Kerk in Indië.

Ons Insulinde. Hoe wij het verkregen en wat het door ons werd, door B. Alkema. — Deventer, Ch. Dixon.

Op deze uitgave, die in de eerste plaats bestemd is voor de leerlingen van Br. Alkema, vestig ik de aandacht, inzonderheid van Zendingstudiekringen.

Het is helaas nog al prijzig. Het kost f 2.90.

De volgende boekjes van Ds. G. Wisse werden mij toegezonden om er de aandacht op te vestigen. Ze zijn reeds bij vele duizenden verspreid. Mijn aanbeveling is overbodig.

De Roepstem van de Roede Gods. 17de duizendtal.

Het Engelenlied van Bethlehem, beluisterd van de slagvelden van Europa. — 6de duizend.

De verharding onder de oordeelen Gods.

Tijdrede over den oorlog.

De Europeesche oorlogsbrand en de Christelijke Wereldbeschouwing. — 6de duizend. — Uitgever is J. H. Bos te Kampen.

Weest Getrouw. Een woord aan onze zonen en dochters bij geledenheid hunner geloofsbelijdenis, door G. Elzenga, Dienaar des Woords te Kampen. Vierde druk Kampen, J. H. Kok.

Dit is een zeer nuttig boekje, buitengewoon geschikt ter uitdeeling en in uiterlijk heeft het belangrijk gewonnen.

Nadere Toelichting op het Program van de Antirevolutionaire Partij, door Dr. A. Kuyper. — J. H. Kok, Kampen.

Van het eerste deel kwamen afl. 6 en 7 uit. Men leze ze.

Van een Kleinen Papoea en Tombo Het Soendaneesje, door Alletta Hoog. Leesboekjes voor School en Huis, onder redactie van J. C. Wirtz. — H. ten Brink, Meppel.

Deze boekjes bevielen mij zeer goed. Ik heb ze toen ter recensie gezonden aan twee mijner kleinzonen van 9 en 7 jaar. De recensie van den jongsten der recensenten kwam in en luidt:

„Ik vindt de papoea heel mooi Herman. D." De recensie van Tombo wacht ik nog.

Bloei. Leesboek voor de Christen School, verzameld door J. Lens en H. J. v. Wijlen. Deel IX. 's-Gravenhage, H. J. Spruyt.

Een heel mooi boekje, maar dat niet reikt aan deel X. Er komt ook een zendingsverhaal uit Eng. Indië in voor, getiteld „van Kali tot Christus".

Grietje. Leven en sterven van een doofstom meisje, door Ds. J. Kok J. H. Kok, Kampen.

Zeer goed verteld. Geschikt ter verspreiding onder jonge menschen.

„Een schat in aarden vaten."

Naar we vernemen van den uitgever E. J. Bosch Jbzn, te Nijverdal zal het werk „Een Schat in aarden Vaten" — De „Afscheiding" in levensbeschrijvingen geschetst — begonnen door nu wijlen den heer J. A. Wormser, worden voortgezet door den be-

kenden kerkhistoricus Ds. J. C. Rullmann van Utrecht. De familie Wormser heeft aan Ds. Rullmann de vrije beschikking gegeven over de verschillende bescheiden en bronnen die den overledene ten dienste stonden. Dit vermelden wij met blijdschap.

Het Blonde Beest. — Kampen, J. H. Kok.

Van de zeer mooie en leerzame rede van Dr. B. Wielenga: „Het Blonde Beest”, verschijnt een goedkoop uitgegave. Wie 500 neemt ter verspreiding, betaalt slechts 4 centen per stuk.

Van deze rede verschijnt ook een Engelse en Duitse uitgave. Het is te hopen, dat die verbitterde volken er wat uit leeren.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

Mej. H. Politiek, Zurich, uit een busje f 4.09; Wed. H. V., Ermelo f 3.—; Kalender 1916 f 199.36; Tuinenga, Rinsumageest f 2.50; P. T. Zegwaard, 113 voor de nul f 2.50; Mej. H. S., Ede, voor de nul f 5.—; Mej. A. v. d. Plas, Amsterdam, uit h. kn. f 5.40; Harms, Dokkum, uit het busje van de kinderen f 4.59½.

b. Voor Soemba:

Busje J. Wedeven, Smilde, f 8.16½; Wybenga, Scheemda, schoolbusje f 2.—.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 22 April 1916.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Door Ds. v. Halsema te Haastrecht, saldo Zendingenblad verzameld door Mej. Ijpema f 25.60 van de kinderen der Zondagsschool Westzanerdijk Zaandam f 12.50; door Ds. H. de Bruijn te Nieuwendijk, de Pinkstercollecte van de Gereformeerde Kerken te Almkerk f 25.79, Andel f 7, Dussen f 19.32, Giessen-Rijswijk f 8, Meeuwen f 4.09½, Nieuwendijk f 67.92, Sleeuwijk f 39, Waardhuizen f 9.69, Werkendam A f 59.50, Werkendam B f 9.45; door Mej. T. de Wit, van de Jonged-Vereeniging „Bildt en Werk” te Surhuistervveen f 27.01½.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 April '16.

Voor de Zending te Djogja en Solo.

Van de Geref. Kerk te Beverwijk f 36.50; uit de Zendingenbusjes te Vijfhuizen f 9.50; van de Geref. Kerk te Velzen f 35; collecte bij een spreekbeurt voor de Zending te Koog-Zaandijk f 27.54½; extra bijdrage van Koog-Zaandijk f 10; van de Zendingenkrans „Priscilla” te Koog-Zaandijk f 135; van de Geref. Kerk te Zaandam alsnog voor den kerkbouw te Solo f 125.

W. BREUKELAAR.

ZAANDAM, 25 April '16.

CHR. HOLL. JAV. ONDERWIJS.

Onzer vriendelijken dank berichten wij de ontvangst der volgende bedragen:

Zend.-Comm. Ger. Kerk O. en N. B. Zijl door D. T. P. f 10.—; bijdr. uit Drogeham A, verz. door dames S. (door Ds. S. D.) f 12.50; id. Ger. Kerk Wirdum door P. v. d. P. f 10.—; id. Ger. Kerk West Terschelling door H. A. M. f 5.—; id. uit Kolium door Mej. H. J. f 14.50; id. B. J. J., Witmarsum f 10.—; id. uit Suameer door Mej. T. S. v. d. V. f 4.45; id. uit Marrum door G. G. S. Jz. f 13.—; schoolbusjes Gerkesklooster-Stroobos door S. P. f 15.—; batig saldo Zendingenkalender door J. S., Hijum f 3.25; bijdr. uit Hantum door M. H. f 10.75; bijdr. uit Ferwerd door Ds. v. d. K. f 25.—, als: f 10.— van de catechisanten, f 10.— van het Zendingenkransje en f 5.— uit het huisbusje van Ds. v. d. K.; opbr. lichtbeeldenavond te St.-Jac.-Parochie door Ds. H. Ph. I. te B f 7.25, bijdr. uit Schraard door F. D. E. f 7.25.

Onzen arbeid bij vernieuwing dringend bij U aanbevelende.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMA, Penningm.

METSLAWIER, 15 Apr. '16.

Sinds de laatste opgave is door de kerk van Amsterdam ontvangen voor den Missionairen Dienst: van Amkeveen f 8.—, Bussum voor Solo f 49.—, Muiden voor Solo f 20.—, Mulderberg f 5.—, Naarden f 30.— en voor Solo f 18.—, Slotdijk f 50.— en voor Solo f 30.—, Uithoorn f 7.50, door br. J. van der Geert te Bunschoten van eene zuster te Spakenburg voor Solo f 2.50, door br. K. Burg te Marken van de kinderen der christelijke school voor Solo f 19.—, Hilversum voor Solo f 250.—, mej. D. Kalf te Landsmeer f 2.25, de Gereformeerde Jongedochtersvereeniging te Landsmeer f 16.—, door br. G. Dekker te Krabbendam f 65.— (overschot der Zendingenkalenders f 2.50, uit Amerika van G. Rus f 2.47, uit busjes van Jc. Grin f 2.—, K. Kliffen f 3.25, A. Jongering f 2.50, P. Glas f 2.17, J. Plugboer f 1.71, Jongelingsvereeniging te Dirksborn f 1.30, G. de Geus f 2.—, K. Dekker f 0.26½, wed. D. Groenveld f 1.28, D. de Geus f 1.02, T. Jonker f 0.61, D. Veenstra f 2.08, M. Nieuwenhuis f 2.65, C. Bakker f 0.67, D. de Geus f 0.25, W. Kok f 0.65, K. Schmit f 1.54½, S. Rus f 1.22, P. Dekker f 1.18, B. van Laar f 1.—, K. Kant f 3.—, W. Diepsmeier f 0.18½, L. Doekes f 2.26, wed. J. Slot f 4.55, J. Akkerhof f 1.—, G. Doekes f 3.—, wed. G. van Thiel f 1.—, Schenkenga f 0.78½, Zijlstra f 1.50, W. Rus f 1.—, K. Frans f 2.50, P. Slot f 2.50, P. van der Molen f 0.75, Beverwijk f 36.50, Haarlemmermeer Oostzijde voor Solo f 180.— en saldo Zendingenkalenders voor colportage te Solo f 7.90, Haarlemmermeer Vijfhuizen Zendingenbusjes f 9.58, Halfweg saldo Zendingenblad f 29.—, Velsen f 35.—, IJmuiden f 400.—, Anna Paulownapolder f 2.50, Broek op Langendijk f 75.—, Heer Hugowaard f 15.—, Helder f 90.—, Kolhorn f 2.75 en busje C. B. f 1.50, Krabbendam f 15.—, Noord-Scharwoude f 37.50, Oosterend f 18.75, St. Pancras f 10.—, Schermerhorn f 2.—, voor kerkbouw te Solo: Broek op Langendijk f 157.50 en Dirksborn f 45.— en Wieringen f 7.50, Hoorn f 14.66, Enkhuizen f 75.—, Opperdoes f 25.—, Urk f 200.— en voor Solo f 70.— en voor Scheurer's Hospitaal f 15.—, Buiksloot voor Solo f 30.—, Edam voor Solo f 25.—, Holy-sloot f 3.—, Landsmeer f 15.—, Nieuwendam voor Solo f 20.—, Purmerend f 10.—, in het huisbusje der familie d. R. te Monnikendam f 4.05.

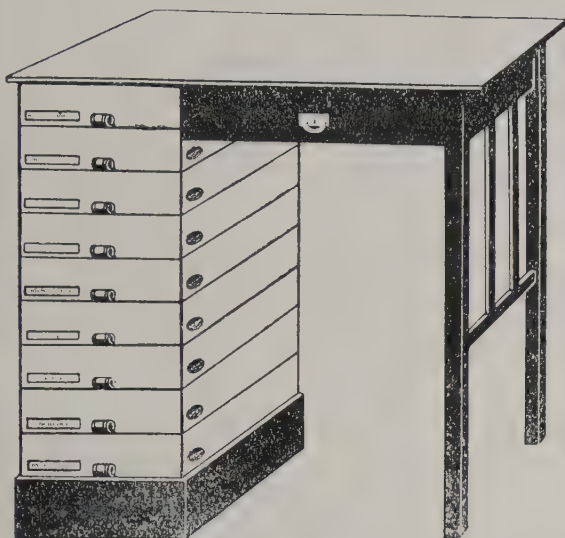
Namens den kerkeraad,

B VAN SCHELVEN.

AMSTERDAM, 3 April 1916.

HENSSON DOOZEN

mogen op geen kantoor ontbreken.

Zeer gemakkelijk voor het opbergen van prijslijsten, catalogi, rekeningen, monsters, formulieren etc. ::

Kunnen geheel in den vorm van een kast opgebouwd worden. ::

Alles stofvrij. Mooie afwerking. Goedkoop en praktisch dan kasten ::

Grootte: $39 \times 26 \times 6\frac{1}{2}$ c.M. Prijs per stuk f 1.75. Bij afname van 6 stuks f 1.60. Bij 12 stuks f 1.50. Bij 24 stuks of meer f 1.40 per stuk.

Ook verkrijgbaar in het formaat: $39 \times 26 \times 13$ c.M. Prijs per stuk f 2.60, bij afname van 6 stuks f 2.35, bij 12 stuks f 2.05, bij 24 of meer f 1.95 per stuk.

Franco zending na ontvangst van postwissel of onder rembours door den vertegenwoordiger voor Holland:

A. L. VAN SCHAİK te Bussum.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Emersan

is het geneesmiddel, dat:

ZWAKKEN STERK

maakt, bleekzuchtigen gezond, krachtig bloed schenkt, de eetlust verbetert en zwakke spijsverteringsorganen krachtadig opwekt. Prijs per koker à 100 tabletten f 1.—; kokers f 2.85; 6 kokers f 5.50. Verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Fabrikant: A. MIJNHARDT,
:: Pharm. fabr. - ZEIST. ::

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie voor het Christ. gezin, verwierf in de laatste weken honderden nieuwe abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné, vanaf 1 Jan. 1916 zenden wij als gratis premie een prachtig boek.

Gewone uitgave f 0.75 per 3 maanden; Luxe uitgave f 1.25 per 3 maanden.

De Uitgeester

Drukkerij „LIBERTAS”

Postbus 598 - ROTTERDAM.

TER KENNISMAKING!

JOHAN J. BOOT, Sarphatistraat 22, Amsterdam.
TELEFOON ZUID 5429.

Eenig importeur voor Nederland en Koloniën.
zendt na ontvangst van f 17.— franco toe:
100 INDIANA, Havana-sigaar met Sumatra-dek.
100 MERTINA, de sigaar, waarmede wij in 1915 een omzet maakten van 100.000 stuks.
100 LA PAROLA, Pracht panaal sigaar.
100 GOUDEN REGEN, Braziel met Sumatra.

Te zamen dus 400 STUKS prima kwaliteit voor slechts f 17.—.

Wie ééns probeert, wordt geregeld afnemer.
Zending niet naar smaak, retour zenden.

Overijselsche BEDDENFABRIEK.

1876—1916.

Sinds de oprichting onzer zaak in 1876
zija onze Reclame-Bedden reeds 40 jaren
in geheel Nederland en daarbuiten inge-
voerd en bekend geworden als solide en
goedkoop. De vele bewijzen van tevreden-
heid en nabestellingen bevestigen dit. Wij
verzenden franco naaste station rembourss:

VEERENBED,

Peluw, 2 kussens, 2 pers., 1 Wol-
len, 1 Watten, 1 Moltondeken, Bed- en
Peluwovertrek en 2 Matrassen voor f 45.
Betere soort f 55.—, Iets extra f 65.—.
Prima f 75. Prima No. 1 à f 85. Met
Kapok gevuld en dezelfde toebehooren
f 32, f 36 en f 40.

Ledikanten, Matrassen, Wiegen enz.
Vraagt geïll. prijscourant, gratis op aanvr.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis No. 135—143. Int. Tel. No. 4.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 91 32 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend; A. L. ALDENKAMP.

ASTRA

Sanitaire stofwerende VLOEROLIE
kan alleen Uwe lokalen werkelijk

:: STOFVRIJ maken. ::

Chemische Fabriek „HET GOOI” ::

:: BUSSUM. ::

Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zija vacatures voor Dames en Heeren
op verschillend gebied in Nederland en
Kolonien (ook aan Rijk en Gemeenten).
Wie betrekking of positieverb. wenschen
vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en
prosp. aan „HUMANITAS”, Schietbaan-
laan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

BLOEI

LEERBOEK VOOR DE CHRISTELIJKE SCHOOL
VERZAMELD DOOR J. LENS & H. VAN NULLEN

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

Papierhandel, DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Vogels.

P. SLUIS

VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze
geïll. gratis
brochure
over Kippen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

INHOUD: Hadden vrede. — Brieven naar Antiochie. — Keboemen (Slot) — Brieven van Ds. D. K. Wielenga. — Onderwijs op Soemba. — Pak Ebyng — Twee stroomingen. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Hadden vrede, en werden gesticht; en wandelende in de vreeze des Heeren en de vertroosting des Heiligen Geestes, werden vermenigvuldigd.

De gemeenten dan, door geheel Judéa en Galiléa en Samaria hadden vrede, en werden gesticht; en wandelende in de vreeze des Heeren en de vertroosting des heiligen Geestes, werden vermenigvuldigd.

Handelingen 9 : 31.

Zeër heerlijke dingen worden van U gesproken, o stad Gods! Sela! (Psalm 87 : 3). De snoeren zijn (haar) gevallen in liefelijke plaatsen. (Psalm 16 : 6).

Het is hier een aantrekkelijk Elim!

Een glorie-tijdperk van Zion!

De beschrijving er van begint aldus:

De gemeenten dan door geheel Judéa en Galiléa en Samaria hadden vrede.

Daarmede wordt nu wel niet bedoeld op den innerlijken zielen-vrede, waarvan b.v. in Rom. 5 : 1 wordt gesproken: „Wij dan gerechtvaardigd zijnde uit 't geloof, hebben vrede bij God door onzen Heere Jezus Christus"; toch wordt daardoor een groote weldaad aangeduid. Want met „vrede-hebben" wordt hier bedoeld op de **uiterlijke rust**, die de gemeenten van Judéa en Galiléa en Samaria toen genoten. Zij werden toen niet van buiten af bedreigd of aangevallen door de vijanden van Zion. Rustig en ongestoord konden zij samenkomen en leven.

Niet zoo lang geleden stond het er anders voor. Moeilijke tijden werden

toen doorgemaakt door die Palestijnsche kerken. „Kruis-kerken" waren zij toen. Vooral onder leiding en aanvoering van Paulus werd toen „dreiging en moord" geblazen tegen de discipelen des Heeren. (Vs. 1). Aan hen werd toen bewaarheid: **Indien zij Mij vervolgd hebben, zij zullen ook U vervolgen.** (Joh. 15 : 20). Toen werd ondervonden: **In de wereld zult gij verdrukking hebben.** (Joh. 16 : 33). Saulus „meende waarlijk bij zich zelve, dat hij tegen den naam van Jezus van Nazareth **vele wederpartijdige dingen** moest doen". (Handel. 26 : 9). Hij „woedde boven mate" tegen de „heiligen" (vs. 10). Telkens weer hield hij „klopjachten" op die „fijnen". Zij moesten allen worden weggeruimd als „slijk der straten". Werden daarom achterna gejaagd als veldhoenen op de bergen. Waren geacht als „schapen ter slachting".

God verbrak straks echter de „baktanden" van dezen brieschenden leeuw.

En toen was het uit met Paulus' woeden.

De felle leeuw werd een tam Lam.

Leerde Christus kennen en omhelzen en bewonderen. Begon nu aanstonds te prediken en in die prediking **aan te raden** wat hij vroeger **lasterde**.

Wondervolle veranderende genade!

De storm van de vervolging hield nu ook op en stilte brak aan voor de gemeenten door geheel Judéa en Galiléa en Samaria.

Zij hadden nu **vrede**.

De klacht van straks: „**Zij hebben hun' mond tegen mij opgesperd als een verscheurende en brullende leeuw** (Psalm 22 : 14) was veranderd in de genieting van de belofte: „**mijn volk zal in eene woonplaats des vredes wonen, en in welverzekerde woningen, en in stille geruste plaatsen.** (Jes. 32 : 18).

Heerlijke rusttijd!

Eersteling van die **nog** rijker tijden, waarin **alle** zwaarden zullen geslagen zijn tot spaden en alle spiesen tot sikkels.

De gunst van dat „vrede-hebben" wordt ook **nu nog** aan Zion bewezen. Onze gemeenten kunnen nu ook nog zeggen: Wij hebben „vrede". Vrede ook in dezen zin, dat de oorlog ze nog niet verdreef uit huis en hof of stad en dorp.

Als een eiland van vrede ligt Nederland immers nog tusschen de rumoerige baren van de oorlogvoerende volken om ons heen in.

En ook „onze zending" op Java en Soemba geniet nog dien vrede.

De Heere is nog zoo goedertieren en lankmoedig over ons.

Looft Hem deswege en prijst Zijnen Naam.

En vermenigvuldigt de bede: Bestendig ons dien vrede: en breng dien vrede weer, waar hij gemist wordt.

Die rusttijd voor de gemeenten in Judéa enz. leidde ook niet — zooals helaas soms **wel** het geval is — tot verslapping of inzinking of verachtering.

De **rusttijd** werd geen **roest-tijd**, maar was meteen een **bloeitijd**.

Op velerlei wijze kwam dat uit.

Wel vier dingen worden opgenoemd om dat duidelijk te maken.

Eerst: „Zij werden gesticht". Dat beteekent niet: zij werden nu-en-dan eens enkele oogenblikken geestelijk verkwikt, doch **stichten** wijst er op, dat er toen geregelde, gestadige, aanhoudende toeneming in de gemeenten was. Zij namen toe in kennis, en in genade, in geloof, in liefde, in afsterving van den ouden en opstanding van den nieuwen mensch: in waardeering van de geestelijke dingen; er was, kortom, **volmaking der heiligen**."

„Stichten" wil letterlijk zeggen: **bouwen**; doet denken aan fundament, aan bouwheer, aan bouwplan, aan steenen enz., en zoo werden die ge-

meenten nu, als „gebouwen Gods", al hooger en hooger opgetrokken op het vaste fundament Christus, naar het wijze bestek Gods; door den oppersten Bouwmeester; met behulp van Zijne „mede-arbeiders". Er was „opbouwning des lichaams."

Wie er oog voor had heeft bewonderd wat aldus aan Zion werd gedaan.

Dit werk is door Gods Alvermogen,
Door 's Heeren hand alleen geschied;
Het is een wonder in onz' oogen,
Wij zien het, maar doorgronden 't niet.

Dan staat er: „Zij wandelden in de vreeze des Heeren."

Ook eene kostelijke zaak om Zions **bloei** aan te duiden! Er was kinderlijke eerbied voor den Heere. Het leven was teeder; er kon niet veel op door. In den wandel openbaarde zich „Vromigheid". Men wilde niet graag iets doen wat den Heere mishaaide, maar wilde „wandelen waardiglijk den Heere tot alle behaaglijkheid, in alle goede werken vrucht dragende" (Coloss. 1 : 10). Gewilligheid en volvaardigheid was er om de voeten te zetten **op** en te houden **in** de sporen Gods.

Kerkelijke censuur is dan niet noodig.

Een „klein jongskens" kan dan de schapen van Christus' kudde wel „drijven" (Jesaja 11 : 6).

Hoe roept het ons toe: Wandelt niet „anders", maar wandelt ook „alzo".

„Welzalig zijn d' oprechten van gemoed
Die opgeveinsd des Heeren wet betrachten."

Daarop volgt — zij wandelden in de vertroosting des heiligen Geestes.

Zeer opmerkelijk. Eerst is het: De **gemeenten** wandelden in de vreeze des Heeren; hadden den **Heere** steeds op 't oog; dan volgt: de **Heere** liet nu in de gemeenten rijkelijk merken de werking **zijns Geestes**.

Wat een heerlijk voorrecht voor den Christen en voor Zion, te mogen wandelen in de **vertroosting des Geestes**.

„De beekjes der rivier verblijden dan de stad Gods."

Aanvechtingen en bestrijdingen zijn dan gering.

„Verlating" is dan verre. De vrijmoedigheid en de blijdschap des geloofs soms overvloedig. „Het beginsel der eeuwige vreugde" wordt in het hart gevoeld.

Het **kan** in de ziel soms zoo anders, soms zoo dof wezen, zoo doodsch, zoo flauw, zoo mat en dor. Het **Woord** zoo gesloten; het **gebed** slaat dof en mat op de ziel terug. Wij moeten zuchten:

Genadig God, die in mijn boezem leest,
Ik vlied tot U, en **wil**, maar **kan** niet smeecken,
Aanschouw mijn nood, mijn neergezonken geest,
En zie mijn oog van stille tranen leken.

(Bilderdijk).

Doch daarvan was het nu hier juist het tegendeel.

Er was geestelijke overvloed.

Gods Geest doorgeurde de Christenen telkens weer.

„Hier wordt de rust geschonken,
Hier 't vette van uw huis gesmaakt,
Een volle beek van wellust maakt
Hier elk in liefde dronken."

In deze dagen is de gemeente van Christus weer in 't bijzonder geweest op de uitstorting van dien Geest op den dag des Pinksterfeestes. „Pinksteren" is in de samenkomsten weer herdacht. Moge er **kracht** van zijn uitgegaan in de zielen. Moge ook de **vertroostende** werking van

den „anderen Trooster" weer genoten zijn; en blijvend worden genoten. Wandelen in de vertroosting des Geestes geve onze God ook nu veel. Hier in de kerken.

Ginds op het zendings-terrein!

„Ontwaak, noordenwind en kom, gij zuidenwind; doorwaai mijnen hof, dat zijne specerijen uitvloeien." (Hoogl. 4 : 16).

Verflauwing — als ze er wezen mocht — zal dan weer wijken; geestelijk opleven zal weer merkbaar zijn. „Zij zullen uitspruiten tusschen in het gras, als „de wilgen aan de waterbeken." (Jesaja 44 : 4).

En gebeure dan nu ook nog wat Lucas meedeelt als laatsten trek van den bloeitijd der gemeenten in Judéa en Galiléa en Samaria: zij werden vermenigvuldigd. Er was uitbreiding.

De gemeenten werden opgebouwd (gesticht) én uitgebouwd.

De Heere deed aan haar toe, die zalig werden.

Vermenigvuldige Hij ook in onze tijden nog het getal van de onderdanen van Christus!

In ons eigen land!

En in onze Oost-Indische bezittingen!

Gij behoort immers in waarheid reeds tot dat getal?

Zijt dan „mede-arbeider Gods" opdat er nog vele anderen bijkomen uit de volken.

„Zij zullen aankomen en zijne gerechtigheid verkondigen den volke dat geboren wordt, omdat Hij het gedaan heeft." (Psalm 22 : 32).

Steenwijk, Juni 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Met een zeer verblijdend bericht mag ik ditmaal beginnen. De doctorandus J. van Nes is aan den avond van den 17 Mei te 's-Gravenhage als predikant bevestigd, om werkzaam te zijn onder de Joden. Zijn bevestiger was Ds. J. Miedema van Groningen, die sprak over Rom. 11 : 30 en 31, waar men leest:

„Want gelijkerwijs ook gijlieden eertijds Gode ongehoorzaam geweest zijt, maar nu barmhartigheid verkregen hebt door dezer ongehoorzaamheid; alzoo zijn ook deze nu ongehoorzaam geweest, opdat ook zij, door uwe barmhartigheid, zouden barmhartigheid verkrijgen."

Deze beide verzen heb ik maar eens voor u overgeschreven. Gij zoudt eens niet een N. Testament bij de hand kunnen hebben of verleid worden om den Romeiner brief niet op te slaan.

De bevestiging had plaats onder gewone plechtigheden. Het formulier was een weinig naar omstandigheden gewijzigd.

De nieuwe leeraar beklom toen den kansel en sprak zijn intréerede uit over Rom. 11 : 23, dat ik ook voor u wil overschrijven:

„Maar ook zij, indien ze in het ongeloof niet blijven, zullen ingeënt worden; want God is machtig dezelve weder in te enten."

Ik vind dat deze teksten uwe overweging verdienen. De zaak der Jodenmissie zal nu een goeden voortgang hebben. Met eenige spanning wacht ik op het verschijnen der beide redevoeringen, die de beginselen, waarvan onze Jodenmissie uitgaat, ongetwijfeld in het licht zullen stellen.

De bladen uit Indië spreken van de reis van onzen broeder Ds. L. Tiemersma, die Palembang en Djambi heeft bezocht, om de verstrooide Gereformeerden te bedienen. De reisgelegenheden noodzaakten hem om

ruim een week daar te blijven en hij vond er slechts drie Gereformeerde gezinnen, daarom wijdde hij een deel van zijn tijd aan de 20 Christelijke Amboneesche soldaten, die hij er vond. Hij kon dit doen omdat hij de Maleische taal kent.

Hoe treurig het gaat met de verzorging van zulke Amboneezen, die gerekend worden te behooren tot de Protestantsche kerk in Ned. O.-Indië, vertelt hij als volgt:

„Tegen 11½ uur hield ik godsdienstoefening in de kazerne voor plm. 20 Christen-Amboneezen.

Ook zij zijn broeders in de verstrooiing, en er wordt voor hen weinig gedaan.

De predikant van Palembang bezoekt ze op zijn dienstreis eens per jaar, maar dat bezoek bepaalt zich meestal tot het doopen der kinderen.

De meeste predikanten der Indische kerk verstaan geen Maleisch. Het doopen der kinderen geschiedt dan ook meestal in huis, zonder openbare godsdienstoefening of een toespraak. Meermalen ook wordt het doopsformulier niet voorgelezen. De Amboneezen verstaan het Hollandsch formulier niet en de predikant het Maleisch niet. Zonder een woord met elkander te kunnen spreken staan bij de doopsbediening meermalen de predikant en de ouders, die de kinderen ten doop brengen.

Ik liet de Maleische godsdienstoefening in de kazerne vooraf gaan door eene samenspreking. Ik vroeg of zij een Bijbel hadden, en een kerkboek, en nog andere Christelijke lectuur. Of zij den Bijbel lazen en des Zondags bijeen kwamen, en hoe zij den Zondag doorbrachten. De verschillende antwoorden op deze vragen gaven mij de stof voor de toespraak, die ik vervolgens hield. Zij hadden alleen enkele losse Evangeliën.

Een paar hadden een kerkboek. Andere lectuur was er niet. Ik kon hen gelukkig voorzien van Maleische lectuur al was het niet veel, daar ik het meeste op Palembang had verkocht.

Toen ik zou heen gaan, vroeg ik hen, of zij nog iets op het hart hadden, iets te vragen of te zeggen. En toen kwamen zij met een dubbel verzoek. Ten eerste of ik hunne kinderen (zes in getal) zou willen doopen, en ten tweede of ik hen niet zou kunnen helpen aan een Amboneeschen godsdienstleeraar.

Wat het eerste betreft, zei ik, dat zij voor den doop hunner kinderen de komst van den predikant van Palembang maar moesten afwachten. Dat ik Gereformeerd predikant was, en alleen doopte de kinderen dier kerk, ik achtte het niet noodig dit te zeggen. En voor het wegnemen van verkeerde begrippen aangaande den doop, was geen tijd. Ik kon jegens hen met den apostel Paulus zeggen, ik ben niet gezonden om te doopen, maar om het Evangelie te prediken.

En wat het andere verzoek betreft, hen te helpen aan een Amboneesch godsdienstleeraar, kon ik hen geen hoop geven. Het Gouvernement stelt Amboneesche godsdienstleeraars aan daar, waar vele Amboneesche militairen zijn. Maar voor een 20 man als op Djambi kan de regeering zulks moeilijk doen. Te Palembang werkt de zending der Amerikaansche Methodisten, en de Amboneezen daar kerken bij hen. Als zij hun arbeid tot Djambi wilden uitbreiden, dan zouden daarmede de Amboneezen ook geholpen wezen.

Veel hoop kon ik hun niet geven, en zei daarom, dat zij op zich zelf waren aangewezen, en elkander moesten opbouwen. Ik wees hen daartoe den weg, door des Zondags bijeen te komen en dan iets te lezen, bijv. de Bentara Hindia, die ik hun geregeld zal zenden. — Ik geloof dat mijn bezoek niet ongezegd is geweest en ook iets voor de toekomst belooft.

Waarom ik dit alles zoo breedvoerig hier beschrijf? Om den aanstaanden reizend-predikant voor de verstrooide Gereformeerden een duidelijk beeld te geven van den arbeid die hem wacht. Hij zal zich toch niet bepalen tot het bezoeken en verzorgen van de enkele Gereformeerden, die hij op zijn dienstreis ontmoet, maar zal zijne taak natuurlijk veel breeder opvatten, en allen ten zegen willen zijn op de plaats, waar hij komt."

Dit stuk getuigt weer voor het ruime hart van Ds. Tiemersma.

Het zou ook wel gewenscht zijn, dat wij eenige Gereformeerde predikanten naar Indië konden zenden, die niet alleen alle verstrooide Gereformeerden maar ook alle verstrooide Christenen konden verzorgen.

Toch vergist Ds. Tiemersma zich als hij dit meedeelt als een beeld voor den te zoeken reizenden predikant. Iemand, die zulk een werk onderneemt, moet leeren zich te beperken. Het zij verre van mij af te keuren wat Ds. Tiemersma deed, in het zeldzame geval dat hij eenige vrije dagen had, maar de Gereformeerde predikant moet zich dit niet ten taak stellen. Het zou ook belangrijk verzwaren de taak van hen, die zulk een predikant zoeken.

Een gedeelte van een kort verslag van een vereeniging der Gereformeerde vereeniging te Medan vervult ons met eenige zorg. Het luidt als volgt:

„dat ter bestrijding der kosten voor een reizend predikant, mits uitsluitend voor Sumatra, werd ingeschreven aan jaarlijksche bijdragen tot een totaal bedrag van f 3714, waarvan f 3500 door de leden der Gereformeerde Vereeniging wonende in S. O. K. en Atjeh."

Wat nu volgt vervult met eenige zorg:

„De voorzitter geeft een kort overzicht van de over de predikantskwestie gevoerde correspondentie met den Kerkeraad te Batavia. Hij zegt, dat den kerkeraad is medegedeeld, dat het genoemde bedrag voor een reizend-predikant niet kan worden gegarandeerd, doch alleen aangaf, hetgeen de thans op Sumatra aanwezige Gereformeerden monenteel voor een reizend-predikant met standplaats Medan willen bijdragen. Wat in de toekomst hiervoor kan worden bij elkander gebracht is geheel afhankelijk van het aantal en de draagkracht der contribuanten."

Wie Indië kent, had dit niet anders verwacht; maar dit bewijst ten overvloede hoe los de finantieele positie is van een predikant, die van deze toezegging geheel of gedeeltelijk afhankelijk zou zijn.

We moeten hebben een Kerk in Nederland die een predikant beroept en voor zijn tractement zorgt — gerugsteund door andere kerken of door eenige kas — en de Christenen in Indië moeten instaan voor zijn reis- en verblijfkosten. Als die predikant ongetrouwd is, kan hij zeer voordeelig leven en dan loopen de kosten niet boven onze krachten.

Ds. v. Helsdingen schrijft over de B. B. en wel om een zending op Sumatra aan te bevelen. Hij doet dit aldus:

Buitenbezittingen.

Verliest 't onderwijs op Java langzamerhand aan beteekenis voor den zendingsarbeid; anders staat 't nog voorloopig op de Buitenbezittingen. Op Celebes en ook op Borneo tracht men de Animisten van de Mohamedanen der kust te scheiden door een krans van scholen. Elders wezen we op de wenschelijkheid van 't volgen van de zelfde tactiek t.o.v. Atjeh en door heel Midden-Sumatra. Wie zal daar de hand aan den ploeg slaan?

Daarvoor is allereerst noodig samenwerking tusschen 't Gouvernement en de Zending, opdat 't ons niet aan steun ontbreke, al is 't dan ook niet rechtstreeks.

Ten 2e hebben we noodig een ondernemenden jongen Zendeling. Daarnaast een ondernemende schoolopziener om te werken gelijk van Dijk 't op Soemba moet doen. Voorloopig met een staf van Amboneezen, Menadoreezen, door dien schoolopziener, nadat hij eerst zelf 't land heeft afgereisd (een vermoeiend baantje), zoo mogelijk in overleg met de bestuursambtenaren die 't land kennen, op oordeelkundige wijze op de voornaamste punten geplaatst.

Dan hebben we noodig een uitnemend kweekschoolpersoneel (en personeel voor de leerschool tevens).

De taak van den schoolopziener is niet alleen de scholen inspecteeren, maar ook de overal geplaatste onderwijzers 1 of 2 maal 's jaars in groepen van naastwonenden saam te vergaderen, opdat de spirit erin blijft en men blijft jagen naar 't ideaal of men het grijpen mocht.

Hierbij en bij de opleiding van de goeroes, voor zoover het 't godsdienstig onderwijs betreft, staat de zendeling hen bij. Deze moet de leiding hebben van de eigenlijke zendingsactie. (Natuurlijk in overleg met al de Broeders die daar arbeiden. Voor menschen die niet met anderen werkelijk overleggen kunnen en met hen samenwerken, is er bij den zendingsarbeid geen plaats).

Maar 't land is groot. Wie zou 't moeten aanpakken?

Moet er geen samenwerking zijn van meerderen? Is er niet periculum in mora? Doch de bezwaren zijn niet grooter dan die bij den arbeid onder de verstrooiden en dat binnenland is hoog en gezond. En nog is 't mogelijk. Een krachtig, intelligent volk vindt men bijv. in Korintjie, waar 't Mohammedanisme begint er ook al in door te dringen.

Dat men den rechten tijd niet late voorbijgaan en onder Gods zegen zal er voor de z.g. onafhankelijke landen nog een heerlijke toekomst aanbreken.

W. F. VAN HELSDINGEN."

We zullen ook dit denkbeeld maar eens in overweging geven.

H. DIJKSTRA.

KEBOEMEN. (Slot).

C. H. O. School te Gombong.

De berichten over de Chr. Holl. Jav. school te Gombong zijn zeer gunstig. Hoofd is nu de heer G. P. Hamer wiens portret hierbij gaat. Van links naar rechts vindt gij eerst Mej. W. de Boer, dan twee Javaansche bedienden, verder Coert Hamer, den heer Hamer zelve, Trijntje Hamer, een Javaansche bediende en eindelijk de zuster van den heer Hamer, die de plaats zoekt te vervullen van Mevrouw Hamer.

Dit gezin is in 1915 zwaar getroffen. 20 Jan. stierf hun derde kind, de kleine Jan en den 27 Juni Mevrouw.

De heer Pot, die eerst hoofd dezer school was, is vertrokken naar Djokja.

Er zijn nu in Gombong 4 Holl. onderwijskrachten en wellicht moet spoedig een vijfde worden benoemd. Het zijn: G. P. Hamer, Hoofd, P. M. Harkema, onderw.; Mej. W. de Boer, onderwijzeres en Mej. J. Jonkhof die vertrekt uit Nederland met de eerste gelegenheid.

Het aantal kinderen was op 31 Dec. 1915 geklommen tot 168. Het ideaal is echter niet bereikt, want het zou een school zijn voor de zonen van aanzienlijken en onderstaand lijstje leert ons, dat het meest jongens zijn uit den minderen stand.

Zonen van regenten zijn er niet; zonen van Inl. Ambtenaren die het brengen tot meer dan f 100 's maands zijn er maar 18; van gegoede particulieren zijn er zes jongens en één meisje. De anderen zijn kinderen van minderen 123 en Chineezen 16 jongens en 4 meisjes, van de 168 leerlingen zijn er vijf meisjes. Het schoolgeld is 4 gulden per leerling per maand. Dit is dunkt mij een teleurstelling.

Natuurlijk kosten deze dingen geld, maar de Regeering geeft ruime subsidie en zoo zijn de finantieele bezwaren wel te dragen.

Te Keboemen verkeert de school in een tijd van overgang. Mej. v. d. Kouwe staat dusverre hiervoor alleen, maar er is nu een hoofd benoemd, de heer H. O. v. d. Kooy,

hoofd der school te Kinderdijk, en dan zal 1915 derwaarts vertrokken en een Europ. de zaak aldaar ook beter worden doorge- verpleegster, zuster Bolt, zal hem ter zijde zet. Het zal nu een Chineesch Holl. Chr. staan. Ook zijn er reeds een paar jongens

school worden; 60 leerlingen hebben zich aangemeld.

Med. Dienst.

Het hospitaal te Keboemen zal nu wel in aanbouw zijn. Dr. J. W. Oosterhuis is in

opgeleid voor verplegers, maar er is nog geen enkel Javaansch meisje, dat de acte heeft, voor Keboenen beschikbaar.

H. D.

Brief van Ds. D. K. Wielenga.

Pajeti, 19 Februari 1916.

Waarde Broeders.

Uw schrijven, d.d. 10 Dec. 1915, werd door mij ontvangen. In de eerste plaats zeg ik U hartelijk dank voor de deelnemende woorden inzake het overlijden onzer lieve Moeder. Zoovele en zoo treffende blijken van belangstelling te ontvangen, was een verwikking in onze droefheid. De trouwe brieven, elke boot ontvangen, missen wij natuurlijk erg, maar laat ons niet steeds aan ons zelf denken. Zij is ingegaan in de eeuwige rust, die er overblijft voor het volk van God.

Het gaat ons bij den voortduur goed, in huis en in arbeid. De trouwe God sterkt ons naar lichaam en ziel tot alle werk.

Zuster Lock heeft met 1 Jan. haar arbeid als hoofdverpleegster begonnen. Zij zwoegt en slaaft van den morgen tot den avond en het wordt langzamerhand een model-inrichting. Het aantal patiënten neemt ook geregeld toe. De broeders begrijpen, dat het nu heel wat meer zal kosten dan vroeger, toen de zaken zoo maar wat gaande werden gehouden. Ik heb daarom den Quaestor reeds geschreven mij maandelijks f100.— toe te zenden, dat was bestemd voor tractementen. Bij nadere overweging zal het beter zijn f150.— mij maandelijks toe te zenden voor lopende kosten. Zonder geld is hier niets te krijgen. Mijn voordeel saldo van het vorig jaar is reeds meer dan de helft ingeslonken. Tevens vraag ik mij per omgaande f1000 voor den bouw toe te zenden. Ik vertrouw, dat dit zal gebeuren, want anders zit ik in ernstige moeilijkheden. Gedurende 1915 werden behandeld 84 patiënten, met 1341 verpleegdagen (ruim een maand was het ziekenhuisje gesloten wegens besmetting met pokken). Het aantal polikliniekpatiënten bedroeg 720, 8231 behandeld. U ziet, dat er een langzame toename is. Wij zijn dit jaar ook begonnen om de polikliniekpatiënten, die het betalen kunnen, eenige vergoeding te vragen. De uitkomst zal leeren, hoe deze maatregel werkt. Waar zij overal zonder betaling niets krijgen — bij Chinees en Arabier en eigen landgenoot — kan het niet gevorderd worden, dat zij van ons alles gratis zouden krijgen. Bovendien, als men er voor betaalt, stelt men het meer op prijs.

Verleden maand bezocht ik de school van Lewa Pakoe en Kangga Lisa. Met het regenweer trof ik het gelukkig nogal goed, al was de weg wat modderig en vuil. De volgende week hoop ik naar Taboendoeng te gaan.

Met den Goeroe aldaar gaat het niet heelmaal naar wensch. Hij schijnt niet in het hart van de menschen te zijn gevallen en bemoeit zich wel eens met zaken, die hem niet aangaan. Het beste zal wel zijn den man eens over te plaatsen.

Met de nieuw geopende scholen te Kawan-goe en Kambanapoe gaat het voorloopig goed.

Als het eenigszins kan, moeten er dit jaar hier nog drie scholen bij. Zoo breidt de werkkring zich steeds verder uit en worden de zorgen meerder. Mijn reizen moet ik tegenwoordig zoo inrichten, dat ik Zondags en liefst Maandags met het oog op de lessen aan de Normaalcursus thuis ben. Maar aangezien Midden-Soemba nog zoo stiefmoederlijk bedeed is met wegen, is dit niet altijd gemakkelijk, vooral in den regentijd.

Ik vind het prachtig, dat u besloten zijt tot het invoeren van een derde studiejaar. Het is absoluut noodig, zoo gering is zelfs de eenvoudigste bijbelkennis, laat staan nog eenig begrip van de Christelijke religie.

En daarom op de scholen (middel en niet doel van den arbeid) mag dit onderdeel der opleiding niet verwaarloosd worden.

Het is te hopen, dat er dit jaar reeds mee begonnen kan worden. Op onze volgende vergadering zal deze zaak dan wel worden beslist.

Wat betreft de groote offervaardigheid der provinciën, het is altijd gemakkelijk te zeggen, dat had ik wel gedacht! maar kennende de liefde, welke er leeft voor den arbeid op Soemba, was het mij niets anders dan de proef op de som!

De liefde is gebleken niet te zijn een opblaaiend vuur, maar echte liefde, die zich uit in daden. Onze trouwe God en Vader zij dank voor die bereidwillige harten, welke zoo mildelijk geven, ook in deze sombere tijden.

Niet het minst de jongedochters, welke zich gaven voor dit werk, Maria en Martha in één persoon vereenigd. Zulke dingen doen de arbeiders op het verre veld zoo goed. Zij weten dan, dat zij niet alleen staan, maar de gemeente in Holland daadwerkelijk meeleeft en meewerkt. Wordt de band steeds nauwer en geve God ons rijke vruchten te zien op dezen gezamentlijken arbeid in Zijn Koninkrijk.

En dan heb ik tenslotte een vraag, n.l. zoo gaarne zou ik eens naar Posso gaan en kennis nemen van den arbeid aldaar. Ik geloof, dat het ook voor Soemba niet verkeerd zou zijn, eens met dat terrein beter op de hoogte te komen en met de leidende

mannen aldaar te spreken. Ik durf niet vragen of de broeders al die kosten voor hun rekening willen nemen, daar er ook een persoonlijk element in schuilt. Ik zou dan vragen mij 2/3 of 3/4 der gemaakte kosten te restitueeren? Overweeg deze vriendelijke vraag eens. Wat Alor betreft, ik ben bang, dat er niets van komt. Ds. Visser van Koe-pang wilde het heel graag, maar de heeren van het kerkbestuur zijn laatst op „inspectie" geweest en willen er niets van weten. Dat neemt natuurlijk niet weg, wanneer wij het werkelijk vragen, wij het krijgen ook. Deze zaak is in principe beslist op Celebes — wordt het door de Zending gevraagd — dan staat de Regeering het toe. Ik zal dan nader bericht afwachten van de Generale Deputaten en zullen wij er ter zijner tijd wel meer van hooren. Over den onderwijzer zal ik Ds. Visser het door U geschrevene mededeelen.

Het verslag onzer j.l. gehouden vergadering zal U wel bereikt hebben en er uit gebleken zijn, dat wij aandringen op het uitzenden van een tweeden onderwijzer. Zoals de toestand nu is wordt v. Dijk eenzijdig door de opleiding te veel aan huis ge-

bonden en anderzijds roept de inspectie hem naar buiten. Vooral met het oog op het steeds toenemend getal scholen, juist in afgelegen streken, kan dit niet blijven gecombineerd.

Wij hebben nu een verzoekschrift weg om te komen tot subsidieëring van een tweeden onderwijzer voor de opleiding aan de normaalcursus. Daar wij dan 1/4 der kosten zullen moeten betalen, komt dat de Zending op een f 750.— per jaar en daar dan geen inlandsch personeel meer noodig is voor de normaal, waaraan de Zending nu een f 300 bijdraagt, komt de geheele uitgave op een f 500 per jaar. Een kleinigheid, als we berekenen, welke belangen op het spel staan, n.l. de opleiding onzer a.s. goeroe's.

Ik hoop, dat U deze plannen zult goedkeuren en vast zult uitzien naar een geschikt man. Misschien is een onderwijzer gemakkelijker te vinden dan een dominee!

Gebiede de Heere Zijnen zegen over al den arbeid in Zijn naam verricht.

Met hartelijke groeten,

Gode bevolen,

Uw broeder in Christus,

get. D. K. WIELENGA.

Onderwijs op Soemba.

De Schoolopziener T. v. Dijk te Pajeti op Soemba heeft een verslag ingeleverd bij de Ind. Regeering waaruit het volgende is ontleend:

Aantal Scholen, Onderwijzers en Leerlingen.

Het aantal volksscholen werd in den loop van het verslagjaar met een dertiental uitgebreid, zoodat dat aantal thans 29 bedraagt.

Het aantal onderwijzers vermeerderde met 9, zoodat er thans 34 werkzaam zijn, normaalcursus leverde 7, van Ambon werden er 5 betrokken, 1 onderwijzer werd wegens wangedrag ontslagen, 2 kregen ontslag op eigen verzoek.

Het aantal kinderen klom van 775 tot 957, een vermeerdering van 182. In de onderafdeelingen van N. W. en Z. W. Soemba werd er bijzonder werk van gemaakt, ook Soembaneesche meisjes naar school te krijgen, wat ook prachtig gelukte. Zoo tellen de scholen te Ana Kalang, Bolakat, Wai Djoegal, Karoeni, Kodi Bengado, Kodi Bokol en Wai Mangoeroe onder het aantal leerlingen respectievelijk 3, 5, 7, 3, 3, 4 en 5 meisjes.

Toezicht.

De scholen werden bezocht door den schoolopziener, (den heer T. v. Dijk), de missionair-predikanten en de Gezaghebbers. De

regeling van het onderwijs geschiedde door den Schoolopziener; bij zijn halfjaarlijksch bezoek der scholen onderzocht hij, hoe die regeling werd nageleefd en door zelf in de klas te werken, gaf hij een voorbeeld, hoe die voorschriften in de praktijk moeten worden gebracht. De missionaire predikanten bezochten de scholen, elk in hun ressort, zooveel mogelijk om de twee maanden, de missionair predikant van Karoeni werd door ziekte of andere omstandigheden buiten hem, nog al eens verhinderd de scholen te bezoeken.

De predikanten toetsten de vorderingen aan bovengenoemde regeling. Van hun bevindingen brachten ze schriftelijk, of ook mondeling rapport uit aan den schoolopziener.

Aan de Gezaghebbers werd op verzoek een kort leerplan toegezonden om hun te dienen bij hun inspectie.

Schoolgebouwen en Onderwijzerswoningen.

Het meerendeel is in zeer goeden staat. Uitzonderingen: de scholen te Lai Handang, Pameti Hau en Momboro. Hoe langer hoe meer zal blijken, dat, wanneer men de gebouwen eenigszins netjes wil doen blijven, voor de omwandeling ander materiaal dan kadjangmatten moet worden gebruikt. Daar-

om werden 2 nieuwe scholen voorzien van een planken wand.

Bijzonder ruim (21 bij 6 M.) en van nette afwerking zijn de nieuw gebouwde scholen in NW en ZW Soemba. In de andere afdelingen bedraagt de grootte ongeveer 12 bij 7 M. De school te Parad Jawang, landschap Rende, bezit nog geen eigen gebouw. Er werd onderwijs gegeven in het huis van den radja. Kambandree's schoolgebouw werd door een nieuw vervangen. De school met onderwijzerswoning te Lalatang werd evenals de onderwijzerswoning te Kanangar door brand vernield.

De erven werden geregeld geveegd, van beplanting komt niet veel. Een uitzondering maakt het schoolerf te Wai Mangoera, dat heel netjes is aangelegd.

Meubilair en Leermiddelen.

Behalve in de scholen te Melolo en Ello Pada overal in goeden staat. De banken in de eerste klas te Melolo waren onbruikbaar. Men is bezig die door nieuwe te vervangen. Lees- en rekenboeken en schrijfboeken waren steeds overal voldoende aanwezig. Stokjes enz. voor het aanschouwelijk rekenen waren overal aanwezig, hoewel in enkele scholen niet netjes verzorgd; voor het leeren meten was overal een meter aanwezig.

Onderwijzers.

Onder het corps onderwijzers zijn er 5 met diploma kweekeling en 7 met het einddiploma normaalcurcus Pajeti. Het hoofd van de Standaardschool heeft diploma Kweekschool, de overigen zijn zonder eenig diploma.

Van al de onderwijzers kan gerust verklaard worden, dat niemand in staat is zelfstandig te werken. Allen hebben dagelijks leiding noodig. Het meer of minder geschikt zijn van een onderwijzer moet daarom afgemeten aan het meer of minder nauwkeurig volgen van de gegeven leiding. Hierin nu openbaarde zich bij het bezoek aan de scholen een groot onderscheid. In de eerste plaats heeft men een kleine groep, die meenen, dat ze het zelf zoo goed weten, dat ze geen voorlichting noodig hebben. Dezen gaan dan ook gewoon hun gang, tenzij ze voortdurend gecontroleerd en gedreigd worden. Verder zijn er, die uit gebrek aan toewijding en ijver, niet eens de moeite doen om kennis te nemen van hetgeen hun als hulp en steun geboden wordt. Dan zij, die wel willen, doch die zoo in de oude sleur zitten, dat zelfs het trachten om anders te doen, hen in de war brengt. Ten slotte moeten als enkelingen genoemd zij, die terstond begripen en uitvoeren wat hun voorgeschreven wordt.

De onderwijzers weten goed-orde in school te houden. Een enkele treedt wel eens wat

te barsch op. Op de hoofdplaatsen Waingapoe en Melolo kost het ordehouden nog wel wat moeite.

Gezondheidstoestand en Reinheid.

Overal kon het onderwijs geregeld doorgaan. Besmettelijke ziekten kwamen niet voor. Kinderen, die door wonden of ziekten lastig of gevaarlijk voor de omgeving waren, werden op school niet toegelaten, of in het ziekenhuis of ten huize van den missionair predikant behandeld en afgezonderd tot ze hersteld waren.

Kleinere wonden werden zooveel mogelijk dagelijks gereinigd en verbonden op de polikliniek van den missionair predikant of door den goeroe.

De schoolkinderen gaan geregeld baden. De reinheid van de kleding laat veel te wenschen over.

Internater.

In het aan de standaardschool te Pajeti verbonden internaat waren aanwezig 24 leerlingen, n.l. 12 hoofdenzonen en 12, welke bestemd zijn om opgeleid te worden voor onderwijzer.

Bij den missionair predikant van Melolo zijn 4 hoofdenzonen intern en bij dien van Karoeni 5 hoofdenzonen en 3 aspiranten voor de normaalcursus.

De geest onder de internen is goed, nu en dan herinnert zich een zijn vroegere vrijheid en verdwijnt, doch gewoonlijk laat zoo iemand zich na een paar dagen weer gemakkelijk opsporen.

De manier, waarop de hoofdenzonen voor het internaat gewonnen worden, verdient afzonderlijke vermelding, wijl dit tevens een kijk geeft, hoe de hoofden tegenover het onderwijs staan. Het meerendeel is na ampele besprekingen wel genegen hun kinderen ter opvoeding te geven, een enkele geeft ze zelfs gaarne zooals 2 hoofden in Mangili. Er zijn er echter ook, met wie eerst lang en breed geredeneerd moet worden. Toch komt het ons voor, dat die tegenstand meer daaraan te wijten is, dat het kind zelf niet wil, dan aan werkelijke bezwaren van de ouders. Een heel gemakkelijk laat de Soembanes zich door zijn kinderen regeren, hij durft niet tegen hen optreden. Kommen die kinderen dan toch, dan gaat het gewoonlijk goed. Ze beginnen zich al spoedig thuis te gevoelen, wat echter niet verhindert, dat ze de vacaties wel eens wat lang rekken of ook tusschen de vacaties eens thuis gaan kijken. Een paar internen bij den missionair predikant van Karoeni konden heelemaal niet wennen in de vreemde omgeving. Ze liepen altijd weer weg en zijn daarom ten slotte maar verwijderd. Als resultaten van de internen kan genoemd worden,

dat 2 jongelieden naar hun landschap zijn teruggekeerd om diensten bij het Zelfbestuur te verrichten. Beiden waren reeds voor de bestaande onderwijsregeling intern bij den missionair predikant, 1 te Melolo en 1 te Pajeti.

Belangstelling in het Onderwijs.

Uit hetgeen boven gezegd omtrent de interne hoofdenzonen kan blijken, dat vele hoofden het belang van het onderwijs voor hunne kinderen inzien. Dit kan ook gezegd van de bevolking in het algemeen, overal wordt de school welwillend aanvaard en zonder eenig verzet de lasten, daaraan verbonden, gedragen. In het geheel niet vreemd is zelfs de vraag naar onderwijs. Wanneer dan ook een school wordt geopend, kost het nergens eenige moeite het noodige aantal kinderen bijeen te brengen. 't Is te wenschen, dat die toenemende belangstelling zich ook mag gaan uitspreken in het zelf toezicht houden op het schoolverzuim. Een enkel hoofd doet dat reeds, doch regel is nog, dat de missionair predikant alleen of gesteund door den bestuursambtenaar tegen 't schoolverzuim moet optreden.

Pak Ebyng.

Het portret hierbij gegeven is van een man, die in de geschiedenis der Zending op Java vrijwel eenig is. Het stelt voor Pak Ebyng, ook wel genoemd Man Ebyng, een Madoerees van Oost-Java, werkzaam in dienst van het Java-Comité.

Jaren geleden was aldaar als Zendeling werkzaam Dr. J. P. Esser, ook al een eenling onder de toenmalige Zendingen. Hij was Dr. in de Theologie en een begaafd spreker, met schitterende vooruitzichten in de Hervormde Kerk, maar hij verkoos in den dienst der Zending naar O. Java te gaan. Pak Ebyng was de eersteling, die door hem voor Christus werd gewonnen, en die met zijn gaven en krachten hem weldra een uitnemende helper was.

Dr. J. P. Esser besloot hem te ordenen tot den dienst der Woords. Zonder iemand daarover te raadplegen heeft Dr. Esser hem na voorlezing van het gewone Nederlandsche Formulier voor de bevestiging van Dienaren des Woords, dat hij in het Madoereesch had vertaald, de handen opgelegd en hem geordend tot Dienaar des Woords van de gemeente te Soemba-Pakem. Deze gemeente bestond toen uit 4 volwassenden, waarvan Pak Ebyng één was en 3 kinderen. Pak Ebyng is dus de eerste en tot nu toe de eenige Pandita Djawa, Javaansche predikant.

Dat maakt hem eenig.

Maar er is nog meer. Dat ambt slaapt bij hem. Hij heeft waarschijnlijk slechts eenmaal den doop bediend. Toen Dr. Esser hem geordend had, was er ook een kind te doopen en onder leiding van den Zendeling heeft hij dat gedoopt. Dat was het achtste gemeentelid van Soember-Pakem. Kort daarna is Dr. Esser naar Nederland gegaan, aldaar in het huwelijk getreden met Mej. Hovy en, eer hij naar Java terugkeeren

kon, gestorven aan longontsteking. Zijn opvolger vond deze ordening van Pak Ebyng vermoedelijk wat overhaast en heeft dat ambt in slaap gesust.

Dat maakt hem eenig. Hij is een man met een slapend ambt. En — dit maakt hem nog meer eenig — voorzoover mij bekend, heeft hij zich niet verzet en is in alle nederigheid in den gewonen helpers-dienst ijverig en getrouw werkzaam gebleven. Hij is nu reeds een man op jaren, want Dr. Esser is gestorven 28 April 1889.

H. D.

Twee stroomingen.

In een verslag van de vergadering van den Bataviaschen Kerkeraad, gedateerd 11 Jan. '16, leest men het volgende over twee stroomingen:

Aan de orde is voorts de bespreking van een concept-regeling omtrent den arbeid onder hen, die in de verstrooiing zijn. Het blijkt, dat er twee meeningen zijn, die om den voorrang strijden. Eenstemmigheid wordt niet verkregen. Beide opvattingen zullen aan de andere kerkeraden op Java worden kenbaar gemaakt, opdat ze door hen gewogen worden, en eindelijk de gewenschte eenheid voor ieders denken worde verkregen.

Dan zal aan de Synode een voorstel kunnen gedaan worden, dat de algemeen geldende opvatting in Indië weergeeft.

Niemand heeft over deze twee stroomingen nader bericht gegeven en gissen doet missen.

We zullen de nadere berichten afwachten.

H. D.

Korte Berichten.

Busjes.

a. Knikkertjes à f 2.50.
b. Gewone busjes per 10 f 1.30, 5 f 0.80, 1 f 0.23. Meer dan 10 f 0.13 per stuk, alleen tegen postwissel.

Smilde. H. DIJKSTRA.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.— voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Mei-afl. bevat:

Ds. Bakker, Pandita-Djawa. — Ds. D. K. Wielenga, De Zending van de Ger. Kerken Soemba voor Zendingstudiekringen.

Uit mijn Camera: Milddadigheid. — Een Universiteit op Java. — Consolidatie of Propaganda. — Beschaving. — Vrouwen-verkoop. — Tien jaren voorbede. — Waar een Zending zoal zorgen mee heeft. — Een klacht uit den Roomschen hoek. — Luitenant Beukers.

LEESTAFEL.

Mozes door God afgewezen. Leerrede over Deut. 3 : 26b, door Ds. G. Wissé, derde druk. — Leiden, Buurman en de Klei.

Een mooie preek.

Het Carnaval van Florence, door Marjorie Bowen. — D. A. Daamen, Den Haag.

Het was een tijd van groote gruwelen en van krachtig en zonderling getuigen, de tijd van Savanorola, die de schrijfster in dezen roman meesterlijk teekent.

De overwinning der ziel, door Dr. H. Bavinck. — J. H. Kok, Kampen.

Een diepzinnig geschrift. Een boek dat alle wetenschappelijk gevormde mannen met aandacht hebben te lezen.

Merkwaardig is 't dat de valsche wetenschap terugleidt naar het animisme. Prof. Haeckel beweert dat er een geest in alle dingen is. De atomen zelfs zijn geen doode stof. Oemboe Kray van Soemba staat dus bovenaan op den ladder der wetenschappen. Wij verleenen hem bij dezen den docterstitel en benoemen hem tot professor.

Billy Sunday, door Dr. J. v. Lonkhuijzen. — J. H. Kok, Kampen.

Deze Amerikaan trapt het er in met zijn voeten en slaat het er in met zijn stoel. Hij is ten volle besloten dat ze allemaal bekeerd zullen worden. Hij geeselt de zonden der Christenen en lokt de zondaren tot bekeering. Het is een prachtkerel.

Gezegend en ten zegen gesteld. Een verhaal door Pekah (P. Koster te Valthermond).

Dit boekje van „Filippus“ kan men met veel genot lezen. We danken Pekah er voor.

Uit Het Woord door Ds. H. Hoekstra met portret en een levensschets door Ds. C. L. F. van Schelven. — Kirchner, Amsterdam.

Naar dit boek greep ik met verlangen, wegens de levensschets, maar het was niets anders dan een grafrede. Het zou mij zeer verblijden als wij een levensschets van onzen broeder mochten hebben. Achter de grafrede volgen 30 stichtelijke stukjes, overgedrukt uit de „Geld. Kerkbode“. Dit zal voor zijn talrijke vrienden en vriendinnen een hartelijke verkwikking zijn.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

Ds. Aalders, Achlum, gev. kerkz. f 5.—; v. d. Meulen, Wijnjeterp, uit het kn. Chr. Sch. f 5.—; Mej. Geris, Bergenheim, voor de Nul f 2.—; R. de Boer j.zn., Dragtster Comp. f 50.—; Ger. Kerk Charlois, voor de Nul f 10.—; N. N., Oudshoorn f 100.—; Alkema, Pingjum, uit h. busje f 2.70; Mej. W. v. d. Molen, Ermeloo f 2.—; O. Politiek, Makum, voor de Nul van de Ger. Jonged.-Ver. helft opbrengst eener bazaar f 69.92¹/₂, gift van N. N. f 5.—, id. f 5.—, id. f 2.50, samen f 82.42¹/₂; busje Dienske, Rotte dam f 1.—; N. N., Rotterdam f 1.—.

b. Voor Soemba:

Klatzer, Wagenborgen f 2.50; Roosjen, Diever, schoolbusje f 5.25.

H. DIJKSTRA.

SMILDE, 24 Mei 1916.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Van de Jonged.-Vereen. „Dorcas" te Westzaan f 3.38; van Ds. H. Dijkstra door hem verzameld en verantwoord f 383.14¹/₂, alsmede voor het bezetten van een post op de Buitenbezittingen f 104.42¹/₂.

ZAANDAM, 25 Mei '16

W. BREUKELAAR.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Vrieling te Scheemda, coll. Soemba-week, reeds in Nov. ontvangen, doch niet verantwoord f 81.65; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 + uit dankb. f 5 + een dank-offer f 2.50 = f 12.50; Ds. Scholten te Zuidhorn, busje van Mej. W. Feringa te Noordhorn f 8.21; Ds. Jansen te Ten Boer, busjes in de kerk f 22.03; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. aan halve centen f 0.57; Ds. Van Helsingden te Augustinusga, gev. in de coll. f 1; Mej. G. Lutjeboer te Meeden, van de Jonged.-Vereen. te Kibbelgaarn f 2.50; J. G. te B., uit het Zendingsbusje f 9.34; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f 9; W. Jager te Winschoten, van N. N. f 10; G. Renkema te Oldekerk, saldo kal. f 18 + van twee zusters der gemeente te 244 + 180 halve centen = f 20.12. Mevr. Tazelaar te Lutjegast, van de Jonged.-Vereen. f 3.17; G. R. en R. M. te W., van een oude vrouw f 0.25 + 200 halve centen = f 11.25; Ds. E. Bronsema te Hoogezand f 2.50; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. f 3; Ds. Boersma te Lutten, gev. in de coll. f 5; Ds. Goeree te Wagenborgen, busje zuster Dijkema f 3.05 + van blinde Tine f 0.50 = f 3.55; J. Aarls te Bloksijl, van de Zondagschool f 12.62¹/₂; A. Kasper te Winsum, coll. spreekb. door Ds. v. d. Munnik f 17.47; Uithuizen, gev. in de coll. f 2.50; W. v. Beek te Bloksijl, van de Zondagsch. te Wetering f 10; Ds. De Boer te Garrelweer, 2 mal. bijdrage f 20; Ds. N. Duursema te Nieuw-Amsterdam: gev. in de brievenbus der Pastorie f 2.50, van de Zending-Vereen. f 2.50, van een vrijgekomen Landweerman f 5, Kerstcoll. te Schoonoord f 9.34¹/₂, coll. te Sleen, spreekb. door Ds. Duursema f 10.20 = f 29.54¹/₂; Ds. Scholten te Roden, halve centen van Grietje Arends f 1.42¹/₂; Ds. Kersties te Den Ham, coll. spreekb. door Dr. Schot f 19.74¹/₂; Ds. Wiersma te Sauwerd, saldo kal. f 24.40, catechisatiebus f 10, kerkbusjes f 11.14 F. N. 50 halve centen = f 0.25, busje Joh. K. f 3.65 = f 49.44¹/₂; Mej. F. Bolhuis te Bedum, van de Jonged.-Vereen. f 10; R. S. Wigboldus te Zuidwolde (Gron.), van de Zending-Vereen. f 45 + van Jantje Boorsma

100 halve centen = f 45.50; Ds. Dwarshuis te Boornbergum, van de Jonged.-Vereen. f 2.50; Ds. v. d. Laan, Onstwedde, schoolbusje van den heer Toorman f 5.20; Ds. Zijlmans te Hengelo, van enkele lezers van 't Zendingsbl. f 1.81; Mej. J. Tilbusscher te Middelstum, van de Cents-Vereen. der Jonged.-Vereen. f 100.

P.S. In de opgave van 31 Januari stond: Ds. Wiersma te Sauwerd, kerkb. f 14.50 + saldo kal. f 18, moet zijn: coll. spreekb. door Ds. Stadig f 18

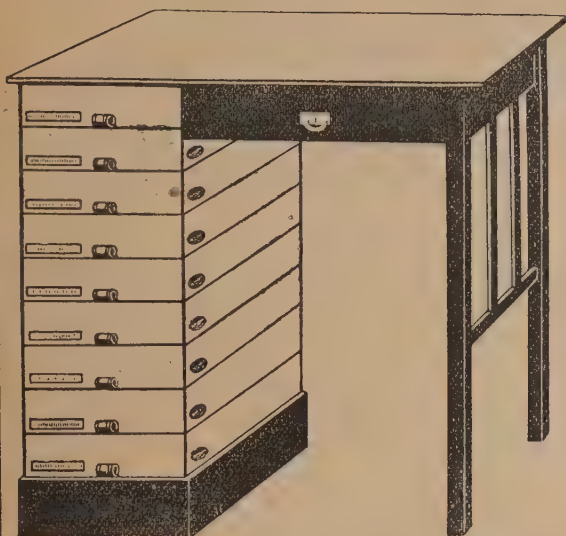
A. Smit te Middelstum, uit het Nikkertje der 6de klas f 3.50 + een busje van S. Werkman f 0.35 = f 3.85; Mej. F. v. d. Laan te Hoogkerk, 80 halve centen van Marg. v. Wijk, 230 h. c. van de kinderen van de wed. Elzinga, van de schoolk. f 0.50 + van verkocht zilverp. en theelood f 0.90 = f 2.95; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Scheepsmas te Roodeschool, gev. in de coll. f 0.50; Ds. Beumee te Stedum, uit de spaarpot van J. v. d. Molen f 2.12¹/₂; R. Nobach te Bloksijl, gift van een broeder f 5, Mej. H. T. Wildeboer te Siddeburen, van de Handwerkklasser school f 1.60; Ds. Waterink te Appelscha, coll. spreekbeurt f 11.43 + coll. Zanguitv. f 3.37 = f 14.80, uit Haulerwijk, gev. in de coll. 2.50 + 4 × f 1 = f 4 = f 6.50, coll. te Een f 1.25; Mej. G. Haan te Groningen, busje kinderen F. v. Til te Ennumatil f 5.18¹/₂; Ds. v. Loon te Ter-Apel, uit de busjes f 37.31¹/₂ + nagek. busjes f 5.44 = f 42.75¹/₂; F. Pleinsma te Zoutkamp, van de Zending-Vereen. f 45; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, van de Jonged.-Vereen. f 2.50; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, van de Knapen-Vereen. f 2.50 + gev. in de coll. f 2.50 + 6 × f 1 = f 6 = f 11; Ds. Geerds te Appingedam, van S. f 1; J. Verhorst te Nieuwkoop, saldo kal. f 4.20; Ds. Kok te Bedum, verzam. door eenige schoolmeisjes f 9 + 250 halve centen van Br. v. d. Leest = f 10.25; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 2.50 + f 2 + f 1 = f 5.50; Ds. Kievits te Oldehave, verzam. door H. Feringa, T. Hellema, K. Bakker, W. Bakker, H. Roeters, L. Wiersma, E. Spruijsma, O. Spruijsma, N. Z. Wama f 15.62; N. N. post-merk IJmuiden f 3; A. Strating te Assen, van de Zending-Comm. f 204.45; Mej. G. de Klerk te Steenwijk, van de Jonged.-Vereen. „Tallitha Kumi" f 2; A. Blaak te Sappemeer, busje A. Hulzebos f 0.50. Ds. Beumee te Stedum, busje kinderen C. Pot f 1.84; Uithuizen, bezorgd aan de Pastorie door de Wed. L. 200 halve centen + gev. in de coll. f 5 = f 6; J. v. Dalen Sr te Ambt-Vollenhove (B) N. N. f 2.50, gev. in de coll. f 2.50 + f 1 = f 6; J. F. Fleurke te De Krim, van de Zending-Vereen. f 90; J. Engelsman te Uithuizermeeden, van de Zending-Vereen. f 59; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f 2; Ds. Reljenga te Siddeburen, van de Bazar der Jonged.-Vereen. f 20, busje Jonged.-Vereen. f 5.68¹/₂; R. van Dijk 100 halve centen, N. N. f 10 = f 36.18¹/₂; Ds. Bakker te De Krim, van de Jonged.-Vereen. f 2.60, zijn huisbusje f 1 = f 3.60; Dr. Schot te Hardenberg: uit busjes f 2.20, uit Dedemsvaart f 100; Ds. Sluys te Staphorst, coll. openb. verg. der Jonged.-Vereen. f 3.45; Ds. Meijer te Marum, gev. in de coll. f 1; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f 307; 't Zandt restant Zending-Vereen. + van E. Wildeboer te Zijldijk halve centen = f 15.15; Mej. J. G. H. Sluys te Staphorst van de Jonged.-Vereen. f 10.50; Hk. Ploeg te Vries, van de Jonged.-Vereen. f 3.70; L. M. Verhorst te Zalk, uit het Knikkertje der school f 2.23; J. H. Meijer te Pieterburen, uit het Negertje der school f 5.84¹/₂.

J. DUURSEMA, Quaestor.

UITHUIZEN, 22 April 1916.

HENSSON DOOZEN

mogen op geen kantoor ontbreken.

Zeer gemakkelijk voor het opbergen van prijslijsten, catalogi, rekeningen, monsters, formulieren etc. ::

Kunnen geheel in den vorm van een kast opgebouwd worden. ::

Alles stofvrij. Mooie afwerking.
Goedkoop en praktischer
:: dan kasten ::

Grootte: $39 \times 26 \times 6\frac{1}{2}$ c.M. Prijs per stuk f 1.75. Bij afname van 6 stuks f 1.60. Bij 12 stuks f 1.50. Bij 24 stuks of meer f 1.40 per stuk.

Ook verkrijgbaar in het formaat: $39 \times 26 \times 13$ c.M. Prijs per stuk f 2.60, bij afname van 6 stuks f 2.35, bij 12 stuks f 2.05, bij 24 of meer f 1.95 per stuk.

Franco zending na ontvangst van postwissel of onder rembours door den vertegenwoordiger voor Holland:

A. L. VAN SCHAİK te Bussum.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Menigeen zou gaarne het gelaat bevrijd zien van zomer-

sproeten,

doch is onbekend met **HET GOEDE MIDDEL.**

SPRUTOL bevrijdt u geheel van sproeten en maakt uw huid lelieblank. Alle goede drogisten in iedere plaats verkoopen Sprutol.

Fabrikant:

Pharm. Fabr. **A. MIJNHARDT, Zeist.**

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie voor het Christ. gezin, verwierf in de laatste weken honderden nieuwe abonné's.

Aan iedere nieuwe abonné, vanaf 1 Jan. 1916 zenden wij als gratis premie een prachtig boek.

Gewone uitgave f 0.75 per 3 maanden; Luxe uitgave f 1.25 per 3 maanden.

De Uitgeverster

Drukkerij „**LIBERTAS**”

Postbus 598 - **ROTTERDAM.**

TER KENNISMAKING!

JOHAN J. BOOT, Sarphatistraat 22, Amsterdam.
TELEFOON ZUID 5429.

Eenig importeur voor Nederland en Koloniën, zendt na ontvangst van f 17.— franco toe:

100 INDIANA,

100 MERTINA,

100 LA PAROLA,

100 GOUDEN REGEN,

Te zamen dus 400 STUKS prima kwaliteit voor slechts f 17.—.

Wie ééns probeert, wordt geregeld afnemer. Zending niet naar smaak, retour zenden.

Havana-sigaar met Sumatra-dek.

de sigaar, waarmede wij in 1915 een omzet maakten van 100.000 stuks. Pracht panaal sigaar. Braziel met Sumatra.

Overijselsche BEDDENFABRIEK.

1876—1916.

Sinds de oprichting onzer zaak in 1876 zijn onze Reclame-Bedden reeds 40 jaren in geheel Nederland en daarbuiten ingevoerd en bekend geworden als solide en goedkoop. De vele bewijzen van tevredenheid en nabestellingen bevestigen dit. Wij verzenden franco naaste station rembourss:

VEERENBED,

Peluw, 2 kussens, 2 pers., 1 Wollen, 1 Watten, 1 Moltondeken, Bed- en Peluwovertrek en 2 Matrassen voor f 45. Betere soort f 55.—, Iets extra f 65.—, Prima f 75. Prima No. 1 à f 85. Met Kapok gevuld en dezelfde toebehooren f 32, f 36 en f 40.

Ledikanten, Matrassen, Wiegen enz. Vraagt geïll. prijscourant, gratis op aanv.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis No. 135—143. Int. Tel. No. 4.

Hôtel-Rest. „DE HOOP“

Warmoesstr. 158. Tel. 91 32 N, Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

ASTRA

Sanitaire stofwerende VLOEROLIE kan alleen Uwe lokalen werkelijk

:: STOFVRIJ maken. ::

Chemische Fabriek „HET GOOI“

:: BUSSUM. ::

Vraagt onze geïll. gratis brochure over Vogels.

P. SLUIS.
VOGEL-EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze geïll. gratis brochure over Kippen.

Betrekk. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heeren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten). Wie betrekking of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS“, Schietbaanlaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

„Huize Rehoboth“

Amsterdamsche weg 104, ARNHEM.

Telef. 2259.

Christelijke inrichting voor interne zieken, zwakken, rustbehoevendenden, enz.

Gelegen circa 5 min. van Sonsbeek, rustige tuin, vriendelijke kamers.

Tarieven naar gelang der kamers.

Geneesheer naar keuze.

Zusters VAN DEN BERG en GROENENDIJK.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.
Papierhandel, DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapier.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL

DEN HAAG

TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

Men lette er op, dat met dit No. de prijs van het Zendingsblad tijdelijk wordt verhoogd met één halve cent per No. De geweldige klimming van den prijs van het papier dwingt tot deze verhooging.

INHOUD: Ja ook de wederhoorigen. — Brieven naar Antiochie. — H. v. d. Spiegel. — Magelang. — Zomerconferentie voor Zendingsstudie — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

(Een paar maanden geleden, is door den Heer W. Kirchner te Amsterdam een boekwerk uitgegeven onder den titel: **Uit het Woord**. Daarin zijn bijeengebracht een dertigtal Schriftbeschouwingen van nu wijlen ds. H. Hoekstra, den vroegeren mederedacteur van het Zendingsblad; voorafgegaan door een „levensschets” van dien godvruchtigen en binnelijken breder, van de hand van ds. C. L. F. v. Schelven te Wageningen.

Wij denken dat het velen lezers aangenaam zal zijn nog eens een van deze schoone stukjes te lezen; waarom wij dan ook ditmaal, met toestemming van den uitgever, als meditatie in ons blad opnemen wat ds. Hoekstra schreef over: „Ja, ook de wederhoorigen”, uit Psalm 68 : 19.)

Steenwijk, Juli 1916.

J. HANIA.

Ja, ook de wederhoorigen.

...ja, ook de wederhoorigen, om (bij U) te wonen, o Heere God! Ps. 68 : 19.

Zelfs van **wederhoorigen** is sprake, wanneer in dit Oud-Testamentische Hemelvaarts- en Pinksterlied ons voorgesteld wordt het **einde** der opvaring van God, geopenbaard in het vleesch. Het einde, daarmede van God beoogd, is dit: ....„ja, ook de wederhoorigen, om (bij U) te wonen, o Heere God”!

De samenhang met het voorafgaande kan aldus gedacht worden: Gij hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen, ja ook onder de wederhoorigen, opdat ze bij U zullen wonen!

Maar misschien is er nog meer voor te zeggen, het verband aldus te nemen: Gij hebt gaven genomen om uit te deelen onder de menschen; ja, ook hebt Gij de wederhoorigen genomen om bij U te wonen.

Dan zijn niet alleen de **gaven** de buit van den strijd, maar ook de **wederhoorigen** zijn een buit. En het genadig vonnis, dat die wederhoorigen krijgen, als ze overwonnen zijn, is dit, dat ze met Gods Israel bij den Heere God zullen wonen in gunst en vrede.

Dit past wel bij geheel den universeelen inhoud van den psalm, bij zijn evangelischen inhoud. Want in dezen wonderbaar schoonen psalm strekt het profetische vergezicht zich uit tot over de bekeering der heidenen. Zooverre het heidendom en de weerspannigheid tegen God zich **vastzet** en zich verstijft tot instrument van de helsche machten, zal 't wel door Gods rechtvaardigheid en heiligheid in zijn macht vernietigd en gestraft worden. „Gij zult ze verdrijven, gelijk rook verdreven wordt; gelijk was voor het vuur smelt, zullen de goddeloozen vergaan van Gods aangezichte”..... Voorzeker zal God den kop zijner vijanden verslaan, den harigen schedel (beeld van woeste, ongebogen, onverootmoedigde trotschheid) desgenen, die in zijne schulden wandelt.

Maar de snaar der **genade** over de heidenen laat zich in dit speeltuig ook heerlijk hooren. „Om uws tempels wille te Jeruzalem zullen U de koningen geschenk toebrengen.... Prinselijke gezanten zullen komen uit Egypte; Moorenland zal zich haasten zijne handen tot God uit te strekken. Gij koninkrijken der aarde, zingt Gode; psalmzingt den Heere.”

Dus: Israëls God en Koning, die, als het ware eene zichtbare gestalte aannemende, als 't ware vleesch wordende, zich onder de zonde, in den smaad, in het graf zijns volks mee begeven heeft, is, de gevangenis gevangen genomen hebbende, opgevaren in de hoogte, om te regeeren over de volkeren en in gunst onder zijn volk te wonen; en zijn buit, waarmee Hij zijn volk verblijdt, zijn niet alleen gewenschte dingen, maar ook menschen, vroegere vijanden, wederhoorigen. En die zullen bij U wonen, o Heere God!

Welk een schoone profetie van de bekeering der heidenen tot Christus! Geef u dan ook, gemeente, in dezen als Zendingsgemeente, aan den Heere uwen God, opdat door u de heidenen mogen vragen naar den wortel van Isaï.

Maar **wie zijn wij** van onszelven en van nature? O, wie zich niet als een wederhoorige en wederspannige leerde kennen, kent nog zoo weinig zichzelf, en kent ook nog o zoo weinig de genade van Christus. Maar wel degenen, die oprecht, met mishagen en droefheid, zichzelf zoo leeren kennen!

Acht u niet buiten deze genade, omdat gij uzelf wederhoorig en wederspannig leert kennen. Zóó u te leeren kennen en het met leedwezen voor God te belijden, is veeleer een bewijs van genade. Want **dat is ook** een vrucht van de werking der gaven, die Christus mededeelt aan de menschen.

Uw wederhoorigheid, zoo gij haar oprecht genezen begeert te hebben, sluit u niet uit van zijne genade. Hoop volkomelijk daarop, en zoek de kracht er van in u werkende te hebben tot vergeving van uwe zonden, tot vrede met God, tot geestelijke verandering, en dooding van uwe wederhoorigheid.

Zulken bij God te doen wonen — dat is het einddoel van Christus' verhooging.

Bij den Heere wonen. Als medeburgers der heiligen en huisgenooten Gods. Welk een gunst, en dat voor wederhoorigen!

De Heilige Geest komt tot ons in, om in ons te wonen. Het is de

eeuwige liefde des Vaders, en de genade des Zoons. Wie wij van nature zijn, kan God niet hinderen in dit zijn werk aan ons. Want immers, de gevangenis is gevangelijk gevoerd door hem, die zich vernederde om in onze gevangenis en onder onze banden af te dalen.

En die Geest, tot ons inkomende, is onwederstandelijk in zijne werking. Voor lust in de zonde komt mishagen in de zonde; voor zorgeloosheid heilige zorgvuldigheid. Voor een leven in een kring van leugengedachten komt liefde tot de waarheid. Voor hardheid teederheid; voor hoogheid verootmoediging; voor rijkdom armoede en ellende. En die Geest leidt ons tot Christus, tot zijn bloed en zijne gerechtigheid. Die Geest doet ons gemeenschap met hem hebben, als met het offer, voor ons geslacht, als met den wijnstok, uit wien ons leven is. Ja, die Geest leidt ons door Christus tot den Vader.

Wat is het den godvruchtigen goed, bij God te wonen! Het is het leven van hun leven. „Mij aangaande, het is mij goed, nabij God te wezen." (Ps. 73). Het hart voor den Heere uit te storten, en de toevloeiing zijner genade te ontvangen — er is geen beter deel dan dat. Zoek het, lezer, nu het nog het heden genaamd wordt. Het is nu nog vindenstijd. De vrede des harten wordt in dit wonen bij God gevonden. Zijn we er van verwijderd, dan is er menigmaal geen erkenning en waardeering van de goedheid Gods over ons in het tijdelijke en het geestelijke, maar bitterheid, wrevel, ontevredenheid, ondankbaarheid. In dit wonen bij God daarentegen wordt gevonden tevredenheid, aangenaamheid des gemoeds, dankbaarheid, en goed toevoorzicht. Anders zijn we ook licht verkeerd gezind tegen onzen naaste, inzonderheid tegen de godvruchtigen. Maar als we bij den Heere wonen, dan gaat er voor een doorn een denneboom op, voor een distel een mirteboom.

Laat de godvruchtigen echter ook tot hun **vasten** troost bedenken, dat dit wonen bij den Heere niet maar bestaat in innerlijke genieting van de geestelijke weldaden Gods. Het is in zijn wortel en wezen niet een toestand, die heden is en morgen weer weggenomen is. Het is een nieuwe en onvergankelijke **staat** van allen, die door de genade des geloofs gemeenschap met Christus ontvangen hebben. Ze zijn in hem in den hemel gezet, en **hebben** door zijne verdienste, nog afgezien van de genieting der zaak, vrede bij God. En de Trooster is bij hen op aarde tegenwoordig, die bij hen blijven zal in der eeuwigheid, die Christus verheerlijkt, want hij neemt het uit het zijne en verkondigt het hun (Joh. 14 : 16; 16 : 14). Wij moeten echter niet, zonder de levende strooming dezer wateren in ons hart en leven te hebben, van de vastheid dezer dingen een droesem maken, waarop wij onteeder verstijven. Veeleer moet ons waarachtig deelgenootschap in dit heil blijken en zich openbaren in een gestadige werking in onze ziel, om oprechtelijk **bij deze dingen te leven** en voor het aangezichte Gods te wandelen als degenen, die in zijn huis wonen. De kracht van die genade moet dan ook bijzonder daarin bij ons uitkomen, dat de zonden niet over ons heerschen, maar ons leven op de eere van God en de stichting van onzen naaste gericht zij.

En nu is het aan deze zijde des grafs; vanwege de werking der zonde in ons, nog wel slechts ten deele en afgebroken. Maar de eerstelingen des Geestes zijn een onbedriegelijk onderpand van hetgeen in het eeuwige leven ons deel zal zijn. „Verzadiging der vreugde is bij uw aangezicht, liefelijkheden zijn in uwe rechterhand, eeuwiglijk." (Ps. 16 : 11).

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Op de eerste bladzijde van het Zend. Blad kunt gij den uitslag lezen van ons overwegen, aangaande de prijsverhooging. Er is een halve cent per nummer bijgekomen. Voor de 6 nummers, die dit jaar verschijnen, 3 centen. Dat is vermoedelijk geen oorzaak voor iemand om te bedanken. Het kon echter wel dienen om iemand te doen beseffen, dat alles duurder wordt, ook voor onze Missionaire Dienaren des Woords, Onderwijzers en Geneesheeren. Laat ons er aan denken, dat onze giften een weinig omhoog moeten. Een weinig, niet veel. Zuinig, zuinig, maar geregeld. Ik heb gelezen dat het zoo'n geluk voor de menschen is, dat de belastingen verzwaaard worden; dat zal zuinigheid leeren. Nu ik hoop het, want zuinigheid is de moeder der mededeelzaamheid en verkwisting teelt gierigheid.

Onze broeder Watering van Appelscha kondigt aan, dat de studenten-conferentie overgaat. Ik heb vernomen, dat dit ook voor een belangrijk deel aan zuinigheid is te wijten. Gepaste zuinigheid. Een uitstekend beginsel, vooral voor een student en een aanstaanden dominé. Als men maar zuinig is, heeft men ook minder last van kleine tractementen.

De Ger. Kerk te Batavia heeft ook weer een teleurstelling te boeken; dat doet mij eenerzijds leed, want ik zou gaarne zien, dat Batavia een predikant kreeg; het wordt meer dan tijd. Ditmaal ben ik echer niet treurende wegens hun teleurstelling. Ze hadden Dr. H. A. van Andel van Solo beroepen en dien mochten ze, naar mijn oordeel, niet begeeren, en ten minste niet **hebben**. Ik zal daarvoor maar geen redenen geven. Het is mij groote dankensstof dat Dr. van Andel te Solo blijft. Zegene de Heere zijn werk!

In Juni ontving ik een briefje van een plaats, die ik nu niet noemen wil, en beloofde een antwoord in te lasschen bij een schrijven aan u. Uw oordeel moogt gij dan wel eens bekend maken, en meedeelen, of er iets van komt. Het briefje luidt:

Zeer geachte Ds. Dijkstra,

In ons dorp wordt een poging aangewend om te komen tot het oprichten van een Zendingsvereniging, die zich ten doel stelt meerdere kennis te verwerven en te verbreiden aangaande zendingsarbeid en zendingsveld.

Zou u zoo vriendlijk willen zijn ons met uw raad te dienen, inhoeverre we daarin het nuttigst kunnen werkzaam zijn en hoe we het best aan degelijk werk over zending en wat daarmee in verband staat kunnen komen?

Vertrouwend enz.

Onder uwe nadere goedkeuring wil ik daarop antwoorden:

a. De leden der vereeniging zullen elk voor zich op het Zendingsblad moeten abonneeren en dat aandachtig lezen, geregeld bewaren en aan het einde des jaars laten inbinden.

b. De vereeniging zal zeer verstandig doen als zij voor het rondlezen en voor de bibliotheek één of twee exempl. v. d. „Macedoniër" neemt, zooveel als er noodig zijn, dat elk lid zijn aflevering behoorlijk op tijd kan krijgen. Op het einde des jaars moeten de complete jaarg., die nog netjes zijn, stevig worden ingenaaid en in de bibliotheek gezet.

Zeer veel nadruk leg ik op dat innaaien en bewaren. Als men daar eenige jaren voor zorgt, kan men stof vinden voor zijn zendingsstudie.

c. Vobr een overzicht kan de vereeniging nemen: „De Hedendaagsche Zending in Onze Oost." Uitgegeven door den Zendingsstudieraad, Javastraat 78, 's-Hage.

d. Elke vergadering geeft één der leden een opstel over het voornaamste dat hij sedert de vorige vergadering in Zend. Blad en Macedoniër gelezen

heeft en daarna geeft de voorzitter gelegenheid om dit aan te vullen en er over van gedachten te wisselen.

e. Voor het verhoogden van de gezelligheid op de vergadering neme men een bundeltje Zendingliedertjes, b.v. dat van Ds. W. B. Renkema, uitgegeven bij den heer J. Zomer, Drukkerij „Vada” te Wageningen.

De leerreden ter bevestiging en intrede van Dr. v. Nes, zendeling onder de Joden, zijn verschenen. De titel is **Bevel en Belofte**. Het is inzonderheid de rede van Dr. J. v. Nes, die antwoord geeft op de vraag wat wij moeten verstaan door „**Geheel Israël zalig worden**” in Rom. 11, waarin het recht der Joden-Missie wordt aangetoond. Volgens hem moeten wij door geheel Israël niet verstaan een massale bekeering der Joden.

Ik zal u eenige regels uitknippen en toezenden:

„Wij moeten bij die uitdrukking: **geheel Israël**, ons herinneren, noe Paulus steeds een open oog had voor het **organisch-volkomen** van het werk der herschepping. Als hij b.v. zegt in Rom. 5 : 18: „Zoo dan, gelijk door ééne misdaad de schuld gekomen is over **alle** menschen tot verdoemenis, alzoo ook door ééne rechtvaardigheid komt de genade over **alle** menschen tot rechtvaardigmaking des levens”, dan bedoelt hij niet, dat **alle** menschen in Christus gerechtvaardigd zullen worden, maar dit, dat de in Christus gerechtvaardigden niet enkele los op zichzelf staande menschen zijn, maar het geheel der herschappen menschheid vormen, het als een organisch-welineensluitend geheel door God geredde menschelijk geslacht.

Zóó is ook de uitdrukking **geheel Israël** te verstaan. Het zijn niet **alle** Israëlieten, want velen uit Israël gaan verloren. Het mag ook niet verklaard worden als het geestelijk Israël, als de kerk uit alle volken verzameld, want duidelijk stelt Paulus in Rom. 11 de geloovigen uit Israël steeds tegenover de geloovigen uit de andere volken.

Neen, met **geheel Israël** is bedoeld het als een organisch geheel door God geredde Israëlitische volk.

't Mag niet gezegd worden, dat enkelen uit Israël behouden worden. Neen, 't volk Israël, 't volk der Openbaring Gods, als **geheel**, wordt gered. 't Volk als **geheel** zal worden ingeënt op den ouden stam. De verworpenen zijn van 't deelgenootschap aan 't volk **afgesneden**. De geredden vormen **geheel Israël**.

Zoo zal dus tegelijk met de volheid der heidenen de volheid van Israël tot stand komen.

Alle eeuwen door zal God de Heere Zijne belofte vervullen, dat Israël zal worden ingeënt.

En de geschiedenis der kerk is daar, om het te bewijzen, dat de Heere in alle tijden Joden tot bekeering heeft gebracht en vaak juist van bekeerde Joden krachten verlevendigenden invloed onder de andere geloovigen heeft toen uitgaan, aldus ook bevestigend Paulus' betuiging in Rom. 12 : 15, dat de aanneming der Joden het leven uit de dooden is voor de andere volken.

Nooit zal er een tijd zijn, waarop men 't eigenlijk wel nalaten kan, Jodenzending te drijven, wijl men toch niet op bekeering van eenigen Jood behoeft te rekenen.

Van den Pinksterdag af tot Christus' wederkomst toe zal God de Heere steeds voortgaan, met de afgehouwen takken Israëls weer in den boom te enten.”

Met deze verklaring blijkt, dat de nogal veel gekoesterde meening, dat de bekeering der heidenen moet voorafgaan aan die van Israël, niet opgaat en dat wij met evenveel ijver aan de bekeering van de Joden moeten arbeiden als aan de bekeering der heidenen. Mij is die verklaring wat vreemd, men laat niet zoo maar in eens los een opvatting van eenig Bijbelwoord, die men van kinds af gehoord en aangenomen heeft. Er is echter wel wat voor te zeggen. De volheid der heidenen is toch ongetwijfeld de gezamenlijke menigte aller uitverkorenen uit de heidenen en dan stemt daarmee deze verklaring van geheel Israël overeen. Geheel Israël is de menigte aller uitverkorenen uit Israël.

Maar het is mij niet duidelijk waarom Paulus dan de bekeering van geheel Israël stelt na den tijd als de volheid der heidenen **zal zijn ingegaan**.

We hopen van heeler harte, nietwaar, dat de arbeid van Ds. Dr. van Nes als middel mag strekken om velen van zijn „geheel Israël” zalig te maken, en als dan later nog de zaligheid van geheel Israël volgt, des te beter.

Sm., 21-6-'16.

t.t. H. DIJKSTRA.

H. v. d. Spiegel.

Bij de Plaat.

Nog één plaatje van het Java-Comité, dan is die voorraad weer uitgeput. Het is nu zend. H. v. d. Spiegel van Bondowoso met zijn staf helpers. Hij is uitgezonden in 1889 en heeft al die jaren aan de bekeering der Madooreezen op Oost-Java gearbeid. Hoe groot het aantal zijner gemeenteleden is weet ik niet precies, ik vond opgegeven 2310 en het aantal helpers 29. Er staan hierop echter 30 afgebeeld en toch zijn er nog 4 niet aanwezig wegens ziekte. Hoe dit zit, weet ik niet.

Al deze 30 zijn mij met name genoemd, maar den lezer zal ik er niet mee vermoeien, want of de eene nu Saleiman heet en de andere Pak Jekti en een derde Tartib, en

hoe nog meer, dat wekt vermoedelijk weinig belangstelling bij u. Het zijn voorgangers der gemeente, de eerste rij. Er zijn er als ik goed geteld heb 13; de tweede rij zijn onderwijzers op de scholen, en achteraan staan ouderlingen, die de gemeente kosteloos dienen met hun gaven. Ook zijn er nog een paar ziekenverplegers bij, die werkzaam zijn in het hospitaal, waarvan we voor eenigen tijd een foto gaven. Het gezelschap maakt een zeer bevredigenden indruk. Wat een groote Javaan staat daar naast den zending! Aan den anderen kant staat Pak Ebyng, een man van beteekenis, wiens portret we in de vorige afl. gaven. Het ga hun allen wel.

MAGELANG.

Het is reeds meer dan een jaar geleden, dat 't Zend. Blad een overzicht gaf van het werk te Magelang in Kedoe. De lezer herinnert zich, hoop ik, dat Ds. A. Merkelijn aldaar voor de Zeeuwsche kerken arbeidt en dat er onderscheidene christel. scholen zijn.

Laat ons eerst even zeggen, dat niet langer Zeeland alleen, maar Zeeland en Noord-Brabant met Middelburg samenwerken. Daarmee is nu de laatste provincie aan een plaatselijke zending verbonden. Dat is immers zóó geregeld, dat een zendende kerk een grooter of kleiner aantal medewerkende kerken zoekt, die finantieel steunen en (meestal met adviseerende stem) medebesturen. Nu was N.-Brabant te zwak en geen enkele kerk in die provincie vatte de zaak aan en zoo bleef N.-Brabant alleen staan. Dat was op zich zelf niet zoo erg, want de Generale Kas hield nu ten minste één provincie, de kleinste onder allen, die de collecten en giften voor haar bestemde, terwijl ze van de andere provincies slechts de tienden krijgt. De Generale Kas wordt beroofd, naar mate de Gereformeerde beginselen in onze zending worden toegepast. Gelukkig komt er van alle kanten zooveel in dat ook de Generale Kas aan haar verplichtingen kan voldoen.

En nu ter zake.

Ds. A. Merkelijn deelt mede, op welke wijze hij met den Javaan in aanraking zoekt te komen. Hij heeft het in het begin o.a. beproefd met een Hollandche cursus te geven, maar dat is gelukkig gauw gedaan geweest. Hij heeft dat werk aan een onderwijzer overgedragen.

Aan wie hij preekt.

Hij gaat ook huisbezoek doen en preeken en dan zoekt hij vooral de **brave** menschen op. Hij vertelt er van:

„De eerste gedoopten waren leerlingen van de Holl. Cursus en zij hadden een aantal kennissen en van die kennissen vroeg ik de namen, althans voorzoover zij naar hun meening menschen waren, die niet in dubbelspel en uitgaan hun vermaak zochten. Zulk soort menschen moeten het Evangelie ook hooren, maar niet in de eerste plaats.

Het is toch opmerkelijk, dat juist de zoogenaamde „braven” onder de Javanen voor de Evangelieprediking het meest in aanmerking komen. Reeds bij mijn bezoek van de verschillende Zendingsposten na mijn aankomst op Java, is het me opgevallen, dat die desa's, wier gemeenten het grootst en het bloeiendst waren, steeds bekend hadden gestaan als goede desa's, waar de minste misdaden waren gepleegd, en waarmee de strafrechter het minst in aanraking was geweest.

Dat geldt b.v. van de desa Glonggong in het Keboemensche, waar een bloeiende gemeente is, en die ook vroeger goed aangeschreven stond; dat geldt evenzoo van Kesingi bij

om een klein clubje te verzamelen, blijft het in den regel tobben met dat clubje.

Nu is dit ook wel te begrijpen, het rijk van Satan heeft zijn zwakke en zijn sterke

Poerworedjo. Terwijl juist in die desa's waar veel gevallen voorkomen, die door den rechter moeten behandeld worden, maar geen ingang te krijgen is; en als het al gelukt,

punten. Zijn sterkste punten worden gevormd door die menschengroepen, waar hij het meeste invloed op heeft. Die desa's, waar tal van misdaden worden gepleegd, zijn zoo-

vele plaatsen waar Satan woont, terwijl in die betere desa's de invloed, de machtsopenbaring van Satan, minder is, en dus gemakkelijker te bearbeiten zijn met de prediking van het Evangelie.

Wat hij preekt.

Hij sprak dan bij voorkeur met degenen, die hij bezocht of voor wie hij optrad, niet over Christus macht om de zonden te vergeven, maar zijn macht over de booze geesten.

Wij geven hemzelf het woord:

„Wanneer we nu, geleid door verschillende berichten over iemand, die in een desa woont, dien persoon gaan bezoeken, dan komt de vraag: waarover moet ik nu met dien man spreken, zoo, dat hij iets gevoelt van de beteekenis der heilboodschap, die wij hem mogen brengen. En dan is voor mij het antwoord op deze vraag: spreek den eersten keer in een koempoellan, of met den afzonderlijken Javaan, als regel over de macht van Jezus Christus over de booze geesten.

Op de vraag toch: wat wordt door den Javaan als ellende gevoeld, is het antwoord: de macht van de booze geesten. De vreeselijkste verhalen gaan over de macht van die geesten rond; voor die geesten vreezen ze, die geesten trachten ze gunstig te stemmen of te misleiden.

Die booze geesten achtervolgen den mensch en laten hem zelfs in het graf niet met rust. Ontwikkelde Javanen lachen om die booze geesten in gezelschap van de Europeanen, maar in 't geheim brengen ze offeranden om ze weer gunstig te stemmen.

Nu kunt ge tot die menschen spreken over den Christus, die van zonde en schuld bevrijdt, over den Christus, die ons van den leugen verlost en het waarachtige pad ons wijst, over de liefde van den Christus tot het verlorene, en de Javaan zal luisteren in meerdere of mindere mate; maar zijn aandacht wordt gespannen als ge over booze geesten gaat handelen, en over den Christus die ons uit Satans macht verlost. Die booze geesten vormen het middelpunt van zijn overwegingen, en dat Christus de verlosser is wordt hem het duidelijkst, wanneer ge hem vertelt, dat van de macht dier geesten Christus verlost. De geschiedenis van de bezetenen in Gadara maakt indruk; dat is voor hem iets ongehoords.

Onlangs was ik in een desa, om iemand te bezoeken van wien men mij verzekerd had, dat hij wel over den Christelijken godsdienst wenschte ingelicht te worden. Onder de gesprekken, die van lieverlede op den godsdienst kwamen, liep de man telkens weg; dan moest hij dit en dan weer wat

anders in orde brengen. Ten slotte ging het over de booze geesten, maar toen liep de man niet meer weg; met volle aandacht luisterde hij en over dit onderwerp sprak hij mee; hij had, vertelde hij me, de macht van die booze geesten in eigen familie ervaren; een broer van hem was zoo onder de macht van die booze geesten gekomen dat hij krankzinnig dreigde te worden.

Enkele weken daarna kreeg ik een bezoek van den man, die zoo door booze geesten gekweld werd. Hij was ingelicht door zijn broer over den Christelijken godsdienst en wilde nu meer weten; hij wenschte, dat er in zijn desa een koempoellan zou gehouden worden, welke wensch we natuurlijk graag inwilligden. Sedert dien is er in Kedjoeggan in de buurt van Moentilan een nieuwe koempoellan ontstaan, waarover de helpers gunstige berichten meebrengen, en die zijn ontstaan dus te danken heeft aan de mededeeling: Christus verlost uit de macht der booze geesten."

Hij zal voorzeker wel wat anders gaan preeken, als hij maar een open oor heeft. Ik heb wel eens opgemerkt, dat er ook in Nederland vele christenen zijn, voor wie een gesprek over booze geesten een zeer aantrekkelijk onderwerp is, waarnaar ze met gretige ooren luisteren en als Ds. Merkelijs nu deze braven onder de Javanen kan overtuigen, dat ze zondaren zijn, komt het wel terecht.

Een Kiosk.

Een ander middel ter verkondiging der waarheid is een kiosk. Hij vertelt er heel aardig van:

„In de eerste plaats wil ik u wat vertellen over mijn kiosk, waar allerlei Christelijke lectuur wordt verkocht. In 't midden van Magelang bevindt zich een halte van den tram, waarbij een heel klein stationnetje behoort, bestaande uit een vierkante kamer, gebruikt voor het verkoopen van kaartjes en een overdekte plaats voor de reizigers, die op den tram staan te wachten. Reeds geruimen tijd was dat kaartjeskantoor gesloten en daarom besloot ik pogingen te doen om deze plaats te huren voor den colportagearbeid. Na eenige moeite gelukte het; enkele houten zijwanden werden vervangen door glas, zoodat ik de verschillende soorten van boeken voor de glazen kon uitstallen. Om die glazen staan nu geëttaleerd Javaansche, Chineesche, Arabische en Hollandsche bijbels en gedeelten van bijbels, bovendien wat Javaansche en Maleische propagandalectuur.

Het gebouwtje staat op een prachtig punt; den geheelen dag is het er een drukke beweging en trekt onze kiosk veel bekijks en ook veel koopers. De eerste maand werd er

voor f 40,— ongeveer verkocht; als ge nu weet dat het meestal boeken en boekjes zijn ter waarde van 2—30 cent, dan voelt gedaat er heel wat verkocht moet worden om dit bedrag te halen. Zoo druk zal het in onze bijbelkiosk dan ook wel niet blijven, doch al vermindert de verkoop tot f 20 per maand, dan komen er door dit middel toch heel wat bijbels en gedeelten ervan onder de bevolking.

In 't midden van de uitgestalde boeken heeft mijn Javaansche colporteur een mededeeling gehangen, waarop hij zijn boeken aanbeveelt en belangstellenden uitnoodigt om binnen te treden en met hem over den godsdienst te spreken.

Enkele weken geleden nu kwam op een middag mijn colporteur bij me met een Javaan, die onderricht wenschte te ontvangen in den Christelijken godsdienst. Opgetogen van blijdschap vertelde hij dat deze Javaan reeds enkele malen in de kiosk geweest was om ingelicht te worden over den Christelijken godsdienst. Deze Javaan, zoo luidde het verhaal, had reeds geruimen tijd ons Javaansche blaadje ontvangen en hoewel in dat blaadje de namen der helpers opgegeven staan voor degenen, die nader ingelicht wenschten te worden, zoo had deze Javaan toch blijkbaar niet den moed gehad om bij een der helpers aan te kloppen. Maar in zoo'n kiosk durfde hij wel te komen, en zoo had hij op zekeren dag mijn colporteur aangeklapt om inlichtingen over den Christelijken godsdienst; de volgende dagen herhaalde hij zijn bezoek en liet zich ten slotte overhalen om mij op te zoeken, teneinde nader onderwijs te begeeren.

Onze catechisatie is daardoor weer een Mohammedaan rijker geworden, die geregeld onderwijs zal ontvangen in den Christel. godsdienst."

Grabag.

Er zullen, hoop ik, nog lezers zijn die gaarne willen weten hoe het gegaan is met de lezingen van Ds. Merkelijs te Grabag. Zeer bemoedigend is het niet, maar Ds. Merkelijs laat het er niet bij zitten, het gaat hem zooals de Duitschers voor Verdun, hij wil de vesting hebben en fort na fort valt hij aan.

Trouwens, 't is al heerlijk als men werkelijk zaaien mag en de gelegenheden gegeven worden om 't Evangelie te brengen. Dit laatste heb ik sterk gevoeld toen ik verleden week in Grabag was en daar het Evangelie mocht brengen aan een 25 Chineezen. Zooals ge weet, ben ik verleden jaar in September daar begonnen met lezingen te houden voor prijaji's. De eerste samenkomst was goed bezocht. Ongeveer 'n 17 prijaji's woonden die samenkomst bij. Maar den volgende keer was

de opkomst tengevolge van tegenwerking al heel wat minder. Eindelijk bestond de opkomst uit een, zegge 1 Javaan. Toen kwam de vraag op of ik niet op zou houden. Ik moest er heel wat moeite voor doen om zoo'n lezing saam te stellen, dan er een heele reis voor maken om in Grabag te komen en om dan ten slotte al die moeite te besteden voor een Javaan, vond ik wel wat erg. Toch durfde ik me niet terug te trekken. Ik vond die tegenstand opmerkelijk en een prikkel voor me om er mee door te gaan; die eene Javaan was toch ook een belangstellende prijaji. Den volgende keer ging ik er weer heen met een bezwaard hart; aangekomen in Grabag hoorde ik dat die belangstellende Javaan overgeplaatst was en ik dus niet meer op een gehoor behoefde te rekenen. Dien morgen hield ik toch samenkomst voor een gehoor, dat bestond uit den meegenomen helper en een Chinees, die me verzekerde dat er wel meer Chineezen zouden komen als ik volhield. Die profetie is uitgekomen. Bij elke samenkomst die ik daar hield steeg het getal Chineesche hoorders, dat de vorige week het getal van 25 bereikte, ongerekend degenen die geen plaats in het vertrek konden krijgen en nu buiten stonden te luisteren. Vooral ook de vragen die zij deden, getuigden van ernstige belangstelling; enkelen bestelden een bijbel, vroegen naar den weg om in de Christelijke gemeente opgenomen te worden.

Het zaaltje waarin ik die samenkomsten houd is het eigendom van een Chinees, die zonder eenige vergoeding te vragen het telkens in orde maakt. Wanneer ge zulke ervaringen doormaakt dan komt het beeld van de discipelen u voor oogen, die den geheelen nacht de netten uitgeworpen hadden zonder iets te vangen en dan 't bevel van Jezus ontvingen: Werp uw net aan de andere zij. In Grabag is door de leiding van Gods voorzienigheid het net aan de andere zij geworpen. Moge het zoo vol worden dat ik het alleen niet meer trekken kan.

Bintaro.

Ds. Merkelijs heeft ook een bezoek gebracht aan Bintaro, een desa kort bij Moentilan. Moentilan is het centrum van de Roomsche Missie; Bintaro is een middelpunt van de Sadrachianen. De predikant trof daar den euden voorganger, dien Ds. F. Lion Cachet te Bintaro ontmoet heeft en heeft hem allereerst bezocht. Ziehier zijn verhaal:

„Laten we z'n woning binnengaan, Kjai Sedja Wicena komt op zijn stokje naar ons toegestrompeld, en als hij weet wie we zijn, noodigt hij, het hoofd van de Sadrachianen in deze buurt, ons vriendelijk uit om te gaan zitten. Ik schat hem op een 80 jaar; zijn

stem is langzaam, ietwat gerekt, maar vol vriendelijkheid en opgewektheid, een blijmoedig christen; wat zit hij opgewekt te verhalen over den ouden tijd in de dagen van Wilhelm, die hem heeft gedoopt. Dan komen de verhalen over den arbeid der Roomschen aan hem besteed om hem tot een der hunnen te maken, echter zonder resultaat. Dan vertelt hij van zijn val uit den tram nu drie jaar geleden, waardoor hij niet meer loopen kan en ook niet meer kan voorgaan; hij vraagt of ik daar geen medicijn voor heb. Van dien val had ik reeds gehoord in Magelang en er bij hooren vertellen, dat de Magelangsche Sadrachianen dien val verklaarden als een straf voor zijn mindere verkleefdheid aan Sadrach.

Met veel genoegen heb ik een poosje met hem zitten praten over de goedheid Gods in de zending van Zijn Zoon bewezen. Ondertusschen waren er al een honderd Javanen binnengekomen en weer weggegaan, die, voor zij de bijeenkomst gingen bijwonen hun ouden Kjai nog eens kwamen groeten en van hem de bede van een lang leven daarom terug ontvingen. Op uitdrukkelijk verlangen van den Kjai moesten ze ook mij groeten.

Eindelijk werd het teeken gegeven, dat de samenkomst zou aanvangen en stond ik op, om me te scharen onder de hoorders in het gebouwte van bamboe, dat eenigszins in den moskeevorm was opgetrokken. Ik had nog een stille hoop dat de voorganger mij zou uitnoodigen om een woordje te spreken, maar dat vond hij blijkbaar te gevaarlijk.

De samenkomst werd geopend met het uitspreken van de apostolische groetenis; daarna moesten we een gezang zingen, dat voorgelezen werd door een anderen Javaan en voorgezongen door een groepje van 5 mannen, die, naar ik later vernam, als een soort kerkeraad fungeerden. Een van dit vijftal had de taak om na te gaan wie er ontbrak, om die in den loop der week op te zoeken en tot trouw bezoek aan te sporen.

Nu, eenige aansporing zal er wel eens noodig zijn, want 't is een allervervelendste samenkomst. Iedere week houdt de voorganger dezelfde preek, die uit drie deelen bestaat en waaraan telkens weer een andere tekst ten grondslag ligt. De inleiding was: Op Java zijn reeds verschillende godsdiensten geweest. Punt een: het Boeddhisme was een goede godsdienst, die heel veel goeds onder de Javanen had uitgewerkt. Punt twee: hetzelfde kon ook gezegd worden van het Mohammedanisme: ook die godsdienst had schoone vruchten afgeworpen. Punt drie: Tegenwoordig was het de tijd van den Christelijken godsdienst en nu ging het niet meer om Mohammedaan te blijven. Die gods-

dienst had afgedaan. Iedere tijd heeft zoo z'n eigen godsdienst.

Nadat de voorganger deze wijsheid den volke had verkondigd, werden er weer een paar verzen gezongen, waarbij het groepje van 5 weer ging staan, om zijn voorzangerskunsten te vertoonen en daarmee was de godsdienstoefening afgelopen. 't Speet me dat ik geen gelegenheid kreeg om iets te zeggen en wilde nog een poging doen om deze gelegenheid te krijgen. Ik noodigde n.l. de Sadrachianen uit om nog een poosje te blijven; ik had, voerde ik aan, zoo'n lange reis gemaakt om de broeders eens te ontmoeten en nu zou het me spijten als ik zoo maar weer weg moest.

De voorganger gaf het sein om m'n verzoek in te willigen en ik kreeg daardoor nog een half uur gelegenheid om aan deze schapen, die verkeerd worden geleid, de stem te doen hooren van den Goeden Herder; daarna gingen ze naar hun huis, dat voor den een twee uur, voor een ander drie tot vijf uur loopens verwijderd was. Wat had die menschen gedreven om zoover te loopen? Wat was het toch, dat die menschen elken Zondag weer naar Bintaro brengt? Duidelijk is het me niet".

Ds. Merkelyjn heeft ook nog Sadrach zelve ontmoet, maar is tamelijk krenkend door hem behandeld. Hij trof hem nog net aan het station, Sadrach zat reeds in de tram en het vertrek was aanstaande.

„Ik vond Sadrach in de inlandercoupé, nog enkele woorden sprekende tot de Chineezers, die voor het raampje stonden. Door de Chineezers werd ik aan Sadrach voorgesteld als pandita van Magelang, maar het behaagde Sadrach niet om ook maar eenige notitie van me te nemen. Ik begon met m'n blijdschap uit te spreken, dat ik hem eens mocht ontmoeten en trachtte een kort gesprek met hem te voeren. Maar mijn poging was tevergeefs. Niet één woord heeft hij me geantwoord. Met vast gesloten mond, met scherp geteekende gelaatstrekken zat Sadrach strak voor zich heen te kijken.

Ik noodigde hem uit om bij een eventueel bezoek aan Magelang ook mij eens te bezoeken, maar noch ja, noch neen kwam over z'n lippen.

De stationchef gaf het sein tot vertrek, een klein genadig knikje werd nog naar de Chineezers geworpen en toen reed hij weg. Ik had hem slechts even gezien, zijn stemgeluid heb ik niet vernomen maar toch heb ik gevoeld, Sadrach is een buitengewoon man, een persoonlijkheid van wien zooveel kracht ten goede zou kunnen uitgaan indien hij rechte paden ging, maar voor wien blijkbaar het apostolische standpunt een uitkomst

was, omdat het hem in naam van den godsdienst de bevoegdheid verleende om toe geven aan de zucht van zijn hart: heerschen met despotisch gezag.

Scholen te Magelang.

Te Magelang vindt men twee christelijke scholen.

a. De Hollandsch-Javaansche Christelijke School. Vroeger was dit de school van Horstman te Temangoeng. Hoofd is nu J. Bos, onderwijzer K. v. Oosten, onderwijzers B. A. W. Jansz, en een inl. onderwijzer. Leerlingen 114. Deze school staat in geenerlei rechtstreeks verband met de Zeeuwsche Missie.

b. Hollandsche, Chineesche School met den Bijbel. Hoofd B. Siemons, onderwijzers P. Lok en T. A. Gaikhorst, onderwijzers Mej. J. C. Schütz. Leerlingen 140. Deze school staat wel eenigszins in verband met de Zeeuwsche Missie. De Zeeuwsche broeders zoeken er het personeel voor. Voor deze school is benoemd S. Griede, te voren H. d. Sch. te Hoek. Hij zou vertrekken per eerste geschikte gelegenheid. Maar dat heeft tegenwoordig wat in.

Militairen Tehuis te Magelang.

Dienaangaande las men in de N. Prov. Gron. Cour. een ingezonden stuk van een oud-onderofficier van het Ned. Ind. Leger, als volgt:

„Op het zendingsterrein van de Geref. Kerken op Midden-Java vindt men een 4-tal Garnizoenplaatsen, waarvan Magelang de grootste, met Tjimahi een der grootste van geheel Nederl. Indië is.

Te Djocjakarta ligt een Bataljon Infanterie met een escadron huzaren; daar is geen Chr. Mil. Tehuis, en ook geen arbeider onder de mil. van Gouvernementswege. Gelukkig is er nog een z.g. „neutraal. Mil. Tehuis“, hoewel het daar niet erg „huiselijk is voor den Christen. Djocjakarta heeft een Depot van jonge, pas uit Holland komende militairen.

Te Solo ligt ongeveer een gelijk garnizoen, daar was sinds jaren een Chr. Mil. Tehuis, uitgaande van een vereeniging aldaar; dit Tehuis is sedert een goed jaar overgegaan aan het Leger des Heils, omdat men het niet goed op gang kon houden. Dr. v. Andel onze miss. predikant aldaar is het ontkomen, hij vernam de overgave aan het L. d. Heils, van Ds. Mooy (Gouvern. pred. aldaar) toen het reeds een beklonken zaak was, anders had hij de zaak wel aan willen pakken. Solo heeft evenals Djocjakarta een Depôt.

Te Tjilatjap (een havenplaatsje aan de Zuidkust) ligt een klein garnizoen, een Com-

pie Infanterie en een Detachement Artillerie, doch in den drogen moeson komen hier meerdere artilleristen om schietoefeningen te houden. Daar is de soldaat verstoken van alles.

Dan komt Magelang met zijn groot garnizoen Infanterie, Genie, Artillerie, Mitrailleurs enz. Evenals Djocja en Solo depôt van recruten.

Op deze plaats is officieel een Chr. Mil. Tehuis gevestigd, aan huis bij den bekenden Papa v. d. Steur, die zich zelf echter in 't geheel niet met den militair kan bemoeien wegens drukke werkzaamheden in zijn gesticht met over de 500 kinderen. Bovendien is de lokaliteit niet erg gunstig, de militair moet zich daar tevreden stellen met een soort galerij; daardoor is het ook, dat het Tehuis heel weinig wordt bezocht, en dat er door de Chr.-militairen algemeen geklaagd wordt over onhuiselijkheid.

Moet het Leger des Heils hier mettertijd ook weer het werk op zich nemen, of daar een Chr. Tehuis naast oprichten?

O, als enkele kruimkens bij de zendingsgiften mochten vloeien voor dat doel, om die te bestemmen daar een flink gebouw te doen verrijzen!

Voor onderhoud is niet veel nodig; velen der militairen willen zichzelf wel offeringen getroosten; de onkosten voor instandhouding worden gemakkelijk gedragen door de ingezetenen met de subsidie van Regeeringswege.

Ik heb daarover met Ds. Merkelijn te Magelang en Dr. Van Andel te Solo reeds gesproken. Hun WelEerw. zullen met blijdschap dit helpen bevorderen. Ja, geloof zeker dat het onze miss. predikanten allen aan het hart gaat, de militairen in hun droefgeestig bestaan, ook nog van een behoorlijk Christelijk Militair Tehuis verstoken te moeten zien.

Een eigen Christelijk Militair Tehuis op ons zendingsterrein. Alleen laat het niet worden een liefhebberijtje of aangename bezigheid, maar laten wij deze zaak biddend overleggen aan de voeten van onzen Heiland, en Hem vragen wat ons in dezen te doen staat.

Dan de vragen, wie begint er nu mee, hoe moet het aangepakt worden enz. Mij dunkt, dat er een comité gevormd moest worden, dat zich in verbinding stelde met de miss. arbeiders op Midden-Java. Dat comité zou te vormen zijn uit onze zendingsmannen hier te lande. Vergun mij, opdat de zaak voortgang moge hebben, in dit verband alvast de naam van onzen vroegeren miss.-predikant van Poerworedjo, Ds. Ingwersen en dien van onzen vroegeren miss.-

arts van Djocjakarta, Dr. Scheurer, te mogen noemen, die wel zullen weten waar de overige geschikte mannen zijn te vinden.

Dat zou een goede zaak zijn. Het geldt wel niet de zending onder de Javanen, maar is er toch zeer na bij betrokken.

Rome.

Ik eindig met een klacht van Ds. Merkelijn, dat wij zoo laat gekomen zijn en dat Rome ons nu vóór is met een prachtige stichting te Moentilan. Hij laat zich daarover uit als volgt:

Volgens Ds. Lion Cachet is 't district Moentilan, van Zending-standpunt beschouwd, misschien het belangrijkste deel van geheel midden-Java en daarin ben ik het volkomen met hem eens; en het is dan ook meer dan jammer, dat men bij de bezetting van de terreinen Moentilan zoo lang is voorbijgegaan. Nu is het reeds sedert geruimen tijd bezet van Roomsche zijde; de Roomschen hebben er een lagere school en een kweek-school, ondergebracht in reusachtige gebouwen, bezocht door honderden leerlingen uit Moentilan en uit de naburige dessa's. Vele van die leerlingen verlaten die scholen als gedoopten; hoewel de meesten niets van den Roomschen godsdienst begrijpen, laten ze zich toch doopen; ze gaan er nu eenmaal op school, ze vinden den pastoor een aardigen man en om dezen een dienst te doen dringen ze bij hun ouders aan om zich te mogen laten doopen. De enkele gezindheid om gedoopt te worden is, zooals ge weet, bij de Roomschen voldoende, en die gezindheid is er bij de leerlingen al spoedig, en bij de ouders een beetje minder spoedig; ten slotte gaan de ouders er wel toe over om aan den pastoor permissie te verleen tot den doop.

Zoo vindt ge dan overal in de dessa's nabij Moentilan heel wat gedoopte kinderen. Soms verwonder ik er me over dat er nog zoo weinig gedoopt zijn; het gaat zoo gemakkelijk en de Javaan is tot het bewijzen van dienst zoo vlug bereid, dat ik niet begrijp, dat er nog zijn, die dien dienst aan den pastoor niet willen bewijzen.

Op heel wat scholen in de afdeeling Magelang vindt ge onderwijzers, die te Moentilan opgeleid zijn en daar ook Roomsch zijn geworden. De Roomsche Zending heeft zelf maar een paar scholen in deze streek; 't is haar bedoeling ook niet om veel scholen op te richten. Maar met des te meer ijver leidt ze onderwijzers op voor de Gouvernementsscholen; de meeste scholen in de afdeeling Magelang tellen onder het onderwijzend personeel Roomsche onderwijzers.

Ge ziet nu in Moentilan een prachtige kerk staan voor Javanen, die niet minder

dan f 60,000 gekost heeft; op Mendoet, vlak bij Moentilan, vindt ge weer een Roomsche kerk voor Javanen, waarbij een meisjesschool met 90 leerlingen, waarvan de helft nu reeds gedoopt is.

Wanneer ge het werken van de Roomschen ziet, dan betreurt ge het, dat Moentilan van onze zijde steeds is voorbijgegaan en dat het nu een centrum van Roomsche missie is geworden, van waaruit door den pastoor tochten worden gemaakt naar vele districten; in den kraton te Djokja werkt de pastoor en hij tracht er leerlingen te krijgen voor Moentilan; Rome heeft zich op het Gereformeerde Zendingsterrein ingedrongen en in de toekomst zal er dus ook met Rome moeten gestreden worden. Dat zal ongetwijfeld een zware strijd zijn."

Wij zullen maar rustig door arbeiden, hopende op des Heeren zegen voor Ds. A. Merkelijn en de Zeeuwsche en N.-Brabant-sche Kerken.

H. D.

Zomerconferentie voor Zendingsstudie.

Omtrent het programma dezer conferentie te Zeist, die van 31 Juli—5 Augustus 1916 gehouden wordt, kan thans het volgende worden medegedeeld. De ochtendvergaderingen zijn gewijd aan de behandeling van enkele praktische onderwerpen in verband met Zendingsstudie en Zendingsofvoeding en verder aan de praktische beoefening van Zendingsstudie. Na een eenvoudige Bijbelbespreking, waarmede iedere dag begonnen wordt, is aan de orde een der volgende besprekingen: **Mededeelingen** over gehouden Zendingsstudiekringen: Het gebruik van vragen bij onderricht en studie, dr. J. H. Gunning Wz., Amsterdam; Het vertellen als onderwijsmiddel en de beoefening daarvan, naar een referaat van den heer J. Kruyt; voorts enkele sectievergaderingen. De tweede helft van iederen ochtend voor het houden van eenige cursussen en studiegroepen voor de praktische vorming van leiders. Op geestelijke en praktische voorbereiding tot het leiden van Zendingsstudiekringen en andere werkzaamheden ten bate der Zending zal op de conferentie vooral de nadruk gelegd worden. In de Studiegroepen worden enkele hoofdstukken uit een der handboeken voor Zendingsstudie, naar keuze, behandeld. De te geven cursussen zijn: De Zending in Onze Oost, ds. H. Dijkstra, Smilde; De Zending in Suriname, H. Weiss, Zeist; De Islam, ds. E. Lindeboom, Rotterdam; Het Animisme, dr. N. Adriani, M. Celebes.

In de avondvergaderingen worden eenige voordrachten over Zendingsonderwerpen ge-

houden, deels in verband met het huidige wereldgebeuren t.w. Zending en Nationalisme; Zending en Internationalisme; dr. J. A. Cramer, den Haag; Zending en Cultuur, ds. J. D. Wielenga, Middelburg; voorts De Broedergemeente te Zeist, ds. W. Reichel, Zeist; De Zending onder de Joden, A. van Os, Amsterdam; Heiliging, ds. J. H. Buinink, 's Heerenhoek; Levenskeuze, ds. A. Adriani, Serooskerke; Gebed en Zending, ds. N. Padt, Oosterzee.

De middagen zullen geheel vrij blijven, voor eigen ontspanning, wandelen en fiets-tochtjes, maar tevens voor gelegenheid tot persoonlijke kennismaking onderling en met de sprekers, zendelingen en andere zendingsmannen op de Conferentie aanwezig.

Zij, die reeds eerder een dezer Zomerconferenties bijgewoond hebben, weten, hoe heerlijk de uren daar doorgebracht worden. Degenen, die het genoeg van bijwoning eener Conferentie nog niet mochten smaken, kan een bezoek aan deze samenkomsten wel aanbevolen worden.

Nadere inlichtingen bevat het geïllustreerde prospectus, dat op aanvraag bij den secretaris Z. S. R., Frans Halsstraat 16, Utrecht, gratis verkrijgbaar is.

Korte Berichten.

Soemba.

Te Karoeni werd 26 Dec. het eerste Avondmaal gevierd.

Het nieuwe huis is gereed.

Te Pajeti werden de twee eerste Soembanezen gedoopt. Ook te Djokja werd één Soembanees gedoopt.

Zuster Lock heeft 1 Jan. 1916 haar werk aanvaard.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.— voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Juni-afl. bevat:

Ds. D. K. Wielenga, Soemba, voor Zendingstudiekringen.

Ds. D. Bakker, Javaansch kerkverband.

Uit mijn Camera: Atjeh — Onwil? — Meklagangers — Overheidssteun — Koloniaal Onderwijs-Congres — Tombo — Zend. C. J. Hoekendijk — Bewaard — De betere bruine broeder — Een zelfstandige Christelijke Kerk in de Minahassa — Afscheid van een kerkgebouw — Witte kruiskolonie — Ta Mesampo — Onderwijzerssalaris in Indië.

LEESTAFEL.

Menigerlei Genade, no. 41-52. — Kampen, J. H. Kok.

Hieronder zijn nog twee van onzen over-

leden broeder H. Hoekstra. Het zijn weer een dozijn geschikte preeken.

Het ijzeren kruis, indrukken uit het oorlogsland door Ds. Dr. B. Wielenga. — J. H. Kok, Kampen.

Met dit wonderschoone boekje heb ik mijn huisgenooten achterna geloopt, zeggende: Lees dat nu eens. En — ik heb er voldoening van gehad.

Paulus, in zijn leven en werken voor de gemeente geteekend door Ds. G. Wielenga. Met opspronkelijke platen. Afl. 1—4. — J. H. Kok, Kampen.

Dat werk is breed opgezet en wekt bij een vriend der zending hooge verwachtingen. Maar een oordeel kan men er nog niet over vellen. De indruk bij het lezen dezer eerste aflevering is zeer gunstig.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:
a. Voor de Generale Kas.

Gev. Kerkz. Axel voor de Nul f 2.50; Sinnema, H. d. Sch. H. I. Ambacht, verz. d. d. schoolk. f 2.50; Mej. Minkveld, Eefde, van de Meisjesver. f 3.—; Mevr. Voogzeerd, Loosdrecht f 15.02½; Mevr. Wed. R. Barneveld, V eeswijk, Pinkstergift f 4.75; S. v. d. Berg, Rotterdam, voor de volksbibliotheek te Djokja f 17.50; I. Korperhoek, Vlaardingen f 2.50; A. Homoet, Veenendaal, Pinkstergave f 5.—; v. d. Schuur, H. d. Chr burgerschool Hillegom, schoolcollecte f 6.55; gev. kerkz. Baarendrecht, voor de Nul f 25.—.

b. Voor Soemba:

Gev. Kerkz. Roden f 5.—; busje H. Veenstra, Smilde f 1.13; gev. kerkz. Smilde A f 5.—; Mej. Joeree, Ommen, v. d. longed.-Ver. f 4.—; v. d. schoolk. te Ommen f 7.50; Pinkstercoll. Smilde A f 72.—; J. Korperhoek, Vlaardingen f 2.50; Mej. G. v. Dalßen, Genemuiden f 13.45.

SMILDE, 22 Juni 1916.

H. DIJKSTRA.

Wat is de Nul?

Iemand heeft f 3000 gegeven voor het openen van een nieuwen post op de Buitenbezittingen. Dat geld is belegd en de rente wordt er bijgevoegd tot 1920 en intusschen zoeken wij daar één nul achter te zetten, zoodat het een som wordt van f 30.000 Dan zal het denkbeeld vatbaar worden voor uitvoering.

Dat is de nul.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Bijdrage van de Vereeniging „Het Christelijk Nationaal Zendingseest” f 150; van Mej. Maria Bogaart te Nieuw Vennip f 0.72½; van A. M. te Vlaardingen f 61 10 pC; van de ontvangsten voor de Zending in de Geref. Kerk te Utrecht over 1915 f 257.08; van de Geref. Kerk te Varsseveld voor de Generale Kas f 75; door A. J. Negbriink te Gelselaar van Maria Geurkink ongespaarde halve centen f 1.86; van de Geref. Kerk te Rotterdam 10 pC; van de ontvangsten voor de Zending in de Kerken van Z. Holland ten Zuiden over 1915 f 1117.60 en voor het Christelijk Javaansch Boekenfonds f 75; door Ds. Sieders uit het busje van Mej. K. te Vlaardingen f 8.08; van J. W. te Haarlem f 11.65; van Ds. Dijkstra door hem verzameld en verantwoord f 56.82½, en voor een nieuwen post

op de buitenbezittingen f27.50; van de Geref. Kerk te Pernis voor de Generale Kas f25; door W. Zeijl, bijdrage van de Kerken in Friesland voor het Christelijk Javaansch Boekenfonds f100.

ZAANDAM, 24 Juni '16

W. BREUKELAAR.

Voor de Zending te Djogja en Solo.

Gift gevonden in de collecte te N.-Vennip f250; bijdrage Haarlem C f250; van de Jonged.-Ver. „Martha” te Nieuwendam voor Solo f5; Pinkster-collecte Koog-Zaandijk f72.50¹/₂; idem Halweg f561.47¹/₂; idem Vijfhuizen f160; idem Haarlem B f2601; idem Hoofddorp f164.10; idem Westzaan f9.88; bijdrage Westzaan f12.50; van A. Z. te Nieuw-Vennip f200.

ZAANDAM, 24 Juni '16.

W. BREUKELAAR.

GEBR. POSTZEGELS.

Van Mej. J. Veldhuizen te Zegwaard ontving ik een flinke partij capsules en stanoli voor de zending.

W. Ch. v. BUUREN.

Schiedamsche weg 9b, Rotterdam.

CHR. HOLL. INL. ONDERWIJS.

Onder hartelijken dank verantwoordten we de volgende bijdragen, ontvangen voor de scholen te Gombong (Holl. Jav. Ond.) en Keboemen (Holl. Chin. Ond.)

Uit Kampen door Ds. W. v. E. f9.—; J. V. te Leeuwarden door Ds. H. Ph. I. f5.—; Zend.-vereen Zwagerveen door Ds. Ij. v. d. Z. f40.—; uit Achlum door Mej. A. f21.80 en uit de busjes der Ger. Meisjesvereen. aldaar door dez. f15.—; bij onderget. van W. V. te N. f10.—; W. H. te M. f250; Fam. S. te E. f10.—; W. P. te D. f1.—; door A. v. V. te Leeuwarden, namens de Ger. Kerk aldaar: f50.— van de kinderzending voor C. H. O. en f50.— v. d. kinderzending als stichtingsgave voor de Holl. Chin. School; Ger. Kerk B St. Anna, door Ds. B. f10.— voor Holl. Chin. Ond.; uit het busje der Chr. School te Heerenveen door J. A. L. f33.56; Ger. Kerk Oosthem door E. v. d. M. f1.—; 100 halve centen door G. v. D. te Kollumerpomp door B. V. f0.50; Ger. Kerk te Scharnegoutum voor Holl. Chin. Ond. door K. S. B. f15.—; M. en J. D. te Morra f176¹/₂; K. S. N. door J. S. te St. Anna, stichtingsgave Holl. Chin. Ond. f5.—; L. P. R. te Berlikum idem f10.—; Ger. Kerk Tzum door L. G. f250; uit Tjerkwerd door Mej. H. Z. M. f16.—; ged. Pinkster-coll. Suameer door Mej. T. S.-v. d. V. f340.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMa, Penningm.

METSLAWIER, 17 Juni '16.

ZENDING OP SOEMBAs.

Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f18.62 + f2.50 = f21.12; Ds. Wielenga te Zwolle: coll. te Zwartsluis, spreekb. Ds. Schilder f18.65, coll. te Steenwijk, spreekb. Ds. Westerbeek v. Berten f14.66¹/₂, coll. te Wilsum, spreekb. Ds. Westerbeek v. Eerten f3.30, coll. te Rouveen, spreekb. Ds. Bosch f41.46; coll. te Zalk, spreekb. Ds. Schoemakers f8.28; coll. te Ambt-Vollenhove (B), spreekb. Ds. Veder f25, coll. te Staphorst, spreekb. Ds. Gispn f17.35 = f128.70¹/₂; Ds. v. Goor te Groningen: uit zijn catechisatiebus f16, van eenige br. en zusters f5.33, N. N. f1, Antje H. 225 halve centen = f11.12¹/₂, fam. Vt. 200 halve centen = f1, N. N. f1.19, Gr. N. f1.75, J. J. 235 halve centen = f1.17¹/₂, A. B. f2 = f29.57; Ds. Schaps te Deventer, gev. in de coll. te Almelo f5; Ds. Broekhuizen te Aduard, gev. in de coll. f5; R. Trensens te Zweeloo, gev. in de coll. f1; Ds. Geerds te Applingedam, uit de busjes verzam. door J. Bolt, A. Bolt, E. Dam. I. v. Dijken, G. Jager, M. Jager en R. Wiersema f94.44; Mej. D. M. C. v. Mechelen te Rouveen, van de Jonged.-

Vereen. f15; Ds. Hamming te Groningen, N. N. 100 halve centen, N. N. 220 halve centen, S. v. D. 200 halve centen, N. N. f2, N. N. 0.50, N. N. theelood enz. f3.25, een catechisatie f2, gev. in de coll. f5, zijn catechisatiebus f15.88 = f31.23; Ds. v. Goor te Groningen, van een br. en zuster op hun gouden bruiloft f10; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der school f9, aan halve centen f0.40 van E. G., aan halve centen f0.45 van L. en J. G. = f10.25; Ds. Woldinga te Ten Post, N. N. een dankoffer f10; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f7.70¹/₂, coll. bij 'tin gebruik nemen van 't orgel f13.63¹/₂ = f21.34; M. Ubbens te Spijk, gev. in de coll. f100; H. Huismans te Delfzijl, gev. in de coll. f10; E. F. te Gr. f1; G. Rieaebos te Wilsum, verz. op de maandl. Zendingsverg. f17; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f7.50; Ds. Bolman te Oostwolde, busje van Sam en Epho f3; Ds. v. d. Munnik te Leens, van de Zendings-Vereen. f100; Ds. v. Leeuwen te Houwerzijl, N. N. 200 halve centen f1; K. D. v. d. Kooi te Winsum, van de Zendings-Vereen. aanvulling f5 + f30 = 35; K. D. v. d. Kooi te Winsum, van de kinderen der school f8; W. Jager te Winschoten, saldo kal. f6.03; A. Donkerbroek te Niezijl, 200 halve centen van Vr. Jager f1; Ds. Jansen te Ten Boer, busjes in de kerk f24.20; Fred. en Hendr. Bultema te Uithuizen, 200 halve centen f1; Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. stori. Kinder-Zendings-Vereen. f100; Ds. Gispn te Zwolle, coll. te Genemuiden f10.78, saldo kal. te Oldemarkt f6; J. Vos te Staphorst f8 = f24.78; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, schoolbusje van Mej. Moorbek f4.53, busje Jorged.-Vereen. f4.68 = f9.21

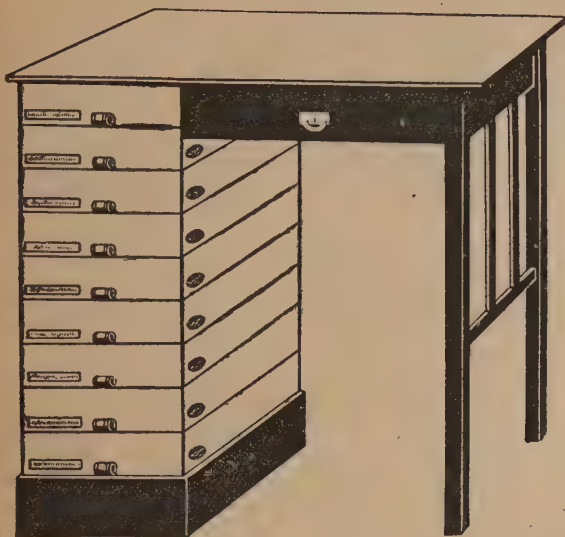
A. Dijkens te Uithuizen, aan halve centen f0.50; R. E. Kladder te Kommerzijl, van D. Adema 100 halve centen, Gr. Dijkstra 50 halve centen, K. Keizer 120 halve centen, Gr. Marissen 60 halve centen = f1.65; R. Nobach te Blokzijl, van een broeder f1 + Zendingsbus Geref. Kerk f37.36 = f38.36; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f5 + f25 = f30; Ds. Schaafsma te Grijskerk, coll. zilveren bruiloft van J. A. en J. v. W. f1.95; J. v. Dalen te Ambt-Vollenhove (B), gev. in de coll. 2 x f2.50 + 2 x f1 = f7; Ds. v. d. Boom te Uithuizemeerden, gev. in de coll. f1; C. Meijer te Meppel, van de Zangvereen. „Looft den Heere” f25; Ds. Petersen te Veendam, verzam. op een bruiloft f2.50; Harmina Lubberts te Zuidbroek, 200 halve centen = f1; A. Smit te Haren, 2 m.d.l. bijdrage f16 + busje van de Jonged.-Vereen. f4.89¹/₂ = f20.89¹/₂; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, schoolbusje van den heer Koebbrugge f5.35; Z. Hopster te Vriezenveen, gev. in de coll. een dankoffer f2.50 + f5 = f7.50; Uithuizen, gev. in de coll. f1; Ds. Bruin te Baflo, van de Jonged.-Vereen. f5; Ds. Reijenga te Siddeburen, gev. in de coll. f25; Ds. De Boer te Garrelswaer, 2 m.d.l. bijdrage f20; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. f2.50 + f1 + f50 + f2.50 = f56; C. Poortman te Valtherrmond, saldo kal. f8.50; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, uit de Zendingskas f20 + gev. in de coll. een dankoffer f2.50 = f22.50; Ds. Scholten te Zuidhorn, door Mej. Torrington, coll. bruiloft Kleiwerd te Noordhorn f2.08; E. Oldenziel te Wildervank, een gift f10; J. v. Dalen Sr. te Ambt-Vollenhove, gev. in de coll. f10; Ds. Meijer te Marum, van een zuster, gespaarde dubbelletjes f4.10; Ds. Jansen te Ten Boer, gev. in de coll. f29.85; Ds. De Boer te Garrelswaer, gev. in de coll. een dankoffer f2.50; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busje van P. en D. Boorsma f9.47¹/₂; L. Bultuis te Uithuizen, een partij zilverpapier en post.

J. DUURSEMA, Quaestor.

UITHUIZEN, 10 Jun 1916.

HENSSON DOOZEN

mogen op geen kantoor ontbreken.

Zeer gemakkelijk voor het opbergen van prijslijsten, catalogi, rekeningen, monsters, formulieren etc. ::

Kunnen geheel in den vorm van een kast opgebouwd worden. ::

Alles stofvrij. Mooie afwerking. Goedkoop en praktischer dan kasten. ::

Grootte: $39 \times 26 \times 6\frac{1}{2}$ c.M. Prijs per stuk f 1.75. Bij afname van 6 stuks f 1.60. Bij 12 stuks f 1.50. Bij 24 stuks of meer f 1.40 per stuk.

Ook verkrijgbaar in het formaat: $39 \times 26 \times 13$ c.M. Prijs per stuk f 2.60, bij afname van 6 stuks f 2.35, bij 12 stuks f 2.05, bij 24 of meer f 1.95 per stuk.

Franco zending na ontvangst van postwissel of onder rembours door den vertegenwoordiger voor Holland:

A. L. VAN SCHAIK te Bussum.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.

T. FABERIJ DE JONGE GOES
HOEFLERANCIER
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN
TELEF. 73

Menigeen zou gaarne het gelaat bevrijd zien van zomer-

sproeten,

doch is onbekend met **HET GOEDE MIDDEL.**

SPRUTOL bevrijdt u geheel van sproeten en maakt uw huid lelieblank. Alle goede drogisten in iedere plaats verkoopen Sprutol.

Fabrikant:

Pharm. Fabr. A. MIJNHARDT, Zeist.

Woord en Beeld

de voortreffelijke week-illustratie voor het Christ. gezin, verwierft in de laatste weken honderden nieuwe abonne's.

Aan iedere nieuwe abonné, vanaf 1 Jan. 1916 zenden wij als gratis premie een prachtig boek.

Gewone uitgave f 0.75 per 3 maanden; Luxe uitgave f 1.25 per 3 maanden.

De Uitgever

Drukkerij „LIBERTAS“

Postbus 596 - ROTTERDAM.

VACANT

Overijselsche BEDDENFABRIEK.

1876—1916.

Sinds de oprichting onzer zaak in 1876 zijn onze Reclame-Bedden reeds 40 jaren in geheel Nederland en daarbuiten ingevoerd en bekend geworden als solide en goedkoop. De vele bewijzen van tevredenheid en nabestellingen bevestigen dit. Wij verzenden franco naaste station rembourss:

VEERENBED,

Peluw, 2 kussens, 2 pers., 1 Wollen, 1 Watten, 1 Moltondeken, Bed- en Peluwovertrek en 2 Matrassen voor f 45. Betere soort f 55.—, Iets extra f 65.—, Prima f 75. Prima No. 1 à f 85. Met Kapok gevuld en dezelfde toebehooren f 32, f 36 en f 40.

Ledikanten, Matrassen, Wiegen enz. Vraagt geïll. prijs-courant, gratis op aanv.

R. D. A. v. d. WOUDE,

Zwartsluis No. 135—143. Int. Tel. No. 4.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 91 32 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

VACANT

Betrek. in Nederland en Indië.

Er zijn vacatures voor Dames en Heren op verschillend gebied in Nederland en Koloniën (ook aan Rijk en Gemeenten). Wie betrekking of positieverb. wenschen vragen gratis proefn. der Vacaturelijst en prosp. aan „HUMANITAS”, Schiedamskaan 97, Rotterdam. Tel. 9357.

„Huize Rehoboth”

Amsterdamsche weg 104, ARNHEM.

Telef. 2259.

Christelijke inrichting voor interne zieken, zwakken, rustbehoevenden, enz.

Gelegen circa 5 min. van Sonsbeek, rustige tuin, vriendelijke kamers.

Tarieven naar gelang der kamers.

Geneesheer naar keuze.

Zusters VAN DEN BERG en GROENENDIJK.

H. F. DE CHARRO & ZONEN.

Papierhandel, DEN HAAG.

PAPIERFABRIEK TE EERBEEK.

Vraagt onze nieuwe collectie pakpapieren.

Vraagt onze geïll. gratis brochure over Vogels.

P. SLUIS.
VOGEL- EN PLUIMVEEVOEDER

Vraagt onze geïll. gratis brochure over Kippen.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2031

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

Men lette er op, dat met het Juli-No. de prijs van het Zendingsblad tijdelijk is verhoogd met één halve cent per No. De geweldige klimming van den prijs van het papier dwingt tot deze verhooging. Om dezelfde oorzaak is ook de gekleurde omslag vervallen.

INHOUD: $\frac{1}{3}$ Wacht op den Heere door Ds. J. D. v. d. M. te L. — Brieven naar Antiochie. De witte Paal. — Djokja en So'o. — Zending en Oorlog. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Wacht op den Heere.

Wacht op den Heere, zijt sterk, en Hij zal uw hart versterken; ja, wacht op den Heere.

Psalm 27 : 14.

Spreekt ze u niet aanstonds toe, die ontboezeming van den psalmist, aan het slot van een psalm, waarin hij met diep bewogen ziel gezongen had van Gods almachtige hulpe in grooten nood?

Als een vermaning klinkt ze u tegen, maar die gezet is in den toon van een bemoediging, opdat de vermaning te beter ingang bij u vinde.

Het is of de man, die hier spreekt uit eigen diepe levenservaring van lijden en vertroosting in den weg des Heeren, u toeroept: hebt goeden moed; het vuur der beproeving heeft mij niet verteerd, de wateren der verdrukking hebben mij niet verzwolgen; en daarom, wat ook gebeure, wantrouw niet en wanhoop niet; al wordt uw geloof soms beproefd en uw hoop vertraagd, laat toch niet af te hopen en te gelooven; de weg beneden u is enkel zegen, de hemel boven u is enkel trouw; **wacht op den Heere!**

Wachten. Het woord zelf laat u gevoelen, dat hier geen toestand is bedoeld van hooge geestelijke verheffing; geen toestand, die zich uit in zang en snarenspeel en de ziel doet zweven hoog boven het lijden van deze aarde. Integendeel. Dat wachten op den Heere wordt meest gevonden in eenzame plaatsen, wordt geleerd in de laagte, in de valleien van zorgen en smarten. Dán, als het roepen wordt gehoord: „Wachter, wat is er van

den nacht?" en het antwoord luidt: „de morgenstond is gekomen, en het is nog nacht."

Van nature vinden wij in dat wachten dan ook geen behagen. Want het gaat in tegen vleesch en bloed. Het kruisigt eigen zin en wil. Het vraagt de offers van al ónze plannen en berekeningen, om ons geheel te stellen in de hand des Heeren, om ons met lot en weg onbedongen aan Zijn hoog bestel over te geven.

En zoo willen wij meestal niet.

Want het schijnt wel gemakkelijk, het werk maar nêr te leggen en in lijdelijk niets-doen af te wachten, wat er dan verder van komen zal. Maar dat is niet het wachten, waarop de dichter doelt. Geen lijdelijk afwachten van wat komen zal is zijn bedoelen, waarbij gij gemakzuchtig de handen in den schoot legt, maar een geloovig en vertrouwend **ver**wachten van wat de Heere doen zal, tot bekroning van het werk, waartoe gij u in Zijne vreeze aangejord hadt.

Het is dus wel een hoogstaand werk, dat u te doen gegeven wordt in dat lijdzaam wachten op den Heere. Een zóó hoogstaand werk, dat het meer dan eenig ander werk de spanning der hoogste zielskracht vergt.

Als de dichter er toe opwekt, voegt hij er dan ook onmiddellijk aan toe, bij ervaring wetende, hoeveel er toe noodig is: **zijt sterk!**

Klinkt het u misschien vreemd?

Om op te trekken in de mogendheid des Heeren tot den arbeid voor zijn Koninkrijk; op te trekken misschien ten strijde tegen den veelhoofdigen vijand, die het werk des Heeren belaagt, — gij gevoelt, dáár behoort moed toe; moed die ook den tegenstander durft onder de oogen zien, om hem te wederstaan.

Maar om te wachten en in stilheid en vertrouwen te verbeiden wat **de Heere** doen zal, daartoe behoort meer dan moed; daartoe is een taaiheid van geestkracht noodig, die ook door de onspoeden en tegenslagen niet gebroken wordt, maar zegt:

„Ik blijf den Heer verwachten; mijn ziel wacht ongestoord.

Ik hoop in al mijn klachten op Zijn onfeilbaar woord."

Het is, met één woord, een werk des geloofs, dat wachten op den Heere. En daarom juist een werk, dat vele andere werken in zich sluit, die de toewijding vragen van uw gansche hart en van al uwe krachten. Werken der liefde, waarbij ge u zelve met al het uwe blijmoedig ten offer geeft voor de zake van uw God.

Een bij uitnemendheid **vruchtbaar** werk is dan ook dat wachten op den Heere.

Vruchtbaar allereerst, — en dáaraan hebben wij in deze zoo vèlszins donkere dagen zoó groote behoefte, — tot verdieping van het eigen geestelijk leven.

Wij leven vaak zoo in de oppervlakte. Onze religie is zoo uitwendig. Een doen van veel en velerlei; een druk bezig zijn met allerlei getuigenis en arbeid voor den naam en de zake onzes Gods, in het bijzonder voor het groote werk der Zending onder Heidenen en Mohammedanen; doch waarbij we den nood van het eigen hart weleens uit het oog verliezen.

En die oppervlakkigheid kenmerkt dan tevens ons dienen van den Heere om de komst van Zijn Koninkrijk. Wij meenen het veelal zoo goed te weten en zoo wèl te kunnen, dat wij er de hulpe Gods haast niet meer bij noodig hebben. In plaats van te bedenken en er ons wel van te door-dringen, dat het **Zijn** werk is, waarin wij bezig zijn en zonder Hem niets vermogen.

En zoo rooven we Hem Zijne eere, die nochtans Zijne eere geen anderen geeft.

Mede daarom hult Hij zich voor ons oog vaak in wolken en donkerheid en voert ons in wegen van druk en beproeving, opdat we **Hem** weer zouden noodig hebben, als die alleen uitkomst geven kan.

Dan worden de gangen Gods in Zijn heiligdom ons ontdekt en vernemen we in het binnenste onzer ziel het woord Zijner hooge majesteit: „Mijn raad zal bestaan en Ik zal al mijn welbehagen doen”. Dan worden wij klein en vernederd voor Zijn aangezicht. Onze ziel buigt zich in ons terneder, omdat we getwist hebben met onzen Maker en Gode ongerijmde dingen hebben toegeschreven. De hoogheid Gods breekt onzen trots, en leert ons in ootmoed voor Hem te buigen en te vragen naar Zijne wegen. En zoo ooit, dan wordt in zulke tijden van zelfbeschaming het Lam Gods ons dierbaar en alleen Zijn bloed onze vrijmoedigheid tot den troon der genade. En Hij, die onze toegang is tot den Vader, Hij moet nu ook in de donkere woestijn ons ten Leidsman zijn, omdat wij zonder Hem niet meer voortgaan durven.

Zie, zóó wordt geleerd, wat het is, op den Heere te wachten.

En wachtende op den Heere doet het geloof wonderen in den naam van Jezus. Het wentelt den lijdensweg op Hem; het treedt in gemeenschap met Zijn bloed en tranen. Het gevoelt zich één met Jezus; één met Hem in Zijn kruis, en zóó straks één met Hem in Zijn kroon. „Zoo wij ook met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden”.

En rondom ons legt zich een **groote wolke der getuigen**, die dezelfde leerschool zijn gevormd en door hetzelfde lijden geheiligd. Een Job en Abraham, een Jozef en Mozes, een David en Hiskia, een Jeremia en Paulus; onafzienbare rijen van gezaligden, die de lange nachtwake van lijdzzaamheid en hope reeds achter zich hebben; zij roepen als van den hemel ons toe: „Wacht op den Heere, zijt sterk, ja, wacht op den Heere!”

Het is of ze ons wijzen op hun witte kleederen en blinkende kronen, en ons opwekken, hun geloof na te volgen, ziende de uitkomst hunner wandeling.

Wachtende zijn zij geheiligd, en hopende zijn zij gezaligd. In den weg der zelfverloochening kwamen zij tot zelfbehoudenis; uit tijdelijk verlies kwamen zij tot eeuwige winst.

Reeds hier op aarde hebben zij dat aanvankelijk verstaan en hun geloofsroem heeft er getuigenis van afgelegd. Maar de hemel daarboven weergalmt van hun lof, waar elke ure wachters in de vreemdelingschap met een eeuwigheid van heil in het Vaderhuis wordt gekroond.

O, als dáárop, op die heerlijke **uitkomst** van Gods wondere wegen uw oog gevestigd mag wezen, hoe kan het uw zwaarste leed verzachten, uw bittersten kerk verzoeten!

Ja, al zou heel uw leven van toewijding aan de zake uws Heeren ééne uitgestelde hope wezen, en jaar na jaar in de oefenschool van uw Heiland geen andere les u worden voorgehouden, dan „wacht op den Heere” — dan nog zou dit vooruitzicht op de eindoverwinning blijde genoeg zijn, om het moede hoofd op te heffen en het matte hart gerust te stellen. Dan acht ge voor weinig de doornen, die u op de reize de voeten verwonden, en de zonnestralen, die op de dorre vlakte uw schedel drukken; de barre woestijn krenkt uwe hope niet en de lange duur der reize dooft niet uw moed. Als **Jezus** maar bij u en met u is en Zijn Geest u bij wijlen profeeteert van de ruste in Kanaän, en van de vaste stad, die fundamenteen heeft, en van de rivier der levende wateren, voortkomende van uit den troon van God en het Lam. Dan speurt uw oog achter de donkere wolken van het heden de blinkende tinne van den Godstempel in het nieuw Jeruzalem, en een zachte koelte, van hemelgeuren zwanger, draagt uit de verte tot u over de tonen van het nieuwe lied, het lied van eeuwige glorie!

Uw blik verscherpt zich; uw hart wordt brandende binnen in u; en uw ziel verzucht: hoe lang nog, Heere?

Maar de overste Leidsman legt u de hand op den mond en zegt: gij hebt lijdzaamheid van noode, en de lijdzaamheid hebbe een volmaakt werk; die gelooven, haasten niet; wacht op den Heere!

En opnieuw grijpt ge naar uw pelgrimsstaf, om gemoedigd de reize te vervolgen.

En als de tegenpartijder u ontmoet en honend de vraag u voor de voeten werpt: „waar is uw God?" — dan slaat ge dankend en biddend het oog naar Boven, en van uw lippen vloeit de psalm der hope:

Wat vijand tegen Hem zich kant',
Mijn hand, mijn onweestaanbre hand,
Zal hem bekleën met schaamt' en schand;
Maar eeuwig bloeit de gloriekroon
Op 't hoofd van Davids grooten zoon!

O, mijn volk, waar is uw geloof? Wat is er van uw wachten op den Heere?

Het zijn veelszins donkere tijden, die wij nu beleven. Tijden, waarin de hel schijnt losgebroken en de wereld aan verdwazing schijnt te zijn overgegeven.

Wat zal er van het „Christelijk", zich zelf moordend Europa worden?

Misschien heeft het eerlang zijn tijd gehad, en zullen andere, Heidensche machten wellicht opkomen om, als in Godsgericht, de wereld te regeeren. Moge de Heere zich nog ontfermen en genadig zijn!

Maar wat ook wankelen of verga, — de Troon van Sions Koning staat eeuwig vast.

Zie, Hij komt, en al zijn beloofde zaligheid is met Hem.

Ook in de beroering der tijden weerklinkt het ruischen Zijner voetstappen.

Zoo wacht dan op den Heere! Ga uit, Hem tegemoet!

L., Augustus '16.

v. d. M.

Brieven naar Antiochie.

Gel! De zaak der verstrooide Ger. in Indië houdt gelukkig meer en meer de aandacht bezig. Te Djokja zal op den 3den Aug. een vergadering worden gehouden, die den naam draagt van „**Voorloopige Classikale vergadering**" en een voornaam punt op het agendum dier voorloopige vergadering is de bespreking om te komen tot een unaniem advies uit Indië aan de eerstvolgende Generale Synode, die D.V. in 1917 te Rotterdam zal worden samengeroepen, omtrent de **methode van de verzorging der verstrooide Gereformeerden**.

Intusschen is er over dat onderwerp een debat geopend tusschen Ds. L. Tiemersma te Batavia en Ds. W. S. de Haas te Poerworedjo. De laatste omschrijft het punt in geschil aldus:

Medan.

Het zooeven opgemerkte mag echter niet den indruk vestigen, dat ik met onverdeeld genoegen het reisverslag van Ds. Tiemersma gelezen heb.

Integendeel, ik heb ook bezwaren, en vooral bezwaren tegen de gedachte, die hij uitspreekt over de verzorging van de verstrooide broeders. Broeder Tiemersma meent, dat deze zaak aldus te behandelen is, dat Medan een miss. predikant krijgt, die dan tevens de verstrooide broeders op geheel Sumatra zal verzorgen.

Zoo vangt men — naar zijn gedachte — twee vliegen in één slag. De Geref. Kerken willen Zending op de buitenbezittingen, de verstrooiden roepen om verzorging; welnu

hoe zou men die zaak beter kunnen oplossen, dan door te Medan een missionair predikant te plaatsen. Waar dan nog bij komt, — volgens de gedachte van br. Tiemersma — dat elk Geref. predikant in een Heidensch of Moh. land van zelf zendingsarbeid gaat ver-richten.

Tegen deze beschouwing heb ik zeer ernstige bezwaren.

De taak van den miss. predikant is, naar mijn overtuiging, aan het volk, waarheen hij gezonden is, het Evangelie te brengen. Daartoe is noodig nauwkeurige kennis van taal, zeden en gewoonten van het volk waaronder hij werkt, nauwkeurige kennis van de volksziel. Wat deze dingen aangaat, raakt hij nooit uitgestudeerd maar zal daar steeds een belangrijk deel van zijn tijd aan moeten besteden. Verder heeft hij geestelijk te leiden en te onderrichten de helpers, die hem ter zijde staan. Voor wie hier ernst mee maakt, gaan zeker met dezen arbeid een paar dagen in de week heen. Heeft men op zijn Zendingsterrein enkele kringen van geloovigen, (stel ongeveer 8 kringen), dan leggen het geregeld bedienen van doop en avondmaal elke 3 maanden beslag op een groot aantal Zondagen. In dezen tijd neemt de colportage arbeid groote afmetingen aan. Dat brengt met zich mee geregeld controleeren en verwerken van rapporten, die de miss. predikant ontvangt. Ook weer een stuk van den wekelijkschen tijd eischende.

De scholen op het zendingsterrein vragen voortdurend de aandacht van den missionair.

Wanneer nu een miss. predikant zich aan al deze dingen ernstig wijdt, dan heeft hij in de week geen oogenblik tijd over voor andere dingen en komt eerder voor al dit werk nog tijd te kort.

Mijn conclusie kan daarom geen andere zijn dan deze: niet den weg opgaan, dien Ds. Tiemersma voorstelt; streng onderscheid maken tusschen zendingsarbeid en verzorging van de Europeanen; waar op het eiland Sumatra thans — afgedacht nu van Java — de meeste Geref. wonen, dit eiland kiezen als terrein voor den eersten reizenden predikant; en waar in Medan een gemeente in kiem is, die groote actie ontwikkelt, die plaats kiezen als standplaats voor den predikant.

Voorloopig zou de zaak kunnen geregeld worden als vroeger te Soerabaja. Ds. Pera is vroeger predikant geweest van de Geref. Kerk van Hallum en geleend aan Soerabaja. Later is deze voorloopige toestand in een definitieven overgegaan. Zoo komt het mij uit practisch oogpunt 't beste voor voor de a.s. Geref. Kerk van Medan. Deze laatste gedachte is ook reeds uitgesproken door den schrijver van Indisch Kerkel. leven. (Zie Kerkblad No. 67, pag. 3).

Wat het punt in geschil betreft komt mij voor dat wij aan de zijde van Ds. de Haas moeten staan.

Wat aangaat de uitvoering door leening, zooals dat met Ds. Pera is gegaan, dat heeft nog al eenig bezwaar. De vraag is eerst: aan wie zullen wij leenen. Te Soerabaja was een kerk, maar die kerk was in ontredde toestand, dat is te Medan niet het geval; daar is een „vereeniging“ anders niet. De tweede vraag is: voor hoelang zullen wij leenen?

Dat is met Ds. Pera goed gelopen, en om onderscheiden reden moest dat wel goed loopen, maar loopt dat in Medan ook goed?

En dan heb ik gedurig gesproken van **wij** leenen. Wie zijn die **wij**? Is dat de Gen. Synode? Is dat een geschikt lichaam om predikanten te leenen en weer uit te leenen?

Voorloopig is de zaak mij niet helder. Eerst had ik finantieele bezwaren, maar die heb ik niet meer. Nu de broeders op Sumatra vier duizend geven, nu zorgt ons volk wel voor het overige. De kerkrechterlijke bezwaren worden wel opgelost, waar een **wil** is, is een **weg**, heelemaal geen zorg, maar het is mij nog niet duidelijk.

Zal het advies van de vergadering te Djokja alle wolken verdrijven? Ik vrees.

Zoo ongeveer is mij wel duidelijk waar wij moeten aanlanden. Een predikant, liefst ongetrouwd, moet voor een tijdvak van 5 à 7 jaren naar

Sumatra en dan moet er voor hem een goede gelegenheid zijn om naar Nederland terug te keeren. Voor zijn positie en voor zijn tractement moet behoorlijk gezorgd zijn en aan zijn terugkeer moet op geenerlei wijze een onaangename zijde verbonden zijn.

Wie ontwerpt nu een plan dat aan deze eischen voldoet?

Voorloopig wil ik er liefst niet meer van zeggen.

In de Kath. Missiën beklaagt zich Pater P. Noyen, Apost. Prel. over de behandeling hem aangedaan op Soemba. Hij doet het in de volgende woorden.

Een bezoek aan onze katholieke gemeente op het eiland Soemba, wordt ons, helaas, altijd nog niet door de Regeering toegestaan. Het is treurig en hartverscheurend, ledig toe te moeten zien, hoe in die oude gemeente Laura de protestanten een school hebben opgericht en natuurlijk met alle krachten daarop uitgaan, die gemeente langzamerhand tot het protestantisme over te halen, niettegenstaande de katholieken aldaar naar een pastoor verlangen, en aan dit hun verlangen ook reeds op officieele wijze uiting gegeven hebben. Het is dus een groot onrecht dat ons voortdurend wordt aangedaan, en zeker geen gelijkberechtigde behandeling van katholieken en protestanten, daar aan laatstgenoemden wel het recht wordt toegestaan, overal, waar dan ook, hunne leden te bezoeken. Mijn geweten verbiedt mij, hier maar ledig toe te zien, en ik zal met alle mogelijke middelen zoeken tot ons recht te komen.

Deze klacht is meen ik ten onrechte. Hij moest zich beklagen over zijn eigen Missie. De Roomschen hadden Soemba bij verrassing bezet, (21 April 1889) en daardoor de vestiging van den Zending der Chr. Ger. Kerk verhinderd. De Roomschen konden het er echter niet houden en zoo hadden ze zich genoodzaakt gezien het eiland te verlaten. (29 Nov. 1898).

Dit was goed bezakt en bezonken toen Ds. D. K. Wielenga Dec. 1907 West-Soemba weer bezocht en er in 1910 een school geopend werd. In Nov. 1913 vestigde zich Ds. L. P. Krijger te Karoeni in Laura.

De Roomschen hebben dus alle gelegenheid gehad om weder te keeren, en moeten nu niemand aanklagen dan zichzelf.

In de „Mac.“ 1915 bl. 353—363 en 1916 blz. 253—256 kunt gij hierover meer lezen.

t.t.

H. DIJKSTRA.

De witte Paal.

Bij de Foto.

Deze foto verplaatst ons op een vier-sprong in Djokjakarta. De witte Paal, die men ziet, is opgericht ter eere van een prins, die zich veel gelegen liet liggen aan den aanleg van breede, schoone wegen.

Velen van die hooge heeren bemoeiden zich weinig met hetgeen buiten hun kraton (paleis) werd gevonden. Als de paden in hun tuin maar mooi aangelegd en fijn geharkt waren, mocht al wie er buiten was maar zien hoe hij den weg vond. Deze prins was een uitzondering en daarom werd hij gehuldigd met een pilaar.

Ik hoop niet dat hij hem zelf heeft gesticht, gelijk Absalom dat bij zijn leven deed.

Bij deze witte Paal komen onze vrienden te Djokja elken dag voorbij. Als gij rechtuit loopt, den weg op achter den paal, komt gij voorbij de school voor Eur. kinderen en het

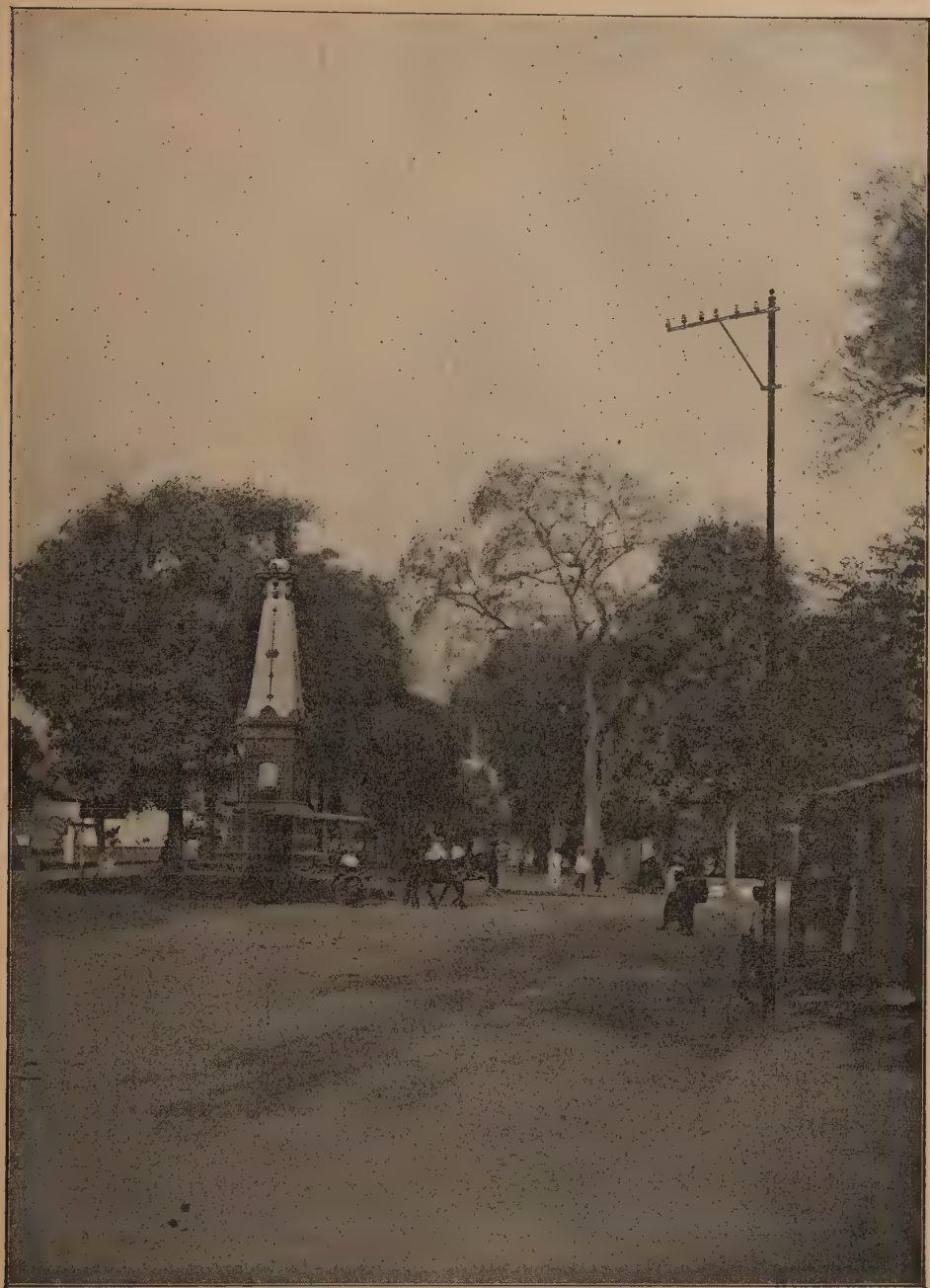
Kerkgebouw der Gereformeerden en het Petronella-hospitaal en als gij dan heel ver doorloopt, komt gij in Solo, waar de zending zoo goed schijnt te slagen, zooals Dr. H. A. v. Andel hierachter verhaalt.

Als gij links loopt, draagt de weg den naam Djetis. Dit is de woonplaats van de meeste onzer christelijke onderwijzers. Dus die broeders komen elken dag langs de witte Paal, als ze naar school gaan.

Loopt gij rechts, dan komt gij in de oude stad Djokja: Het spoorweg station, het residentiehuis, de kraton van den Sultan en wat dies meer zij.

Achter u ligt de weg naar Magelang.

Al deze vier wegen munten uit door natuurschoon. Hooge schaduwrijke boomen overschaduwden den breedten, schoonaangelegden weg.

Gelukkig dat over deze schoone stad de uitnemendheid in schoonheid door Gods genade komt door den toewijgenden arbeid onzer broederen, waarvan dit no. een en ander meedeelt.

Djokja en Solo.

Djokja.

Aan de brieven van Ds. Zwaan te Djokja is het volgende ontleend.

1. Helpers salaris.

Er rijst eenige moeite met de helpers-onderwijzers.

De onderwijzer Saiman heeft gesolliciteerd naar een betrekking aan de Holl. Jav. school te Soerabaja waaraan een salaris van f75 is verbonden. Zijn eenige reden was, dat hij in den dienst der zending naar zijne meening niet hoog genoeg gesalarieerd werd. De tegenwoordige salarisregeling is f12 per maand bij het begin, f17 als men gehuwd is en daarbij vrije woning; voorts voor de gehuwden een verhooging van f1 per maand en per jaar tot f30 als maximum. Naar dezen regel genoot Saiman een salaris van 26 gulden. Wil de zending hem ook beter salarieeren, dan wil hij wel blijven.

Andere helpers stemmen met Saiman in. Er is over heel het Zendingsterrein der Ger. Kerken bij de helpers in het onderwijs een drang naar verhooging der salarissen. Deze gewichtige zaak vormt bij de Algemeene Vergadering een punt van ernstige overweging. Waar het Gouvernement de onderwijzers veel hooger salarieert, is het wel te verstaan, dat ook de helpers-onderwijzers in dienst der Zending hooger salaris begeeren. Toch bestaan hiertegen zeer ernstige bezwaren, niet alleen met het oog op de vermeerdering der uitgaven, maar ook omdat de onderwijzers nu reeds veel meer verdienen dan de meeste Inlandsche christenen. Het is zeer te wenschen, dat deze zaak in een goede richting geleid worde.

2. Nieuwe school.

Het aantal scholen is weer met één vermeerderd. Te Noelakkou — een nieuwe post, is de helper Jemina geplaatst. 1 Jan. j.l. is daar een school geopend. De school te Toenkak werd te klein en is daarom vergroot, ook met het oog op de Zondagssamenkomsten. Er is eene drie meter breede galerij om heen gebouwd, wat een bedrag van f300 heeft gekost.

3. Scholen.

Te Djokja verheugen alle scholen zich in bijzonderen bloei.

De school met den Bijbel voor de kinderen der Europeanen trekt al meer en meer kinderen, zoodat zij met drie lokalen moet worden vergroot.

De Christ. Holl. Javaansche school, aan wier hoofd de heer Offringa staat, telt reeds over de 200 leerlingen.

En de Holl. Javaansche Meisjesschool, die onder de leiding staat van Mej. Welleniek, krijgt een tweede internaat.

4. Uitbreiding van de Gemeente Djokja.

De gemeente breidt zich gestadig uit. Te Djokja zijn weer tien volwassenen gedoopt. Twee vrouwen deden belijdenis van haar

geloof en vier kinderen ontvingen te gelijk met hun ouders den doop.

Ook de arbeid in de hospitals gaat geregeld voort. Twee colporteurs zijn aangesteld om christelijke lectuur te verspreiden. Van „de krant” worden elke maand 2500 exemplaren verspreid.

Wegens de uitbreiding der Gemeente is het getal der Javaansche ouderlingen met twee vermeerderd.

5. Verhooging der uitgaven.

De vermeerdering van het werk veroorzaakt eene verhooging van de uitgaven. In 1916 zullen de uitgaven wellicht stijgen tot f10.000 waarin natuurlijk de uitgaven voor de Med. dienst niet zijn begrepen. En toch wordt het beheer zoo zuinig mogelijk gevoerd.

6. Een tweede Dienaar noodig.

De toeneming van het werk maakt het schier ondoenlijk, dat de arbeid nog langer door slechts één Dienaar kon worden verricht.

Het Hollandsche deel der Gemeente zou wel gaarne een eigen Dienaar des Woords bezitten, alleen voor den arbeid onder de Europeanen. En dat zou ook wel gewenscht zijn. Maar afgedacht daarvan wordt het werk voor één Miss. dienaar toch te veel omvattend. Ds. Zwaan acht zeer noodig, dat er te Djokja weldra een tweede Miss. dienaar kome.

Solo.

Dr. H. A. v. Andel schrijft in zijn jaarverslag o.m. het volgende:

Wij mogen terugzien op een jaar van rijke zegeningen. En wij zien met blijdschap en vertrouwen naar de vele gelegenheden, die de Heere bezig is te geven voor de verkondiging van het Evangelie. Die vele gelegenheden wekken bij ons wel eens eenige zorg. De vrees bekruipt ons wel eens, dat sommige gelegenheden ongebruikt zullen moeten voorbijgaan, omdat onze persoonlijke kracht tekort schiet ze alle te gebruiken, en omdat wellicht de kracht der kerken van Noord-Holland zal tekort schieten in de voorziening van de noodige zendingsarbeiders. Het was een daad van moed van de N.-Hollandsche Kerken, een groot en veelbelovend terrein als Solo te voegen bij haar zendingsveld. Indien die moed geboren werd uit geloof, wat toch ondersteld mag worden, mag de hoop gekoesterd worden, dat dit geloof niet zal worden beschaamd. Naar het geloof, dat wij oefenen, is toch de kracht, die wij ontvangen.

Ik heb U te schrijven over:

1. de bediening der Sacramenten.

Op den eersten Kerstdag mocht ik zes vrouwen doopen. Drie van haar waren voor het Evangelie gewonnen door een man, die verleden jaar gedoopt werd. Hij mocht de voldoening smaken, dat zijn vrouw, zijn moeder en een tante gedoopt werden. Zulk een uitbreiding is bijzonder verkwikkend. De kerstening van het Javaansche volk kan niet voornamelijk het werk zijn der predikanten, zelfs ook niet voornamelijk het werk van bezoldigde helpers, de groote kracht zal moeten zijn de arbeid van de inlandsche Christenen zelven.

Op dien dag legden twee meisjes belijdenis des geloofs af.

Den tweeden Januari vierden wij des Heeren Avondmaal, waaraan zeven Hollanders en 83 Javanen en Chineezers deelnamen.

2. de uitbreiding der gemeente in 1915.

In 1915 werden gedoopt 11 volwassenen, 7 Javanen en 4 Chineezers. Ook werden gedoopt 8 kinderen, 7 Javaansche en een Chineesch. In 't geheel dus: 19 gedoopten. Door dat enkelen méér zich hier vestigden dan er van hier vertrokken, breidde de gemeente zich nog met enkele meer dan 19, n.l. met 23 uit. De Solosche gemeente bestaat nu uit 171 Javaansche en Chineesche leden. Als wij denken aan het rapport van 1905 (synode Utrecht) over de institueering van Javaansche Kerken, waarin ten minste twaalf mannelijke belijdende leden voor institueering der kerk noodig werden geacht, dan mogen we wel aannemen, dat het in Solo zeer dringend begint te worden, nu er reeds 51 mannelijke toegelatenen tot het H. Avondmaal zijn.

3. het aantal helpers in 1915.

Het aantal helpers bleef gelijk. De prijajivrouw, die bij prijaji-vrouwen colporteerde, vertrok metterwoon naar Soerabaia. Een schoolhelper, dien Ds. Zwaan me aan het begin van het jaar weliwllend leende, zond ik aan het einde van het jaar terug. De twee Solosche leerlingen, die aan het eindexamen van de Keucheniusschool deelnamen, slaagden.

Het aantal helpers bedraagt nu 15, n.l. 5 Evangeliehelpers (onder wie drie gediplomeerden van de school van Ds. Bakker) zes onderwijzers (onder wie 4 gediplomeerden van de Keucheniusschool) en 4 colporteurs. Zeker nog slechts een klein getal voor de bearbeiding van een residentie van bijna 2 miljoen zielen, zelfs een klein getal voor de bearbeiding van een stad als Solo. Maar toch ook weer een getal om heel dankbaar voor te zijn, drie jaar geleden was het aantal slechts drie.

Op de Keucheniusschool zijn 16 leerlingen vanwege Solo in opleiding. Er zijn echter enkele collega's, die geen of bijna geen leerlingen op die school hebben. Daarom lijkt het me billijk, dat ik voortaan elk jaar een of twee der geslaagden aan zulke collega's zal afstaan. Maar in den loop van drie jaar mag ik dan toch nog voor Solo rekenen op een vermoedelijke uitbreiding van het aantal helpers met tien gediplomeerde onderwijzers. Op dit oogenblik nemen vijf jongens van onze school aan het toelatingsexamen voor de Keucheniusschool deel.

Volgens het oordeel van den waarnemen den directeur der Keucheniusschool zijn de Soloneezen over het algemeen de beste leerlingen der school. Dit wordt toegeschreven aan den over 't algemeen beteren verstandelijken aanleg van het Solosche volk dan van sommige andere volksdeelen, en ook aan de deugdelijkheid der Solosche school.

4. de colportage in 1915.

Er werden 17.087 boeken verkocht, waaronder 7.286 Bijbelgedeelten. In 1914 was de omzet bijna 5000 grooter. De voornaamste oorzaak der vermindering zal wel liggen in den ongunstigen maatschappelijken toestand, die in dit jaar heerschte. En ook daarin, dat velen reeds zulke boeken hebben. Een deel der laatsten zal uit belangstelling opnieuw koopen, het grootste deel zal dit zeker niet doen.

Toch is de omzet zeer verblijdend. En zoo nu en dan is er, zooals ik U reeds meermalen van bepaalde gevallen schreef, ook zichtbare vrucht. Een gevolg van den verkoop aan de treinen is, dat de boeken naar alle plaatsen gaan, en dat er teekenen van belangstelling komen ook uit zeer moeilijk bereikbare plaatsen. Dit maakt het zendingswerk kostbaar en tijdrovend. Voor betrekkelijk weinig werk zijn betrekkelijk veel krachten noodig. Het zal U dus niet verwonderen, dat ik helpers tekort kom om het werk te verrichten, dat zeer noodzakelijk gebeuren moet. En dan spreek ik nog niet van al het werk, dat bovendien nog zou kunnen gebeuren, als er krachten voor waren. Uitbreiding van het aantal helpers is dan ook dringend noodig.

De 4 colporteurs hebben elk een vaste plaats, n.l. aan de drie stations en aan de kiosk op de pasar. Voor de verdere bearbeiding van de stad Solo en voor het breed terrein buiten de stad heb ik nog geen colporteurs beschikbaar.

U schrijft: „Mogelijk kunnen de menschen die geschriften hebben ook eens opgezocht en met hen gesproken worden. Met de verspreiding van geschriften moet toch steeds propaganda door het levende woord gepaard

gaan". Dit gebeurt zooveel mogelijk. Maar die arbeid kan door gebrek aan de noodige krachten niet zoo breed opgevat worden, als wel wenschelijk zou zijn.

5. de financiën in 1915.

De door U gezonden gelden bedroegen f6800. Ik heb n.l. op December geboekt de f2300, die U zoudt terugstorten in de medische kas te Amsterdam. Dr. van Proosdij verzocht mij er bij u op aan te dringen, dat die gelden geremiteerd zouden worden aan de medische kas te Solo.

Onder die f2300 waren f1500 van te weinig gezonden gelden in 1914 (n.l. laatste drie maanden 1914). Voor 1915 is dus f5300 gezonden. De geldzending voor December is nog niet ingekomen. Met die geldzending mee hebt U het afgesproken bedrag gezonden, n.l. f5800, zijnde 12 maal f450 en f400 voor het huis van Ratin. Nu door het a.s. varen om de Kaap de geldzendingen nog langer onderweg zullen blijven, terwijl ze nu reeds 14 dagen telaat komen, lijkt het me wenschelijk, dat U de maandelijkse geldzendingen een maand vervroegt, dus eenmaal het dubbele bedrag zendt.

De ingekomen gelden voor kerkbouw zouden van deze rekening afgeschreven moeten worden. Ze bedragen aan collecten f59.67, aan giften f311.77½, tezamen f371.44½. Ik hoop ze uit de kas te nemen en als afzonderlijk fonds te gaan beheeren, zoodra de staat der kas het zal toelaten. Na aftrek der kerkbouw gelden zou het tekort der rekening bedragen $f214.59\frac{1}{2} + f371.44\frac{1}{2} = f586.04$. Dit tekort wordt echter ruimschoots goedge maakt door het tekort aan het begin van het jaar, zijnde (na aftrek later gezonden f1500) f42.90, door de nog-niet-ontvangen geldzending over December ad f500,—, en door de nog-niet-ontvangen extra subsidie voor vernieuwing van den vloer der school ad f129.16%. Deze bedragen tezamen vormen een bedrag van f672.06½, zoodat als al de gelden voor 1915 op 31 December reeds ingekomen waren, er een batig saldo zou zijn van f86.02%.

6. Pandita-Djawa.

De Inlandsche Christenen te Solo, die reeds hun eigen armen verzorgen, hebben voor den kerkedienst in 1915 bijeengebracht aan contributie f220.05, aan collecten f88.21½, tezamen f308.26½. Het hoogste helpers-tractement bedroeg f305. Met eenige meerdere inspanning of nog wat uitbreiding van de gemeente, zou de Inlandsche gemeente te Solo in staat zijn een eigen Inlandschen dienaar des Woords te onderhouden. De nu voor „kerkbouw" gecollecteerde gelden

(f59.67) zouden bijna voldoende zijn voor het jaarlijksch onderhoud van een kerk en een (inlandsche) pastorie.

Zoals u weet, komt het vraagstuk der inlandsche predikanten steeds meer naar voren. Zoodra de vergadering van dienaren des Woords daarover haar gevoelen heeft uitgesproken, hoop ik het U mede te deelen.

De zuivere winst van het advertentieblad bedroeg p.l.m. f1400. Onder de uitgaven voor krantverspreiding zijn f300 voor het godsdienstig maandblad. Dit laatste bedrag zou f600. hooger geweest zijn, indien niet elke maand 4000 of 5000 der hier verspreide exemplaren betaald waren uit de door mij voor heel Midden-Java ingezamelde gelden.

De schoolbehoeften December zijn zoo hoog (f74.55), omdat daaronder de onkosten Kerstfeestviering met de schoolkinderen geboekt zijn. Een gift van f25 voor dit doel is onder de ontvangsten verantwoord.

We hebben wel zeer bijzondere reden tot dankbaarheid over de financiën van dit jaar. Aan contributies, collecten en giften voor kerk en colportage en schoolfeest werd ontvangen f1585.15, aan winst advertentieblad f1400.—, aan voorkoming van uitgaven voor krantverspreiding f600.— tezamen f3585.15. Voorts werd nog ontvangen voor kerkbouw f371.44½, voor de armen f130.58, voor de woningverbetering der Christenen f750.—.

Dit alles tezamen vormt een bedrag van f4837.17½

6. Karang-Pandan.

Over Karang-Padan schreef ik vroeger, dat ik daar zoo spoedig mogelijk een helper zou vestigen. We zijn daar vandaag per auto, ons gratis voor een dag afgestaan, geweest. Per karretje is het op een dag heen en weer bijna niet te doen, en zeker niet, als men er verscheidene uren wil blijven. En de auto-huur is te bezwaarlijk voor de kas, want die bedraagt f30.

We hebben een heel geschikt erf voor een helperswoning gevonden en zullen dit vrij zeker billijk kunnen huren. Het bouwen van een woning is daar vrij kostbaar, omdat het hout uit Solo moet worden aangevoerd. Een huis, waarin ook een geschikte plaats van samenkomst voor 40 à 50 menschen is, zal vermoedelijk (naar gemaakte berekening) f600.— kosten. Heel aangenaam zal het mij zijn, als U kunt besluiten:

het bouwen dezer wonig goed te keuren en mij f600 extra te zenden voor dit doel.

Over de nadere regeling van het werk van den helper hoop ik U te schrijven, zoodra de uitvoerbaarheid van onze plannen daaromtrent gebleken zal zijn. Ik denk Ratin er te plaatsen.

7. het werk te Solo in de komende jaren.

't Is altoos moeilijk, over de toekomst te oordeelen. Toch is het wel noodig, op de toekomst te letten, opdat we niet onverwachts verrast worden door moeilijkheden, die voorzien hadden kunnen worden, en opdat tijdig die maatregelen beraamd en voorbereid kunnen worden, die noodig zullen zijn en een lange voorbereiding vereischen.

Het werk te Solo heeft zich in de verloop drie jaren geregeld en in vrij snel tempo uitgebreid. De groei van het werk is zoo normaal en gezond, dat een verdere 'geregelde' uitbreiding van het werk gemakkelijker te voorzien is. Op dit oogenblik schieten onze krachten reeds in sommige opzichten te kort, en over enkele jaren zal het werk noodig hebben de volle toewijding van twee missionaire dienaren des Woords. Daarom kom ik U vragen, de uitzending van een tweeden miss, dienaar des Woords voor Solo te beramen en voor te bereiden.

Het lijkt mij wenschelijk, de uitzending van een dienaar des Woords voor de Chinezen hierbij buiten rekening te laten. Deze zal een afzonderlijke arbeidstaak hebben, en bij goede organisatie zeker wel geheel in beslag genomen worden door die taak. Zelfs, indien hij te Solo mocht komen wonen, zal de verlichting van arbeid voor mij slechts bestaan in 't geheel overnemen van 't werk onder de Chinezen, waaraan nu toch bijna geen tijd kan worden besteed, en van een deel van het werk onder de Hollanders. Voor het werk onder de Javanen zal op zijn hulp niet te rekenen zijn.

Voorts doet dr. v. Andel in zijn latere brieven nog de volgende mededeelingen.

1. Godsdienstoefeningen.

Het aantal godsdienstoefeningen is uitgebreid. Behalve in de school ('s morgens en 's avonds) en in het Ziekenhuis ('s avonds) worden sinds enkele weken in twee particuliere huizen in de stad Solo 's avonds godsdienstoefeningen gehouden. Gebrek aan helpers verhindert dit aantal nog uit te breiden. De Chinees Tjong, die pest gehad heeft maar genezen is, leidt geregeld één dezer twee samenkomsten en woont met het oog daarop geregeld het onderwijs aan de helpers bij.

2. Kerk te Solo geïnstitueerd.

Op den 13 April zijn vier ouderlingen (3 Javanen en 1 Chinees) en twee Javaansche diakenen gekozen.

Zondag 30 April zou de bevestiging plaats hebben. Ook de gemeente te Solo is dan nu geïnstitueerd. Zeer gewenscht zou wezen, dat er ook spoedig Javaansche predikanten komen. Er is gevaar, dat het werk van den Miss. dienaar des Woords te veel

opgaat in den arbeid binnen den kring eener Javaansche kerk en van het zendingswerk daar buiten niet veel meer terecht komt.

3. Colportage.

De colportage-arbeid gaat geregeld voort. In de eerste maanden van dit jaar zijn al weer duizendtallen geschriften verspreid. Er is nog weer een colporteur aangesteld, Naja geheeten.

Hierdoor is er nu gelegenheid om ook buiten Solo te laten colporteren, zoodat dan ook de eigenlijke desa-colportage geregeld, zij het nog op kleine schaal, kan geschieden.

4. Posten.

Te Karang-Padan is een post gevestigd. Er wordt geregeld godsdienstoefening gehouden, die door 10 à 12 personen wordt bijgewoond.

Zoo spoedig mogelijk zal daar een helper worden gevestigd.

Te Klaten ging de uitbreiding nog niet naar wensch. Stefanoes — één van de beste helpers — is daar nu geplaatst, terwijl de colporteur Doesa hem ter zijde staat. Stefanoes had daar een eigenaardige ontmoeting. De vrouw, van wie hij een huis huurde, zei tot Stefanoes, toen hij haar vertelde dat hij een christen was: „Dan ben je een eigen broeder van me". Zij vertelde voorts, dat zij twintig jaar geleden bij Dr. Scheurer geregeld in de Godsdienstoefening kwam en later gedoopt werd door een zending van Salatiga.

Aanstands verminderde zij den huurprijs van tien tot zeven gulden per maand. Vermoedelijk zijn er onder de bijna 2 miljoen inwoners van Soerakarta nog wel meer van zulke verdwaalde broeders en zusters, die onbekend zijn met het zendingswerk, dat daar is begonnen.

4. Chinezen.

Het werk onder de Chinezen breidt zich geregeld uit. Bij het begin was er één Christen-Chineesch. Nu zijn er, de kinderen meegeteld, reeds 21 bij de Gemeente. Hieronder zijn negen volwassenen die geen Javaansch verstaan.

Het is daarom het doel zoo spoedig mogelijk een Maleische dienst te beginnen. Maar ook dit is niet voldoende, wijl ook niet allen het Maleisch kennen. De overkomst van een Chineesch helper is dringend noodig. Er worden pogingen aangewend om van de Gereformeerde Zending in China een Chineesche helper te verkrijgen. Er wonen in Solo wel 700 Chinezen, die alleen de Chineesche taal verstaan.

In eene vergadering, die met de christen-chineezen gehouden is, hebben deze zich bereid verklaard f22 per maand bij te dragen voor het onderhoud van een Chineeschen helper. Dit bedrag zal ongeveer de helft zijn der kosten. Blijft de uitbreiding aanhouden, dan zullen de Chineezen weldra zelf geheel in het onderhoud van den helper kunnen voorzien.

6. Een Prins.

De nieuwe prins Mangkoe-Negoro, een vorst, die over ongeveer de helft der residentie Soerakarta regeert, is de zending niet ongenegen. Op zijn uitnoodiging, heeft Dr. van Andel met Mevrouw hem bezocht, waarbij hij zeer waardeerd sprak over het christelijk onderwijs, dat z. i. veel beter was dan het openbaar onderwijs. Een neef van den prins verzocht om geregeld godsdienst-onderwijs, hetwelk hij één uur per week ontvangt, terwijl hij tevens door Dr. v. Andel is uitgenoodigd tot bijwoning van den Bijbel-studiekring, die met onderwijzers gehouden wordt. Deze neef van prins Mangkoe Negoro spreekt goed Hollandsch en heeft te Utrecht de H. B. S. bezocht.

7. Berceping.

Ofschoon Dr. v. Andel dit ontraden had, heeft de Geref. Kerk te Batavia hem toch beroepen tot den dienst des Woords. Hoewel Batavia zeer dringend een eigen Dienaar noodig heeft en het werk daar zeer belangrijk is, heeft Dr. v. Andel toch met vrijmoedigheid voor die beroeping bedankt, omdat hij meende zijn arbeid te Solo, die zeker niet minder belangrijk is dan het werk te Batavia, te moeten voortzetten.

Giften.

8. Giften.

Verblijvende meededeelingen kwamen in betreffende ontvangen gelden. Aan Dr. van Andel is te Batavia ter hand gesteld voor het woningfonds f250, eveneens f250 voor de Christ. Holl. Jav. School, die te Solo zal worden opgericht; voorts f50 voor het colportagewerk en f35 voor den Kerkbouw; voor de krantverspreiding op Midden Java ontving hij f100, terwijl hij voor f240 aan advertentie's kon plaatsen, van welk bedrag de helft winst is.

Bovendien is aan Dr. v. Andel voor het hospitaal te Solo toegezegd een gift van f3000 en nog een gift van f5000 te samen f8000.

9. Pest.

De pest is te Solo in den laatsten tijd zeer verminderd. In 't laatst van Maart en begin April kwamen gemiddeld nog twee

gevallen per dag voor. Naar ervaringen, die elders zijn opgedaan, vreest men echter, dat met Augustus de ziekte zich weer zal uitbreiden. Moge die vrees worden beschaamd.

10. Vacantie.

De arbeid van Dr. van Andel is veelomvattend. Behalve al het werk op het zendingsterrein bewijst hij ook nog aan de kerk te Batavia dienst als consulent. Bovendien is hij wêer benoemd in de commissie voor het afnemen van het klein Ambttenaars-examen en nu als voorzitter dier commissie. Het is bij al zijn arbeid geen wonder, dat hij wel eens behoefte heeft aan wat rust.

Ofschoon hij goed gezond is, heeft hij toch op uitdrukkelijk advies van Dr. Offringa, voor vier weken vacantie genomen. Moge deze rust hem en Mevrouw sterken tot voortzetting hem vernieuwde kracht van den zoo gezegenden arbeid der Zending te Solo.

W. BREUKELAAR.

Zending en Oorlog

Zijn ze voor ons, in de combinatie hier bedoeld, ook van betekenis? Wij meenen van wel. In verband met den brief van Ds. Dijkstra naar Antiochië in het Zendingsblad van Maart j.l., in welken brief Ds. D. o.a. handelt over de kerstening der Buitenbezittingen, en waarin hij nog altijd blijft roepen om de nul achter 't cijfer van de 3000 gld., hem toegezegd voor een nieuwen zendingspost op een der Buitenbezittingen, handelt Dr. Kuyper in een driestar in de „Standaard" over de noodzakelijkheid der missie op de B.B. vooral ook met 't oog op de aanhanke-lijkheid der Inlandsche bevolking aan ons gouvernement. Geen trouwer onderdanen in onze Oost, dan ge ze vindt onder de Christen-Inlanders.

Hebben wij een roeping in Indië te vervullen en gelooven wij, dat we van Godswege een taak hebben te volvoeren jegens de Inlanders in den O. I. Archipel, dan hebben wij ook door middel van het Evangelie den band van vriendschap en aanhanke-lijkheid te leggen tusschen hen en ons.

Dreigt er in de toekomst gevaar, dan is ook van uit dat oogpunt de zending op de Buitenbezittingen van groote betekenis.

Bij alle schade, die de oorlog ook onder ons aanricht, is er anderzijds oorlogswinst genoeg om de 3000 tot 30.000 aan te vullen.

Wij lezen zoo nu en dan van belangrijke giften welke voor allerlei doeleinden worden gegeven en wij verblijden er ons in. Laat de geur der kostelijke nardus, in allerlei gaven den Heere gewijd, vrijelijk het geheele huis vervullen, maar men gedenke

ook inzonderheid den arbeid der zending. De Buitenbezittingen roepen luide om hulp. Laat ze niet te laat verleend worden, zoodat men zich beklagen zoude niet eerder te hebben geholpen. We lazen dezer dagen van de koninklijke schenking aan de Rotterdamse kerk gegeven in een prachtvol kerkgebouw met een schitterend orgel. Een schat van geld is hiermede gemoeid en gelegd op 't dankofferaltaar den Heere gewijd. Er zijn echter nog zooveel zaken, die roepen om hulpe. We denken aan onze inrichtingen van barmhartigheid, onze Vrije Universiteit en... de zending op de Buitenbezittingen. Wie zorgen nu, dat 30.000 vol worden? Er zijn er ook overvloedig in onze Gereformeerde kerken, die oorlogswinst gemaakt hebben en die 't geen moeite zoude kosten een rijk offer hunner gaven den Heere te brengen. Bereide de Heere de harten van dusdanigen.

Zdl.

W. W. S.

Korte Berichten.

De Zeeuwsche Kerken hadden in 1915 een ontvangst van f7.950.64½ en maakten plan om een extra inzameling te houden van f14.000 voor een kerkgebouw te Magelang. Toen de broeders in Zeeland plannen maakten om een eigen Zending te beginnen en vernamen dat daarvoor elk jaar minstens 5 à 6 duizend noodig was, sloeg velen de schrik om het hart. De collecten, die in de Generale kas werden gestort, brachten de helft niet op van het noodige.

Ziet nu hoe klein geloof beschaamd is geworden!

Brand te Kalitjeret.

De Salatiga-Missie, die op Java in onze buurschap is en zeer sympathiek naast ons werkt, werd getroffen door een grooten brand. Alle bijgebouwen, waaronder een volle rijstschuur, gingen in de vlammen op. Het woonhuis werd gelukkig gespaard. De schade wordt geraamd op 7 à 8 duizend gulden. Het oude ziekenhuis, dat op het invalen staat, bleef gespaard.

Adres voor postzegels, theelood enz.: **W. van Buuren, Schiedamsche weg 9, Rotterdam.**

De Zendingsbusjes.

Twee soorten busjes heb ik voorhanden.

a. **Knikkertjes.** Dit zijn sierlijke busjes, met een Javaan er op, die knikt voor elke gave. Het is heel geschikt om op een tafel of schoorsteenmantel te zetten. Het wordt met een sleuteltje geopend. **De prijs is f2.50.**

b. Kleine blikken busjes, fijn gelakt met gouden letters, geschikt om in den zak te dragen: ook om op te hangen. Deze kunnen niet geopend worden. Als ze vol zijn bevatten ze in den regel pl.m. f8 à f10. Men breekt ze dan open en vervangt ze door nieuwe. **De prijs is 13 centen per stuk**, wanneer men minstens 10 bestelt. Bij kleinere getallen wordt de prijs verhoogd wegens de kosten van verzending. Wie kleiner getal bestelt betaalt 13 centen per stuk en f0.20 port; 5 kosten f0.80, 1 kost f0.23.

De busjes worden niet anders gezonden, dan na ontvangst van een postwissel.

Onaangename ervaringen noodzaken mij in dezen voor niemand een uitzondering te maken.

Andere busjes kan ik niet leveren.

Smilde,

H. DIJKSTRA.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f3.— voor kerkeraden en Zend. Ver. f2.40. De Juli-afl. bevat:

D. Bakker, De Godsdienst van het Hemelsche Rijk. — D. K. Wielenga, De Zending van de Gereformeerde Kerken, Soemba. — Uit mijn Camera bevat: Uit Togo. De „Locomotief” over Idenburg. Bandoeng. Pandita-Djawa. Ondank. Als vloeipapier.

Door de enorme stijging van papier, vooral van die papieren waarin kleurstoffen voorkomen werpt onze advertentie-exploitatie niet die voordeelen op die we in normale tijden ten gunste onzer zendingskas hadden mogen boeken. We zien ons daarom genoodzaakt het gekleurde omslag te laten vervallen en ons zooals vroeger te bepalen tot de twee laatste paginas, die voor advertenties blijven gereserveerd. Voor het afsluiten van contracten wende men zich rechtstreeks tot den uitgever: **J. ZOMER, Drukkerij „Vada”, Wageningen.**

LEESTAFEL.

In en om Magelang. Kiekjes van ons Zendingsterrein. — Drukkerij A. D. Littooi Azn., Middelburg.

Twee-en-twintig heel aardige kiekjes van het Zeeuwsche Zendingsterrein op Java, met korte bijschriften. Het smaakt.

Antirevolutionaire Staatkunde. Met nadere toelichting op het program, door Dr. A. Kuyper. — J. H. Kok, Kampen.

Het eerste deel is nu compleet. Het doet verlangen naar het tweede. De titel van dit

werk is verbeterd. Het „woord vooraf" is heelwat verbeterd.

Menigerlei Genade. Wekelijksche Leerredenen. — J. H. Kok, Kampen.

Van dit jaar ontving ik nog alleen no. 1 jaarg. 6. Een zeer mooie preek van Prof. Dr. Sillevius Smitt over: „Hebt gij mij lief?"

Paarlen, gezocht door K. Floor jr. te Weltevreden. - De verwachting Batavia.

Men vindt in dit schoone boekje 33 gedeelten der H. Schr. zonder eenige toevoeging. Ze zijn bestemd voor kinderen om van buiten te leeren en voor volwassenen, die weinig met den Bijbel bekend zijn. Heel practisch.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

4—II—5 R. I. f1.—; Meisjesvereniging Achlum voor de Nul f5.61½; Kooyman, Rotterdam, voor de Nul f2.50; v. d. Meulen, Wijnjeterp, uit het Schoolknikkertje f5.—.

b. Voor Soemba:

Bijz. School Marum, busje 4e en 5e klasse f2.—. SMILDE, 22 Juli 1916. H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

E. Groeneveld te Lage Zwaluwe f10.75; J. G. W. Kuiper te Surhuizum, van de kinderen der Christ. School f4.72; bijdrage van de Geref. Kerk te Delft en de Kerken van Z. Holl. ten Zuiden voor het Christ. Jav. Boekenfonds f83.34; D. de Ruyter, van de kinderen der Zondagschool te Burgerveen f5.—; A. Polderman, collecte Zondagschool te Vlaardingen f12.16; Ds. v. d. Sluis te Varsseveld, 10 pCt. der onvangsten voor de Zending van de Ger. Kerken der classe Zut'en over 1915 f87.50. Mevr. R. M. Bos de Vries te Achttienhove van de Christ. Naalschool aldaar f2.50; ontvangen van J. Zomer saldo Zendingsblad over 1915 f8113.53½; deel Pinkstercollecte Ger. Kerk Burum f40.—; L. Smit te Kampen, uit het Zendingsbusje van Gebr. Smit te Schokland f5.—; D. Prins te Nijkerk, Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Nijkerk voor de Generale Kas f84.—; Ds. J. P. Tazelaar te Weesp, gi't van de Zendingscommissie der Ger. Kerk A te Weesp f20.—; Ds. A. Middelloop te Nijkerk voor de Generale Kas f110.64; Ds. R. van Reenen te Reitzum, Pinkstercollecte van de Geref. Kerk aldaar f36.50; Ds. W. Koelman te Zevenbergen, van eenige lezers van het Zendingsblad f6.—; Geref. Kerk Middelburg voor het Christ. Jav. Boekenfonds f50.—.

ZAANDAM, 25 Juli '16.

W. BREUKELAAR.

Voor de Zending te Djegja en Solo.

Pinkstercollecte te Nieuw-Vennip f265.83; idem Krommenie f61.14½, en van de Kinder-Zendingsvereniging te Krommenie f35.—.

ZAANDAM, 25 Juli '16.

W. BREUKELAAR.

CLASSIS BREUKELLEN.

Ontvangen de Pinkstercollecte van de Geref. Kerk van Abcoude f37.34½.

VINKEVEEN, 26 Juni 1916.

P. ROOS.

MED. ZENDING HOSPITAAL POERBOLINGGO (Res. Banjoemas.)

Ontvangen Contributie van Nov. 1915—Mei 1916.

Abbenbroek kerker f7.50, Berkel, Mej. Wouda-Vogelaar f45.50, Bleiswijk, Mej. A. Bos f20.10, Bommel, Mej. Borgdorff f13.50, Brielle, Mej. A. W. Hoogvliet f8.25, Charlois, Kerkeraad f40, Delftshaven, Kerkeraad f75, Dordrecht, Mevr. Veiten-Koops f17.80, Feijenoord, Mej. Bosloper f32.40, Giesendam, Kerkeraad f20, Gorinchem, Mevr. Blankers-v. Dalen f37.35, 's-Gravendeel, Mej. M. Poget f5.40, H. Ido-Ambacht, Mej. Sians f7, Katendrecht, Mej. Veldhuizen f31.95, Kralingen, Mej. Coepijn f35, Mej. van Linschoten f60.25, Mej. den Ouden f31, Leerdam, Kerkeraad f5, Lekamond, Kerkeraad f10, Maasland, Kerkeraad f25, Maassluis, Mevr. N. Stehouwer f47.40, Molenaarsz. aaf f15, N. Helvoet, Mej. Groeneveld f16.83, Ootoland, Mej. v. Gils f6.50, Ouddorp, Mej. C. Speet f8, Pernis, Mej. E. Noordzij f16.50, Rhoom, Mej. Vijfinkel f11.11½, Blanken en Rozenburg, Mevr. Felderhof f17.05, Rotterdam, Mej. Borstlap f50.35, Mej. v. 't Hart f43.55, Mej. v. d. Kam f57.10, Mej. Nijman f83.25, Mej. Kerkhof f49, Mej. Vijgenboom f30.29, Schoonrwoerd, Mej. de Leeuw f3, Strijen, Mej. v. d. Nadort f14, Tinte, Mej. Krijnen-Jonker f6.50, Vlaardingen, Mej. A. Kwakkelstein f29.25, Vianen, Mevr. Weener f8.75, classe Barendrecht f120, Zuidland, Mej. B. v. Lummel f9.50.

Van het vorig halfjaar nog contributie van Giesendam f17.50, 's-Gravendeel f67.70.

Giften:]

Rotterdam, door Mej. Vijgenboom van N. N. f15, van P. v. N. f2, van N. N. 20 halve centen, door Mej. Nijman van B. K. f2.50, van N. N. f1, Kralingen, door Mej. Reddings van wijlen G. P. zendingsbusje f3, door Mej. v. Linschoten van B. f0.30, van busjes der school v. d. H. T. f9, door Mej. den Ouden van v. d. P. f3, v. d. H. f1, door Mej. Reddings van Mevr. T. f1, van N. N. 350 halve centen, Bleiswijk, door Mej. Bos van schoolbusjes f8.84½, Pernis, door Mej. Noordzij van P. 't H. f0.50, van een kranke f0.10, M. 't H. en L. v. V. f1, Dordrecht door Mej. Roodzand van Mevr. F. f1, van N. N. gevonden in collecte voor Med. Zending f25, Katendrecht, door Mej. Veldhuizen van verkocht zilverpapier verz. door kinderen der 4de klasse der Paul Kügerschool f0.75, van L. B. f0.20, Ootoland, door Mej. v. Gils van Zendingskas f5, Berkel, door Mej. Wouda van N. N. f0.10, Vlaardingen door Mej. Kwakkelstein van Zondagsch. „Jachin" f29.35, Rotterdam, door Mej. Nijman van M. f2.50.

Voor Linnerkast. Giften:]

Rotterdam, door Mevr. Bayinck van N. N. zilverfeest f16.55, Pernis, door Mej. Meyboom van Jonged-Vereen. f4, Charlois, door Mevr. v. d. Bora van krans f5, Vlaardinger van Jonged. Vereen. f3.60, Bussum, van Mej. E. f2.50, Rotterdam, door Mevr. v. d. N. van J. S. f2.50, door Mej. v. 't Hart van krans f4.50, door Mej. Vermeer van Zendingskrans „Pertoeloengan" f25.

A. v. D. NAGEL—v. D. HEIJDEN,
Penningmeesteresse.

N. Singel 206. Rotterdam.

ZUSTER- LIEFDE

door N. H A S f 1.90
in prachtband

f 2.40

Een prachtige Christelijke
roman om te lezen in

de vakantie.

Uitgave van W. KIRCHNER, Amsterdam.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen, Kerk- en Schoolmeubelen.

In 1868 opgericht door H. KEUNEN. :: Directeur W. G. HASPER.
AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.
Telegram-Adres: „Turnartikelen”. Brief-Adres: Turnartikelen, Postbus 12.
Telefoon: 1601 Noord.

Vraagt VAN DELFT's

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzendend van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's

Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAAN.

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

:: FABRIEK VAN UURWERKEN ::
CARILLONS, RADERWERKEN ENZ.

W. B. GANZEVOORT

ZWOLLE —: SMEDEN 22

IS HET ADRES

VOOR HUIS- EN LOKAALORGELS.
Speciale inrichting voor de tropen.

Prijscuranten gratis en franco.

Desgewenscht gemakkel. betalingsvoorw.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS.

T. FABERIJ DE JONGE
OOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GULDEN EN ZILVEREN WERKEN

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f0.50, f0.60 en f0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

Menigeen zou gaarne het gelaat
bevrijd zien van zomer-

sproeten,

doch is onbekend met **HET GOEDE
MIDDEL.**

SPRUTOL bevrijdt u geheel van
sproeten en maakt uw huid lelieblank.
Alle goede drogisten in iedere plaats
verkoopen Sprutol.

Fabrikant:

Pharm. Fabr. A. MIJNHARDT, Zeist.

Het Hoofd der Christelijke School

te Biggerkerke (Zeeland) de heer K. WIELEMAKER, schreef:

Jarenlang heb ik ontzettende last van hoofdpijn gehad, er ging schier geen week voorbij, dat ik niet een halven of heelen dag te bed moest blijven. Sedert viermaanden heb ik elken aanval van hoofdpijn kunnen afwenden door de **Migraininepastilles** van Apotheker BOOM.

De Hoofdpijnpastilles van Apotheker BOOM zijn een zeer zeker werkend geneesmiddel tegen Hoofdpijn, Migraïne, Schele en Zenuwhoofdpijn.

Deze pastilles stillen direct de hevigste hoofdpijn. Deze pastilles worden nimmer los verkocht, doch uitsluitend in verpakte flacons à 80 cent. Proefflacons à 30 cent. Alleen echt met den naam BOOM. Verkrijgbaar in de meeste Apotheken en Drogistwinkels. Na ontvangst van 40 of 90 cent wordt een flacon toegezonden door Firma A. M. BOOM, Arnhem.

CLICHE - FABRIEK UTRICHT
DIR. RINGHEIM
JERUSALEMSTRAAT 69

Paktoew weder voortdijg
alleen voor
verbruikers.

H. F. DE CHARRO & ZONEN
Papierhandel, DEN HAAG.
PAPIERFABRIEK TE FERREBEK

te
schied-
Irling's Patentijfse
Niet alleen voor fijne, ook voor bonte
goederen is het veel voordeliger
Zeist,
Wilhelmina,
Internaat
Christelijk

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING

DE **AMSTERDAMSCHES**
Keizersgracht 547-549. ADAM.

Directie

Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN

Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN

Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3^e geheel herziene
druk van

::

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG

TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Het hart des volks was om te werken. — Brieven naar Antiochie. — Djetis. — Hendrik Colenbrander. — Poerworedjo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending.

Het hart des volks was om te werken.

Doch wij bouwden den muur, zoodat de gansche
muur samengevoegd werd tot zijne helft toe; want
het hart des volks was om te werken.

Nehemia 4 : 6.

Nehemia, „schenker“ van den Perzischen Koning Arthahsasta, doch van afkomst een Israeliet, hoorde te Susan, de residentie-stad, van den droevigen toestand der Joden, die in Juda „van de gevangenschap aldaar overgebleven waren“ en van het niet minder droevige verval van Jeruzalem. Hem werd gezegd: „De overgeblevenen, die van de gevangenschap aldaar in het landschap zijn overgebleven, zijn in groote ellende en versmaadheid; en Jeruzalems muur is verscheurd, en zijne poorten zijn met vuur verbrand. (Nehem. 1 : 3).

Nehemia dacht toen niet: Wat gaat mij dat aan; ik zorg hier in Perzië in mijn „schenk-ambt“ voor mij zelf: zij moeten zich daar in Juda maar zien te redden; integendeel, hij was zeer begaan met den nood van zijn volk en met de bouwvalligheid van de oude Godsstad.

Inliën ik U vergeete, o Jeruzalem! zoo vergeete mijne rechterhand (zich zelve). (Psalm 137 : 5).

Hij zat neder en schreide het uit. (Neh. 1 : 4).

En door den nood gedreven wendde hij zich in ootmoedig gebed en smee-king tot den „God des hemels“ om raad en hulp en uitkomst. Hij wilde zoo graag wat doen, indien het mogelijk ware, voor de „Kinderen Israëls in Juda“ en voor „de stad des grooten Konings“; mocht het hem gelukken! — Hij waagde het daarop om verlof van den Koning te vragen ten einde naar Juda te kunnen gaan, en zie — hij kreeg verlof voor „zekeren tijd“.

Dat was — zoo erkende Nehemia — „naar de goede hand zijns Gods over hem". (2 : 8).

Kort daarna vertrok hij naar Jeruzalem.

Hij ging uit zijne **heerlijke** positie uit in de bange **ellende** in.

Wat had hij zijn volk lief!

Blinkt in Nehemia niet uit — als wij hem dus bezien — een schijnsel van den Christus, Die uit de **heerlijkheid** des **hemels** in de **ellende** op **aarde** nederdaalde, opdat Hij Zijne bruid verlossen mocht? Die „om uwentwil is arm geworden, daar hij rijk was." (2 Cor. 8 : 9)?

Te Jeruzalem aangekomen stelde Nehemia weldra een persoonlijk onderzoek in naar de gesteldheid van muren en poorten; en hem bleek toen wel zeer dat hem de dingen vroeger niet te donker waren afgeschilderd; de muren „waren verscheurd" en de poorten „met vuur verteerd." (2 : 13).

Het was bijna „al verwoest".

God „gaf hem toen in zijn hart" om „de Joden en de priesteren en de edelen en de overheden en de anderen, die het werk deden" op te wekken tot herstelling van poort en muur. „**Gij lieden ziet** — zei Nehemia — **de ellende, waarin wij zijn, dat Jeruzalem woest is, en zijne poorten met vuur verteerd zijn; komt, en laat ons Jeruzalems muur opbouwen, opdat wij niet meer eene versmaadheid zijn.**" (2 : 17, 18).

En zij waren bereid om te helpen.

Zij zeiden: **Laat ons opstaan dat wij bouwen en zij sterkten hunne handen ten goede** (vs. 19). Het werk, dat gedaan moest worden, was een goed en loffelijk werk. Zij vatten moed om er aan te beginnen. Zij hadden er lust in. Hadden er hart voor. Traagheid in het benaastigen was dies verre. Zij „gaven zich". Toonden warme toewijding. Straks wordt de ijver, die hen bezielde en getoond werd, hun ter eere, aldus vermeld: **Het hart des volks was om te werken.**

Het geheim er van was: Liefde, hartelijke liefde, ondoofbare liefde voor Jeruzalem.

Van Jeruzalem, dat ik bemin, zong de Psalmist (Ps. 122): welnu, „het volk" hier beminde Jeruzalem ook; en daarom had het ook een hart dat zeer bereid was om Jeruzalems muren en poorten te herstellen.

Hoe blijkt dat hart des volks om te werken in den arbeid die toen is verricht.

Nehemia 3 licht ons dat zoo treffend toe.

Schijnbaar is het een droog, dor, eentonig kapittel, met al die namen en met dat telkens herhaalde: „Na hem verbeterde", doch hoe schoon wordt het als ge het leest met 't oog op dezen arbeid van het volk, dat werken wilde.

Er blijkt dan uit:

a. dat niet enkel **mannen** hun best deden bij het werk — en die mannen waren niet eens allen timmerlieden en metselaars van beroep, er waren ook „kruideniers" bij en „goudsmiden" (vs. 8 en 32): ja zelfs „Leviëten en priesteren" (vs. 17, 22 en 28) — maar dat ook zelfs **vrouwen** meêhielpen; in vers 12 staat: Sallum de zoon van Lohes, overste van het andere halve deel van Jeruzalem verbeterde, hij en „**zijne dochteren**";

b. dat sommigen niet één stuk, maar twee gedeelten verbeterden; vs. 5 en 27, 13 en 30 wijzen daar op;

c. dat Baruch, de zoon van Zabbai het allerhardst van allen schijnt te hebben gewerkt; **hij** spande de kroon. Van hem alleen wordt n.l. meêgedeeld: Baruch „**verbeterde zeer vuriglijk**" (vs. 20.)

d. Ook komt in Neh. 3 dit uit, dat bij het werk alles op ordelijke wijze toeging. Zij stonden **naast elkaar** bij den arbeid. Ieder had een bepaald stuk voor zijne rekening. Aan zijne hand „verbeterde“, of „na hem verbeterde“ of „daarna verbeterde“, vinden wij zoo wel 20 keer teneinde op die **orde** bij den arbeid te wijzen.

Er was dus **goede organisatie**.

Er zat „plan“ in het werk.

Wat hebben ze zich zoo met elkander beijverd!

Hoe zal de een door den ijver van den ander telkens weer aangemoedigd zijn!

Zij voelden zich „**solidair**“.

Wat werd het zware, voor velen ongewone werk, op die manier licht en gemakkelijk!

En wel spotte Sanballat, zeggende: „Wat doen deze amechtige Joden? Zullen zij offeren? Zullen zij het in eenen dag voleindigen? Zullen zij de steenen uit de stofhoopen levend maken, daar zij verbrand zijn? (4 : 2)“ doch die spot heeft het volk niet ontmoedigd; in het gebed tot God, om hun recht te doen tegenover den wederpartijder, sterkten zij zich tegen dien hoon en arbeidden verder moedig voort.

En wat is toen, door dat eendrachtige en bezielde en doorgezette „verbeteren“ in korten tijd veel tot stand gekomen. Vóór in Augustus (444) begon men en na enkele weken was de gansche muur (al) samengevoegd tot zijne helft toe“ (14 : 6): ja 25 September (Elul) was de geheele muur reeds „voltooid“ (6 : 15).

Zeker tot groote vreugde en dank van Nehemia en van al het volk, dat zoo volvaardig en volijverig was geweest.

En God van den hemel kroonde en loonde ongetwijfeld dezen arbeid met zijne **goedkeuring** in de harten en met zijne **hulp** tegen den vijand, wiens „raad Hij te niet maakte“. (4 : 15).

Wat een kostelijk exempel van eendrachtig, gewillig en volhardend samenwerken! Van arbeiden „met eenparigen schouder“! Van het „geven van de hand aan den Heere“ als „een eenig man“.

Wordt de beoefening van de „gemeenschap der heiligen“ hier niet op duidelijke wijze voor oogen geschilderd?

Wat is het schoon als aldus „het hart des volks is om te werken“!

En er is dan ook maar één ding in dit geheele geval dat U teleurstelt, te weten, dat in Kap. 3 : 5 wordt gezegd: de voortreffelijken, d.i. „de aanzienlijken“ van de Thekoïeten brachten hun hals niet tot den dienst des Heeren.“

Die wilden **niet** meedoen. Hadden zij niet gekund, dan was er niets van te zeggen geweest, maar zij **wilden** niet. Zij lieten de **anderen** werken, en hielden **zelf** de handen thuis. „Tot hunne schande“, zegt de kanteekening — en zeker ook om anderen te waarschuwen — heeft de H. Geest hunne „onwilligheid“ en „hoogmoed“ laten mededeelen op het heilige blad.

Wat zal hun dat „zich-onttrekken“, dat „niet-meêdoen“ later eene onvoldaanheid hebben gegeven in hun gemoed!

Al wat geschreven is, is tot onze leering te voren geschreven. (Rom. 15 : 4). Wij kunnen winst doen met deze gebeurtenis bij onzen arbeid voor het Koninkrijk Gods.

Als er ware en warme toewijding is; als men metterdaad wat **wil**, en ergens wat voor over heeft; als er liefde is voor de zaak; als er nog is een „hart“ „om te werken“; en men begint dan naar goede methode, ieder

doet meê en ieder doet wat; wat kan dan nog, door eendrachtige samenwerking, in korten tijd, veel tot stand komen.

Er is hier of daar een „te kort”; hoe spoedig kan het gedekt zijn als het hart des volks is om te geven.

Of daar is een zieke, die geholpen moet worden. Als maar de handen worden ineengeslagen door de broeders en vooral ook door de zusters, wat is er spoedig „hulp” verschaft!

In die plaats moet zoo noodig eene chr. school komen; die „stichting” vraagt om uitbreiding; dat kerkelijk gebouw moet hersteld of vernieuwd enz. enz.; als er een „hart” is om te helpen bij ieder, wien het geval meê aangaat, wat is dan vaak in korten tijd de „muur” samengevoegd „tot zijne helft” toe, ja hoe spoedig is hij dikwijls „voltooid”.

Met name ook op het gebied van de zending kan dat „hart des volks om te werken” zoo profijtelijk zijn: bij den zendingsarbeid in ééne kerk of door samenwerkende kerken; bij het laten lezen van zendings-lectuur; of bij het inzamelen van giften enz. enz. Om iets te noemen: Het huis van een der miss. dienaren op Soemba brandde af; in korten tijd haalden de jongedochters in de kerken, die dit ongeval leden, f15.000 op ten einde een nieuw huis te bouwen. En zoo brachten de Gereformeerde Kerken in Nederland in de laatste jaren door eendrachtige en hartelijke samenwerking „tonnen gouds” voor de zending bijeen.

God gaf steeds meer liefde in het hart voor deze zaak, en daarom was het hart van het Gereformeerde volk steeds weer bereid om er voor te arbeiden met gebed en gaven.

Hoe zal menig een, die naar vermogen meêdeed, de gunst Gods voor z'n werk in het hart hebben genoten!

Blijfve dat hart des volks er om te werken voor het Koninkrijk Gods! Blijfve het ook der Zending gedenken! Leve het steeds rijker in het hart: Hij heeft mij eerst liefgehad, nu heb ik Hem ook lief, en wil daarom gaarne wat doen voor Zijn Koninkrijk. En niemand zegge: **wij zijn hier in Nederland, de Heidenen ginds in Indië**, ieder zorgte voor zich zelf!

En wie — maar dat is toch niet zoo? — nog iets hebben mocht van den geest der onwillige Thekoëten, betere zich en doe voortaan volvaardig meê. Laten wij ons allen benaastigen om Baruchs te zijn, en **zeer vurig-lijk** arbeiden; trots teleurstelling, trots smaad, trots tegenwerking. Ook nu nog blijfve het de geloofstaal des harten: **„Wij, Gods knechten zullen ons opmaken en bouwen; en God van den hemel, die zal het ons doen gelukken.** (2 : 20).

Steenwijk, September 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Meer dan eenmaal werd mij te Zeist, in de Zomerconferentie voor Zendingsstudie gevraagd, eens aan u te schrijven over die Conferentie.

Vragers en vraagsters; — ik zou het geloof ik omgekeerd moeten zeggen, want de schoone sexe wordt in den tijd waarin wij leven het eerst genoemd, ik zeg niet „gaarne” het eerst genoemd, want dat kan ik niet bewijzen, het is misschien meer beleefdheid van de sterke sexe —; vraagsters en vragers dan, verwachten wel dat ik veel goeds van die conferentie zal zeggen, want wij waren allen in een opgewekte stemming, de Nurksen hadden wij bij het

hek laten staan, ze mochten zich daar vermaken met het formuleeren hunner aanmerkingen. Het was er wonder aangenaam. Zelden woonde ik een vergadering bij, waar zooveel genoten werd. De Broedergemeente ontving ons op een treffende wijze. Sprekers hadden natuurlijk wat bijzondere voorrechten. Met nog twee onzer predikanten was ik gelogeed in het „Broedershuis”, en mijn kamer was één van de mooiste kamers, die reeds wachtte op een straks terugkeerenden Broeder, waar ik nu een viertal dagen van mocht gebruik maken. De Broedergemeente heeft, zoover ik kan nagaan, alles gedaan om het de ruim 200 gasten, die de conferentie bezochten, zoo aangenaam mogelijk te maken.

Het is een **studie**-conferentie. Maar dat woord **studie** moet gij niet al te zwaar opvatten. Doel is om de deelnemers te leeren, hoe ze studeeren moeten. Daartoe worden alle deelnemers in groepen verdeeld, die den naam studiekringen dragen. Die studiekringen doen niet veel meer dan bespreken en door voorbeelden duidelijk maken, hoe men de zending moet bestudeeren.

Dit jaar waren er echter ook **cursussen**. Daarmee werd gejaagd naar wat hoogers. Vier heeren waren uitgenoodigd om zulk een cursus te geven en vier maal vier morgens werden daaraan besteed. De eerste cursus moest ik geven, en daarvan wil ik u straks wat naders vertellen. De tweede cursus gaf de heer H. Weiss en handelde over **Suriname**; de derde handelde over den Islam en werd gegeven door Ds. M. Lindenborn, director van de Nederl. Zend. Ver., de vierde was zeker de mooiste. Zij werd gegeven door Dr. N. Adriani over het animisme. Wanneer mijn plicht me niet gebonden had aan eigen werk, zou ik vermoedelijk de derde hebben bijgewoond. De Islam trekt in onzen tijd de aandacht. Sommigen stellen den Islam op één lijn met het Christendom, den Koran met den Bijbel, en geven zelfs aan eerstgenoemde de voorkeur, als het een Oostersch volk geldt. Ds. Lindenborn, als director eener Zend. Ver. die onder de Islamiëten op West-Java werkt, zal deze dwaze en verlamme opvatting wel met alle kracht bestreden hebben en ik zou in dat geval gaarne eenig wapentuig uit zijn magazijn hebben ontleend.

Maar het viel mij niet te beurt anderen te hooren. Ik moest zelf spreken en in den vrijen tijd mij telkens voor den volgenden morgen voorbereiden.

Mijn onderwerp was: „De Zending in Oost-Indië” en den eersten morgen had ik te behandelen „De invoering van het Christendom in onze oost en de verzorging der inlandsche Christenen onder en door de O. Ind. Comp.”

Het viel me niet mee. Dat het toch goed afgelopen is, heb ik voor een zeer groot deel te danken aan de welwillende hulp mijner leerlingen. Inzonderheid den eersten morgen. Onder meer had ik gezegd dat er tijdens de Comp. te Batavia in 1706 4110 „ledematen” waren, d. w. z. gerechtigden ten avondmaal en men vroeg mij wat er van de nakomelingen dier lidmaten was terecht gekomen, en wat er nu voor hen werd gedaan. Dit laatste wist ik niet. Ik antwoordde dat er wel iets voor hen was gedaan o.a. door Zend. Haag en door den voormaligen Zend. L. Tiemersma te Patekwan en dat wij, d. w. z. de Gereformeerden, door de Gereformeerde Kerk te Batavia er nu iets voor deden door denzelfden Tiemersma, die nu predikant is bij onze kerk voor den arbeid onder de Inlanders, maar dat dit alles zeer weinig is, gezien op de groote menigte, die te Batavia gevonden wordt. Dat het overigens het werk is van de leeraars der Protestantsche gemeente te Batavia, dat deze er echter vermoedelijk zeer weinig aan kunnen doen.

Toen mijn leerlingen merkten dat ik het niet wist, zochten ze mij te hulp te komen. De eene noemde Meester-Cornelis, waar een Zendeling van de Ned. Zend. Ver. werkt, de ander Depok, waar de Inlandsche gemeente

is, die door Chasteleijn is gesticht, een derde zelfs Toegoe, een kleine inlandsche gemeente in den buitensten omtrek van Batavia. Deze antwoorden bevredigden mij echter niet. Geen dezer posten heeft belangrijke beteekenis voor de Kampongbevolking van het eigenlijk Batavia. Ten slotte raakten we met elkaar verdwaald in de Kampongs en wisten geen van allen den weg meer. Er was toen een handig man die een ander onderwerp ter sprake bracht en daardoor mijn positie redde, want op zijn vragen wist ik wel antwoord te geven. Niet lang daarna was de tijd verstreken en de cursus werd gesloten.

Ik bleef echter zitten met de vraag: wat gebeurt er voor de nakomelingen der ruim 4000 „lidmaten" die er in 1706 te Batavia waren, en ik zit er nog mee.

Een der avondvergaderingen zou optreden Mej. Gheel Gildemeester, die als zuster werkzaam is in een der ziekenhuizen te Batavia. Zou zij wellicht een antwoord kunnen geven? Zij vertelde van het ziekenhuis en van eenige verblijvende verschijnselen, maar het ligt in den aard der zaak dat dit werk geen breeden omvang heeft. Ze gaf dus ook geen antwoord op de vraag.

Dat is onaangenaam. Er wonen te Batavia duizenden nakomelingen van Christenen. Waarschijnlijk zijn ze ten deele den Islam ten prooi gevallen; waarschijnlijk zijn velen hunner gedoopt, zonder meer. Zij worden aan hun lot overgelaten, ze zijn ten doode gegrepen en niemand strekt een hand uit om ze te redden. Dat heeft mij aangegrepen. Het is niet waarschijnlijk dat er veel voor hen gedaan wordt, waar niemand onzer er iets van weet.

Mag dat zoo blijven? Onze kerk doet wat, maar zeer weinig, anderen doen ook wat, ook zeer weinig. Als er wat van belang gebeuren zou, moest onze Ds. Tiersma eenige predikanten naast zich hebben, moesten er een legio colporteurs en andere inlandsche arbeiders dagelijks den Kampong in gaan om die verwaarloosden op te zoeken. Die predikanten moesten een school openen om zulke inlandsche arbeiders op te leiden. De Ger. Kerk van Batavia zou mij dan uit de verlegenheid redden en als ik ooit eens weer een cursus moest geven zou ik kunnen antwoorden op de vraag: wat geschiedt er voor de kinderen van die 4000 lidmaten die voor twee eeuwen te Batavia waren.

Op de volgende dagen heeft men mij gelukkig niet meer voor zulke slimme vragen gesteld en zoo heb ik het er nog al geschikt afgebracht. Zeer tevreden over mijn leerlingen heb ik ze tenslotte bedankt dat ze mij trouw gebleven waren tot den einde toe!

Wat is het toch aangenaam in zuk een kring van menschen te verkeeren, die van de Zending weten. Wij werden niet moede elkander te vragen en te antwoorden. Ik was in die vier morgenuren aan mijn cursus verbonden geworden met liefdebanden.

Nu is het best mogelijk dat ik u later nog eens meer vertel, want er is veel gebeurd op de Conferentie dat uwe aandacht waard is — voor ditmaal moet ik echter eindigen.

Gij zult hebben opgemerkt dat ons Zend. Blad een nieuwen „Kop" heeft. Rechts vindt gij Java, vertegenwoordigd door een tempelruïne uit den heidenschen tijd en links Soemba, voorgesteld door een stuk Soembaanesch dorp. Van het Soembaanesche huis valt het dak het meest in het oog en dat is juist goed, want de geesten der voorvaderen, die de Soembaanes vereert, wonen in het hoogste punt van het spitse dak. Ze hebben er geen ruime woning, maar ze zitten er wel vast, zooals onze Miss. Dienaren ondervinden.

Trouwens in de Javaansche tempelruïnes, die officieel reeds eeuwen verlaten zijn, zitten ook nog de geesten van Brahma en Boeddha en hunne gezellen en de Javaan brengt ze in tijden van bijzonderen nood nog gewil-

lig zijn offers. Die oude goden verdwijnen niet zoo ligt, niet uit die oude harten en ook zelfs niet uit een vernieuwd hart.

Tusschen beide prentjes vindt gij den tekst weer, die vroeger in den kop stond. Hij drukt zoo juist uit wat wij met onze prediking zullen bereiken. Immers wij verwachten niet de bekeering van allen hoofd voor hoofd, het zijn de weinigen, die zullen zalig worden, maar het Evangelie zal allen volken gepredikt worden, hun tot een getuigenis.

Handen en sterren benevens de Bijbel zijn overgenomen van de vorige teekening. De handen drukken uit hoe wij elkander de hand geven, om met vereende kracht het werk te volbrengen, de sterren hoe het heil komt als een star in den nacht en de Bijbel hoe wij ons richtsnoer nog altijd vinden in het oude Bijbelboek; ook nu de geheele wereld, ook zelfs de Christelijke, het op zijde schuift en slechts een betrekkelijke waarde toekent. We zijn geen Lutheranen, maar Luthers leuze: „Das Wort sollen sie stehen lassen“ houden wij hoog, menigen verwaterden Lutheraan ten spijt.

Zoo gaan wij met dezen nieuwen „Kop“ en met de oude geestdrift voort, zij het, den Heere tot eere!

Sm., 21-8-'16.

t.t. H. DIJKSTRA.

P.S. Er is nog een oude schuld af te lossen. In mijn schrijven van April 1916 heb ik Ds. Meijster van Rotterdam onrechtvaardig bejegend, door hem U voor te stellen als een aanklager van het Zend. Blad bij de „Banier“ in Ned.-Indië over de langzaamheid waarmee de berichten worden opgenomen. Dat is niet waar, Ds. Meijster heeft nooit aan de „Banier“ geschreven. Hoe die „oude kadetjes“ in de wereld gekomen zijn weet hij niet en weet ik niet, maar ik ben er in geloopen en hij is zonder schuld. Hij heeft het mij echter al vergeven, en ik zal het niet vergeten. H. D.

DJETIS.

(Bij de Plaats).

Dit is Djetis, één der lanen in Djokja, waaraan de meeste onzer onderwijzers wonen. Wie scherp toekijkt ziet aan het ander einde de witte paal, die wij in het vorige no. van nabij zagen op den viersprong van wegen.

De menschen zijn meest inlanders. Als ik wel zie loopt kort vooraan een Hadji, die door zijn reis naar Mekka het recht heeft verkregen een witten tulband te dragen. Als het waar is loopt hij hier op Djetis niet voor zijn plezier. Hij is een vurige aanbieder van Allah en Mohammed is zijn groote profeet

en het hindert hem oprecht, dat er zooveel Christenen te Djokja komen. Die Christelijke onderwijzers zou hij wel weg willen kijken. Dit is niet vreemd.

Vreemd is het wel dat menige ongeloovige Europeaan er evenzoo over denkt. Hij vindt het Christendom goed, als het maar niet te veel zijn leerstukken op den voorgrond stelt, maar voor Javanen vindt hij den Islam beter.

Wij hebben het liever te doen met dien hadji dan met zulk een Europeaan.

Hendrik Colenbrander.

De kleine Henkié van Ds. Colenbrander ziek!

Dysenterie! Die gedachte had ons al twee dagen bezig gehouden. Ons erg bang gemaakt. Maandag en Dinsdag 28 en 29 Februari. Gelukkig dat we hier op Pajeti tele-

fonisch verbonden waren met het huis van Ds. Colenbrander. Telkens konden we vernemen hoe het ging. Dinsdagavond waren we al weer een beetje gerust: 't leek wel wat beter!

Wat schrokken we, toen de dokter Woens-

dagmorgen plotseling voor ons stond, klaar om op reis te gaan naar Melolo. Hij had door de telefoon ook met Ds. gesproken en uit hetgeen hij vernam, meende hij op te moeten maken, dat het heel ernstig was,

niet voor elkaar uitspreken. Toch bleven we bidden.

Om tien uur, dus nog vóór dokter de helft van de reis had afgelegd, tingelde de telefoon weer....

zoo ernstig, dat hij besloot, terstond de lange, vermoeiende reis naar Melolo te ondernemen. Ja, als dokter er zoo over dacht, dan moest het wel heel erg zijn, dan, ja dan..... we durfden het bijna

Henkie was gestorven.

Een groote droefheid kwam er over ons om den broeder en de zuster, die verslagen neerzaten bij 't lijkje van hun lieveling.

Terstond maakten we ons op om te gaan

zien en te troosten. Ds. de Bruijn en ik zouden gaan; Ds. Wielenga was juist dien morgen op reis gegaan.

Troost brengen, dat wilden we zoo gaarne. In de eerste oogenblikken was het alsof we het zouden kunnen. Daarom onverwijd op reis. Maar op die lange reis hadden we tijd tot nadenken en toen werd het ons — tot onzen schrik bijna — duidelijk, dat troosten ons onmogelijk was.

Troosten in dien zin, dat het verlies lichter gevoeld wordt; zóó dat het niet meer als verlies wordt gevoeld. Welk mensch zou dat kunnen; een kind toch, het is niet te vergelijken met eenig goed van deze aarde!

Troosten dat kan God alleen. En wij kunnen niet anders dan vragen of we instrumenten in Zijn hand mogen zijn!

't Was een moeilijke reis. Veel regen en een slechte weg. 't Stemde alles droevig, zoodat we ons vanzelf bewust bleven, dat onze tocht een gang naar het klaaghuys was. 's Nachts moesten we onderweg overblijven. 't Was den volgenden morgen tegen elven, dat we te Melolo aankwamen. Rondom het huis zat de geheele gemeente bijna. En toch was het er zoo stil, zoo drukkend stil. 't Was of de smart als een sluier over alles lag uitgespreid, alle rumoer dempend.

Van uit het huis kwam br. C. zelf ons tegemoet. Droefheid maar tevens kalme berusting op het gelaat. Toen wisten we het, dat God Zelf bij hen was; die God die alleen troosten kan. Hoewel tot in het diepst van hun hart bedroefd, wisten ze, Br. en Z. Colenbrander beiden, wat God doet, is goed, alleen goed! En God had ook dit gedaan!

God wil, dat Zijn volk getroost zij. „Troost, troost Mijn volk!” Zoo had het voor Israël geklonken, toen zijn strijd zoo bang was, zijn moeiten zoo vele waren. En als de profeet zich indenkt, hoe dat mogelijk zal zijn, dat er troost en hulp en verlossing zal wezen voor dat bedroefde volk, dan wordt zijn oog gericht op den Vorst, Die te komen staat; Die Vorst kan 't doen! En daarom alle hoogten weg en alle dalen gevuld! Dat Hij kome! In Christus heeft God troost bereid.

Wat kan er daarom, staande bij het kistje,

dat gereed stond om weggedragen te worden, beter gedaan worden dan te wijzen op dien Heiland, sprekend over het woord van God Zelf: „Troost Mijn Volk!”

Toen gingen we grafwaarts. Vier onderwijzers droegen het kistje; de geheele schare van belangstellenden volgde. Op het kerkhof was onder een ouden eik het grafje gedolven. Ds. de Bruijn bepaalde ons bij onze vergankelijkheid, maar ook bij onze blijde hoop. Een zacht regentje tikte eentonig op de bladeren van den ouden eik. Van uit zijn nog zoo jong groen loover dwarrelde een dorrend blad over het open grafje: een sprake van jong sterven.

Langzaam liet men het kistje zakken. Nu pas werd het ons bewust, dat het kind weggenomen was uit onzen kring, den kring der levenden. Maar welk een blijde gedachte opgenomen in een anderen kring, ook een kring van levenden. En zoo mochten we in den nacht van het graf reeds het morgenrood van den dag der opstanding zien glanzen. En daardoor was er moed om te luisteren naar het zingen bij de open groeve.

En daarom was er zeker in het enkel woord van dank, dat de vader sprak, zulk een toon van blij geloof.

Samen hebben we gebeden, dat de ouders altijd dit grafje in het licht mogen zien, dat Gods Woord er over laat schijnen; dat deze beproeving mag bijdragen tot de eere van onzen God en het heil onzer zielen.

Toen gingen we terug naar 't huis, waar een plaats ledig was; naar het huis waar kennelijk de Heere Zelf tegenwoordig was met Zijn gunst en genade.

Eén dag bleven we daar nog. We moesten weer vertrekken, omdat ons werk ons riep. Gekomen om te troosten, gingen we zelf weg met een rijken troost in het hart, omdat we gezien hadden, hoe dicht onze God is, bij het volk, dat Hem verwacht.

Pajeti, 20 Mrt. 1916.

T. v. DIJK.

P.S. Zeer tegen mijn wil is dit stukje, dat zoo welgevallig teekening geeft van de aangename verhouding tusschen onze broederen op Soemba, een keer uitgesteld.

De Heere zij met hen!

H. D.

POERWOREDJO.

De Gereformeerde Kerk van Utrecht, gesteund door de Gereformeerde Kerken in de provinciën Utrecht en Gelderland, heeft Poerworedjo en omstreken tot Zendingsterrein. Dat is evenwel niet het eenige arbeidsveld op Java van genoemde Kerk; ook in het Pa-

koealamsch gebied heeft zij een zendingspost.

Nauwkeuriger uitgedrukt bestaat haar terrein uit de districten Poerworedjo, Tjangkep, Koetoardjo en Poerwodadi in de Residentie Kedoe, en verder uit het district

Karang Kemoening in het Pakoe-Alamsche deel van het vorstendom Djokjakarta.

Het zendingsveld van Utrecht is — zooals dit met 'al de zendingsvelden op Midden-Java het geval is — bijzonder dicht bevolkt. Stellig meer dan 600.000 Javanen worden er gevonden. Ook de nijvere Chinees wordt er niet gemist. Vele babah's vinden te Poerworedjo en te Koetoardjo als toekang kajoe, handelaar of tokohouder een goed bestaan.

Van al onze tegenwoordige Zendingssposten op Midden-Java is Poerworedjo de oudste. Er werkten achtereenvolgens de Zendingelingen Ph. Bieger en J. Wilhelm, Ds. L. Adriaanse en Ds. H. Ph. Ingwersen en nu werkt er Ds. W. S. de Haas.

De Keuch-school was er een tijdlang gevestigd met den heer J. P. Zuidema als leeraar.

Te Poerworedjo bestaat een geïnstitueerde gemeente. Evenzoo te Temon (Pakoe Alamsch gebied). Daar vindt men dus ouderlingen en diakenen. Alleen de pandita djawa ontbreekt nog. Men moet zich bij de gedachte „geïnstitueerde gemeente" nog niet veel voorstellen. Het is hier op zendingsgebied alles nog in opkomst. De spruitjes zijn er, maar volgroeide planten worden nog niet aanschouwd. Toch zijn er kenteekenen, die er op wijzen, dat er hier en daar groei komt. Zoo beginnen bijv. de ouderlingen in Temon huisbezoek te doen; de ongeregelde worden door hen vermaand en de zieken verroost.

Ook vindt men er pogingen om dat deel van het ouderlingenwerk te verrichten, dat artikel 23 van onze Kerkenorde noemt, „anderen tot de Christelijke religie vermanen".

Temon.

Poerworedjo is de woonplaats van den Miss. D. d. W. en van den arts, maar als gemeente spant Temon de kroon. Ds. W. S. de Haas schrijft:

Over de gemeente te Poerworedjo kan ik niet bijzonder roemen. Hier is reeds zeer lang gewerkt, en toch zijn de vruchten niet heel veel. Temon en Poerworedjo vormen als gemeente een tegenstelling. Waar het ziental te Temon steeds groeit, en er opgewekt geestelijk leven gevonden wordt, is het vrij dor te Poerworedjo. Ook is het aantal der gemeenteleden veel geringer. Soms komt de vraag op, of het vroeger wel goed geweest is een kring als te Poerworedjo gevonden wordt te institueeren. Het instellen van de ambten is zeker eisch van Gods Woord; doch als men er toe overgaat, moet men goeden grond hebben voor de verwachting dat de geïnstitueerde gemeente geen schijnvertooning wordt. —

Veelbelovende kringen zijn er te Kesingi en Dermasari, desa's hoog in de bergen

gelegen. Hier is geregelde groei, ijver voor de zaak van Gods Koninkrijk, beslistheid in het belijden.

In Temon brachten Ds. en Mevr. de Haas Dec. 1915 een bezoek, dat door mevrouw aldus wordt beschreven:

In Holland is men gewoon, als men een plaatsje of een dorp nadert, een toren of ten minste huizen te zien. Maar hier ziet men niet eens een huis veel minder een toren. Men ziet alleen maar een bosch van klapperboomen en pisangstruiken en als men dichtbij is, dan ontdekt men pas hier en daar tusschen het dichte geboomte ook een huisje. Eén of meer smalle paadjes geven toegang tot de dessa. Temon nu ziet er precies zoo uit, een bosch van palmen en pisangs, omringd door sawahs of rijstvelden. Het smalle paadje was weldra door ons afgeloopen en nu stonden we ineens voor de kerk, de school en de woning van den goeroe Toegia. Alle kinderen stonden opgesteld voor de school en toen we de helpers gegroet hadden, hieven ze een Javaansch welkomstlied aan. We waren door dit blijk van liefde zeer getroffen en we hadden geenszins spijt van ons warm tochtje, al was het alleen maar om het zingen der kinderen.

In Toegia's woning gebruikten we koffie en maakten we kennis met verschillende gemeenteleden, waarna we de school bezochten en ons geruimen tijd in elke klas ophielden. Het is werkelijk geen weelde, dat hier een nieuwe school komt; de lessen worden tegenwoordig gegeven in het kerkgebouw, daar de school te klein en te bouwvallig is; maar de kinderen zitten er als haring in een ton, zoo op elkaar gepakt. De goeroe's verlangden ook erg naar het nieuwe schoolgebouw. Gelukkig dat er over niet al te langen tijd verandering komt.

Toegia's vrouw had rijsttafel voor ons gekookt en daar we kwart voor éénen weg moesten, om den trein van half twee te halen, gebruikten we ons middagmaal en vertrokken, door allen uitgeleide gedaan. Het was nu erg warm, om te loopen en tot onzen schrik bemerkten we, dat we nog vlug moesten aanstappen ook, wilden we den trein nog halen. We liepen en liepen met kleuren van inspanning. Eindelijk was het station in 't gezicht en jawel een tergend spoorfluitje laat zich hooren en de trein stoomt netjes voor onzen neus weg. Wat te doen? Teruggaan naar Temon was ondoenlijk in die hitte. We besloten maar in het stationnetje te wachten op den volgenden trein, 1½ uur later. Maar och, wat een primitieve stations in die kleine plaatsen. Geen druppel drinken verkrijgbaar, niets om onzen brandenden dorst te lesschen. Gelukkig ontdekte ik een vrouw, die sinaasappelen verkocht, zoodat

we toch een kleine verfrissching hadden, maar veel was het niet. Om vijf uur waren we weer thuis. We hadden een aangenamen dag gehad. Temon en de broeders en zusters aldaar lieten een blijvende herinnering bij ons, achter, door de aardige ontvangst ons bereid en de hartelijkheid ons bewezen. Maar we spraken er ook nog over: „Hoe warm het was er hoe ver”.

De nieuwe school, die in mevrouws schrijven genoemd wordt zal er vermoedelijk dit jaar wel komen. Ds. de Haas had subsidie aangevraagd voor vier lokalen, maar het Gouvernement heeft het voorloopig voor slechts drie verleend. Er wordt nu een school gebouwd voor 130 leerlingen. Wat de onderwijzers betreft schrijft Ds. de Haas:

„Ngadikoen plaatste ik te Temon, terwijl ik Toegia, die diploma van de theol. School van Ds. Bakker heeft, en minder geschikt is voor onderwijs, van de school heb losgemaakt, en hem in het Pakoe Alamsche (dus ten eerste in de gemeente van Temon en te Palikan) een taak als goeroe indijl heb aangewezen. Hij heeft nu het gemeentelijk werk; preeken, catechisatie houden, huisbezoek doen en de dessa's ingaan met boeken en kranten. Geregeld moet hij mij rapport brengen van zijn bevindingen en bespreek ik verschillende dingen met hem.”

Palikan.

In de buurt van Temon te Palikan schijnt zich een deur te openen.

Hij schrijft:

Een 25 menschen ontvangen daar onderwijs in den Christelijken godsdienst. Er is daar sterke drang naar onderwijs; het desahoofd deed toezegging dat als de zending daar een school wil bouwen, meer dan 100 kinderen die school zullen bezoeken.

De bevolking schijnt in het Pakoelansche niet heel streng Mohammedaansch te zijn.

Ten minste, een colporteur, die ik er voor eenigen tijd plaatste, rapporteerde dat heel veel menschen, die hij ontmoette meer Buddhistisch en Animistisch dachten dan Mohammedaansch, een oordeel, dat overeenstemt met dat van de goeroes, die te Temon arbeiden en ook met dat van meer dan een bestuursambtenaar, die in deze streken werkte.

En later weer:

Over de desa Palikan bij Temon kan ik goed nieuws meedeelen. De Assistent-Resident van Koelon Praga zond mij een lijst der kinderen, die ter school willen komen; het aantal was over de 100. Waar de zaak zoo staat, stel ik u voor een school te Palikan te bouwen als te Temon. Door de teekening, welke ik u van die school heb toegezonden, kunt u wel de juiste voorstelling van mijn bedoeling maken. Een vierde komt voor uwe rekening, dus pl.m. f 600.

Ik ben daarom van plan, voorloopig de school te openen in een gewoon huis, dat te koop is voor een kleine f 100.—. Is de school op die wijze geopend, dan kunnen wij subsidie aanvragen op onze bouwplannen. Als goeroe zal ik daar voorloopig plaatsnemen Jochanan uit Kesingi, die door het achteruitgaan van het aantal leerlingen te Kesingi (van 50 tot 20) daar overbodig geworden is. Ik hoop, dat u aan dit voorstel uwe goedkeuring zult hechten; u hebt mij reeds vroeger medegedeeld, dat u het wenschelijk vondt te Palikan een school te openen. Palikan kan zoo op den duur een nieuwe zendingspost worden.

Selong.

Vlak bij de desa Palikan ligt desa Selong. Hier is een gemeente van Sadrach. Eenigen tijd geleden daar zijnde, bezichtigde ik het Kerkgebouwte in moskeevorm, sprak met den voorganger van die gemeente en vernam, dat de Sadrachchristenen daar geregeld des Zondags bijeenkomen; er wordt dan een deel van den bijbel gelezen; verklaring van het gelezene, gebed en psalmgezing vormen verder de bestanddeelen van den eeredienst. De Sadrachgemeente heeft ouderlingen, terwijl in beginsel daar ook een verzorging der armen gevonden wordt.

Het Kerkgebouwte zelf is hoogst eenvoudig ingericht, slechts enkele lage banken en een klein spreekgestoelte vormen het gansche meubilair.

Misschien dat wij op den duur, als de oude Sadrach weggefallen is, wat meer ingang bij de Sadrachchristenen zullen verkrijgen; voorloopig zal vriendelijkheid, hulpvaardigheid, niet te veel, en vooral niet prikkelend spreken over de godsdienstige verschilpunten, trachten hun vertrouwen te winnen de aangewezen gedraglijn zijn. Een zaak van beteekenis is, dat zij van de op te richten Zendingsschool in Palikan gebruik willen maken.

Djambejan.

Ook elders schijnt er eenige opening bij de Sadrachianen. Ds. de Haas schrijft:

In desa Djambejan, 5 paal van Poerwodjo verwijderd, is een Sadrachgemeente, waar wij misschien op den duur eenige invloed kunnen krijgen. De leider der gemeente is enkele malen bij mij geweest. Ik heb reeds heel wat Oud en N. Testamenten, psalmboeken, benevens exemplaren van de 104 verhalen in het Jav. aan hen kunnen verkoopen. Ook heb ik hem een Jav. Kort Begrip gegeven om te gebruiken bij zijn catechetisch onderwijs. Men doet het best, te trachten zulke menschen door vriendelijkheid te winnen. Verschilpunten roer ik voorloopig nog niet aan; wij moeten allereerst weer het vertrouwen hebben van die men-

schen; dan kunnen wij eens verder zien, wat wij voor hen doen kunnen. Ds. Lion Cachet is nog steeds bij hen bekend als een man, die de Jav. adat niet kende. Zending Wilhelms wordt met piëteit door hen herdacht.

Djenar.

De school te Djenar is verlopen. Het Gouv. heeft het gebouw gehuurd voor een halfjaar. Dan zal het Gouv. een eigen gebouw gereed hebben.

Er wordt over gedacht om die oude school dan tot een hulphospitaal in te richten.

Dermasari en Kesingi.

Van de beide gemeenten in de bergen vernemen we ditmaal niet veel. Alleen dit:

Wasidja plaatste ik te Dermasari. Die gemeente daar belooft wel wat. Een flinke goeroe voor de school zal zeker leerlingen hebben. De bergstreken zijn niet altijd de slechtste plaatsen voor de propaganda van het Evangelie.

Kesingi. De christenen daar hebben veel te lijden van hun Mohammedaansche desagenooten. Vooral worden zij geplaagd door een van de leden van het desabestuur een afvallig Christen. Deze man tracht hen op allerlei wijze te hindereen. Zoo werd onlangs een der Christenen beschuldigd van klapperdiefstal, terwijl van achteren bleek, dat de gansche zaak opgezet was om de Christelijke gemeente te treffen. En zoo is er telkens wat. Een paar maanden geleden hebben de Mohammedanen hun kinderen van de school genomen, zoodat er nu nog slechts een twintigtal (kinderen der Christenen) over is. Thans is genoemd lid van het desabestuur door het Europeesch bestuur hier ontslagen, doch nu gaat hij als particulier persoon voort met intrigeeren tegen de Christenen. Ik heb den Christenen daar op het hart gebonden, wijs en voorzichtig te handelen, en niet door kwaad met kwaad te vergelden de verhouding nog moeilijker te maken.

Waar het zoo staat, kan Tardja het werk daar alleen wel af. Vandaar mijn voornemen, om Jochanan te plaatsen aan het hoofd van de op te richten Palikansche school.

(Wordt vervolgd.)

Korte Berichten.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedruken tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen, prijs f 3, voor Kerkeraden f 2.40.

Het no. van 1 Aug. '16 bevat: Soemba, door Ds. Wielenga. — Twee recensies door Ds. Bakker. En de Camera: Studie van de kinderen; Kartini-fonds 's-Gravenhage; Islamsche Bladen; Treurig en hartverscheurend; Te kort.

TEN BOER Gr., dp.

Weleerw. Heer!

Ik smaak het genoeg U.Ed. te kunnen melden, dat hier in Ten Boer een Zendingsvereniging „Uw Koninkrijk kome" is opgericht, met aanvankelijk 16 leden. Een 10-tal leden gaan 2 aan 2 rond met busjes om bij de ingezetenen een maandelijksche collecte voor de Zending op te halen, terwijl zoo mogelijk zendingslectuur (of Evangeliesatie-lectuur) wordt verspreid en begunstigers worden geworven. Eén keer in de 2 mnd. worden vergaderingen gehouden, waarop wij ons hoofdzakelijk houden aan 't geen door U in 't Zendingsblad (bl. 100) is gezegd. Het ligt in ons voornemen één of meer sprekers voor de Zending te laten optreden.

U. dankend voor de nuttige wenken ons gegeven in het Zendingsblad, teken ik mij

Uw dw dnr.,

Ten Boer (Gr.)

P. E. BOLT, Voorz.

LEESTAFEL.

In de Branding. Een verhaal uit het Friesche volksleven door Idsardi.

— J. H. Kok, Kampen.

Eenige zeer juiste schetsen van het leven in Friesche dorpen, waar Scheiding en Doeleantie nog onbekend zijn. De Ned. Zend. Ver. wordt er met liefde gesteund. Het zal met genoeg gelezen worden.

Opbouw. Maandschrift ten dienste der Christelijke Levens- en Wereldbeschouwing van en voor jongeren. Redactie Br. Elfers, Riem Visser, Th. Voorthuizen, J. C. Willemsen. — Uitgave van E. J. Bosch JBzn. te Nijverdal.

Dat is een maandblad van f 2 per jaar, met een breeden titel, die weinig vertelt. Het komt mij voor dat de redactie gaarne iets geeft, dat van de gangbare meening in onze Gereformeerde kringen afwijkt, en dat uit dat oogpunt „Opbouw" ook eenige aanbeveling verdient.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij **Da. H. Dijkstra:**

a. Voor de Generale Kas.

S. G. 8136 f100.—; Joh. v. d. Molen, Ermeloo f1.50; van wijlen Jantje Schoenmakers te Dwingeloo, voor Millitair Tehuis te Magelang 224 h. c. f1.12; **Da. Meeuwenberg**, Maarsbergen f1.—; **P. Splerenga**, Scharnegoutum f1.75; **Rozendaal**, Dokkum, uit mijn kn. f3.—.

b. Voor Soemba:

H. Veenstra, Smilde, uit zijn busje f5.01½; uit het busje van wijlen Jantje Schoenmaker te Dwingeloo f4.50; **H. Barten**, N.-Scharwoude, een dankoffer f2.50.

SMILDE, 24 Aug. 1916.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Van de kinderen van **P. Ernsting** te Beemster 350 halve centen van f1.75; door **H. Tromp Hz.**, Pinkstercollecte voor de Zending, gehouden op „Sa'nevouck" f44.09; van **N. N.** een dankoffer voor een nieuwen post hetzij op Java of op de Buitenbezittingen f500.—; door **B. Visser** te Kollumerpomp 100 halve centen van **L. V.** en 100 halve centen van **H. S.**, te samen f1.—.

ZAANDAM, 25 Aug. '16. **W. BREUKELAAR.**

NED. GER. ZEND. VEREEN.

Ijlst, door **W. G. Grondsma** te Oosthem een kistje gebr. postzegels; **Ruurlo**, d. **Hilbr. Boschma** een deel der Pinkstercollecte f3.50; **Abcoude**, d. **Mej. v. d. Snoek v. d. Christ. Meisjesvereen.** f10.—; voor de „Heidenpenning", Amsterdam, Zondagschool Roggeveenstr. d. **J. v. Maire** f10.—; **Mij trecht** door **A. Huijzing** f3.45; **Zuidwolde**, door **R. v. Wageningen** f5.50; **Dokkum**, d. **W. Klaver** f20.—; **Krabbendijke**, d. **J. de Koning** f4.10; **Aalten**, door **B. P. Dijkema** f30.—; **Ransdorp**, d. **G. v. Zeggelaar** f5.—; **Reeuwijk**, d. **M. S. Kraft** f7.47.

L. BERK.

Penningm. der Ned. Ger. Zendingsver.

AMSTERDAM, 25 Aug. 1916.

ZILVERPAPIER ENZ.

Van **N. N.** te **B.** op **L.** ontving ik een partijtje zilverpapier en staniol, zoo ook van **Roelfien Brouwer** te **Roden** en van **K. de Boer** te **Hindeloopen** eenige postzegels, welke gaven voor de Zending ik in dank vermeld.

W. CH. v. BUUREN.

Schledamsche weg 9b, Rotterdam.

CHR. HOLL. JAV. EN CHIN. ONDERWIJS.

Siads de vorige verantwoording mochten we in dank ontvangen van:

Ger. Kerk Oosterend-Hijdaard door **O. S.** f5.—; **Ger. Kerk Oppenhuizen** door **Ds. v. K.** f10.—; **Zend.-comm. Berlikum** door **Ds. I.** f10.—; uit het busje i. d. Consistoriekamerte Idskenhuisen door **M. T.** 1254; uit het **Zenl.-busje** v. d. schoolkinderen der **Ger. School** voor **I.** en **m. u. l.** o. te **Bolsward** door **A. L. J. W.** f6.—; uit de schoolbusjes voor **C.-H.-J.-O.** te **Vijfhuizen** (**Haarl meer**) door **O. v. d. W.** f8.65; **Ger. Kerk Boxum**, door **B. v. d. B.** f20.—; uit de **Zend.-kas** der **Ger. Kerk Winsum** (**Fr.**) door **R. d. V.** f10.—; **Zend.-Comm. O.** en **N. B. Zijl** door **D. T. P.** f25.—; **Zend.-studieclub Harlingen** door **Mej. A. K.** f5.—; busjes **Hallum** door **B. D.** f27.—; bijdr. **J. G.**, **Leeuwarden** f2.—; id. **N. N.**, **Makkum** f10.—; id. uit

Schettens door **S. P. v. A.** f30.80; uit het **Zend.-busje** van **N. N.**, **Workum** f2.50; **Vrouwen-Zend.-vereen.**, **Workum**, door **J. C. N.** f25.—; uit de **Zendingskas** der **Classis Leeuwarden**, door **A. v. V.** f200.—; id. der **Classis Hallum**, door **Ds. B. v. St. A.** f200.—; door 16 meisjes bij de leden der **Ger. Kerk** te **Sneek** in busjes opgehaald, door **Mej. P. G. v. L.** f100.—; totaal f693.49.

Namens het Bestuur,

J. J. TALSMa, Penningm.

METSLAWIER, 22 Juli '16.

ZENDING OP SOEMBA.

Ds. Joh. Visser te **Winsum**, gev. in de coll. f2.50 + f5 = f7.50; **Ds. Schaafsma** te **Grijskerk** 150 halve centen van **C. ten H.** f0.75; **Ds. Spoelstra** te **Sappemeer**, verzameld op een builloot f10; **Ds. Bakker** te **Emmen**, verzameld door de kinderen der **Chr. School** f11; **Ds. Goeree** te **Wagenborgen**, uit het **Negerijte** van **Wilhelmina en Pieterke Smit** f3; **Ds. Hamming** te **Groningen**: **N. N.** f40, gev. in de coll. f2.50, uit zijn catechisatiebus f8.76½, theelood enz. school **Leliestraat** f12.29, busje **Mej. D.** f1.09, busje **H. H.** f3 = f6.74½; **G. Renkema** te **Oldekerk**, busje in de kerk f20.45 + een gift f1.25 = f21.70; **Ds. Postema** te **Bellen**: coll. spreekb. f35.46, saldo kal. f20.74, gev. in de coll. f1 + f1 = f58.20, uit **Hijken** gev. in de coll. f1 + busjes f13.60 = f14.60, **Vledder** coll. spreekb. f5, **Dwingelo** coll. spreekb. f19.05; **P. Koster** te **Valthermond**, van de **Knapen-Vereen.** op **No. 80** f6; **Ds. Ubbeens** te **Enumatil** coll. 12e lijst '15: f50.09½, 9 Jan. '16: f41.25, 9 April: f40.40½, kerkbusje f22.35, 150 halve centen van **J. van Wijk** f0.75 = f154.85; **L. van Dijken** te **Stadskanaal**, gev. in de coll. f133, van de **Zendings-Vereen** f93.60 min f0.60 portio = f226; **Ds. v. Halsema** te **Nijeveen**, van de **Jongelings-Vereen.** f8; **Ds. Bergsma** te **2de Exloërmond**, van de **Jongel.-Vereen.** f8.41; **Uithuizen**, gev. in de coll. f25.

Pinkstercollecte te: **Uithuizen** f341.06½, **Middestum** f205.76, **Ulrum** f114.85, **Baile** f74.70, **Schouwerzijl** f50.07½, **Uithuizermeeden** f110.55½, **Winsum** f85.05½, **Vries** f38.20, **Scheemda** f80.65, **Onderdendam** f25.50, **Bedum** (B) f17.33, **Gass.-Nijeveen** f116.34, **Loppersum** f68.30, **Wagenborgen** f21.04½, **Siddeburen** f89.76, **Hoogkerk** f153.57, **Oostwolde** f186, **Atuurd** f386.12, **Emmen** + 5 nag. f62.46, **Hollandacheveld** f38.41, **Gees** f133.15, **Schoonebeek** f66.25, **Thesinge** f134.10, **Sleen** f38.75, **Borger** f64.65, **Onstwedder Mussel** f8.50, **Zuidbroek** f27.94, **Marum** f52.36, **Zuidwolde** f64.88, **Westerlee** f43.12½, **Stroobos** f51.35, **Oldekerk** f125, **Sellingen** f25, **Kampen** f279, **Bierum** f195.06, **Zuidhorn** f93.70, **Grooelagast** f221.01, **Midwolda** f165.75, **Ter-Apel** f21.15, **Spijk** f513.50, **Valthermond** f31.43½, **Enumatil** f145.90, **Veendam** f104.23, **'t Zandt** f136.05½, **Winschoten** f1215.05½, **Onstwedde** f51.65, **Rouveen** f181, **Nijeveen** f36.42½, **2de Exloërmond** f107.59, **Vlachtwedde** f9.40, **Gronau** f12.50, **Kornhorn** f37.50.

Ds. v. d. Boom te **Uithuizermeeden**, gev. in de coll. f1; **Ds. De Boer** te **Garrelsweer**, 100 halve centen van **Joh. Apol** = f0.50; **J. P. ten Hagen** te **N.-Amsterdam**, van de laagste klas der school f3.25; **Ds. N. Duursema** te **N.-Amsterdam**, gev. in de coll. f5, in de brievenbus der **Pastorie** f3, van de **Jongel. Vereen.** f4.61 = f12.61; **M. Velt-huis** te **Bedum**, gev. in de coll. f5; **H. J. Kuiper** te **Zwartsluis**, van de **Zend.-Comm.** f69; **Ds. Wiersma** te **Sauwerd**, uit de busjes in de kerk f8.04; **Geref. Kerk** te **Lochem**, gev. in de coll. f2; **H. Munneke** te **Ommen**, een gift f20; **Ds. Stadig** te **Ezinga**, verzam. door kinderen f21; **Ds.**

Chr. Bruins te Winschoten: nag. Pinkstercoll. f 10, van 't comité Slachter Zendingst. f 25; Ds. Lanning te Dwingeloo, 2 giften van de Jonged.-Vereen. f 10 + f 5 = f 15; Mej. H. T. Wildeboer te Siddeburen, 82 halve centen van Hendr. Veldhuis = f 0.41; Ds. Scholten te Roden, van Ida Hummel halve centen f 1.50, busje J. Aukema Jz. f 2.42 = f 3.92; Ds. Verlare te Kommerzijl, busjes in de kerk, saldo kal. en halve centen van kinderen f 16.34; P. Pilon Pz. te Stedum, van de Zend.-Vereen. f 37.12; Ds. v. Halsema te Nijveen, gev. in de coll. f 2.50; Ds. Bergsma te 2de Exloërmond van de Jorged.-Vereen. f 7.50; Jac. Salomons te Gasselter-Nijveen, gev. in de coll. f 1; Z. Zijlstra te Groningen, van de Jonged.-Vereen. „Wees een zegen” f 8.10; J. Scholten te Gasselter-Nijveen, 't Nikkertje van de school en de Knapen-Ver. f 36.75; H. Brons te Scheemda, coll. Pinkster-Zondagsschool f 2.60; C. Munk, van de Zangvereen. „Excelsior” te Middelstum f 10; Ds. Broekhuizen te Aduard, nag. Pinkstercoll. f 1.97 + busje der Jongel.-Ver. f 3.80 = f 5.77; M. Pel te Stroobos, nag. Pinkstercoll. f 2.50; M. Pikkerij te Deventer, verzam. door haar dochttertje met z.g. prikkarten f 3; Ds. Kievits te Oldehoeve, verzam. door T. Zwama, E. Spriensma, P. Reitsema, T. Hollema, W. Bakker, W. Spanninga, M. Spanninga en K. Bakker f 14.40; B. Kamphuis te Sellingen, saldo kal. en Zend.bl. f 11.80; Dr. Hanja te Steenwijk, gev. in de coll. f 2.50 + f 2.50 + f 1 = f 6; Ds. Stadig te Ezinga, nag. Pinkstercoll. f 1.50; Ds. Elzinga te Grootegast, gev. in de coll. f 25; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, van de Zangvereen. „S. D. G.” f 5.96; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f 7.75¹/₂; A. Blaak te Sappemeer, nagift Pinkstercoll. f 1.97¹/₂; M. Lubberts te Zuidbreek, gev. in de coll. f 1; R. Noback te Blokkijl, gev. in de coll. f 2.50 + f 10 = f 12.50; H. Lubberts te Westerbork, saldo kal. f 1.35; Dr. Hanja te Steenwijk, Cathar. v. Lier f 2.42¹/₂; Andriesje Mot f 3.57, Sjoukje Kolk f 2.74¹/₂, Egberta v. Engen f 2.60, Etje Staal f 6.63¹/₂, Jacoba Krikke f 1.97, Pietje de Bock f 7.21¹/₂, Jan Krikke f 1.17, Berendina de Bock f 4.90¹/₂, Hilbrand v. Engen f 2.27 = f 35.50¹/₂; Ds. Sybesma te Wijhe, busje van J. Kleefstra f 8; G. Renkema te Oldekerk, N. N. f 2; Postmerk Groningen, waarschijnlijk uit Ten Boer f 35; R. E. Kladder te Kommerzijl, G. Marinus f 0.50, Gez. Smedema f 0.59, L. Bouma f 0.25 = f 1.34; N. v. d. Blom te Smilde (B), saldo kal. f 1.40; Ds. Meijer te Marum, uit de kerkbusjes f 30; A. Smit te Haren, 2 mdl. contrib. f 16.10 + een gift f 10 = f 26.10; Ij. v. d. Veen te Groningen (B), gev. in de coll. van een feestje f 0.80; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, gev. in de coll. f 2.50 + een dankoffer f 2.50 + 't penningske eener weduwe f 1.50 = f 6.50.

Pinkstercollecte te: Roodeschool f 120.49, Bedum (A) f 266.20, Garrelsweer f 83, Hardenberg f 59, Zwolle f 246, N.-Amsterdam f 65.94, Sappemeer f 141.87¹/₂, Kielwindweer f 30.49¹/₂, Zwart-

sluis f 88.96¹/₂, Sauwerd f 70.31, Ommen f 82.53, Zweeloo f 22.56, Schoonoord f 11, Schildwolde f 81.36, Ezinga f 95.91¹/₂, Staphorst f 24.02, Ten Post f 80.57¹/₂, Zevenhuizen f 60, Roden f 47.25, Nieuwland f 18.20, Nijverdal f 55.85, Kommerzijl f 142.12, Stedum f 62.88, Appingedam f 181.03¹/₂, De Leek f 85.05¹/₂, Lutjegast f 53.88, N.-Weerdinge f 31.30, Deventer (B) f 27.05¹/₂, Overschild f 18.37¹/₂, Westermenden f 43.11, Alteveer f 33.31¹/₂, Grijskerk f 38.17¹/₂, Emmer-Compascuum f 41, Wijhe f 15.11, Niezijl f 43.14, Groningen (B) f 258.39¹/₂, Woldendorp f 14.12.

Ds. Joh. Visser te Winsum, nog van 't Comité van 't Slachter Zendingst. f 25; Ds. H. Brouwer te Randwijk, van een zuster f 15; Ds. Hamming te Groningen, 100 halve centen van M. S. en G. S. = f 0.50; H. A. Hulsebos te N.-Pekela, van de Zend.-Vereen. f 100; Ds. v. d. Vegt te Groningen, uit zijn catechisatiebus f 34.10, busje J. v. d. L. f 1.30, N. N. een dankoffer f 2.50, een catechisatie 20 st. = f 1, G. V. 300 halve centen = f 150, N. N. 226 halve centen = f 113, J. H. 100 halve centen = f 0.50, twee meisjes 100 halve centen = f 0.50 = f 42.53; A. Smit te Haren, van Jeichien Vrieling 200 halve centen = f 1; Ds. Binnema te Munnekezijl, uit de kerkbusjes f 22, van Sj. Ozinga 100 halve centen, Ane Schipper 140 halve centen, Geeske Stuveling 107 halve centen = f 23.73¹/₂; W. Westerhof te Lutjegast, gev. in de coll. f 10; Ds. Scheps te Deventer: van kerk (B) aldaar f 50, van Mej. A. Schipper te Holten f 0.87¹/₂, van Jac. Bax te Holten f 2 aan halve centen = f 2.87¹/₂; P. Waalkens te 't Zandt, Tr. Medema 100 halve centen = f 0.50; Ds. Waterink te Appelscha: gev. in de coll. nag. Pinkstercoll. f 1 + persoonl. overhandigd f 2 = f 3, uit Een, busjes in de kerk f 13.90 + saldo kal. f 0.90 = f 14.80, uit Norg, busjes in de kerk f 5.20, uit Haulerwijk, gev. in de coll. f 2.50, uit Zuidlaren, busjes en Zend bl. f 32.88¹/₂; Mej. G. Haan te Groningen, 2 mdl. storting Kinder-Zendings-Vereen. f 90; J. v. Dijk te Meppel, gev. in de coll. 4 x f 1 = f 4; Baflo, van de Jongel.-Vereen. f 25.

Pinkstercollecte te: Bergeintheim f 40, Daltsen f 40, Dedemsvaart f 100, Heemse f 163.15, De Krim f 62.23¹/₂, Leemle f 7.74, Luiten f 52.18, Gramsbergen f 28.31¹/₂, Nieuwleuzen f 21.74¹/₂, Vroomshoop f 100, Groningen f 451.02¹/₂, N.-Pekela f 95, Oldehoeve f 75.29¹/₂, O.-Pekela f 66.39, Haren f 54.12, Munnekezijl f 76.65, Musselkanaal f 145, Almelo f 246.41, Delden f 54, Deventer (A) f 26.06, Enschedé f 139.22¹/₂, Entré f 15.20, Glanerbrug f 17.45, Haaksbergen f 14.42¹/₂, Hengelo f 27.45, Holten f 76.52¹/₂, Olst f 10, Rijssen f 12.29¹/₂, Vriezenveen f 18.77¹/₂, Wierde f 25.52¹/₂, Appelscha f 43.20¹/₂, Haulerwijk f 28.78, Norg f 10.10, Zuidlaren f 30.26¹/₂, Een f 3.41, Meppel f 256.65.

J. DUURSEMA, Quaestor.

UITHUIZEN, 17 Juli 1916.

Het abonnementsgeld van 1916 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3½ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4½ cts. Ex. op beter papier f 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA” — WAGENINGEN.

1 October begint de nieuwe jaargang van

DE SPIEGEL

Abonnementsprijs
voortaan
90 CENT

Weekillustratie voor het Christelijk gezin. per kwartaal.

Wie nog niet is geabonneerd geve zich dadelijk op aan zijn boekhandelaar of aan den Uitgever **W. KIRCHNER**, Bloemgracht 133, **AMSTERDAM**.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen, Kerk- en Schoolmeubelen.

In 1868 opgericht door **H. KEUNEN**. :: Directeur **W. G. HASPER**.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telegram-Adres: „Turnartikelen”. Brief-Adres: **Turnartikelen**, Postbus 12.

Telefoon: 1601 Noord.

Vraagt **VAN DELFT's**

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 buns of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden buns.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's

Banket- en Koekfabriek v/h. „**DE VLIJT**”
KOOG a. d. ZAAAN.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:

T. FABRIJ DE JONGE
GOES HOFFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, **A. L. ALDENKAMP.**

Het Hoofd der Christelijke School

te Biggerkerke (Zeeland) de heer **K. WIELEMAKER**, schreef:

Jarenlang heb ik ontzettende last van hoofdpijn gehad, er ging schier geen week voorbij, dat ik niet een halven of heelen dag te bed moest blijven. Sedert vier maanden heb ik elken aanval van hoofdpijn kunnen afwenden door de **Migraininepastilles** van Apotheker **BOOM**.

De Hoofdpijnpastilles van Apotheker **BOOM** zijn een zeer zeker werkend geneesmiddel tegen Hoofdpijn, Migraine, Schele en Zenuwhoofdpijn.

Deze pastilles stillen direct de hevigste hoofdpijn. Deze pastilles worden nimmer los verkocht, doch uitsluitend in verpakte flacons à 80 cent. Proefflacons à 30 cent. Alleen echt met den naam **BOOM**. Verkrijgbaar in de meeste Apotheken en Drogistwinkels. Na ontvangst van 40 of 90 cent wordt een flacon toegezonden door Firma **A. M. BOOM**, Arnhem.

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

:: **FABRIEK VAN UURWERKEN** ::
CARILLONS, RADERWERKEN ENZ.

W. B. GANZEVOORT

ZWOLLE — SMEDEN 22

IS HET ADRES

VOOR HUIS- EN LOKAALORGELS.

Speciale inrichting voor de tropen.

Prijscouranten gratis en franco.

Desgewenscht gemakkel. betalingsvoorw.

Menigeen zou gaarne het gelaat
bevrijd zien van zomer-

sproeten,

doch is onbekend met **HET GOEDE MIDDEL.**

SPRUTOL bevrijdt u geheel van sproeten en maakt uw huid lelieblank. Alle goede drogisten in iedere plaats verkoopen **Sprutol**.

Fabrikant:

Pharm. Fabr. A. MIJNHARDT, Zeist.

te gebruiken. **Zaan.**
Urling's Patentstijfel
Niet alleen voor fijne, ook voor bonte go-deren is het veel voordeliger :: **JACOB DUYVIS, Koog a. d. Zaan.**
Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigszins mogelijk is. Hoofdonderwijzer **J. POPPES, Zn.**

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren- en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voorname plaatsen

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING

DE **AMSTERDAMSCHES**
Keizersgracht 547-549. ADAM.

Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051

Boekhorststraat 149

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

Opgericht 1896.

KAMSTRA'S Beddenfabriek

Goedkoop ::

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14.

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Verblijdt u in de hope. — Brieven naar Ant. — D. Koelewijn en gezin. — Brieven uit Solo. — Mardi Rahardja. — Zendingsstudie. — Poerworedjo. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Verblijdt U in de hope.

Verblijdt U in de hope. Zijt geduldig in de verdrukking. Volhardt in het gebed.

Rom. 12 : 12.

Onze bijna altijd keurige kantteekeningen merken bij Rom. 12 : 12 op: In dit vers worden 3 remedieën (geneesmiddelen) aangewezen om te gebruiken in tijd van kruis en tegenspoed.

Het eerste is dus: Verblijdt U in de hope.

Met die „hope” doelt de Heilige Geest op de „Christelijke” hope: de „ware” hope: de „goede” hope (2 Thess. 2 : 16); ook wel te noemen de „levende” hope (1 Petr. 1 : 3) of de „evangelische” hope (Col. 1 : 23).

De beteekenis van deze hope is zooveel anders en rijker dan die van de hope, welke in 't dagelijksch leven dikwijls wordt genoemd.

In 't dagelijksch spraakgebruik wordt „hoop” menigmaal gebezigd als men doelt op iets dat wel *groot*e waarschijnlijkheid heeft, maar dat dan toch nog niet *volkomen* zeker is. Het *kan* wel zoo komen, zegt men dan; denkelyk zal dit of dat wel zoo komen, ik *hoop* het wel, maar het staat dan toch nog niet geheel en al vast. Er is dan in de „hope”, die men heeft, altijd nog zoo iets van eene ongewisse kans, die meevallen kan, maar die ook nog wel kan tegenvallen. In zulke „hope” zit altijd nog iets van het spinneweb, dat zwak is en lichtelyk verbroken wordt (Job 8 : 14).

De *Christelijke* hope daarentegen draagt een ander karakter.

In haar is niets van dat onzekere en ongewisse; bij haar is alles stellig en zeker; „secur” als wij zoo mogen zeggen.

De *Christelijke* hope is eene *vaste* hope.

De apostel spreekt daarom ook van deze hope, als van de hoop, die (den Christen) is weggelegd in de hemelen". (Col. 1 : 16).

„Die hope" is daar, als 't ware, voor hem gedeponeerd; en niet iets, wat nog niet zoo geheel zeker is, maar iets dat juist welverzekerd is en stellig komen zal. Het woord „*verwachting*", „*zekere verwachting*" is daarom een woord dat ter aanduiding van het karakter van de christelijke hope gebruikt kan worden.

En die „*verwachting*" bestaat dan hierin, dat er voor het volk Gods eenmaal eene rijke, heerlijke toekomst dagen zal. Wanneer zij sterven, als zij in hun tijd den raad des Heeren hebben gediend, wordt hunne ziel dadelijk verlost; van stonden aan tot Christus haar Hoofd opgenomen. En die Christus zal eens wederkomen op de wolken des hemels, met een geroep, met de stem des Archangels, om te oordeelen de levenden en de dooden. Geen vrome behoeft ooit te denken dat Christus hem, als hij dan niet meer leeft, vergeten zal; want de dan nog levenden zullen niet voorgetrokken worden boven de dan reeds in Jezus ontslapenen; die in Christus gestorven zijn zullen *eerst* opstaan met een heerlijk lichaam, dat aan het heerlijke lichaam van Christus gelijkvormig zal wezen; eerst daarna zullen zij, die levend overbleven zijn, in een oogenblik, in een punt des tijds, veranderd worden, zoodat zij ook een sierlijk, sterk, onverderfelijk lichaam hebben; en allen met elkander zullen dan ingaan in eene heerlijkheid, zoo luisterrijk, zoo geheel eenig, als geen oog hier ooit heeft aanschouwd, en geen oor ooit heeft gehoord, en zooals nooit opklom in het hart van eenig mensch op aarde. Op die heerlijkheid doelt de Christelijke hope.

De „Christelijke hope" wijst dus m. a. w. op het goed, dat nimmermeer vergaat; op „het groote goed, dat weggelegd is voor degenen, die den Heere vreezen" (Psalm 31); op „het betere en blijvende goed, dat voor de vromen in de hemelen is bewaard" (1 Petr. 1).

In Christus, onzen Middelaar en Zaligmaker, ligt dat alles in. Hij is onze Borg, Die dat alles verwierf ten behoeve van de zijnen. Hij heet daarom zelf ook wel „onze hope"; „Paulus, een Apostel van Jezus Christus, die „*onze hope*" is (1 Tim. 1 : 1); en elders (1 Col. 1 : 27) wordt Christus „de hope der heerlijkheid" genoemd; want die Hem bezit, bezit in Hem ook al die toekomstige heerlijkheid.

En door Zijn Geest werkt Christus die hope in de harten. Want zullen wij ze genieten, dan moet ze „in ons" zijn (1 Petr. 3 : 15). Als de Heere door Zijn Geest „het goede werk" in ons begint, dan komt ook de wortel, het begin van de hope in het hart; bij het wassen en toenemen in de genade wordt de hope versterkt en verlevendigd; en eens wordt die hope ten volle verwezenlijkt als de eeuwige heerlijkheid ons volkomen zal worden geschenken.

Wat een voorrecht, welk een genot als deze „hope" in de ziel leven mag. Leven mag in de ziel in deze wereld met haar nooden en haar moeiten. Want er is hier op aarde dikwijls een sterk contrast, eene sterke tegenstelling, tusschen de inwendige waardij van Gods kinderen en hun uitwendigen toestand. Die uiterlijke toestand beantwoordt menigmaal niet aan de innerlijke waarde van Gods vromen. Als de Koningin in eene arme hut moest wonen, zou haar uitwendige toestand niet overeenkomen met hare Koninklijke waardigheid. En nu zijn de vromen om hunne innerlijke waardij, die zij door Gods genade deelachtig zijn, eigenlijk Konings-zonen en Koningsdochteren (Psalm 45), doch hun uiterlijke toestand op aarde komt daarmee schier nimmer overeen. Maar nu is hunne „hope" weggelegd in de hemelen; eens wordt die geheel en al verkregen; en dan zullen zij ook in *uiterlijke heerlijkheid uitblinken*.

Niet waar, als een Christen nu eens niet te best gesteld is in zijne ziel; door velerlei waardigheden gedrukt wordt; om zich heen niet anders vindt dan benauwdheid en droefenis; ziekte, gebrek, gevaar, droefenis omringen hem van allen kant; hij zou willen vluchten, maar kan nergens heen; doch 't hart wordt hemelwaarts gericht; de Christen mag dan zien met zijn geloofsoog de heerlijkheid, die zeker komt; hij verstaat: het zal anders worden; is Israël in nood er zal verlossing komen; aan al die benauwing zal een einde komen; . . . de „hope" herleeft dan, wat kan hij daardoor dan worden opgebeurd! Zeer opbeurend en bevredigend is die hope dan in zoovele gevallen. Voor den arme „in duren tijd en hongersnood"; voor de zieken op het ziekbed; voor den vreemdeling in het interneerings-kamp; ook voor den krijgsman, die de wacht houdt op zijn eenzame post of zelfs aan het front den dood als te gemoet gaat.

En daarom zegt Paulus dan ook tot de geloovigen: „*Verblijdt U in de hope*". Hij veronderstelt naar het oordeel der liefde, dat die „hope" in het hart is uitgestort; en nu moet de Christen zich telkens weer in die „hope" verheugen. In vergelijking met die „hope" met die groote en eeuwig-durende heerlijkheid, wordt lijden en tegenheid, die haast voorbijgaan, dan klein en gering.

Die „Christelijke" hope is daarom alles waard. Zij is de helm, die dekt tegen alle zwaardslagen; het anker, dat verzekert: Uw levensscheepske slaat niet weg en wordt niet verpletterd in de branding, doch zal in de haven komen; die hope is de olijftak, welke den Christen predikt: Houdt moed, er komt weer land, waarop gij veilig wonen kunt. (Gen. 8 : 11).

Zij die „hope" in onze harten, lezers en lezeressen!

Juist daaraan heeft de mensch zoo dringende behoefte. Zeker, ieder mensch hoopt; in ieders ziel leeft eene schier onvergankelijke en onuitroeibare hoop; de een hoopt op de ongestadigheid van den rijkdom; een ander op gezondheid; weer een ander op joukheid; en allen met elkander altijd weer op beterschap en op betere tijden; doch die algemeene menschelijke hoop — hoewel lang niet van alle waarde ontbloot — is toch de echte niet; die „blijft" niet, maar gaat bij den dood te niet en maakt plaats voor eenige wanhoop. Alleen de „christelijke hope" vergaat nimmermeer. Leve die daarom rijkelijk in de ziel. Zoo *helder*, dat we er „rekenschap" van kunnen geven aan een iegelijk, die ons vraagt naar „de hope, die in ons" is; en zoo *sterk* dat zij onze ziel gedurig weer opheft boven de dingen van den tijd en rust doet vinden in de eeuwige heerlijkheid. „De God der hope vervulle ulieden met alle blijdschap en vrede in het gelooven, opdat gij *overvloedig moogt zijn in de hoop*, door kracht des heiligen Geestes". (Rom. 15 : 13).

Helpt dan ook mede aan de verbreiding van het Evangelie der „hope" onder de Heidenen. Van nature is hij zonder die hope. „Dat gij in dien tijd — toen gij Heidenen waart — zonder Christus waart, *geene hope* hebbende en zonder God in de wereld" (Efeze 2 : 12). Vandaar dat er voor den heiden geen blij vooruitzicht is, dat hem streelen kan; geen oog is voor de heerlijkheid, waarin God de Zijnen eens opneemt; maar vreeze, en altijd weer vreeze (Hebr. 2 : 14). En toch kan die Heiden „zonder hope" niet zonder die „hope". De blijde boodschap des heils, die hem van die „hope" spreekt, worde hem daarom overal gebracht door „de Zending".

En de Heere werke mede opdat hij leere verstaan en genieten welke de „hope der heerlijkheid" van Gods kinderen is; en deelend in dat groot genoegen, zich met Gods erfdeel blij beroemen moge.

Steenwijk, October 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel! Nog steeds zoek ik naar een antwoord op de vraag: Wat wordt er gedaan voor de kinderen der 4000 lidmaten, die er in 1700 te Batavia waren? Nu vond ik een verslag van het „Genootschap voor in- en uitwendige Zending te Batavia” en greep er naar omdat het mij uit de verlegenheid zou helpen. Dat Gen. heeft een kinderhuis te Depok en een te Soekaboemi, twee wijkzusters te Batavia, Mej. de Gheel Gildemeester en Mej. Gunning, twee scholen te Batavia, en Zondag- en naaischolen zonder getal naar het schijnt.

Nog eens weer vraag ik: wat zijn deze onder zoovelen?

Voorts wil ik u nog iets vertellen van den cursus te Zeist op den tweeden dag. We hadden toen een keurig hoekje in den tuin van br. Weisz en mevrouw bediende ons van koffie. Rustig, schoon en verkwikkend.

Het onderwerp van dien cursus was: De ontwikkeling der Nieuwere Zending. De Genootschaps Zending onderscheidde zich van de oudere kerkelijke Zending door het vertrouwen op de macht van het woord Gods, terwijl de oudere Zending meer leunde op overheidssteun; — door het leven van de gaven der liefde, terwijl de oudere Zending leefde van de bijdragen der O. Ind. Comp.; — door vrijheidsgevoel, terwijl de oudere Zending aan handen en voeten gebonden was; — door toeleggen op de bekeering van enkelen om die straks tot een gemeente te verzamelen, — terwijl de oudere meer uitging naar den doop der massa om ze daarna te onderwijzen.

De Broedergemeente heeft ons in veel opzichten den weg gewezen in de nieuwere richting. Ze leverde het bewijs dat men iets kan doen zonder staats-hulp en dat men zelfs een deur kan openen voor de prediking des Evangelies tegen den wil der machthebbers, mits men maar vast wil, en onafhankelijk is van finantiële hulp. Haar eerste Zendingen kregen van Zinzendorff in last om eenige zielen te winnen voor het Lam. Hij sprak niet van kerkstichting, zelfs niet van doopen, van slechts één ding sprak hij: Eenige zielen winnen voor het Lam.

De Broedergemeente had reeds in 1740—1750 een Genootschap tot uitbreiding van het Evangelie onder de heidenen te Amsterdam gesticht, dat door ongelukkige omstandigheden weer verdween, maar toch een weg gewezen had, hoe de Zending van den Staat en de Ind. Compagnieën onafhankelijk kon worden.

Gij kunt nalezin in het „Ev. in onze Oost” Dl. I hoe de oprichting van het Nederlandsch Zendelinggenootschap werd voorbereid en in 1797 tot stand kwam en hoe de slapheid in de leer aanleiding gaf tot oprichting van de andere Zendingsvereenigingen. Het lag heelemaal niet in den aard van deze vereenigingen om zich veel te bekommeren over kerkrechtelijke vraagstukken. Ze pakten het werk aan, ze voerden het uit, en begonnen eerst later de vraag te overwegen of ze nu wel bevoegd waren tot zulk een werk.

De Kerkelijke Zending leidde het werk weer in nieuwe banen; huwde om zoo te zeggen de nieuwere Zending aan de oudere. Vrijwillige bijdragen maakten de kerkelijke Zending onafhankelijk van de overheid, maar 't kerkverband gaf een stevigheid, die bij de Genootschappen wel eens ontbrak.

De Broedergemeente gaf ook in dezen weer een voorbeeld. Haar Zendingen ontvingen kerkelijke ambten, en kregen hun levensonderhoud uit kerkelijke fondsen.

Ds. H. W. Witteveen gaf ook een voorbeeld van kerkelijke Zending, maar hij stond kerkelijk te veel op zich zelf om invloed te verwerven in breeden kring.

In de kerken der scheiding werd het beginsel „Kerkelijke Zending” met stevige overtuiging en, na lange worsteling, met uitnemende vrucht in beoefening gebracht.

Vast stond van den aanvang, dat alleen een kerkelijke vergadering een

Zending in het ambt kon zetten en dat wie eens in 't ambt gezet was ook overal geroepen kon worden om woord en sacramenten te bedienen. Maar het heeft heel wat moeite gekost om deze beginselen aan te passen aan het kerkelijk leven.

H. D. van Gennip, die voor eigen rekening naar China begeerde gezonden te worden, werd uitgezonden door de Part. Synode van N. Brabant. De Best en Veenstra zouden geëxamineerd worden door de classes Leiden en Warf-fum, waar ze voor ze ter studie gingen onder ressorteerden. Maar die classes gevoelden zich bezwaard over dit examen (waarschijnlijk zagen ze geen kans om iemand na één jaar studie tot het ambt toe te laten), droegen dit werk over aan Zwolle en zoo werden deze twee broeders door de classes Zwolle onderzocht, in de kerk van Kampen geordend en naar Suriname uitgezon-den. Ze waren echter op geenerlei wijze nader aan Kampen verbonden dan aan eenige andere kerk. Toen ze terugkwamen werd Ds. Veenstra beroepen als predikant te Sauwert, en deze heeft later Vlissingen jaren lang gediend, zonder dat ooit een nieuw examen is afgelegd of een nieuwe ordening is ont-vangen. De weg van de Best is anders gelopen, maar dit was geen gevolg van zijn ordening of uitzending.

Deze weg was wel niet geheel zuiver, maar toch zuiverder dan die welk in 1872 werd ingeslagen door de Algemeene Zendingscommissie. Deze Com-beriep, ordende, zond uit, namens de Generale Synode, en zette de uitge-zonden in geenerlei verband met eenige kerk. Hij werd wel in een kerk-gebouw geordend en bevestigd met oplegging der handen, maar de kerkeraad nam aan die handeling officiëel geen deel. Zoo werd E. Haan geordend te Kampen maar op geen manier als Dienaar des Woords van Kampen be-schouwd.

In 1896 werd deze wijze van doen aan een zware kritiek onderworpen. Dr. Kuyper hield te Middelburg een rede, die een geheele morgenzitting in beslag nam en onderwees ons o.a. over de vraag: *Wie zendt*; toonde aan naar Hand. 13 : 1, 2 en 14 : 26 dat God zendt door de officiële organen der kerk en dit betoog was zoo overtuigend dat alle verdediging van de vorige methoden vruchteloos waren.

De uitwerking van dit beginsel werd vastgelegd in een Zendingsorde, die in 1902 te Arnhem werd aangenomen. Volgens deze orde kon alleen een *plaatselijke kerk* zenden en zij moet ook instaan voor de geldelijke zorgen. Zij kan zich echter bijstand zoeken bij kerken van haar classis, van haar provincie, zelfs van meer dan één provincie. Deze medewerkende kerken kunnen zich contractueel verzekeren van invloed, maar de handeling heeft niet anders plaats dan door de plaatselijke kerk.

De uitgezonden hebben de gewone opleiding genoten te Amsterdam of te Kampen en daarna nog gestudeerd in de speciale vakken der Zending en zijn dus noch ambtelijk noch in mate van ontwikkeling minder dan de ge-wone predikanten.

De vrucht van deze kerkelijke Zending is wegens den korten tijd nog gering. Eigenaardig is bij haar weer, dat men spoedig overgaat tot kerk-stichting op het Zendingsterrein. Op Java zijn er reeds geïnstitueerde kerken te Poerworedjo, te Temon, te Glonggong, te Djokjakarta, te Solo en op Soemba te Kambanirroe. Deze kerken zullen ook wel spoedig tot een classis worden samengevoegd en men zal binnen niet al te langen tijd ook komen tot het uitzenden en ordenen van Javaansche predikanten.

Nadat deze dingen kortelijk waren voorgedragen is een geanimeerde dis-cussie gevoerd. Daarbij kwam ter sprake Hand. 13 : 1, 2 en werd gevraagd of de gemeente te Antiochië wel inderdaad institutair handelend optrad; een vraag die naar mij voorkomt een bevestigend antwoord moet hebben, wat een ander betwijfelde. Voorts werd gesproken over de gebreken en zwak-heden van onze organisatie en geantwoord dat wij zeker op den goeden weg

zijn, wat ook door zeer weinigen betwijfeld wordt, maar nog tot de volmaakt-
heid willen voortvaren. Gevraagd werd ook hoe wij de Genootschapszende-
lingen beschouwen; of ze wettig in het ambt staan; en geantwoord dat ze
van hun zenders last ontvingen om de sacramenten te bedienen en dat wij dit
aanvaardden dat we b.v. iemand, die door een Zending gedoopt is, voor
gedoopt houden. Dat wij ons echter verplicht achten een anderen weg bij
de uitzending te volgen en gelooven dat onze weg de betere is. Het bezwaar
werd ook geopperd dat in ons systeem niet passen de zoogenaamde *vak-
mannen*. Niemand onder ons die zich geheel en onverdeeld aan de Zending
kan wijden. Toegegeven werd dat wij zulke mannen *nu* niet hebben; we doen
het er zonder en het gaat ook nog al. Ook in het midden van vakmannen
treden de onzen nog wel eens op met eenig succes.

Toch blijft dit een gebrek. Een bekwaam man, die zich geheel aan de
Zending kon wijden, zou een heel andere plaats kunnen innemen ook in
het midden des lands, dan wij nu kunnen.

Toegegeven kan echter niet worden dat zulke mannen door ons systeem
worden uitgesloten. Als de bewustheid maar levendig wordt, dat wij ze noo-
dig hebben, zal er wel een weg gevonden worden om ze in ons kerkelijk leven
een passenden stoel te zetten.

Onder druk samenspreken was intusschen de tijd versleten en zoo werd
de tweede cursus gesloten.

Sta mij toe dat ik hiermee mijn brief ook sluit.

t.t.

Smilde, Sept. 1916.

H. DIJKSTRA.

D. Koelewijn en Gezin.

(Bij de Plaat).

De heer D. Koelewijn, directeur der Keu-
cheniusschool, is Vrijdag 1 Sept. weer naar
Java vertrokken langs den langen weg om
de noord en de Kaap. Zijn portret en dat
van mevrouw en van eenige zijner kinde-
ren gaat hierbij.

De school waaraan hij werkzaam is, ter
opleiding van Christelijke Javaansche On-
derwijzers, verkeert in een staat van gesta-
dige ontwikkeling en levert telken jare een
aantal jonge Javanen af voor onze Chris-
telijke scholen. In 1913 kregen zes leerlin-
gen het einddiploma, 1914 wederom zes, en
in December 1915 elf.

In het geheel zijn er nu 64 leerlingen, die
met plezier zich voorbereiden voor den be-
langrijken arbeid die hun wacht.

Als de heer Koelewijn terugkeert, zal hij,
zooals wij weten, een leegte vinden. Daniël
Wasman, zijn trouwe Javaansche Onderwij-
zer, is door den Heere opgenomen in heer-

lijkheid, zooals wij op grond van zijn belij-
denis en leven mogen vertrouwen. Zijn
plaats is ingenomen door Theofilus Rekso-
diardjo, een oud-leerling van de Keuche-
niusschool, afkomstig van Poerworedjo.

Moge God onzen broeder Koelewijn nog
vele jaren van rustigen arbeid schenken!
Gedurende zijn verlof werd het directoraat
waargenomen door den heer K. Dijkema,
leeraar aan de Keuch. school, en de school
liep zoo goed, dat er zelfs meer dan ooit het
eind-examen deden. Dit is voor den heer
Dijkema en voor ons allen zeer verblijvend.

De toekomst zal die school wel gedurig
ter sprake brengen; Java ontwikkelt zich
sterk op het gebied van het onderwijs en
onze school moet toch gelijken tred hou-
den. We mogen echter wel rekenen op de
hulp des Heeren en als middelen in zijn
hand op de offervaardigheid van onze
vrienden in Nederland.

H. D.

Brieven uit Solo.

Messen, Solo, 21 Juni 1916.

Na een maand vacantie zijn we weer in
Solo terug. Hoog in de bergen hebben we
rust en kou genoten. Het hotel Merbaboe,

waar we enkele weken logeerden, ligt
aan de helling van den berg Merbaboe op
een hoogte van 1400 Meter. Toen ik pas
in Indië was, overkwam het me als iets

vreemde, als iemand op de vraag naar het klimaat van een plaats antwoordde met de mededeeling, hoe hoog die plaats ligt.

De temperatuur wordt afgemeten naar het aantal meters hoogte der ligging. En waar de hitte en de gezondheid van een plaats in Indië dikwijls in omgekeerd evenredige verhouding staan, daar beant-

plaatsen met een temperatuur van in den regel minstens 80 gr., als ze 's avonds zonder kachel de kou van een temperatuur van 52 gr. genieten. We worden in de hitte zoo gevoelig, zelfs voor enkele graden temperatuurverschil. Maar die kou schijnt versterkend voor de zenuwen, die te slap worden in de hitte. En wij zijn ook heel wat opge-

woordt men de vraag, of het klimaat ergens gezond is, met hetzelfde antwoord; de gezondheid van het klimaat wordt uitgedrukt in meters hoogte. Hotel Merbaboe is dan ook een gezondheidsplaats, een herstellingsoord. Men komt daar frissche lucht happen en.... kou lijden. Want het is kou lijden voor menschen uit heete

frisch en hebben met nieuwen moed het werk aangevat.

Het gaf ons voldoening, dat het werk zoo geregeld voortgegaan was tijdens onze afwezigheid. De boeken-verkoop was zelfs bijzonder goed geweest. Ook het andere werk had geen schade geleden. De helpers hadden getrouw hun taak vervuld.

Het is, ook voor de helpers, een genot, dat het zendingswerk hier zoo goed slaagt. Vruchten op den arbeid te zien, is zoet en opwekkend. En de Heere zegent hier in milde mate.

In de volgende maand zullen er D.V. elf volwassenen en enkele kinderen gedoopt worden. Onder die elf zijn twee broers, die door een half afgescheurd krantje, dat als pakpapier in een pandhuis kwam, voor het eerst met het Evangelie kennis maakten. Een van hen is daar bediende. Hij las het stukje krant, nam het mee naar huis, en liet het zijn jongeren broer lezen. Op dat stukje stond gelukkig het adres van onzen helper Stefanoes. Dien zochten ze op en vroegen hem om nader onderwijs. Ze kwamen daarna geregeld in de godsdienstoefeningen en op de catechisatie, en hebben nu om den doop gevraagd. En deze twee zijn onder deze elf niet de eenigen, die door middel van het colportage-werk getrokken zijn tot nader onderzoek. Aan de doop-candidaten vraag ik altijd, op welke wijze men voor het eerst met het Christendom hebben kennis gemaakt. Bij ongeveer één derde gedeelte is die eerste kennismaking te danken aan Bijbel- en krantverspreiding.

De belangstelling voor den Bijbel en de lust om de godsdienstoefeningen bij te wonen ontwakten in steeds grooteren kring. In de eerste vijf maanden van dit jaar werden 12.000 Bijbelgedeelten en andere christelijke boeken verkocht. Telkens opnieuw verblijden wij er ons over, dat wij mogen werken op een terrein, waar velen kunnen lezen. — Zondag waren er 200 menschen in onze godsdienstoefening des morgens in de school, en nog ongeveer tweehonderd in de samenkomsten in andere deelen van de stad en van de residentie. Er zijn zoovele teekenen van belangstelling, dat wij wel eens met zekere zorg vragen, hoe spoedig het werk onze krachten en die onzer helpers te boven zal gaan. Gelukkig zijn er behalve de 15 helpers, die hier al werken, nog 20 in opleiding voor Solo, zoodat over vier jaar het aantal helpers meer dan verdubbeld zal kunnen zijn. En wij koesteren de hoop, dat de zendingsliefde in Noord-Holland het mogelijk zal maken, dat daar ook het aantal missionaire dienaren des Woords te Solo verdubbeld zal zijn.

De Christelijke Javaansche wandkalen-

der voor 1916, door mijn vrouw samengesteld, vond zóó gretig aftrek, dat we besloten voor 1917, in plaats van 20.000, 60.000 exemplaren ter perse te leggen. Verreweg het grootste gedeelte is nu al besteld door de zendingsarbeiders op Midden-Java; ook kwamen er enkele bestellingen van buiten ons terrein. De verhooging der papierenprijzen brengt ons voor dezen kalender een verlies van f 320.—. Dat is een oorlogschade voor onze kas. En onze maandelijksche krantverspreiding zal door die verhooging een nog zwaarder financieel verlies lijden. Maar als de zendingskassen nu maar een evenredig deel van de „oorlogswinst" ontvangen, zullen deze betrekkelijk kleine schadepostjes wel door die kassen gedragen kunnen worden.

Onder de Javaansche Christenen zijn soms ook treffende staaltjes van liefde voor de zaak des Heeren. Er is hier een vrouw, die twee jaar geleden gedoopt is. Ze is naaister en verdient 30 à 40 cent per dag. Zij had een naaimachine in huur, waarvoor zij het derde deel van haar verdiensten als huurprijs moest afstaan. Wij hebben een naaimachine voor haar gekocht en zij zal die in twee jaar afbetalen. Maar bovendien spaart ze elke maand een gulden en geeft dien in bewaring aan mijn vrouw. Enkele maanden geleden zei mijn vrouw tot haar: „Je wordt al rijk, je hebt al 12 gulden". Ze antwoordde: „Weet u, waarvoor dit geld is? Dit is voor den Heere Jezus. Als ik de naaimachine afbetaald heb, dan geef ik al het geld, dat ik gedurende dien tijd gespaard heb, voor het bouwen van de kerk". Die vrouw geeft maandelijks f 0.50 contributie voor de kerk; ze geeft elken Zondag in de twee bussen voor Kerk en Armen; en bovendien spaart ze elke maand een gulden voor kerkbouw. Alléén die gulden vertegenwoordigt zeker meer dan het tiende deel van heel haar inkomen. Ja, zoo'n bruine zuster kan nog wel eens een voorbeeld zijn voor anderen.

In April werden hier ouderlingen en diakenen gekozen. Zij werken ijerig aan de hun toebetrouwde taak. De gemeente is verblijd over dezen vooruitgang in haar kerkelijk leven.

U allen hartelijk groetend, blijven wij ons werk in uw belangstelling aanbevelen.

H. A. VAN ANDEL.

MARDI RAHARDJA.

Wij hebben reeds gelezen van het Javaansche Maandblad, dat onze Miss. Dienaren schrijven en verspreiden op Java. Ds. A. Merkeliñ geeft er wat meer over, dat

wij hier laten volgen:

Laat ik U eerst wat mogen vertellen over de uitgave van een Javaansch maandblad.

Reeds gevoelde ik de noodzakelijkheid om een blaadje in 't Javaansch uit te geven, waarin op bevattelijke wijze de eenvoudige waarheden van den Christelijken godsdienst werden uiteengezet.

Zoo'n blaadje is zoo noodig. Om de Javanen tot bijwonen van de wekelijksche godsdienstoefening te bewegen is een moeilijke taak en het zijn telkens slechts enkelen, die zich daartoe laten overhalen. De meesten durven niet; ze zijn bang om uitgelachen te worden en ze staan wantrouwend tegenover de samenkomsten. De groote vraag is dus telkens weer: hoe zal ik het Javaansche volk bereiken, welken weg moet ik toch bewandelen om ze te benaderen met de verkondiging van het Evangelie? Naar de koempoellans komen slechts enkelen, vergeleken althans met de groote massa die hier woont; in mijn huis komen slechts enkelen, bezocht worden slechts enkelen en hoe langer men op Java is hoe dringender de vraag wordt: welke is toch de weg om het volk te bereiken.

Het antwoord op die vraag is: colportagearbeid in den breedsten zin van 't woord; er zijn duizenden bij duizenden Javanen, die lezen kunnen en wat een voorrecht is, lectuur, waar de gewone Javaan toegang toe heeft, is er maar weinig; geeft dus boekjes uit waarin de voornaamste waarheden van het Christendom worden uiteengezet, tracht die te verkoopen en ge weet, dat er tal van Javanen zijn, die althans in oppervlakkigen zin iets van het Christendom te weten komen.

Op diezelfde lijn ligt nu ook het uitgeven van een Evangelisatieblaadje, dat mits de verspreiding er van met eenige tact geschiedt, van meer beteekenis kan worden dan de gewone colportagearbeid, waarbij men nooit weet waar de boekjes terecht komen en dus de gelegenheid ontbreekt om de vrucht van dien arbeid na te gaan, en dus ook geen gelegenheid biedt om zich in contact te stellen met degenen, die als vrucht van dat lezen toegankelijk zouden zijn voor verdere bearbeiding.

Met een geregeld verschijnend blaadje

kan dit anders zijn; in de eerste plaats wordt dit blaadje bezorgd aan bepaalde adressen; en in de tweede plaats wordt het aan die adressen telkens weer bezorgd. Ontstaat er eenige belangstelling dan kan die belangstelling door ieder volgend blaadje weer gevoed worden, en daar de adressen aan mij en mijn helpers bekend zijn, kunnen we ze ook opzoeken en eens zien of zoo'n blaadje met eenige graagte ontvangen wordt. Het uitgeven van zoo'n blaadje prikkelt tot huisbezoek, terwijl we niet meer in het wilde weg behoeven te bezoeken, maar zeer bepaaldelijk die menschen, die telkens zoo'n blaadje ontvingen en door dat blaadje als 't ware op een bezoek zijn voorbereid.

Laat ik U nu het blaadje mogen voorstellen; het heet: „Ngoedi Slamét" (streven naar geluk). In 't vervolg zal het echter den naam dragen van „Mardi Rahardja", oud Javaansche woorden, die hetzelfde beteekenen als Ngoedi Slamet maar in de ooren van den Javaan wat mooier klinken.

Van dit blaadje heb ik 1000 exemplaren laten drukken en die door mijn helpers laten verspreiden in Magelang en omstreken. In 't vervolg wil ik ze verzenden met de post, ook al omdat een Javaan iets van meer gewicht beschouwd, als hij het over de post krijgt dan wanneer het zoo maar in zijn huis wordt gebracht; al net dus als bij U.

Het eerste stuk in dat blaadje is een samenspraak tusschen een Christen-Javaan en een Islammer over den Christelijken godsdienst; het tweede stuk is een brief aan een Javaan, die reeds Christen is geworden; het derde stuk is een kort verhaaltje. In de vierde plaats volgt opgave van tijd en plaats waar de bijeenkomsten gehouden worden, met mededeeling, dat ieder, die soms vragen wil doen over den Christelijken godsdienst persoonlijk bij mij kan komen of die vragen schriftelijk kan indienen, welke vragen dan evenzoo door mij schriftelijk zullen beantwoord worden.

(Wordt vervolgd).

ZENDINGSSTUDIE.

In de Amsterdammer van 4 Aug. lezen wij het volgende:

INGEZONDEN.

(Buiten verantwoordelijkheid der Redactie)

Zendingskennis kweekt Zendingstheorie.

Geachte Redactie.

Sedert tal van jaren wordt, onder redactie van Ds. H. Dijkstra, te Smilde, uitgege-

ven het Zendingsblad van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Men zou denken, dat dit uitmuntend maandblad, dat nog geen twee kwartjes per jaar kost, zoo ongeveer in elk Gereformeerd gezin te vinden is. Het tegendeel is het geval echter, met name in Amsterdam. Het ligt niet in onze bedoeling, daarvan thans de oorzaak na te speuren,

maar alleen, om den stoot te geven tot de hoog noodige verbetering in dit opzicht. Aanleiding hiertoe gaf een gedeelte van den „brief naar Antiochië", die Ds. D. in het laatste Juli-nummer schreef. In dien brief staat namelijk het volgende:

„In Juni ontving ik een briefje van een plaats, die ik nu niet noemen wil, en beloofde een antwoord in te lasschen bij een schrijven aan u. Uw oordeel moogt gij dan wel eens bekend maken, en meedeelen, of er iets van komt. Het briefje luidt:

„Zeër geachte Ds. Dijkstra.

„In ons dorp wordt een poging aangewend om te komen tot het oprichten van een Zendingsvereniging, die zich ten doel stelt meerdere kennis te verwerven en te verbreiden aangaande Zendingsarbeid en Zendingsveld.

„Zou u zoo vriendelijk willen zijn ons met uw raad te dienen, in hoeverre we daarin het nuttigst kunnen werkzaam zijn en hoe we het best aan degelijk werk over Zending en wat daarmee in verband staat kunnen komen?

„Vertrouwend, enz.

„Onder uw nadere goedkeuring wil ik daarop antwoorden:

„a. De leden der vereeniging zullen elk voor zich op het Zendingsblad moeten abonneeren en dat aandachtig lezen, geregeld bewaren en aan het einde des jaars laten inbinden.

„b. De vereeniging zal zeer verstandig doen als zij voor het rondlezen en voor de bibliotheek één of twee exempl. v. d. „Macedoniër" neemt, zooveel als er noodig zijn, dat elk lid zijn aflevering behoorlijk op tijd kan krijgen. Op het einde des jaars moeten de complete jaargangen, die nog netjes zijn, stevig worden ingenaaid en in de bibliotheek gezet.

„Zeër veel nadruk leg ik op dat innaaien

en bewaren. Als men daar eenige jaren voor zorgt, kan men stof vinden voor zijn Zendingsstudie.

„c. Voor een overzicht kan de vereeniging nemen: „De Hedendaagsche Zending in onze Oost". Uitgegeven door den Zendingsstudieraad, Javastraat 78, Den Haag.

„d. Elke vergadering geeft één der leden een opstel over het voornaamste dat hij sedert de vorige vergadering in Zendingsblad en Macedoniër" gelezen heeft en daarna geeft de voorzitter gelegenheid om dit aan te vullen en er over van gedachten te wisselen.

„e. Voor het verhoogen van de gezelligheid op de vergadering neme men een bundeltje Zendingsliederen, b.v. dat van Ds W. B. Renkema, uitgegeven bij den heer J. Zomer, Drukkerij „Vada" te Wageningen".

Naar onze meening zou een dergelijke vereeniging ook in Amsterdam een zeer noodige en nuttige taak kunnen verrichten. De waarheid van het opschrift van dit artikelje zou er door blijken. Aan allen, die voor dit plan — dat in den vorm natuurlijk voor allerlei wijziging vatbaar is — iets gevoelen, wordt verzocht, onder letter K. D. L. hun raamkaartje te zenden, of een briefkaart aan het adres van den laatst ondergeteekende.

Een vergadering kan dan worden belegd om tot oprichting te geraken van een vereeniging als bovenbedoeld.

Onzen dank aan de Redactie, voor de hierin betoonde medewerking.

F. J. WELZENBACH.

J. W. ROUW

2de Weteringdwarsstr. 71.

Amsterdam, Aug. 1916.

Deze zaak verdient de aandacht, daarom brengen wij haar nog eens onder de oogen onzer lezers.

H. D.

POERWOREDJO.

(Vervolg).

De Helpers.

De helpers in het Poerworedjosche kunnen verdeeld worden in helpers, speciaal voor Evangelisatiedienst, helpers speciaal voor schooldienst en Evangelisatiearbeid, en colporteurs—Krantverspreiders.

De colporteurs, pas aangesteld, werken aanvankelijk niet zonder zegen. Zij trekken desa na desa in, overal pogende bijbels of gedeelten van bijbels te verkoopen. Verder trachten zij boekjes met bijbelsche verhalen te plaatsen, verspreiden ook de Javaansche Krant: Mardi-Rahardje

Helpers zijn zeer noodig en dit heeft men recht begrepen. Ziehier wat Ds. de Haas van hun opleiding zegt:

Ongeveer Juni zal Ds. Bakker weer beginnen met een tweejarige theologische cursus. Ik stel u voor, een van onze helpers, n.l. Doellah, die ook zelf er om vroeg, daar heen te zenden. Gaarna verneem ik spoedig uw beslissing, omdat als wij thans niet zenden, er in twee volle jaren geen gelegenheid is, theol. helpers te laten opleiden.

Verder is thans in mijn bezit een schriftelijke verklaring van den waarnemenden Di-

recteur van de Keuchenius School over onze leerlingen daar. Wij hebben er thans de volgende: (de cijfers achter hun namen geven aan de klas, waarin zij zitten).

Josafat (4); Basiroen, Soekardi, Ismael, Radoen (3); Simon, Ngadimam, Saja, Panoet (2); Njana en Saja (1).

De helpers, vooral de jongere onderwijzers, klagen over hun salaris. De missionaire predikanten hebben met afgevaardigden van hen en ouderlingen uit de geïnstitueerde gemeente vergaderd. Algemeen werd gemeld, dat door het omhooggaan van verschillende prijzen, meer dan een klacht billijk was. Er is toen een commissie benoemd uit de pandita's, die een nieuwe salarisregeling zal ontwerpen, welke dan aan de verschillende kerken zal toegezonden worden.

Dat belooft dus wat goeds voor de toekomst.

Iets nieuws is te Poerworedjo het optreden van een Javaansch meisje als onderwijzeres in de school. Ze heet Soutinah en heeft een goed examen gedaan. Ds. de Haas hoopt dat ze niet al te spoedig trouwt.

Een Holl. Chr. School te Poerworedjo.

Te Poerworedjo is een Holl. Javaansche School en een Chineesche is in voorbereiding. We lezen daarvan:

De school van Tim. (Chin. school) gaat gedurig achteruit. De Chineezzen stellen zich niet meer tevreden met het eenvoudige onderwijs, dat op deze school gegeven wordt, zij vragen Nederl. taal, Engelsch, Fransch, etc. Nu is er te Magelang een christ. vereeniging gevestigd, voor Holl.-Chineesche scholen met den Bijbel in de residentie Kedoe. Deze vereeniging heeft reeds een bloeiende Holl. Chin. school te Magelang en is niet ongeneigd, ook te Poerworedjo zulk een school te openen. Natuurlijk moet de Regeering eerst de behoefte aan zulk een school erkennen. Daartoe is o.m. noodig, dat men op goede gronden kan verklaren dat ongeveer 50 Chin. leerlingen de school zullen bezoeken. Wanneer wij dit kunnen aantoonen, is de zaak zeer gemakkelijk af te wikkelen. Het kost dan aan Utrecht geen cent; de genoemde vereeniging neemt alles op zich, terwijl de school, wat het godsdienstig karakter aangaat, onder toezicht kan komen te staan van den Kerkeraad van Utrecht. Gaarna zou ik vernemen of er bij u bezwaren bestaan tegen dit plan. Ik voeg nog bij, dat u er niet op moet rekenen, dat de Chineesche kinderen wel op de Holl.-Jav. school, die wij, als alles goed gaat, dit jaar te Poerworedjo hopen te openen, zullen komen. Een Chinees zendt zijn kinderen niet naar zulk een school. Hij vraagt afzonderlijk onderwijs voor zijn kinderen. Een zeer groot voordeel is hierbij, dat genoemde schoolvereeniging

(in het bestuur waarvan o.a. Ds. Merkelijn zit) hier in Indië gevestigd is. U kunt zich haast niet indenken, wat een bezwaren er aan verbonden zijn, als een schoolvereeniging — hetzij voor Holl.-Jav. of voor Holl. Chin. scholen — in Nederland gevestigd is. Door het overleg, dat gedurig met Holland gepleegd moet worden, worden alle zaken op de lange baan geschoven, en kan men eigenlijk niet goed hier werken.

In een later schrijven luidt het:

In mijn vorig schrijven vroeg ik uwe goedkeuring voor de oprichting van zulk een school. Een lijst, die ik hier liet rondgaan bij de Chineezzen, leverde als resultaat op, dat wij dadelijk minstens op meer dan 50 kinderen kunnen rekenen.

Gedurig komen nog nieuwe aanvragen in. Waar de zaak zoo stond, oordeelde ik, na overleg met Dr. Flach en eenige anderen gepleegd te hebben, dat het in uw geest zou zijn, als er verder gehandeld werd. Zoo is er thans een verzoekschrift aan de regeering gezonden, om de noodzakelijkheid van zulk een school te Poerworedjo te erkennen. Erkent de regeering die noodzakelijkheid, dan wil de vereeniging tot stichting en in standhouding van Holl. Chin. scholen met den Bijbel in de Residentie Kedoe (deze vereeniging is te Magelang gevestigd) de verdere afwikkeling van deze zaak op zich nemen.

Nogmaals raad ik u ten eerste aan, dezen weg te volgen.

Colportage-arbeid.

Het werk der krantenverspreiding heeft eenige uitbreiding gekregen. Waar er toen ik hier kwam 500 exemplaren per maand verspreid werden, is dit aantal thans gestegen tot 2500 per maand. Thans ontvangt het bestuur van elke desa op ons zendingsterrein een paar exemplaren van de Mardi-Rahardja. Van een Javaansche Kalender plaatste ik ongeveer 1000 exemplaren.

Van het Maleische blaadje Penaboer worden per maand 500 exemplaren onder de Chineezzen te Poerworedjo en Koetoardjo verspreid.

Aan de goeroe's heb ik gezegd in den tijd, die ze niet aan de school of aan gemeentewerk behoeven te besteden, zooveel mogelijk colportage-arbeid te verrichten. Doch veel kunnen zij er niet aan doen. De morgenuren worden door de meesten in de school doorgebracht. Verschillende avonden worden aan catechisatiearbeid besteed. Blijven zoo over de middaguren, waarin het veel te warm is, om lange afstanden af te leggen.

Ik heb thans een colporteur op proef genomen. Aanvankelijk is zijn arbeid niet ongezegend. De eerste maand verkocht hij ongeveer 100 bijbels of gedeelten ervan. Het

groote voordeel van dezen arbeid zit m. i. ook hierin, dat menschen, die anders nooit bereikt worden, nu min of meer in aanraking komen met het Christendom. De colporteur gaat van huis tot huis in de desa's, tracht overal Evangelien te verkoopen, en spreekt over den troost van het Christelijk geloof. Toch is één colporteur nog heel weinig voor het millioen menschen, dat wij te bearbeiten hebben. Trouwens, hoe gering is eigenlijk ook maar het aantal van onze helpers. Men zegt in Holland wel eens: de resultaten van de Zending op Midden-Java zijn niet heel groot. Maar de menschen, die dit zeggen schijnen nooit te denken aan de kleine kracht, waarmee hier eigenlijk gearbeid wordt. Laat ons ons eigen terrein nu eens nemen. Wij hebben ongeveer 20 helpers. Dus elke helper heeft ongeveer 50.000 menschen voor zijn rekening. Hoe kan men nu, waar zoo de toestanden zijn, veel vrucht verwachten? Hoe kan men van onze Kerken — die op Midden-Java hun Zendingsveld hebben — gaan eischen, dat zij arbeid op de buitenbe-zittingen gaan verrichten? Eenigen tijd hier op Java arbeiden, en de verschillende toestanden met eigen oogen zien, leidt tot geen andere conclusie, dan dat waartoe Dr. Esser kwam in zijn boek: „de goddelijke leiding in de Zending", namelijk dat wij al onze krachten moeten samentrekken op Java. Ons eigen terrein kon minstens 3 missionaire predikanten en wel 200 helpers gebruiken. Dan zou elke helper nog 5000 menschen moeten bearbeiten, wat zeker nog veel te veel is. Telkens wordt men herinnert aan het schriftwoord: de arbeiders zijn weinige. Moge dit feit ons aller gebed verlevendigen tot den Heere des oogstes, om arbeiders in zijn wijngaard uit te storten.

Wie colportagearbeid begint, gevoelt het gemis aan goede propaganda lectuur.

De boekjes met bijbelsche verhalen, die wij thans bezitten, zijn onvoldoende voor onze propaganda-arbeid. Wie verschaft ons goed geschreven traktaatjes, boekjes, enz., waarin de heerlijkheid van het Christendom op een wijze, die de Javaan begrijpt, wordt uiteengezet?

De Nederlandsche Zendingsvereeniging heeft onlangs uitgegeven het boekje: Kartawidjojo, van Koran tot Bijbel. In dit boekje wordt een kijk gegeven op den innerlijken strijd die een Mohammedaan doormaakt, voor hij tot het Christendom overgaat. Kartawidjojo beschreef dit alles zelf in het Soendaneesch. Kan zulk een boekje niet in het Javaansch vertaald worden? Als het gebeurde, geloof ik dat wij er voor onze propaganda heel wat meer aan zouden hebben, dan aan boekjes als „Noachs dankoffer", „Paq Samar", „Gered door een speld" en

dergelijke. Die bevatten of in het geheel niet of zeer weinig prediking van het Evangelie. Wie van de Javaansch sprekende pandita's wil zijn krachten aan genoemd boekje beproeven?

De Medische Dienst.

We besluiten ons overzicht met een en ander over den Medischen Dienst.

Dr. J. C. Flach, die vroeger te Dennenoord werkzaam was in de krankzinnigen verpleging, heeft den 15 Jan. 1915 Dennenoord verlaten en na eenig onzwerfen zich 20 Dec. te Poerworedjo gevestigd.

Er is een mooi terrein gekocht, aan den weg naar Koeto-ardjo.

Midden over het terrein loopt een breede irrigatie-waterleiding, zoodat we daaruit al ons spoelwater ruimschoots kunnen betrekken en misschien nog kracht zelfs beschikbaar houden voor den aanleg van electrisch licht in onze gebouwen.

Ons plan is thans, eerst op dat terrein een paar tijdelijke gebouwen te zetten, zoodat we patiënten kunnen opnemen. Tot zolang moeten we ons slechts beperken tot het houden van eene polikliniek, waar de menschen loopende worden behandeld en elken dag weer terug komen. Dit is natuurlijk uit medisch en uit zendingsoogpunt bezien slechts behelpen.

Natuurlijk geeft dit geldzorgen. Er zal ongeveer f 60.000.— noodig zijn en er is nog slechts f 24.130.— verzameld. Maar er komt ook een belangrijke subsidie van het Gouvernement, zoodat de kerk van Utrecht niet al te zwaar belast zal worden.

Dr. Flach pakt de zaak goed aan. Leert Javaansch en zegt:

Langzamerhand begin ik al wat van het Javaansch te begrijpen en iets te spreken, hoewel het nog wel een geruimen tijd zal duren, voor het vloeiend door ons wordt gesproken.

Hij bezocht ook reeds met Ds. de Haas de verschillende zendingsposten en kreeg diepen indruk van de noodzakelijkheid van zijn werk. Hij schrijft:

Of de behandeling van patiënten ook noodig is? Om deze vraag met volle toestemming te kunnen beantwoorden, behoeft men maar een paar weken hier de toestand te hebben beschouwd. Vreeselijk is het, die arme menschen te zien. Oogziekten en zweren, zooals men ze in Holland nooit heeft gezien, vormen een hoofdschotel. Daarbij komen dan nog de verschillende besmettelijke ziekten en de malaria niet te vergeten, die eveneens talrijke slachtoffers maken.

Het is bepaald een genot, om daartegen te kunnen strijden meteen op die manier een werkzaam aandeel te kunnen nemen in de verspreiding van de kennis van den weg des heils!

Wij zullen het volgende jaar wel een beschrijving kunnen geven van het hospitaal dat op zijn „mooi terrein" is verzezen. Het Gouv. schijnt voorkeur te geven aan Koetordjo. De uitslag zal wel blijken.

Me dunkt we mogen Utrecht van harte feliciteeren met die twee nieuwe arbeiders: Ds. W. S. de Haas en Dr. J. C. Flach.

H. D.

Korte Berichten.

a. Knikkertjes à f 2.50.

b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedruken tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 'à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.— voor kerkeraden en Zend. Ver. f 2.40.

De Sept. afl. bevat:

Dr. H. S. Pruys, de Miss. arts en de particuliere praktijk. — Ds. W. T. C. v. Helsdingen: De Dr. Djawaschool. — Uit mijn Camera: Zomer-Conf. voor Zend. Studie te Zeist. — De Islam. — De Eerste schreden. — Dege studie v. d. Islam. — Ned. Zend. Ver. — De Roomsche missie op Endeh. — Niet verre.

De Algemeene Vergadering van het Traktaatgenootschap „Filippus" zal D. V. Donderdag 19 Oct. a.s. gehouden worden te Assen.

LEESTAFEL.

Bibliotheek voor Hooft en Hart. — D. A. Daamen, 's-Hage.

De uitgever kondigt aan voor dit jaar: De God Zijner Moeder door Runa; Makkabaeus Triumfator door L. Penning en Dei Gratia door Majorie Bowen en levert dit alles voor f 3.—

Paulus in zijn leven en werken door Ds. G. Wielenga. — J. H. Kok Kampen.

Dit werk bevat bijzonder en zal veel gelezen worden. Het is nu half-compleet. Afl. 6 is verschenen.

Antirevolutionaire Staatskunde door Dr. A. Kuyper.

Dit belangrijke werk begint nu met afl. 12 van zijn tweede deel: **De Toepassing.**

Wat Heilige Kris vertelde door J. H. de Blinde, Ned. Zend. Ver. te Rotterdam.

In dit boekje wordt een Heilige Kris (Jav. wapen) sprekende ingevoerd. Hij vertelt, hoe hij gemaakt is en welke wonderen er door hem zijn verricht.

Doel van dit boekje is ons mee te deelen hoe diep ellendig Soendanees en Javaan zijn door hun bijgeloof. Dat doel wordt wel bereikt, hoewel de vorm wat onnatuurlijk is.

Schriftelijke cursus voor het examen van den Schoolraad. De vakken B. en C. door Ds. J. C. C. Voigt. 3e druk. — Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Dat lijkt me wel geschikt voor het doel.

Jaarboek ten dienste van de Ger. Kerken in Nederland.

„Handboek" en „Jaarboekje" zullen voortaan één zijn. De Zending kan over deze uitgave tevreden zijn en haar vrijmoedig aanbevelen.

De Wandtekst-Scheurkalender — De Olijftak — Oosterbaan en le Cointre, Goes.

Dit zijn twee scheurkalenders voor 1917. Bij beide is een premie: Macduff. De druiven van Eskol.

Wat er nu van gezien wordt belooft wat goeds. Het schild van de eerst genoemde maakt een aangename indruk.

Menigerlei Genade. 2—15. — J. H. Kok, Kampen.

14 preeken van DDs. Kunst, B. Wielenga, Sillevius, Ferwerda, J. Kok, A. A. v. Schelven, H. Hoekstra (overleden), Joh. Wielen-ga, W. H. Gispén, Schuurman, de Moor. Zeer aan te bevelen. Velen onzer zullen nog eens grijpen naar de leerrede van onzen overleden redacteur, die naar aanleiding van Hand. 2 : 21 handelt over: „De milde en ruime schenking van de zaligheid door en sedert de uitstorting des Geestes".

Een rede waarin de Zending niet als iets heel bijzonders, maar iets heel gewoons wordt behandeld. Een echte Zendingspreek.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra.

a. Voor de Generale Kas.

Uit het kn. v. d. Chr. school te Schettens,

S. v. Abbema *f* 26.24, Hibma Pingjum uit het b. *f* 2.—, Mej. Stikma, Jonged. Vereen. Buitenpost *f* 10.—, N. N. Makkum voor de „Nul“ *f* 5.—, P. Kroon Doorn *f* 12.50, M. A. Need en C. Cretier, cat. Rossum *f* 2.—, J. M. te B. voor de „Nul“ *f* 1.—, Ds. Aalders te Beetgum *f* 40.—, Ds. Kolkmeijer te Baambrugge voor het Petronella-hospitaal *f* 1.50, Zangvereen. Halleluja, Scharnegoutum *f* 5.15.

b. Voor Soemba:

Heetebrij, A. Vollenhove, verz. bij het zilveren Jubilee *f* 4.—.

Smilde, 28-9-'16.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door W. v. Vliet, gevonden in de collecte te Maasland voor de verstrooide Gereformeerde op Sumatra *f* 10, *f* 5, *f* 2.50, te zamen *f* 17.50. Door Mej. H. E. Engelkas te Oudshoorn uit het busje van de Christ. School *f* 2.50. Door Br. Westerveld te Purmerend van Mevr. Groot voor het lezen van het Zendingsblad *f* 1.50. Van de Knapenvereeniging „Samuël“ te Pernis *f* 15.70. Door J. Zomer voor N. N. te Dordrecht *f* 6.50. Van de kerk te Amsterdam en de met haar zoo meewerkende kerken van Noord-Holland voor het Christ. Javaansch boekenfonds *f* 150. Van M. en J. Dijkstra te Morra uit het zendingsbusje *f* 3.35. Door J. Zomer van Klaartje Romein te Poortugal *f* 1.25.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Sept. '16.

Ontvangen van de Zending te Djogja en Solo:

Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Oostzijde *f* 166.43. Van de Zendingscommissie te Maasland voor Solo *f* 25. Uit de Zendingsbusjes te Vijfhuizen *f* 50. Pinkstercollecte en giften uit Wormer *f* 34.89. Pinkstercollecte van de Geref. Kerk te Wormerveer *f* 25. Van 't Comité voor de Zending te Wormerveer *f* 10. Gevonden in de collecte te Nieuw Vennip voor Solo *f* 1. Van N. N. te Zaandam voor Solo *f* 10. Uit het busje van Mej. C. v. d. Wal te Oostzijde *f* 7.86.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Sept. '16.

Sinds de laatste opgave is door de kerk te Amsterdam ontvangen: Koog Zaandijk, coll. bij spreekbeurt *f* 27.54⁵, extra bijdrage *f* 10.—, Zend. Krans Priscilla *f* 135.—, Zaandam voor kerk te Solo *f* 125.—, Aalsmeer *f* 16.35, Diemen *f* 3.31, gift *f* 2.50, 's Graveland *f* 34.15⁵, Muiderberg P. C. *f* 8.92¹/₂, *f* 4.—, Naarden *f* 10.—, Ouderkerk P. C. *f* 75.—, Sloterdijk *f* 90.—, P. C. *f* 25.77⁵, Uithoorn P. C. *f* 7.20, Weesp (A) *f* 50.—, P. C. *f* 87.—, voor kerk te Solo *f* 60.—, Uithoorn *f* 21.34, Spakenburg *f* 0.94 voor Solo in de coll. van v. d. G., Muiderberg *f* 5, Enkhuizen *f* 75.—, voor Solo *f* 125.—, saldo classicale Zendingsdag voor Solo *f* 51.51, Medemblik *f* 17.10, Bussum P. C. *f* 107.—, Kind. Zend. ver. in 1915 *f* 200.—, Andijk *f* 121.58⁵, Enkhuizen *f* 75.—, voor Solo *f* 100, Haarlem (B) over 1915 nog *f* 27.34⁵, P. C. *f* 26.01, Haarlem (C) *f* 250.—, Halfweg P. C. *f* 561.47⁵, Hoofddorp P. C. *f* 164.10, Koog-Zaandijk P. C. *f* 72.50¹/₂, Krommenie P. C. *f* 61.14⁵, Kind. Zend. ver. *f* 35.—, N. Vennip in de coll. *f* 2.50, A. Z. *f* 200.—, P. C. *f* 265.83, Oostzaan P. C. *f* 166.43, Vijfhuizen P. C. *f* 160.—, Westzaan P. C. *f* 9.88, *f* 12.50, Nieuwendam, jonged. ver. Martha voor Solo *f* 5.—, Maasland Zend. Comm voor Solo *f* 25.—, Alkmaar *f* 45.—, Anna Paulownapolder *f* 2.50, Broek op Langedijk *f* 75.—, Heer Hugowaard *f* 20.—, Helder *f* 60.—, Kolhorn *f* 4.85⁵, busje E. Bz. *f* 2.—, Oostereind *f* 18.75, St. Pancras *f* 10.—, Schermerhorn *f* 2.—, Helder voor Solo *f* 157.50, uit Baarn door mej. G. Troost van de Naaikrans voor Solo *f* 10.—, Alkmaar *f* 92.25, Anna Paulownapolder *f* 2.50, P. C. *f* 5.60, Broek op Langedijk *f* 75.—, Dirksborn P. C. *f* 32.13, Heer Hugowaard *f* 5.—, Helder *f* 130.—, Kolhorn *f* 3.35⁵, Krabbendam *f* 20.—, Oosterend *f* 18.75, St. Pancras *f* 10.—, N. Scharwoude *f* 75.—, P. C. *f* 192.62, Schermerhorn *f* 2.—, Wieringen *f* 10.—, saldo van den classcalen Zendingsdag te Bussum *f* 245.56⁵, onder lett. Z. R. te E. stuivertjes *f* 16.80.

Namens den Kerkeraad,

15 Sept. '16.

B. VAN SCHELVEN.

Het abonnementsgeld van 1916 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, 3¹/₂ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, 4¹/₂ cts. Ex. op beter papier *f* 1.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad“ gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

J. ZOMER — DRUKKERIJ „VADA“ — WAGENINGEN.

**Paktoew weder voortdilig
N. J. LANKHORST & Zn., Sneek.**
alleen voor
verbruikers

W. B. GANZEVOORT
ZWOLLE   **—:—**   **SMEDEN 22**
IS HET ADRES
VOOR HUIS- EN LOKAALORGELS.
Speciale inrichting voor de tropen.
Prijscouranten gratis en franco.
Desgewenscht gemakkel. betalingsvoorw.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
 In elke koek bevindt zich een bon. Bij
 inzending van 50 bons of meer ontvang
 men **gratis** een **mooi cadeau**. Vraagt bij
 Uw winkelier inzage van de lijst waarop
 de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
 met vermelding van het aantal in te zenden
 bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAN.

T. FABERIJ DE JONGE
Goud- en Zilverwerk
Hofleverancier
Telef. 73
Fabriek van Gouden en Zilveren Werken

— A N G A —

Bonbons zijn een weldadig genees-
middel tegen

hoest,

heeschheid, keelpijn. In doozen van 30 en 60 cent, verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Fabrikant:
Pharm. Fabr. A. MIJNHARDT, Zeist.

VRAAGT Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuitfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Francisco 1915.

Rietmatten.

GEBR. VAN OORD, Werkendam

leveren prima rietmatten in alle gewenschte afmetingen tegen scherp concurreerende prijzen. Verzending per spoor en boot.

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
 neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
 zijn, dat hun kinderen niet alleen voor hanteering, maar ook voor bonte
 Uring's Patentstijfel te gebruiken.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TED 2031

FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND

SPECIALE INRICHTING VOOR

GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVENSEN EN ONGEVALLEN VERZEKERING

DE AMSTERDAMSCHES
Keizersgracht 547-549. A'DAM.
Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

**3^e geheel herziene
druk van**

DOOR

HET HUWELIJK

Dr. A. DUPONT
Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

J. H. ADDICKS & Zn., Amsterdam.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

:: FABRIEK VAN UURWERKEN ::
CARILLONS, RADERWERKEN ENZ.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75. Diners vanaf 50 cent.

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

MEISJESROEPING.

Van dit uitnemende werk van Mevr. AD. HOFFMANN van Genève verschijnt volgende week de **TWEEDE DRUK** met levensbericht en portret van de schrijfster.

Hieruit blijkt, dat dit boek, waarvan in de oorspronkelijke taal reeds 30.000 exemplaren werden verkocht, ook in Nederland gewaardeerd wordt.

De belangrijke vraag die het behandelt

Waarom liet God mij een meisje worden?

verdient de ernstige overweging van alle jongedochters.

f 2.25 In prachtband van ISINGS: f 2.90

De Uitgever **W. KIRCHNER**

— Amsterdam.

Opgericht 1896.
Meer dan 200000

**KAMSTRA'S Beddenfabriek
BLARICUM.**

Goedkoop ::
Solide ::

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmersstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Gij geslachten der volken, geeft den Heere eere en sterkte. — Br. n. Ant. — Opleidingsschool. — Keucheniuschool. — Ds. en Mevr. Tiemersma. — Wonosobo. — Op de bergen van Java. — Mardi Rahardja. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften.

Gij geslachten der volken, geeft den Heere eere en sterkte.

~~~~~
Geeft den Heere, gij geslachten der vol-
ken, geeft den Heere eere en sterkte.

Psalm 96 : 7.

Psalm 96 behoort tot de zoogenaamde „verweesde” psalmen, d.w.z. tot die Psalmen, waarvan de Vader, de dichter, niet bekend is. Dat is het geval met een aantal liederen uit het boek der Psalmen en tot die behoort ook Psalm 96. Er is wel gedacht dat David hem gemaakt had (men wees dan op 1 Chron. 16 : 23—33), doch met volkomen zekerheid is dat toch niet te zeggen; anderen hebben verdedigd dat hij uit veel lateren tijd afkomstig is, toen David reeds lang ontslapen was. Hoe dit ook zij zonder dat er eerst bij het begin staat, b.v. „Een psalm van Asaf”, of „een gouden kleinood van David”, of „eene onderwijzing van Ethan den Ezrahiet”, begint het hier dadelijk met de woorden: „Zingt den Heere een nieuw lied, zingt den Heere, gij gansche aarde.”

Van dien niet genoemden en onbekenden dichter kunnen wij echter wel dit zeggen, dat hij, bijaldien hij in onzen tijd geleefd had, ongetwijfeld behoord zou hebben tot de **grooten** vrienden en liefhebbers van de zending. Hij zou iemand geweest zijn, die een warm hart had voor de verkondiging en verbreiding van het Evangelie onder alle volken; een **zendingsman** en **zendingsvriend** in den **vollen** zin des woords zou de dichter zijn geweest.

Uit hetgeen in Psalm 96 bezongen wordt is dat wel zeer duidelijk. Zelf, gelijk alle andere mensen, van nature een zondaar, in zonden ontvangen

en in ongerechtigheid geboren, is de Psalmist tot den Heere bekeerd geworden. Getrokken uit de macht der duisternis, is hij overgezet in het Koninkrijk van den Zoon van Gods liefde.

Langs welken weg de Heere hem daarbij geleid heeft, weten wij niet. Van vele vromen, Henoch, Job, Sara, Hanna, Lucas, Philemon enz. enz. wordt ons de „bekeeringsgeschiedenis” met geen enkel woord medege-deeld in de Heilige Schrift. En bij die kinderen Gods, van wie omtrent hunne toebrengring wel wat bekend is, is in het algemeen op te merken, dat, hoewel zij in **wezen** allen overgegaan zijn uit den dood tot het leven, de een toch zoo veelszins anders geleid is dan de ander. Is b.v. een Lydia, uwe eerste zuster in Europa, niet op stille wijze ingeleid in hare zonden en evenzoo in het eeuwig verbond met den Heere? En is daarentegen de stokbewaarder niet op krachtige en aangrijpende wijze bekeerd geworden, zoodat hij, als „door een onweder voortgedreven”, uitriep: „Lieve Heeren, wat moet ik doen opdat ik zalig worde?” (Handel. 16). Geldt ook bij deze dingen niet: „Uw Vader weet wat gij behoeft?” Hij leidt dat, zooals dat het beste voor ons is.

Hoe het nu in dit stuk met den dichter van Psalm 96 is gegaan, is niet te zeggen; doch het komt wel klaar uit in zijn lied dat hij den levenden God had leeren kennen en erkennen! Wat weegt hem de eere Gods zwaar op zijne ziel! Hoe heeft hij het gezet op het grootmaken van den naam zijns Gods! Wat is die God zijne gezangen waardig! Wat is de Heere toch groot in zijn oog en hoe zeer is Hij te prijzen! Hoe leefde het ongetwijfeld in zijn hart:

Van U, mijne sterkte, zij mijn zang
En snarensel mijn leven lang.

En deze genade is bij den vromen zanger nu ook niet bekrompen en enghartig, maar zeer mededeelzaam. Als die genade in Gods kinderen recht werkt en levendig is, niet waar, dan is de christen niet enkel met **zich zelf** bezig, maar is hij ook zeer bezig met **anderen**. Dan let hij niet alleen op eigen geestelijk belang, maar ook gedurig op dat van anderen. Hoe wenscht hij dan dat **anderen** ook te weten komen van het heil, dat God aan **hem** heeft groot gemaakt, opdat zij zich ook verblijden met de blijdschap van Gods volk en zich beroemen met Gods erfdeel. De christen ziet dan, ook wat de geestelijke dingen aangaat, „niet op het zijne, maar ook op hetgeen der anderen is.” (Phil. 2 : 4). Kaïns beginsel: „Ben ik mijns broeders hoeder!” — Ik red mij en hij redde zich — is dan gebannen uit de ziel.

Zoo is het nu hier in den Psalm ook.

De dichter is gedurig bezig met anderen: in 't bijzonder met de „geslachten der volken, met de Heidenen”. Hij wekt er toe op dat die Heidenen ook bekend gemaakt worden met den naam des Heeren en met Zijne groote daden. „Vertelt onder de Heidenen Zijne eere, onder alle volken Zijne wonderen”, zoo roept hij uit. „Want de Heere is groot en zeer te prijzen, Hij is vreeselijk boven alle goden. Want alle de goden der volkeren zijn afgoden, maar de Heere heeft de hemelen gemaakt.” „Majesteit en heerlijkheid zijn voor Zijn aangezicht, sterkte en sieraad in Zijn heiligdom” (vs. 4—6).

Die dingen moeten onder de Heidenen verteld worden.

Ja, „zegt onder de Heidenen: De Heere regeert (— Hij regelt en leidt alles door Zijne almachtige en alomtegenwoordige kracht —); ook zal de wereld bevestigd worden, zij zal niet bewogen worden: Hij zal de volken richten in alle rechtmatigheid.” (vs. 10).

En dat „vertellen” en „zeggen” onder de Heidenen brenge er, zoo is de hartelijke wensch van den dichter, ook den Heiden zelf toe om God groot

te maken. Daarom roept hij, „Geef den Heere, gij geslachten der volken, geef den Heere eere en sterkte" (vs. 7). Geef Hem eere, dat is, roemt Hem en verhoogt Hem met hart en mond en hand. Geef Hem sterkte, d.w.z.: Looft Hem ook omdat Hij, blijkens Zijne groote daden, bekleed is met eene macht, die nooit te stuiten is. De goden der volken, och, die zijn afgoden: wat zouden die! Die beteekenen niets: **God alleen** is de sterke God, Die **alle** dingen doet en stuurt. Alle volken, alle geslachten der volken moeten Hem dus verheerlijken!

Hoe moet het ons, als wij dit zoo vinden in dezen Zendingpsalm en gedurig weer in het oude Testament, treffen, dat de Heilige Geest onder den ouden dag, bij monde van profeet en psalmist, als met den vinger op de zaak van „de Zending" heeft gewezen! Hoe duidelijk wordt dan, dat, naar goddelijk bedoelen, de vreeze des Heeren niet in één volk, maar onder alle volken behoort te wonen; dat de christelijke godsdienst een godsdienst is niet voor ééne natie, maar voor de **gansche menschheid** en dat de christelijke kerk dies ook niet **nationaal** (voor één volk), maar **internationaal** (voor alle volken) is: m.a.w. de **algemeene** christelijke Kerk.

Christus zal alle deelen der wereld met Zijne heerlijkheid bestralen!

Wat eene aansporing ook voor deze tijden, nu de geheele wereld als open staat voor het Woord des Heeren, om mede te arbeiden aan het werk van „de Zending!"

Wie dan zelf gered mag zijn, gelijk de Psalmist, als een verlorene en verdoemelijke, door den wonderen rijkdom van Gods ondoorgrondelijke ontferming, welke hem bewezen werd, zal ook, evenals de dichter, geen hooger doel kennen dan de verheerlijking van zijn barmhartigen Vader in Christus. „Ik zal den Heere zingen in mijn leven, ik zal mijnen God psalm-zingen terwijl ik nog ben" (Psalm 104 : 33).

En leve dan ook bij hem, evenals bij den zanger, de oprechte en krachtige begeerte dat onder de Heidenen verteld worde de onnaspeurlijke rijkdom van Gods groote daden — in natuur en genade —. „Zendingdrijven" wordt dan als iets onmisbaars met alle kracht voorgestaan en bevorderd, opdat „eere en sterkte" gegeven worde aan de Heere door alle geslachten der volken.

Mogen onze broeders en zusters die bereid waren om uit te gaan naar het Zendingsveld en de volken te nooden tot den dienst en lof des Heeren, als vrucht van hun arbeid, beluisteren — en er **ons** weer van melden — dat **vele** Heidenen „in de valleien" en „in de eilanden der zee" die sterkte en eere gedurig weer brengen aan Hem, in wien ook voor hen het eeuwige leven is.

Hij de Vorst der aard,
Is die hulde waard.

Steenwijk, Nov. 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Dezer dagen heb ik de vergadering bijgewoond van het tractaatgenootschap „Filippus". Zijn arbeid behoort op het terrein der Evangelisatie en niet op dat der Zending, maar men gevoelt telkens dat die beide elkander raken. De grijze voorzitter, die 14 Oct. zijn gouden ambtsjubilee vierde, waarmee hem van alle zijden gelukgewenscht werd, gelijk ook ter vergadering, sprak nog met schoone metaalstem een openingswoord, ons bepalend bij den ernst der tijden. In hem vindt men het bewijs dat Evan-

gelisatie en Zending nauw verwant zijn. Prof. L. Lindeboom was jarenlang Secretaris van de Chr. Ger. Zendingscomm, en is nu de ziel van tal van instellingen die tot de Evangelisatie gerekend worden.

Onder de zaken die ter vergadering behandeld werden en zeer tot mijn genoegen uitvielen, behoort de verhouding tot het Ned. Bijbelgenootschap. Voorheen schonk men in onze kringen zijn vertrouwen aan het Britsch-Buitenlandsch Bijbelgenootschap en zag men het Ned. B. G. met eenig wantrouwen aan. De reden hiervoor lag in den Bijbeltekst dien het Genootschap verspreidde, vóór nu ongeveer 30 jaren. Deze reden is lang vervallen. De voorzitter nam het nu met warmte voor het Ned. Bijbel-Genootschap op en zonder tegenspraak betuigde de vergadering **haar vertrouwen in den Bijbel van het Ned. Bijbel-Gen.**

Dit is een verblijdend feit. Dit Gen. doet zooveel voor onze Oost, met name ook voor Soemba, waarvoor het een Taalman laat opleiden, om dien later naar Soemba te zenden, geheel voor rekening van het Gen. Mede daarom zou ik zoo gaarne zien dat alle Gereformeerden leden of begunstigers werden van het Ned. Bijb. Gen.

Laat men er nu eens het initiatief voor nemen om in elke plaats, waar geen afdeeling is, er een te stichten. Dat kan. Op elke plaats waar 10 personen zijn die lid of begunstiger willen worden en deze 10 personen met elkander per jaar f25 bijeenbrengen, kan men een afdeeling stichten.

De Voorzitter drong er nog al op aan dat wij het Gen. daardoor zouden steunen, en dat is natuurlijk goed en welkom. Maar de afdeelingen genieten zooveel voordeelen bij het werk der Bijbelverspreiding, dat men gerust kan zeggen, dat elk die een afdeeling sticht **zichzelf** steunt en bevoordeelt. Het zou me te ver van huis brengen als ik dat wilde betoogen, maar ik spreek bij ondervinding.

Het is een eigenaardigheid van het Gen., dat het Hoofdbestuur dit nu juist niet uitstalt; reclame maakt het Gen. alleen in de ouderwetschen zeer degelijken zin. Laat men maar eens een afdeeling stichten! In geval in de plaats zijner woning een afdeeling is, moet men zich daarbij aansluiten, ook kan men zich aansluiten bij een afdeeling in een naburige plaats.

Men vrage maar eens nadere inlichtingen aan den Heer L. J. v. Wijk, Bijbelhuis, Heerengracht 366, Amsterdam.

Na het Bijbelgen. kregen wij het Congres voor Evangelisatie, dat in Mei dezes jaars te Rotterdam is gehouden. Mijn oude studiemakker Ds. J. N. Lindeboom, Em. pred. van Zutphen, nu wonende te Zeist, sprak daarover, en toonde dat het Congres veel aan Filippus en Filippus veel aan het Congres te danken heeft. Naar aanleiding van zijn wensch dat „Filippus” een onderzoek zou instellen naar het gebruik dat er van de verspreide tractaten werd gemaakt, ontspan zich een breede discussie. Er werd zeer op aangedrongen dat de leden, die viermaal per jaar een bezending tractaten ontvangen, deze niet zouden wegleggen, maar uitgeven aan anderen; men wilde nagaan of dit geregeld geschiedt. Maar niemand wist hoe dat onderzoek kon worden ingesteld. Allerlei mededeelingen over tractaatjes en lezers werden hieraan vastgeknoopt en wij gingen naar huis, nadat we eerst den Voorzitter nog eens een heilwensch hadden toegetrappeld. Hij leve lang!

Van Roomsche zijde wordt er in de laatste jaren meer dan vroeger acht geslagen op onze Indiën, en meermalen verdient hetgeen gezegd wordt onze opmerkzaamheid. Zoo schreef de afgevaardigde van Breda W. H. Bogaardt dezer dagen in de Maasbode een stukje getiteld: „Op den Tweesprong”. Hij beschouwde Indië als de pupil en Nederland als de voogd, een beeldspraak ook onder ons vrij algemeen en dan zegt hij:

De voogd heeft tot taak voor eene goede opvoeding van den hem toevertrouwd pupil zorg te dragen.

Voor eene goede opvoeding is niet alleen noodig te zorgen voor verstandelijke ontwikkeling, maar bovenal voor een zedelijke vorming.

Bij de hervorming der Indische maatschappij dient in hoofdzaak gelet te worden op hare zedelijke verheffing.

Te recht schrijft Kartini, de bekende Javaansche regentsdochter, op blz. 354 van haar boek: „Door duisternis tot licht” onder meer het volgende:

„De inlandsche maatschappij heeft zoo zeer noodig een beteren zedelijken grond, zonder welken de maatregelen der regeeringen, hoe goed ook gemeend, zoo niet geheel schipbreuk moeten lijden, dan toch slechts poovere resultaten opleveren”.

Hij besluit dit schrijven als volgt:

Algemeen is men het er mee eens, dat een Inlander moet geëmancipeerd worden.

En inderdaad is het emancipatie-proces sedert eenige jaren van Gouvernementswege begonnen langs den weg der kultuur-associatie, zoowel, op sociaal als op economisch en politiek gebied.

Hier bevinden wij ons op een twee-sprong, namelijk kultuur-associatie naar de beginselen van eene decadente Westersche kultuur (ethische koers) of een kultuur-associatie naar de beproefde beginselen van het Christendom (evolutionnaire koers).

De eerst bedoelde kultuur-associatie houdt geen rekening met tijd en geleidelijkheid, wil de koloniën in een hand omdraaien, doordringen van modern Westersche denkbeelden en opvattingen, een in een Westersche samenleving ontstaan en gegroeid politiek en sociaal stelsel overbrengen naar eene maatschappij van gansch anderen historischen groei en sociale structuur.

De laatst bedoelde kultuur-associatie wil werken aan de geleidelijke harmonische ontwikkeling der Indische maatschappij en verwacht daarvoor slechts heil van het Evangelie van Christus. Zij streeft naar een associatie van heel hoogere orde, die alle belemmeringen van beschaving en nationaal bewustzijn ten slotte tusschen Oost en West moet wegnemen.

Beiderlei associatie-gedachten laten de godsdienstige gevoelens en levensbeschouwingen van den Inlander niet onaangevochten; in dit opzicht zijn zij elkaars bondgenooten, al zijn zij in beginsel van elkaar gescheiden.

Breda, October 1916.

W. H. BOGAARDT.

Nu zou het mij niet verwonderen; als er lezers waren die al dit vreemd gespuis van woorden en kunsttermen niet zoo maar in één slag terecht weten te brengen. Ik wil hen wat helpen.

De heer Bogaardt wil den Inlander emancipeeren, vrijmaken van zijn knechtelijke gestalte en meent dat dit langs twee wegen kan geschieden. Het Gouv. wil het doel bereiken door cultuur-**associatie**. Associatie is een woord dat in de mode is, het wil zeggen dat men Nederlanders en Javanen dooreen mengt en ook Islam en Christendom en dat zal dan dit heerlijk gevolg hebben, dat de Javanen net precies Nederlanders worden, van moderne richting. Ze zullen dan beweren dat ze geen onderscheid weten tusschen Islam en Christendom, dat ze een goed Islamiet zijn, maar ook een evengoed Christen. Vijandschap kennen ze niet, godsdiensthaat is hun vreemd, maar ze haten de Zendelingen, die beweren dat zij het alleen weten en dat iedereen moet gelooven wat zij zeggen.

Dat is cultuur-associatie en mijnheer Bogaardt is daar niet voor. Hij wil wel cultuur-associatie, maar dan naar de beproefde beginselen van het Christendom. Hij wil de Javanen geleidelijk harmonisch tot ontwikkeling brengen door het Evangelie en de belemmeringen die de beschaving ontmoet, wil hij daardoor geleidelijk wegnemen en zoo wil hij een associatie krijgen van veel hoogere orde.

Me dunkt gij zijt het met hem eens. In Antiochië hield men van ouds niet van die cultuur-associatie en Paulus hield er ook niet van. Als hij er van gehouden had zou Keizer Nero hem met rust gelaten hebben en hem niet door de wilde beesten hebben laten verscheuren. Maar wij gaan er

druk naar toe, helaas niet in dien zin dat de Javanen aan ons gelijk worden, maar wij aan de Javanen. Ik las vandaag een stuk over de veelwijverij. De man betoogde dat er ten gevolge van den oorlog gebrek aan mannen zou komen en daarom wilde hij dat elke man ten minste twee vrouwen zou nemen. Als de Javanen dat lezen klappen ze in de handen, want ze willen liefst elk vier vrouwen, als ze er maar eten voor hadden. Ziet gij wel, de cultuur-associatie gaat heerlijk vooruit.

Intusschen gaat het mij evenals zoo velen; ik zou graag willen dat men maar eens ophield met het uitroeien van mannen. Het is God geklaagd, die menschen van hooge cultuur!

Ontvang mijn heilwensch en groete.

Uw br.,
H. DIJKSTRA.

OPLEIDINGSSCHOOL.

Br. D. Bakker zend ons bericht, dat hij voornemens is begin Januari '17 wêer een cursus aan te vangen. Sinds de vorige cursus gesloten werd heeft hij zijn tijd en krachten gewijd aan de herziening der Javaansche Bijbelvertaling. Van het Britsch- en Buitenlandsch Bijbelgenootschap had hij de vereerende uitnoodiging ontvangen aan dien hoogst belangrijke arbeid deel te nemen. Met toestemming van de Generale Synode onzer Kerken heeft Ds. Bakker dat werk aangevaard. In dien tijd stond de school feitelijk stil. Thans is echter Ds. Bakker met zijn arbeid aan de herziening der Bijbelvertaling zoo ver gevorderd, dat hij weer een cursus kan beginnen. Waarschijnlijk zal deze cursus aanvangen met tien leerlingen. Dat cijfer is zeer verblijdend. De Theologische opleidingsschool van Ds. Bakker heeft nog nooit tegelijkertijd zooveel leerlingen gehad. Het is een zeer gunstig teeken, dat er zooveel helpers zijn, die geschikt kunnen worden

geacht om het Theologisch onderwijs van den docent te kunnen volgen. Ook dit feit wijst op de gezegende uitbreiding, die onze zending op Midden-Java allengs verkrijgt.

In den tijd, dat Ds. Bakker geen leerlingen had, zijn ook de woningen voor de leerlingen hersteld geworden. De vroegere woningen waren bouwvallig geworden en moesten worden vernieuwd. Hiervoor is een bedrag van circa f4000 gebruikt. Thans zijn de woningen goed in orde.

De docent der opleidingsschool kon dus zijn leerlingen nu ook in goede woningen huisvesten.

Moge de Heere ook deze school tot een rijken zegen stellen voor den Zendingsarbeid op Java!

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 20 Oct. '16.

KEUCHENIUSCHOOL.

Br. K. Dijkema zendt ons een schrijven, waaraan het volgende is ontleend:

„Op de Keucheniusschool gaat alles zijn gewonen gang. De onderwijzer Noetria is voor enkele maanden wegens ziekte teruggekeerd naar Modjowarno. Als zijn vervanger heb ik voorloopig Samidja, het vroegere hoofd der leerschool aangesteld, die in deze functie vervangen werd door Martana. De formatie van het Inlandsch personeel aan de Keuchschool en de leerschool is thans aldus:

Onderwijzers der Keuchschool zijn: Samidja, Pirena en Theofilus.

Onderwijzers aan de leerschool zijn: Martana voor de 5de en 6de klas, Jokanan, tijdelijk door Ds. Zwaan afgestaan voor de

4de klas, Prajitna, tijdelijk door Dr. Esser naar Djokja gezonden om te studeeren en praktische verming op te doen, voor de 1ste klas.

Martana en Jokanan geven ook enkele lessen aan de Keuchschool.

Geregeld werken er drie jongens der hoogste klas van 10 tot 2 op de leerschool, voornamelijk in de 2de en 3de klas. Twee daarvan nemen geregeld een klas, terwijl om beurten één der jongens in andere klassen helpt en aantekeningen maakt.

Er moet m.i. ten spoedigste getracht worden voor alle klassen der leerschool een vaste leerkracht aan te stellen. De leerlingen der kweekschool dienen te werken onder toe-

zicht van een ervaren onderwijzer.

De subsidie voor de Keuch-school is nog niet afgekomen. Dit komt, doordat het Departement tegelijk het subsidieeren van 't door mij bewoonde huis overweegt. Daarvoor moet 't aantal leerlingen boven de vijftig zijn, wat al enkele jaren het geval is. Op 't Departement is men echter van meening, dat de Keuch-school veel te veel leerlingen heeft met 't oog op 't aantal Zendingsscholen, zoedat 't aantal in opleiding zijnde jongelui niet evenredig is met normaal ontstaande vacatures. Deze kwestie zal in de toekomst wellicht moeilijkheden opleveren. Ook daarom is 't van groot belang, dat de Zending zoo mogelijk scholen opent, desnoods eerst onvolledig, opdat, bij 't in werking treden der nieuwe subsidie-bepalingen, de Zending op vele plaatsen op het onderwijs heeft beslag gelegd. Voorloopig zullen vele lagere scholen nog wat sukkelen, door gebrek aan leerlingen en absentie, maar spoedig is te verwachten, dat allerwege de scholen meer geapprecieerd zullen worden, vooral volle-

dige 2de klas scholen. M.i. moet de Zending alleen voor deze soort scholen exploiteeren, daar de 2de klas school de volksschool der toekomst is en 't oprichten van desso scholen onder de nieuwe bepalingen buitengewoon moeilijk zal zijn.

De leerschool wordt te klein. In de 1ste klas zitten 37 leerlingen op 12 banken. De lokaaltjes zijn buitengewoon klein. Vooral ook voor de klassen van 't voortgezet onderwijs is vergrooting der school of 't bouwen van een nieuwe inrichting dringend nodig. Van alle terreinen komen er kinderen, die de 5de en 6de klas doorloopen om opgeleid te worden tot helper bij de hospitalen. 't Aantal leerlingen dier klassen bedraagt thans 31.

Het geheele aantal leerlingen der leerschool bedraagt thans 141".

Namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending,

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 20 Oct. '16.

Ds. en Mevr. Tiemersma.

(Bij de Plaat).

Het zal velen onzer lezers groot genoegen noen dat ze een portret zien van Ds. L. Tiemersma. Hij is predikant van Batavia voor de Inlandsche gemeente en voor den Zendingsarbeid. Voor de Europeanen zoekt men een ander.

Ds. Tiemersma is een man die veel werkt. Hij reist, hij preekt, hij schrijft, onvermoeid. Vermoedelijk doet hij nog het meeste nut met zijn schrijven van Maleische Bijbelverklaringen. In Indië mist men alle of bijna alle boeken voor Inlanders, die Christen zijn geworden. Onze taal kennen ze niet en in hun taal bestaan geen boeken over godsdienstige onderwerpen. Dit houdt de ontwikkeling te-

gen. Zij zijn er nog al vele Christenen, vooral onder de helpers, die Maleisch kennen en voor hen heeft Ds. L. Tiemersma al een mooi rijtje boeken geschreven. Als onze namen lang en voor goed vergeten zijn, zal men den naam van dezen Dominé nog kennen en overal in Indië waar Christenen wonen met eere noemen.

Dit portret werd gemaakt op het jongste Hemelvaartsfeest, toen onze Broeder gedacht hoe hij 30 jaar geleden te Rotterdam als Zending was ingezegend.

God sterke nog lang hem en zijn gade!

H. D.

WONOSOBO.

Dr. F. Gehrels.

De lezer weet dat Dr. Gehrels, die van Delft uitging, den 9 Oct. 1915 naar Java is vertrokken en na eenige voorbereiding op Java, in Juni 1916 te Wonosobo aan het werk is gegaan.

In zijn brief van 24 Juni 1916 doet hij zeer belangrijke mededeelingen over den aanvang van zijn arbeid te Wonosobo.

Het bestaande hospitaal heeft hij ingericht voor een tijdelijk gebruik, opdat het za-

voldoen aan de eischen door het gouvernement gesteld.

Achter het gebouwtje, dat reeds bestond, is een huis verzezen van bamboe, dat zal moeten dienen als apotheek en bergplaats voor materialen.

Verder is hij reeds aan het ophoogen van den grond, om er een polikliniek neer te zetten, eveneens van bamboe, waaraan verbonden wordt een kamer voor de hoofdverpleegster. Een en ander gaf reeds veel bedrijvig-

heid. doch daar alles voor tijdelijk is, loopt alles snel en vlug van stapel.

Voor de aanwezigheid van de hoofdverpleegster had ds. Netelenbos reeds gezorgd. Dr. Pruijs was zoo goed een hoofdverpleegster af te staan, die 17 Juni arriveerde, terwijl dr. van Stokkum een helper afstond tot hulp in de apotheek; deze is een week eerder dan

zieke, welke gehaald is (na voorafgaand verzoek om bij den patiënt te komen) uit het dorp Leksana, 12 K.M. van Wonosobo, en wel de zoon van een loerah (dorpsburgemeester). Het dorp zelf is de hoofdplaats van een district, waar 30000 menschen wonen, en waar een geneesheer volgens het districtshoofd totaal onbekend was. Het di-

de hoofdverpleegster aangekomen en werkt dagelijks onder toezicht van Mevr. Gehrels, terwijl de tweede verpleger opgeleid wordt in het Petronella-Hospitaal te Djocja. Voor de toekomst heeft dr. Gehrels zich reeds verzekerd van voldoende Javaansche hulp.

Den 23sten Juni 1916 werd de 5de patiënt in het ziekenhuis opgenomen, een ernstige

strictshoofd ontving dokter Gehrels en ds. Netelenbos zeer vriendelijk en waardeerde zeer den geneeskundigen bijstand van de Christenen, en om hun ter wille te zijn beweerd hij dat ook de Christelijke godsdienst een goede zijde kon hebben, waarop ds. Netelenbos hem eenige tractaatjes beloofde toe te zenden, welke hij zeide te zullen lezen.

Een paar dagen later werd ook geneeskundige hulp gevraagd voor een viertal andere gezinnen, allen notabelen in dat district.

De patiënt ligt nu in het hospitaal, alleen op voorwaarde dat een van zijn naaste familieleden voortdurend bij hem mag zijn. Blijkbaar wordt de zaak nog niet goed vertrouwd.

's Morgens komen er al eenige Javanen en ook enkele Chineezers op de polikliniek.

De gevraagde medicijnen waren onderweg. Het inventaris-materiaal kon ieder oogeblik uit Semarang komen.

Gij ziet dus, dat het werk op gang begint te komen.

Ook houdt de dokter zich zeer druk bezig met het bespreken van en het corresponderen over de plannen van een definitief op te richten hospitaal.

Een hospitaal van de 2de klasse kan van 30 tot 75 patiënten bergen. Een Indisch hospitaal bestaat uit verscheidene gebouwen, waarvan de paviljoens voor de patiënten niet meer dan 20 bedden bevatten.

Uit de inlichtingen, die reeds zijn ingewonnen, blijkt, dat het gouvernement verreweg het grootste deel van de kosten voor zijn rekening neemt, maar daarbij ook eischen stelt.

Deze eischen zijn van dien aard, dat de uitgaven hooger zullen loopen dan oorspronkelijk geraamd is.

Ieder uwer zal wel gevoelen, dat wij niet terug moeten, ja niet terug kunnen, tenzij wij geheel de medische zending laten varen, en dat mag niet. Ieder is overtuigd, dat de medicus den weg moet banen voor den evangelie-dienaar en hem moet vergezellen.

De hulpdienst wordt door Ds. L. Netelenbos zeer gewaardeerd. Hij verwacht er veel van. Te Wonosobo is nog geen geopende deur voor het Evangelie, op jongere posten, zooals te Magelang is een begin, te Solo zelfs een goed begin, maar te Wonosobo is nog geen begin. Er is een eersteling gedoopt, maar daar blijft het bij.

De scholen zetten haar arbeid voort, leveren ieder jaar enkele afgeleerde scholieren af, en krijgen weer nieuwe leerlingen erbij. De Bijbelsche Geschiedenis wordt er geregeld verteld, er wordt gezongen, gebeden en gedankt, doch in de laatste jaren is er geen enkel leerling geweest, bij wie iets van de hoogere dingen scheen te beklijven.

Dr. Bervoets, die nu reeds jaren als Miss. arts op Java werkt, bracht hem een bezoek en vertelde hem, dat vele Mohammedaansche voorgangers aan de groote schare dezen kijk op de zending geven: „de zending is goed voor het vuile werk, wonden verbinden, meltschachten verzorgen. Kleine jongens lezen

leeren enz.; dat is juist iets voor de ongeleefde Christenen; verder brengen dezen echter niets wat te waardeeren is!”

Ds. Netelenbos laat op deze mededeeling volgen:

„We zullen maar trachten, de Christelijke blijmoedigheid te bewaren, waarmede Dr. B. dit vertelde. Ik geloof echter ook, dat zulk een bewering wel eenig bewijs geeft van den invloed, die er langzamerhand van het Christendom uitgaat. Hooghartig negeren van de zending kan een wapen wezen, dat men tegen haar doorwerking meent te moeten opheffen: een wapen dat men niet behoefde aan te wenden, als de vijand zich schuil hield of heel niet gevaarlijk bleek.”

De hardheid van den bodem te Wonosobo bracht Dr. H. A. van Andel op het denkbeeld om den Zendingsarbeid van Wonosobo geheel of ten deele te verplaatsen naar Klaten, een landstreek tusschen Djokja en Solo. Vermoedelijk zal dit niet zoo gemakkelijk te regelen zijn. Amsterdam zal niet gaarne bereid zijn om een andere kerk te laten scheiding maken tusschen haar beide Zendingsterreinen Djokja en Solo en Delft zal niet gaarne al het verrichte werk te Wonosobo ongedaan maken.

Voorreest heeft Ds. L. Netelenbos den moed nog niet verloren. Hij wil nu onder de Chineezers beginnen. Hij wil beproeven of er te rekenen valt op een 50 leerlingen en meent dat de zaak dan loopen kan, zonder groot bezwaar voor de Zendingkas. We geven hem het woord.

„De zaak is: kan ik rekenen op 50 leerlingen, met een maandelijksch schoolgeld van pl.m. f200. Dan bestaat er wel kans op 't verkrijgen van Gouvernements-subsidie. De exploitatie der school zou door subsidie plus schoolgeld vrijwel gedekt worden. En dus de zendingkas zich geen voortdurende offers behoeven te getroosten. In het begin zou ik natuurlijk wel eenigen steun kunnen gebruiken. Doch — aangezien deze school bedoeld is als zendingsmiddel, bestaat daartegen natuurlijk allermint eenig principieel bezwaar.

Zou ik een voldoende aantal leerlingen kunnen vinden? Van morgen sprak ik den kapitein der Chineezers, den heer Dey Bian San, alhier. Hij gevoelt au fond veel voor een Holl.-Chineesche school. Denkelijk is hij de eenige hier, die goed Hollandsch spreekt. Maar, als handelsman in merg en been, vreest hij de financieele verplichting, die de Chineesche wijk dan op zich neemt. We zullen nu eind van deze maand een vergadering met de Chineezers houden. Blijkt de stemming gunstig, dan laat ik een lijst circuleeren, waarop ieder kan aangeven, hoeveel kinde-

ren hij op de school wenschte te doen. En is dit aantal ongeveer 50, dan zal ik verdere stappen doen tot voorbereiding der zaak. Ook schrijf ik U dan nader over de resultaten, die reeds bereikt zijn; en over den steun, dien ik gaarne verder van U ontvangen zou.

Zoo hopen we toch weer tot uitbreiding van den arbeid te kunnen overgaan. Wil het aan den eenen kant niet al te best, dan het ook aan den anderen kant eens met het net geprobeerd.

Intusschen laten de vijanden den Zendeling geen rust.

In den laatsten tijd schijnen sommige Javanen van het inbrekersgilde het op onze woning en speciaal op de kamer van Elinah (de med. helper) gemunt te hebben. Er werd aan de fundamenteën en aan de omwandeling gewerkt om zich een doortocht te banen. Dat ging zoo, den eenen nacht na den ande-

ren. Het waren een paar vrijmoedige inbrekers, tegen wie de politie niet op kon. Eerst dacht ik, een revolver te koopen; doch ik kan met zoo'n wapen slecht omgaan, en vrees voor een geheel verkeerd resultaat. Men vertelde me, dat een wapen hier spoedig roest, en dus gewoonlijk niet te gebruiken is op het moment dat men het noodig heeft. Ik heb nu tot beveiliging van ons huis en van onze verpleegster Elinah, tot bevordering van ons aller nachtrust en tot voorkoming van verdere moeilijkheden een waker aangenomen, die voor f0.20 per nacht voor onze veiligheid zorgt. Sedert dien tijd is alles weer rustig. Toch ook iets geheimzinnigs en raadselachtigs. Wat zoeken die menschen bij ons? Vijandelijke motieven zijn uitgesloten; doch het vinden van waardevolle voorwerpen of van geld eveneens. De Javaan is een wonderlijk mensch.

Op de bergen van Java.

De heer G. P. Hamer, die een uitstapje maakte voor zijn gezondheid naar de hoogten van de Merbaboe vertelt in het Fr. Kerkbl. zijn wedervaren aldus:

We zitten te rillen, te bibberen van de kou. Ja, geachte lezer, zonder jokken, we zien er blauw van, en we hunkeren zoo waar — naar een lekkere stoof.

Dat 't er niet heet was, dat wisten we, dat had men ons verteld, maar zóó koud — brrr! wie had dat gedacht!

We zijn toch in Indië, nietwaar, 't land van tropische hitte en transpireerend menschedom? Tropische hitte! Transpireeren. 't Mocht wat! 'k Heb, naar wijzen vriendenraad, mijn Jaeger-onderpak aangetrokken; voorts me gestoken in donker Europeesch costuum — en nog kan 'k niet warm worden, laat staan, dat 'k zou zweeten. Wat zijn we begonnen!

En dat zal nog drie weken duren!

Dat houden we nooit vol!

De een ziet nog wanhopiger dan de ander.

Gelukkig, daar luidt de bell! 't Is etenstijd; nu kunnen we ten minste eens lekker warm worden.

We gaan de eetzaal binnen en nemen plaats op de voor ons bestemde zetels. Er is anders nog niemand; we zijn de eersten; wel een beetje raar, maar och, we zijn koud, in-koud, en dat verklaart hier veel.

Ha, daar komen meerdere gasten; nog een tiental met hongerige magen en koude constitutie. Ten minste, vlak tegenover me zit een heer zich in de handen te wrijven als een baanveger, die een poos heeft stilgestaan.

Met wonderbaarlijke snelheid werkt hij zijn bordje dampende soep naar binnen; hij eet en wordt warm. De dame naast hem heeft werkelijk een dikke doek om den hals.

„Is U koud, mevrouw?” waag ik te vragen.

„Koud, meneer koud! Bijna versteend van ellende! Zeg man”, en meteen wendt ze haar hoofd naar genoemden heer, „zeg man, is me dat hier een land! We gaan morgen weer weg, hoor! Ik ben geen mensch voor zoo'n temperatuur. Haar ega is intusschen aan zijn kippenboutje begonnen en knikt met den mond vol van „ja”. Maar haar buurvrouw, een zeer corpulente dame, die naar men zoo zou oordeelen, het zeker wel om en bij het vriespunt kan harden, die buurvrouw stemt grif toe en antwoordt: „Morgen weg, mevrouw, nog liever vandaag; als 't aan mij lag over een uur, doch mijn man zegt: je moet er aan wennen!”

Och armel! we zijn dus niet de eenigen, die de kou in de leden zit.

De rest van 't gezelschap lijkt er minder last van te hebben dan wij; ze hebben roode koonen, eten voor twee en schijnen het hier heel knus te vinden.

De maaltijd is afgelopen. 't Is reeds 's avonds negen uur ('t was „souper”) we gaan maar direct naar onze kamers.

We zijn nu vrij normaal; we willen dus een oogenblikje in onze voorgalerij zitten om nog eens de wederwaardigheden van den dag te bespreken. Een jonge dame naast me, begint echter al spoedig wat bleekjes te zien.

„Hu”, zegt ze, „k doe mijn mantel aan”.

Een poosje later verdwijnt een kennis van me, om een deken te halen voor zijn vrouw, die last van koude voeten heeft. Als hij terugkomt heeft hij zelf een heusche winterjas aan en zijn handen in de zakken, de deken onder den arm.

En na een half uur kan niemand van ons het meer harden, is 't eenige toevluchtsoord het bed, dat met zijn twee wollen dekens ons nu warmpjes uitnoodigt.

Half tien onder de wol: 't lijkt wel de soldatenchambre in een Hollandsche kazerne.

Nu, we kruipen er lekker onder. Wacht, laat ik eerst nog die jas op het voetenend leggen, die kan er nog best bij.

Ziezoo, nu tusschen de dekens! Foei, foei, dat doet een mensch goed. Hé, je wordt weer eens door en door warm; maar goed, tot de hals toe, er onder, en nu we-l... t-e-r-u-s - - t - - e - - n.....

Wat heb ik geslapen! Haast 't wijzertje rond 't is nota-bene, bijna 9 uur.

Wat is dat water allerijdselijkst koud! Maar kom, moed gevat; wie is er in Indië nu bang voor water! Weldra zijn we gekleed; aan het ontbijt dus en dan — de bergen in.

Want, waarde lezer en lezeres, we zijn in 't hartje van Java, midden in het hooggebergte, dat hier overal zijn toppen in 't hemelblauw steekt, omringd door de hoogste vulkanen van Insulinde, midden op den geweldigen Merbaboe, een der machtigste en een der meest majestueuze reuzen van Centraal-Java.

Vergeef me, dat 'k het u niet eerder heb gezegd; dan hadt ge terstond begrepen, dat 't hier koud is, dat men in 't warme Indië toch ook nog rillen kan.

Welnu, van dit heerlijke land 't mag dan eerst wat kil zijn en frisch, zullen we drie lange weken genieten; in dit land zullen we ronddolen en zwerven, zoo vrij als de visch in zijn beekje, zonder moeite en zonder zorgen. Hoezeel!

MARDI RAHARDJA.

(Slot).

Nu zult ge wel nieuwsgierig zijn wat de gevolgen van de eerste verspreiding van dit blaadje waren. Nu ik moet zeggen dat het mij erg meegevallen is; ik kreeg tal van vragen, waaronder zeer moeilijke en zeer aardige; ik zal ze hieronder eens afschrijven; dan krijgt ge tevens een indruk van het nadenken van sommige Javanen. Ook ontving ik een brief van een Mohammedaan, met tal van vervloeking; den inhoud daarvan zal ik maar voor me houden of indien ge er erg nieuwsgierig naar zijt, moet ge den inhoud maar eens vragen aan een der Zendingsdeputaten of kerke-raadsleden van Middelburg. Aan hen schreef ik den voornaamsten inhoud van den brief en zij zullen het U wel willen vertellen.

Hieronder volgen de vragen, die mij werden toegezonden:

1. Gij schrijft in uw blad dat wij allen na den dood voor God moeten verschijnen; maar indien gij eerst na den dood voor God verschijnt, hebt ge dan nu geen kennis van God? (Deze man heeft de uitdrukking: verschijnen voor God niet goed begrepen; hij meent dat verschijnen voor God hetzelfde is als kennis krijgen van God, God leeren kennen).

2. Waar was de woning van God voor de schepping, toen er niets anders was dan ledige ruimte?

3. Bestonden voor de schepping reeds de

zielen der menschen, waar waren ze toen en hoe werden ze genoemd?

4. Toen de wereld in orde geschikt werd, heeft de ziel toen ook iets voortgebracht? Hoeveel zielen waren er toen?

5. Waardoor leeft de mensch? door voedsel of door zijn ziel?

a. Indien voedsel de bron is van zijn leven, hoe komt het dan, dat de mensch sterft, ook al lust hij nog eten?

b. Indien de ziel de bron is van zijn leven, waartoe gebruikt de mensch dan nog voedsel?

6. Hoe moet ik dat opvatten, dat Jezus de zoon van God is?

Hoe is het mogelijk, dat God een Zoon heeft; in den Mohammedaanschen godsdienst wordt geleerd dat God is zonder begin en zonder einde en geen zoon kan hebben.

8. Wat beteekent het, dat de Heere Jezus is de uitdelger der zonden?

9. Hoe gaat dat uitdelgen der zonden toe?

10. Op welke wijze kan de mensch zijn zonde kwijt raken?

11. Wat is gelooven in Goesti Jezoes en hoe gaat dat toe?

12. Hoe is de zonde ontstaan?

13. De profeet Mohamed is de laatste der profeten; hoe komt het dat de Christenen dezen profeet dan niet volgen?

14. Wat is toch het verkeerde in den Mohammed. godsdienst?

Ds. Merkelijs vertelt ons niet wat hij hierop geantwoord heeft, maar hij vindt het heerlijk dat het blad zooveel vragen uitlokt.
H. D.

Korte Berichten.

- a. Knikkertjes à f 2.50.
b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedrukten tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De Macedoniër, uitgave van de Firma Bouwman en Venema te Groningen. Prijs f 3.—. De Oct.-aff. bevat: H. Dijkstra, Prediken door Leven, D. K. Wielenga, De Zend. op Soemba, H. Dijkstra, Uit mijn Camera: Medische Hulpdienst te Djokjakarta. — Clasikale Zending. — Goede tijding uit Amerika. — Weer de Bijzondere Scholen achtergesteld. — Langs een omweg. — Wijlen A. Kruijt, gestorven 13 April 1916. — Benedeveld. — Ook Benedeveld.

DIJKEMA.

De Heer en Mevrouw Dijkema—Van Enk geven U kennis van de geboorte van hun Dochter Corrie Ada.

Djokjakarta, 7 Juli 1916.

Dr. W. G. Harrenstein

te Noordscharwoude heeft zich, des geroepen, bereid verklaard de verstrooide Gereformeerden op Sumatra te dienen. Indien de Generale Synode van 1917 de plannen, die er gemaakt worden, goedkeurt en de vrienden er enkele duizenden voor over hebben, zal hij er zichzelf voor geven.

Wij zijn zeer verblijd over dit bericht. We twijfelen niet aan de goedkeuring der Gen. Synode.

De gevende vrienden zullen de zaak ook niet laten mislukken. De vrienden te Medan beloofden drie en een half duizend, en dat is in orde, want zij zijn belanghebbenden in de eerste plaats, maar ze kunnen het toch niet zonder onze hulp uitvoeren. Het is natuurlijk geen **Zendingszaak** en geld uit de **Zendingskas** zal er wellicht niet voor mogen gebruikt worden.

Het plan is, dat er te Medan een Geref. Kerk zal worden gesticht en dat deze zoodra zij opgetreden is het beroepingswerk zal ter hand nemen.

LEESTAFEL.

Christus Consolator. Joh. Elf toegelicht voor kranken en lijdenden, door Js. v. d. Linden. — J. H. Kok, Kampen.

Dat zal menigen kranke een kostelijke gave zijn!

Ombra. Van sterven en leven. Een waar verhaal, door Jan Veltman. — J. H. Kok, Kampen.

Dit is het tweede boek dat de „Vereeniging ter bevordering van Chr. Lectuur" dit jaar geeft. „In de Branding" was no. 1, „De Dochter van den Camisard" door Joh. Breevoort is no. 3 en Hemelsche Werkelijkheden door Bettex no. 4.

No. 2 staat naar mijn oordeel hooger dan no. 1 en dat het een **waar** verhaal is verhoogt de waarde. Hij moest zich nu houden aan de stof die hem gegeven was, anders zou Ombra nog wel iets anders geteekend zijn. Zend. Ross komt er wat onverwacht tusschen. Overigens juich ik het toe dat men ook eens iets van de Zending hoort.

Hereeniging, door Jhr. Mr. A. F. de Savornin Lohman. — 's Gravenhage, D. A. Daanen.

Het Zend. Blad doet niet aan politiek, ten minste niet wat betreft onze onderlinge verschillen. Dit stuk van Lohman kondigen wij echter met genoegen aan. Het valt te roemen wegens de kalmte waarmee de dingen besproken worden en de helderheid van stijl. Wie wil meeleven, leze het!

De Toekomst van den Zoon des menschen naar Matth. 24 en 25, door Ds. J. Kok. — Kampen, J. H. Kok.

Een lief boekje over den **tijd**, het **teken** en het **bereid** zijn en de **heerlijkheid** van des Heeren toekomst.

Neopaedie. Wij vernemen dat bij den Uitgever J. H. Kok te Kampen een zeer belangrijk boekwerk van Prof. Dr. H. Bavinck ter perse is gegaan over „De opvoeding der rijpere Jeugd", door den Auteur samengevat onder het woord: Neopaedie.

Een schat in aarden vaten, 4de deel.
Karakter en Genade. — E. J. Bosch, Nijvedal.

Onder den titel „Karakter en Genade” wordt het leven van S. v. Velzen beschreven. Dit deel schijnt nog geheel door J. A. Wormser opgesteld te zijn. Ds. Rullman zal het werk voortzetten.

Bij den uitgever E. J. Bosch Jbnz. te Nijverdal zal verschijnen eene **verklaring en toelichting der Kerkenordening van de Gereformeerde Kerken in Nederland** van de hand van Ds. Joh. Jansen, Gerel. predikant te Ten Boer.

Bijbel, met volle kantteekeningen in drie deelen. — Kampen, J. H. Kok.

Deze Bijbel, uitnemend geschikt voor huiselijk gebruik, is nu compleet. De geheele Bijbel, gebonden in drie stevige banden, kost slechts f12.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra:

a. Voor de Generale Kas.

Agema Ureterp uit het Schoolkn. voor de Nul f5; Jonged. Ver. D. d. H. Pingjum f5.—; v. d. Meulen, Wijnjeterp uit het Schoolkn. f5.—; Gev. Kerkzakje Hallum f5.—.

b. Voor Soemba:

Busje J. Wedeven Smilde f6.37; idem Jd. v. d. Blom, Smilde f12.48.

Sm., 23-10-’16.

H. DIJKSTRA.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending.

Deel der collectie Noordelijk Evangelisch Zendingsfeest f67. Door Ds. N. Diemer 10 pct. van de ontvangsten voor de zending in de klasse Tiel f21.70. Door J. de Rietstap, Groot-Bredenbroek, gevonden in het kerkzakje f5. Uit het zendingsbusje van de kinderen der Chr. School te Doorn f2.25. Door Ds. H. Dijkstra door hem ontvangen en verantwoord voor de Generale Kas f213.76 en voor de „Buitenbezittingen” f14.12. Door Ds. Wientjes uit het busje van Wijnveen te Barneveld f8.82. Zaandam, 25 Oct. ’16. W. BREUKELAAR.

Ontvangen voor de Zending te Djogja en Solo. Van de Geref. Kerk te IJmuiden voor een derden Dienaar f400. Van de Geref. Kerk te Zaandam ½ jaar bijdrage f300. Van de Geref. Kerk te Haarlem A f100 en van Q. te Zaandam voor Solo f5. Zaandam, 25 Oct. ’16. W. BREUKELAAR.

ZENDING OP SOEMBA.

L. van Dijken te Stadskanaal, gev. in de coll. f10; Prof. Dr. Hoekstra te Kampen,

van N. N. te O. f10; D. Knol te Schouwerzijl, nag. Pinkstercollectie f2; H. Huisman te Delfzijl, gev. in de coll. f3; Ds. De Vries te Kielwindeweer, gev. in de coll. f2.50; Ds. Van Wijk te Thesinge, van een paar meisjes 620 halve centen = f3.10; H. Jansen te Bellingwolde, saldo kal. en uit ’t Nikkertje f7.05; Mevr. Texer—Offringa te Groningen, verzameld door Kl. Hummel op zijn ziekbed f0.81; Ds. Scheepsma te Roodeschool, busje Jonged. Vereen. f8.67½; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, nag. Pinkstercollectie f2.50 + van Mej. A. K. f1 = f3.50; Mej. Al. Hospers te Nieuw-Buinen, Zendingsbusjes f23.67½; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1 + busje Jongel.-Vereen. f8.05 = f9.05; Ds. Fokkens te Hollandscheveld, gev. in de coll. f10 + saldo kal. f2.79 = f12.79; Ds. Vrieling te Scheemda, gev. in de coll. f10; Mevr. Goeree—Bakker te Wagenborgen, van de Kinder-Zend.-Vereen. f25; Ds. Middelveld, uit Bedum B, busjes in de kerk f6.60; Ds. Haspers te N.-Weerdinge, van de Jonged. Vereen. f7.50; A. Donkerbroek te Niezijl, van Gr. v. d. Lent 100 halve centen = f0.50; E. van Huizen te Roodeschool, van de Zend. Vereen. f37.50; A. Zwaagman te Houwerzijl, van de Zend.-Ver. f75; W. Kampinga te Winsum, van de Zend.-Ver. f30, gev. in de coll. f5 = f35; Ds. Ploos van Amstel, deel coll. Classikale Zendingsdag te Uithuizen f30; W. H. Broos te Appingedam, gev. in de coll. f1 + van S. f1 = f2; Ds. de Boer te Garrelswaer, van de Zend.-Ver. 2 maandel. bijdrage f20; H. Bisschop te Rouveen, gev. in de coll. f1; A. Oosterbrink te Heemse, gev. in de coll. f2.50; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f10; Geref. Kerk te Loppersum, gev. in de coll. f4.57; P. Waalkens te Zijldijk, van de Jonged.-Ver. ’t Zendingsbusje f2.55; Ds. Kok te Warfum, van N. N. een gift a f25; Ds. Gispens te Zwolle, jaarl. bijdrage van de Kerk te Hasselt f18.50; J. van Dalen Sr. te Ambt Vollenhove B, gev. in de coll. f2.50 + N. N. f2.50 = f5; Uithuizen, gev. in de coll. f1 + f2 = f3.

Pinkstercollecte te: Stadskanaal f178.90, Boerakker f16.48, Bellingwolde f11.60, Meeden f26, Assen f159.17, Ten Boer f74.26½, Houwerzijl f43.01½, Pieterburen f45.22½, Warffum f56.52½, Zoutkamp f41.71, Leens f155.41½, N. Buinen f59.60, Genemuiden f44, Hasselt f41.04, Langeslag f27.54, Oldemarkt f10, Steenwijk f76.26, Vollenhove f25.17, Ambt Vollenhove A f42.50, Ambt Vollenhove B f34, Wilsum f4.60, Zalk f14.11.

P.S. In een vorige opgave stond: Ds. Scheps te Deventer en Mej. A. Schipper, halve centen f0.87½ en Jac. Bax aan halve centen f2. Deze beide giften waren uit Holten.

Uithuizen, 7 Aug. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Uithuizen, van N. N. f1.75; H. Stoker te N.-Dordrecht, gev. in de coll. f25.85; Ds. Geerds te Oldekerk, een deel der baten van

't Vredewoldsche Zendingsf. $f30$; Ds. Petersen te Veendam, van de Zendings-Ver. $f73.75$; D. de Bruyn Jr. te Haverswoude, gev. in de coll. $f2.50 + f10 = f12.50$; G. Renkema te Oldekerk, nag. Pinkstercoll. $f2.50$; K. Kremer te Berlikum, van de schoolkinderen $f20$; Ds. Bakker te De Krim, gev. in de coll. uit dankbaarheid $f25$; Uithuizen, gev. in de coll. uit dankbaarheid $f10$; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. $f1 + f1 = f2$; A. Bruins te Ten Boer, busjes in de kerk $f33.15$; Ds. Elzenga te Kampen van den Zendingskring der Geref. Kerk $f690$; Ds. Dijkstra te Smilde: uit Stads-Musselkanaal van de Jonged. Vereen, door Mej. A. Drost $f4$, uit Deventer van de Jonged.-Vereen, door Mej. D. Leemenberg, $f6$, uit Smilde busje H. Veenstra $f5.04 + f5.13 + f5.01\frac{1}{2} = f15.18\frac{1}{2}$, uit Hoogersmilde, gev. in de coll. $f2$, uit Deventer (A) van de Zendings-Ver. $f6.41$, uit Balkbrug van Jannetje Stoppelberg 100 halve centen = $f0.50$, uit Smilde busje J. Wedeven $f8.16\frac{1}{2}$, uit Scheemda schoolbusje door Wybinga $f2$, uit Wagenborgen van Klatter $f2.50$, uit Diever schoolbusje door Roosjes $f5.25$, uit Roden gev. in de coll. $f5$, uit Smilde (A), gev. in de coll. $f5$, uit Ommen van de Jonged.-Ver. door Mej. Goeree $f4$, uit Ommen van de schoolkinderen $f7.50$, uit Vlaardingen door J. Korperhoek $f2.50$, uit Genemuiden door Mej. G. v. Dalssen $f13.45$, uit Marum busje 4de en 5de klas der school $f2$, uit Dwingelo busje van wijlen Jantje Schoenmaker $f4.50$; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. $f7.50$; Ds. Esselink te Alteveer, van de Zendings-Comm. $f35$; A. H. Homan te Ten Boer, uit het Negertje der school $f10$; Mevr. Goeree—Bakker te Wagenborgen, van theel. en zilverp. $f5.20$, busje Mej. A. Borst $f3.50 = f8.70$; H. Brandsma te Thesinge, van de schoolkinderen $f25$.

Pinkstercollecte te: N.-Dordrecht $f33.32$, Smilde $f72$.

Uithuizen, 21 Aug. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Ds. Reijenga te 't Zandt, gev. in de coll. $f1$; Ds. Meijering te Wildervank, gev. in de coll. $f1 + f5 +$ van de Jonged.-Ver. te Wildervanksterdallen $f20 = f26$, Pinkstercollecte $f257.32\frac{1}{2}$; F. Plas te Nuis $f3$; Ds. Bulder te Vroomshoop, gev. in de coll. $f5$; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. $f1$; N. N. te Winsum $f2.50$; Ds. Elzinga te Groo-tegast, gev. in de coll. $f2.50 + f2.50 + f2.50 + f1 = f8.50$; J. Bosman te Nieuweroord, Pinkstercoll. $f22.06$; M. Veldhuis te Bedum, gev. in de coll. $f1$; Ds. Goeree te Wagenborgen, een dankoffer van blinde Fine uit „Salem” $f0.85$; N.-Weerdinge van de Zang-Vereen. $f4.50$; Ds. Scholten te Zuidhorn, van Fr. Beukema 100 halve centen = $f0.50$; Ds. Lambers te Loppersum, uit de busjes van eenige meisjes $f32.10$; Ds. Spielman te Stroobos, van een kranke zuster $f1$; Ds. Middelveld te Hoogkerk, saldo kal. $f1.25$, N. N. 140 halve centen = $f0.70$, gev. in de coll. $f2.50 + f1 + 10 = f13.50 = f15.45$; W. Koops te Rotterdam, N. N. gev. in de collecte 2 ; T. Roosjen te Zuidwolde (Dr.), Pinkstercollecte $f36.68$; Jac. Salomons te Gasselster-Nijeeven, gev. in de coll. $f10$; Dr. Hania te Steenwijk, gev. in de coll. $f2.50$; H. Fransen te Zweeloo, gev. in de coll. $f1$; Ds. Sijbesma te Wijhe, van C. Kok te Raalte $f1.50$; Ds. Verlare te Kommerzijl, saldo Zend-bl. en busjes in de kerk $f30$; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de collecte $f10$, uit Dedemsvaart $f100$; Ds. v. d. Veen te Ruinerwold-Koekange, Pinkstercollecte $f88.10$; Ds. Lanning te Dwingeloo, gev. in de coll. $f1$; R. Nobach te Blokzijl, van de Geref. kerk $f30.88$; Mej. I. K. van Halsema te Emmercompascuum, 't Nikkertje der schoolkinderen $f2.50$; G. Renkema te Oldekerk, gev. in de coll. $f5$; Ds. Miedema te Groningen, een dankoffer van een broeder $f4.97$; Uithuizen, gev. in de coll. $f1$.

Uithuizen, 11 Sept. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Het abonnementsgeld van 1916 te zenden aan den Uitgever.

De prijs is voor Kerkeraden en Vereenigingen, die 4 ex. en daarboven ontvangen, $3\frac{1}{2}$ cts. per nummer; welk bedrag per 3 maanden wordt tegemoet gezien.

Particulieren die 1 tot 3 ex. ontvangen, betalen per nummer, franco per post, $4\frac{1}{2}$ cts.

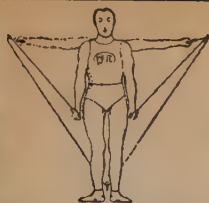
Ex. op beter papier $f1$.— per jaar.

De contribuanten van de Ned. Geref. Zendingsvereeniging, waarvan Penningmeester is de heer L. Berk, Heerenmarkt 5, Amsterdam, ontvangen het „Zendingsblad” gratis.

J. ZOMER, Uitgever.

CLICHE FABRIEK-UTRECHT

Paktoew weder voorradig alleen voor verbruikers.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN
Turnartikelen en Schoolmeubelen.
AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.
Telefoon: 1601 Noord.

W. B. GANZEVOORT
ZWOLLE — SMEDEN 22
IS HET ADRES
VOOR HUIS- EN LOKAALORGELS.
Speciale inrichting voor de tropen.
Prijscouranten gratis en franco.
Desgewenscht gemakkel. betalingsvoorw.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOORBEKKENS
IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS:

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 73
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

VRAAGT
Zwaluw Speculaas
zeer fijn 12 Cent per ons.
Biscuitfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.
Grand Prize San Fransisco 1915.

Vraagt VAN DELFT's
verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.
In elke koek bevindt zich een bon. Bij
inzending van 50 bons of meer ontvangt
men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij
Uw winkelier inzage van de lijst waarop
de verschillende cadeaux aangegeven zijn,
met vermelding van het aantal in te zenden
bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's
Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”
KOOG a. d. ZAAN.

ANGA
Bonbons zijn een weldadig genees-
middel tegen
hoest,
heeschheid, keelpijn. In doozen van
30 en 60 cent, verkrijgbaar bij Apoth.
en Drogisten.
Fabrikant:
Pharm. Fabr. A. MIJNHARDT, Zeist.

Rietmatten.
GEBR. VAN OORD, Werkendam
leveren prima rietmatten in alle
gewenschte afmetingen tegen
scherp concurreerende prijzen.
Verzending per spoor en boot.

Goosen & Swagerman

ORGEL- EN PIANOHANDEL
DEN HAAG TEL. 2051
Boekhorststraat-149
FRANCO LEVERING DOOR GEHEELE LAND
SPECIALE INRICHTING VOOR
GEREEDMAKING VOOR DE TROPEN

te gebruiken.
Zaan.
Uriling's Patentstrijfel
Kooq a. d. Zaan.
Niet alleen voor fijne, ook voor bonte
go deren is het veel voordeliger ::
JACOB DUYVIS.
Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist,
neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd
zijn, dat voor hun kind alles gedaan wordt, wat eenigzins mogelijk is.
HOBBS

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING

DE **AMSTERDAMSCHES**
Keizersgracht 547-549. A'DAM.

Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de **DERDE DRUK** is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs *f* 1.90, in stempelb. *f* 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.
Vraag uitvoerig prospectus.

Verschenen bij W. KIRCHNER, Amsterdam:

DE DOLEANTIE

in de Ned. Herv. Kerk
der
XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs *f* 2.25. In prachtband *f* 2.90.
Vroeger verschenen:

De Afscheiding in de Ned. Herv. Kerk der XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs *f* 2.25. In prachtband *f* 2.90.

De strijd voor Kerkherstel in de Ned. Herv. Kerk
der XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs *f* 2.25. In prachtband *f* 2.90.

Drie Boeken die ieder kerkelijk medelevende in eigendom
moet bezitten.

UITMUNTENDE FEESTGESCHENKEN.

Opgericht 1896.

KAMSTRA'S Beddenfabriek
BLARICUM

Goedkoop ::
Solide ::

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmerstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.

HET ZENDINGSBLAD

VAN DE
GEREFORMEERDE KERKEN IN NEDERLAND

En dit Evangelie des
koninkrijks, zal in de
geheele wereld gepredikt
worden tot een getuigenis
allen volkeren.
Matth. 24 : 14

Redactie:
H. DIJKSTRA, Smilde.
J. HANIA, Steenwijk.

Comm. v. Toez. en Controle:
W. BREUKELAAR, Zaandam.
W. B. RENKEMA, Renkum.

INHOUD: Alzóó lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft. — Brieven naar Antiochië. — Finantiëel Overzicht. — Tjandi Bima. — De man voor de verstrooiden. — Korte Berichten. — Leestafel. — Giften voor de Zending. — Register 1916.

Alzóó lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon gegeven heeft.

Want alzóó lief heeft God de wereld
gehad, dat Hij Zijnen eeniggeboren Zoon
gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in hem
gelooft niet verderve, maar het eeuwige
leven hebbe.
Joh. 3 : 16.

In den beginne heeft God de wereld geschapen. Kroon, pronkstuk van de schepselen op aarde was de mensch. Die werd geschapen, uitmuntend boven alle andere creaturen, naar Gods beeld en gelijkenis, in ware kennis, gerechtigheid en heiligheid. Die werd op zeer overvloedige wijze verzorgd; kreeg een lusthof ter woning, waarin hij geens diings gebrek had. Die werd daar zoo hoog geplaatst, dat hij door God tot Heer en Koning van de andere schepselen werd aangesteld. „Gij hebt hem met eere en heerlijkheid gekroond! Gij deedt hem heerschen over de werken uwer handen, Gij hebt alles onder Zijne voeten gezet; schapen en ossen, allen die, ook mede de dieren des velds; het gevogelte des hemels en de visschen der zee; hetgeen de paden der zeeën doorwandelt.” (Psalm 8).

God eerde hem zelfs zoo zeer, dat hij met hem in een verbond trad en hem beloofde, bijaldien hij dat verbond niet trouweloos schond, dat hij zonder smarte en zonder dood bij God in de eeuwige zaligheid komen zoude om Hem te loven en te prijzen.

De eerste mensch was aldus als een **Zoon van God**, die alles kreeg wat hem bevredigen kon en verheugen.

Wel een **geschapen** zoon, maar dan toch een zoon. **God Zijn Vader; Hij** Gods hoog vereerde en beminde Zoon.

„Maar als hij in eere was, zoo heeft hij het niet verstaan, noch zijne uitnemendheid erkend”.

Hoe voortreffelijk ook geschapen, hoe hoog ook geplaatst, hoe rijk ook beweladigd, hoe ook met luister omringd, het was hem nog niet goed genoeg. Hij overtrad Gods gebod; hij verbrak Gods verbond; hij verliet de sprinkader des levenden waters; „door het ingeven des duivels en door **moedwillige ongehoorzaamheid**” — zooals het kort en schoon in onzen Catechismus wordt geleerd — is hij van God, Die zijn ware leven was en aan wien hij **alles** te danken had, afgevallen en heeft „Hem op 't hoogst misdaan.”

En zoo is dan door één mensch de zonde in de wereld gekomen en door de zonde de dood en de vervloeking; en Gods wereld is door dien val en ongehoorzaamheid geheel en al ontredderd geworden.

Wat moest het God „smarten aan Zijn hart” (Gen. 6) dat alles zoo bedorven werd; en dat juist die mensch, die ééne, die boven allen en alles verheerlijkte, oorzaak was van die ontzettende ontreddeering.

Wat had God toen wel **kunnen** doen? Alles lag daar als verbroken en bedorven voor Zijn oog; verwoest en vernield; wat had Hij toen wel **kunnen** doen? Hij had dien „ontredderden boel” wel geheel en al kunnen vernietigen. Hij had eerst alles geschapen en voorgebracht. Hij had het, met den mensch incluis, ja met den mensch voorop, — om zoo te zeggen — ook wel weer in 't niet kunnen doen verzinken.

Hoewel Hij dat had **kunnen** doen, heeft Hij dat echter toch niet **willen** doen. Hij had die wereld lief; voelde zich, als 't ware, zeer nauw aan die wereld verbonden; was er bijzonder aan gehecht; en liet ze dan ook, na de inkomst der zonde, nog niet los.

Wat Hij dan gedaan heeft?

Ter redding van de wereld heeft God toen een buitengewoon groote gave gegeven. Geen zilver; ook geen goud; ook geen vee van duizend beren; ook zelfs geen Engel; neen, 't allerliefste wat Hij had.

God had namelijk nog een Zoon. Een zeer bijzonderen Zoon. Die niet „gemaakt” was, noch „geschapen”; maar „van eeuwigheid geboren”, „éénswezens met den Vader: „het afschijnsel Zijner heerlijkheid en het uitgedrukte beeld Zijner zelfstandigheid”. Een Zoon, die door God uit zich zelf genomen was.

Dien Zoon nu, dien „eigen Zoon”, dien „eeniggeboren Zoon” heeft God gegeven, ter redding van de wereld. Dadelijk na den val heeft Hij hem reeds in **belofte** in de wereld ingebracht. Hij heeft dat later telkens en telkens weer gedaan door de verkondiging van patriarch en profeet; door ceremonieën der Wet en door offerhanden; en in de volheid des tijds is die Zoon in het vleesch verschenen, „geworden uit eene vrouw, geworden onder de Wet”; zoodat de engel tot de herders zeggen kon: „Ik verkondig U groote blijdschap, (namelijk), dat U heden geboren is de Zaligmaker, welke is Christus de Heere, in de stad Davids”. (Lucas 2 : 10, 11).

Hoe komt in het geven van dien „eeniggeboren Zoon” de geheel bijzondere, ja geheel eenige liefde Gods tot de wereld uit!

Abraham, gij weet dat ook wel, had ook een zoon die een „eenige” was; dien hij ook zeer liefhad.

En dien zoon heeft Abraham ook gegeven.

Doch — Abraham gaf Izaäk niet **uit zich zelf**; hij gaf hem eerst toen

God hem opeischte. En Abraham gaf hem aan **God**, Die zooveel groote dingen aan **hem** had gedaan, ja hem ook eerst dien zoon had gegeven.

Maar wat doet God de Heere bij het geven van Zijn' eeniggeboren Zoon?

Hij geeft dien Zoon **wel uit zich zelf**, zonder daartoe door iemand bewogen te zijn. God nam redenen uit **zich zelf**. En aan wie gaf God dien Zoon? Aan eene **goddelooze** wereld, die Hem vijandig was. God gaf Hem ter redding van menschen, die den naam moesten dragen van haters Gods, smaders, boosaardigen, laatsdunkenden, vinders van kwade dingen, vervuld zijnde met alle ongerechtigheid, hoererij, boosheid, gierigheid enz. (Rom. 1); aan die geheele voor God verdoemelijke wereld heeft God, geheel uit eigen beweging, Zijn eenig geboren Zoon gegeven.

Het kwam er zeer op aan, zullen wij geneigd zijn te zeggen, doch Hij heeft het toch gedaan.

Alzoo lief; met zoo zeldzaam innige liefde heeft God de wereld lief gehad.

Dat is ons „Kerstfeest”, gelijk later ons „Paschen”.

En de vrucht er van kan aan **allerlei** menschen ten goede komen. Want Jezus, Die zelf tot Nicodemus van die groote liefde Gods, geopenbaard in het geven van dien eigen Zoon, gesproken heeft, voegde er bij: „Opdat een iegelijk, die in Hem (dien Zoon) gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe.”

Gij merkt, **de mensch** wordt hier, bij de bespreking van de **vrucht** van Christus' komst in de wereld, op den voorgrond geplaatst. Die mensch trad helaas! op den voorgrond bij den val. Gode zij dank, hij komt ook weer op den voorgrond bij de redding van de wereld.

Een iegelijk (van de menschen), die in den Zoon gelooft, zal niet verderven, maar het eeuwige leven hebben.

Zonder geloof in Christus kan niemand behouden worden. Zonder geloof in Christus komt de zondaar niet weer tot vrede met God. Waarachtig geloof is onmisbaar noodig ter zaligheid. Maar dan ook, **een iegelijk**, die in Hem gelooft, wordt behouden.

Wie hij ook zij. Hoe zondig ook! Hoe diep gezonken ook! Dief, gierigaard, echtbreker, doodslager, Jood of Griek, Barbaar of Seyth, Hollander of Javaan, Soembanees of Savoenees, **een iegelijk, die gelooft**. Want Christus kwam niet enkel voor Kanaän of Griekenland of Nederland. Hij kwam voor **de geheele wereld**. Hij brengt eene blijdschap, die „**al den volke**” wezen zal. God heeft om Hem, niet enkel in den Israëliet, maar in de **menschen** een welbehagen.

Een iegelijk daarom, van welk geslacht of van welke natie ook, die in Hem gelooft, wordt niet **verdorven**, maar **gered**. Totaal en **finaal**.

Hij krijgt het eeuwige leven.

Hier „gevoelt” hij er soms al het beginsel van, als Gods genade zijn hart verblijdt: eens zal hij de volkomen zaligheid en heerlijkheid van het eeuwige leven genieten.

Met allen, die door Christus behouden worden.

Het zal zijn: „Eén Herder, ééne kudde”, uit blanken en bruinen en zwarten bijeenvergaderd.

Ik hoop van harte, lezer en lezeres van dit stukje, dat gij ook tot die verlostten behooren zult.

Wat dunkt U, zou het zoo zijn? Neen, rust niet vóór gij dat weet. Wat zijn wij dan rijk!

Dan kunnen wij eerst op de rechte wijze „Kerstfeest vieren”.

En moge ook „de Zending” in onze tijden daartoe dienen, dat velen in dien gegeven Christus leeren gelooven, opdat zij zalig worden, zij en hun huis.

Den **Heidenen** worde daartoe steeds gepredikt, Christus is ook voor U gegeven; **een iegelijk**, die in Hem gelooft, zal niet verderven, maar het eeuwige leven hebben. En de Heere werke mede door Zijn' Geest, opdat er velen komen, die den „eeniggeboren Zoon" met een waar geloof aanmen en alles in Hem hebben wat tot het eeuwige leven van noode is.

Steenwijk, December 1916.

J. HANIA.

Brieven naar Antiochie.

Gel.! Het is merkwaardig, hoeveel moeite sommige menschen zich getroosten om aan te toonen dat de Christelijke Zending verkeerd, of ten minste waardeloos is. Men zou zoo zeggen: Ze betalen er toch niet aan, niemand hunner betaalt er aan, en wat hindert het hun nu dat de Christenen er hun geld voor uitgeven.

De Sumatra-post is een groote ijveraar tegen de Zending. Een schrijver, die zich „Blanda" noemt, heeft een bondgenoot gevonden in Dr. Herman ten Kate, die zich de moeite gegeven heeft de heele wereld rond te reizen, ten einde te zien of de Christelijke Zending de volkeren eenig nut brengt en die nu de resultaten van zijn onderzoek publiceert in de „Indische Gids" onder den titel: „Psychologie en Ethnologie in de Koloniale Politiek." Deze geleerde vindt dat de Christelijke Zending de heidenen „**verkwaksalvert**" (prachtig woord, vindt gij niet?). Met de geschriften der Zendingsvrienden drijft hij den spot. Hij schrijft:

„De lijvige verslagen, de uitvoerige mededeelingen van tallooze zendingsgenootschappen, Roomsche-Katholieke en Protestantsche, van allerlei richting en kleur en gedrukt in vele talen, verheugen en stichten jaar in, jaar uit de talrijke zendingsvrienden, die men in elk „Christelijk beschaafd" land, hier meer, daar minder, aantreft."

De geleerde reiziger wil echter niet onbillijk zijn. Hij geeft toe dat de zending nu en dan niet zoo verkeerd werkt. Ziehier zijn getuigenis:

„Objectief beschouwd kan het zendingswerk hier een volk ten zegen, daar weinig minder dan een vloek zijn. Tusschen deze beide uitersten ligt een gemiddelde uitkomst, die alles wel beschouwd, moeilijk anders dan twijfelachtig genoemd kan worden."

Wat later gaat hij nog iets verder, maar, zooals een geleerde onderzoeker past, heel voorzichtig, in deze woorden:

„Ik ben van oordeel, dat de zending tot zegen kan strekken, wanneer zij, zooals b.v. op sommige eilanden van den Indischen Archipel en de westelijke Zuidzee, alsook in zekere streken van voor-Indië en tropisch Afrika, barbaarsche toestanden opheft en ruwe zeden verzacht."

Maar die concessie wordt klaarblijkelijk slechts noodzakelijkheidshalve gedaan. Hij laat er al dadelijk de algemeene verklaring op volgen, niettegenstaande het goede in de overzeesche zending, overtuigd te zijn, „dat men oneindig veel beter zou doen met eerst de blanke „Christenen" in Europa en Amerika zedelijk te verbeteren alvorens onder bruine, gele en zwarte „heidenen" en „barbaren" de leer van liefde en verdraagzaamheid te verkondigen". En dan verwacht hij nog het meeste heil van de medische zending, wegens haar practisch nut en ook omdat zij „Christenen" en heidenen" samenbrengt op een wijze, die anders bijkans onmogelijk is. Wat hij daarvan gezien heeft, verzoent hem met veel, dat hij anders zou afkeuren. Op dat desideraat legt hij dan ook den vollen nadruk. Zijn vaste overtuiging is het „dat het zekerste middel om de dankbaarheid te verwerven van inboorlingen, van welk land ook, en een band van sympathie tusschen blanken en kleurlingen te scheppen, de uitoefening der geneeskunde is, zoo ruim mogelijk opgevat."

Ik vind het heel merkwaardig. Hij schijnt vooral bang te wezen dat de zending den duivel een zieltje zal ontrooven. Lees maar wat hij zegt over „Ethische politiek“:

„Ook zij beoogt het welzijn van den Inlander, echter zonder zich in te laten met de vraag, of deze na zijn dood ten hemel of ter helle zal varen, al naar gelang hij in een zeker dogma gelooft of niet. Evenmin vraagt deze ethische richting ernaar, of het mogelijk zou zijn, van den inboorling een blanke te maken. Kortom onnoozele en ijdele quaesties behooren niet tot haar programma“. „In plaats van louter Evangelieverkondigers, Puriteinsche zedepredikers en naar fusie strevende ambtenaren“ zou hij dus geneeskundigen over de gansche wereld willen uitzenden, maar dan van het goede slag dat belangstelling koestert in ethnologische en sociologische vraagstukken.

Vermoedelijk is hij het uitnemend eens met hen, van wie Dr. Alb. C. Kruijt in 1907 schreef, dat het hem verbaasd heeft, dat zeer vele ontwikkelde menschen tot hem hebben kunnen zeggen: „Zending is mooi en goed, maar het Christendom moest men daarbij weglaten! Maar in dezen tijd zou men toch wel wat meer bescheidenheid in acht genomen willen zien bij het schrijven van woorden, als daarop volgen: „Velen zijn er in Europa, die de vruchten plukken van een leven en eene opvoeding, welke gestaan hebben onder den invloed van het Evangelie.“

Dat laatste tikje is dunkt mij raak: Ze plukken de vruchten van een christelijke maatschappij en versmaden nu dat christendom, waaronder ze opgroeiden en waaraan ze alles te danken hebben.

Maar nu is er iets dat mij nog meer verwondert. „Blanda“ heeft het over Dr. Alb. C. Kruijt, die ergens meedeelt:

„Mij is een geval bekend, dat een besturend ambtenaar in een heidensche streek, die pas aan het gezag van het Gouvernement was onderworpen, den ter plaatse werkenden zendelingen aanbod, de bevolking te gelasten zich door hen tot Christenen te doen doopen. Ware dat aanbod aanvaard, dan zou die geheele bevolking voor het Christendom gewonnen geworden zijn, en omdat het oogenblik daarvoor het meest gunstige was, zou zij zonder eenig verzet dien last hebben opgevolgd. Wel is waar spreekt het van zelf, dat men daardoor geen goede Christenen gewonnen zou hebben, maar men zou toch een hinderpaal gesteld hebben aan het voortdringen van den Islam, en de Zending had daarna zich rustig aan het werk kunnen zetten, om op het gemoedsleven van de bekeerlingen in te werken, ten einde te trachten alsnog goede Christenen van hen te maken“.

Het komt mij heel flink voor dat dit aanbod geweigerd is, en men zou zoo zeggen dat moest „Blanda“ ook prijzen. De zendelingen willen dan toch geen prulwerk leveren. Tot op zekere hoogte erkent hij dan ook:

„Ik erken, dat standpunt getuigt van een hooge zedelijke opvatting van haar taak, maar niettemin meer van een idealistischen dan van een practischen blik. Ik had liever gezien, om het huishoudelijk uit te drukken, dat de menschen met de brandspuit waren gedoopt. Men had hen daardoor van den Islam teruggehouden, en bovendien vergat de Zending dat men door enkele jaren prediking wel trouwe kerkgangers, maar daarom nog geen goede Christenen kan kweeken. Om goede Christenen te vormen, moet men het volk minstens eenige geslachten na elkander bewerken, en dat had men minstens even goed kunnen doen, als men de menschen voor den vorm eerst gedoopt had.“

Ik stel mij voor, als de zendeling het aanbod aangenomen had, en er werkelijk toe was overgegaan om die heidenen met de brandspuit te doopen, dat mijnheer „Blanda“ dan anders van leer getrokken was — en dan

zou hij mijn bijval geoogst hebben.

De heer „Blanda” wijdt aan dit belangrijk onderwerp drie vervolgartikelen en in het derde artikel komt nog eens goed uit, hoe bittere haat hij en Dr. H. ten Kate het Christendom toedragen. Ik wil dit stukje nog overnemen en u toezenden:

„Men tracht den „heiden” te bevrijden van zijn animistisch geloof, hem te ontslaan uit den ban zijner vrees voor booze geesten, zijn pantheon te verwoesten. En in plaats daarvan doet men alle moeite om hem in een anderen ban te kluisteren: de angst voor een wraakgierigen, straffenden God, voor vagevuur en hel. In plaats van zijn eigen scheppingsmythe verhaalt men den „heiden” een andere mythe en geeft die voor de eenig ware. En toch zijn beide mythen, uit een natuurwetenschappelijk oogpunt, even absurd als beide, ethnologisch beschouwd, belangrijk zijn. In plaats van zijn eigen begrippen omtrent moraal en recht dringt men den „heiden” een zedeleer op, die wegens haar verheven idealisme in het werkelijke leven onbruikbaar is. Men predikt den „heiden” liefde, onbaatzuchtigheid en ootmoed, en men vergeet daarbij, dat verreweg de meeste „Christenen” zich slechts door haat, egoïsme en aanmatiging laten leiden. Men houdt den „heiden” eindelijk voor, dat in de christelijke beschaving zijn geestelijke en stoffelijke redding ligt, daarbij negeerend het feit, dat er nergens ter wereld meer kommer, psychische en physische ontaarding en misdaad te vinden is dan juist onder de „beschaafde Christenvolken”.

Het is metterdaad de moeite waard, als Dr. H. ten Kate de geheele wereld rondreist om deze wijsheid op te doen.

Gelukkig zijn er ook nog geleerde wereldreizigers die van de Zending een heel ander getuigenis geven.

Het is echter ook geen wonder dat zwakke geesten in deze dagen in de war raken. Nu sluit straks het jaar 1916 en de oorlog duurt voort. Bloed en tranen bevochtigen de aarde. Hoevele Rachels beweenen hare kinderen omdat ze niet zijn! Maar „wij hebben het Profetische Woord, dat zeer vast is en gij doet wel dat gij daarop acht hebt” en de Woord zegt ons in Openb. 14, dat de aarde gemaaid zal worden. Er overkomt ons niets vreemds, deze dingen zijn te voren gezien. Helaas de ongeloovigen verachten de Profetie en de geloovigen laten ze ongelezen. Letten ze er maar meer op, ze zouden minder in verwarring geraken en beter wederstaan de zoogenaamde geleerden, die hen listiglijk tot dwaling willen brengen. (Ef. 4 : 14).

Doe gij niet alzo! Lees en herlees het profetische woord opdat gij kunt wederstaan en in deze booze dagen staande blijven. (Ef. 6 : 13).

Zegge Hij die alle deze dingen bestuurt, weldra tot die droeve maaiers: Het is genoeg!

Smilde, Nov. 1916.

H. DIJKSTRA.

Finantieel Overzicht.

Ondanks den druk, die door den ontzaggelijken wereldkamp ook op ons land en volk werd geoefend, is toch in het laatst verlopen boekjaar, dat het eerste volle oorlogsjaar is geweest, de Zending van de Gereformeerde Kerken in Nederland tot hooger actie gestegen dan ooit te voren. De cijfers van ontvangst en uitgaaf toonen een verrassende stijging. Een geheel volledig overzicht kan ondergeteekende tot zijn

leedwezen ook ditmaal nog niet geven. Ofschoon hij namens de deputaten der Generale Synode voor de Zending aan allen, die hetzij in Nederland, hetzij in Indië eenige Zendingsadministratie voerden, een dringend verzoek heeft gericht hem de noodige gegevens te verstrekken, is het hem toch niet gelukt genoegzame opgaven te verkrijgen om een volledig overzicht te kunnen ontwerpen. Sommige lieten niets van zich

hooren; anderen zonden slechts een gebrek-kige opgave. In elk geval zijn de hier vol-gende cijfers eer te laag dan te hoog.

Naar uit de beschikbare gegevens valt op te maken, waren de ontvangsten in het laatst verlopen boekjaar, dat echter bij alle administraties niet met het kalender jaar samenvalt, als volgt:

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerken in Groningen, Drente en Overijsel:
In Nederland ..... f 46.847.93
In Indië:

subs. schooldienst f 13.030.25
bijdr. v. d. bevolk. f 8.430.08
subs. Med. Dienst f 5.771.32^s
giften ..... f 1.426.41

te zamen f 28.658.06^s

totaal f 75.505.99^s

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Heeg en de andere Kerken in Fries-land:

In Nederland:
voor den Hoofddienst f 9.950.61^s
voor den Med. dienst f 4.668.37^s

te zamen f 14.618.99

In Indië:

subsidie schooldienst f 545.—
giften Hoofddienst... f 73.94^s
subsidie Med. dienst f 73.335.36^s
giften Med. dienst f 1.008.38

te zamen f 74.962.69

totaal f 89.581.68

Voor de Zending aan de Gereformeerde Kerk te Utrecht en de andere Kerken in Utrecht en Gelderland:

In Nederland:
voor den Hoofdd. f 12.133.53
voor den Med. dienst f 23.539.53

te zamen f 35.673.06

In Indië:

subs. schooldienst en diversen... f 2.506.79
totaal f 38.179.85

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerken te Amsterdam en de andere Kerken van Noord-Holland:

In Nederland:
voor den Hoofdd. f 13.222.48
voor den Med. dienst f 8.645.82

te zamen f 21.868.30

In Indië:

subs. schooldienst f 1.745.—
subs. Med. dienst f 52.073.29^s
diversen Med. dienst f 19.920.86^s

te zamen f 73.739.16

totaal f 95.607.46

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Delft en de andere Kerken in Zuid-Holland ten Noorden:

In Nederland:
voor den Hoofdd. f 8.043.73^s
voor den Med. dienst ?

te zamen f 8.043.73^s

In Indië:
subsidie schooldienst ..... f 620.—

totaal f 8.663.73^s

Voor de Zending van de Gereformeerde Kerk te Rotterdam en andere Kerken in Zuid-Holland ten Zuiden:

In Nederland:
voor den Hoofdd. f 12.248.09^s
voor den Med. dienst ?

te zamen f 12.248.09^s

In Indië:
subsidie schooldienst f 1.130.—
diversen ..... f 663.01^s
subsidie Med. dienst f 10.000.—(?)

te zamen f 11.793.01^s

totaal f 24.041.11

Voor de Zending van Gereformeerde Kerk te Middelburg en de andere Kerken in Zeeland:

In Nederland ..... f 7.950.63^s
In Indië: diversen ..... f 518.—

totaal f 8.468.63^s

Voor de Generale kas:
In Nederland ..... f 14.456.42^s

In Indië:
subsidie schooldienst f 13.839.50
diversen ..... f 116.50

te zamen f 13.956.—

totaal f 28.412.42^s

De saldi van het vorige boekjaar zijn in deze cijfers niet opgenomen. Evenmin de bijdragen van de Zendende Kerken aan de Generale kas of van de Generale kas aan eenige Kerk, wijl anders deze bedragen tweemaal als ontvangst zouden zijn berekend. Stellig zijn de eindcijfers eer te laag dan te hoog. Voor inkomsten, waarvan ondergeteekende geen opgave kan verkrijgen, is in de berekening niets opgenomen. Alleen heeft hij voor den belangrijken post: Med. dienst te Poerbolinggo, evenals ten vorige jaré f 10.000 als ontvangst en uitgaaf in rekening gebracht, welk cijfer zeker niet te hoog is.

Voor een juiste beoordeeling houde men vooral in 't oog, dat de kerken van Groningen, Drente en Overijsel een buiten-

gewone inkomst hebben gehad door de prachtige opbrengst der „Soemba week“, en dat de Zending van Utrecht voor haren Med. dienst een buitengewone inkomst ontving.

Ook zijn in Indië voor den bouw der hospitalen te Keboemen en Solo hooge bedragen ontvangen, waardoor het cijfer der subsidie's buitengewoon steeg.

Toch toont een vergelijking met 1914, dat 1915 een jaar van rijke Zendingsactie is geweest.

In 1914 werd ontvangen:

In Nederland	f 118.812.54
In Indië	f 132.530.59 ⁵

totaal f 251.343.13⁵

En in 1915 werd blijkens bovenstaande cijfers ontvangen:

In Nederland	f 161.707.17
In Indië	f 206.753.72

totaal f 368.460.89.

Een toename dus van meer dan een ton. Geen enkel jaar te voren bracht zoo sterke stijging als juist dit eerste volle oorlogsjaar.

De uitgaven gedaan in Nederland en Indië waren volgens de ontvangen opgaven als volgt:

Voor de Zending:

op Soemba	f 69.300.99 ⁵
te Keboemen c.a.	f 99.493.96 ⁵
te Poerworedjo c.a.	f 34.077.52
te Djokja en Solo c.a.	f 98.450.45
te Wonosobo c.a.	f 14.477.54
te Poerbolinggo c.a.	f 22.183.25
te Magelang c.a.	f 12.690.31 ⁵
Generale Kas	f 46.491.17
totaal	f 397.165.21

In 1914 waren de uitgaven .... f 244.156.96

De uitgaven zijn dus in 1915 met meer dan anderhalve ton gestegen.

Voorts is door de Gemeenten op het Zendingsterrein voor Kerk en armen bijeengebracht:

Soemba	f 1.053.41 ⁵
Keboemen c.a.	f 402.30
Poerworedjo c.a.	f ?
Djokja: Javaansche deel	f 610.41 ⁵
Djokja: Europeesche deel	f 1.489.44
Solo c.a.	f ?
Wonosobo	f ?
Poerbolinggo	f 194.67 ⁵
Magelang	f 776.34 ⁵

Het spreekt van zelf dat deze bedragen niet onder de ontvangst en uitgaaf voor de Zending zijn opgenomen.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 24. Nov. '16.

TJANDI BIMA.

(Bij de Plaat).

Er zijn veel menschen, die zich maar niet anders kunnen voorstellen, of heidenen zijn heel eenvoudig woestaards, die in hollen en spelonken wonen en bij wie van beschaving en kunst niets te bespeuren valt.

Laten zulke menschen dit gebouw eens bezien. Het staat op het Dieng-gebergte op Midden-Java en is aldaar gebouwd eeuwen geleden, in den tijd toen de Javanen nog heidenen waren. Het is een tempel.

In de latere eeuwen is deze tempel verlaten. Er komen nog wel Javanen om er hun offers neer te leggen, maar dat is niet meer officieel. Ze zijn allen Mohammedanen.

Onze Regeering doet in de laatste jaren iets om die oude gebouwen in stand te houden, maar er zijn eeuwen verlopen dat ze geheel aan de verwoesting werden prijs gegeven. Met welk een bekwaamheid wa-

ren de heidenen toegerust, die een gebouw, dat de eeuwen trotseerde, hebben weten op te richten!

De drie heeren die mede gefotografeerd werden, zijn links de heer K. Dijkema, onze leeraar aan de Keuchenius school, de heer Hartenberg, in leven onderwijzer aan de school met den Bijbel te Djocja, nu reeds geruimen tijd overleden, de heer W. F. Heller, eveneens onderwijzer aan die school.

Wat zijn die menschen klein, vergeleken met dat reusachtige bouwwerk. Let eens op den heer Hartenberg, die in de deuropening zit. Wat nog een ruimte tusschen hem en den bovendorpel.

Dat geheele gebouw is met beelden versierd en elk steentje is bewerkt. Wat een arbeid is er aan besteed!

H. D.

De man voor de verstrooiden.

Ds. de Haas hoopt zeer, dat de man voor de verstrooide Gereformeerden kome en bespreekt de ideën die mijner zijds geoperd werden.

Ik hoop ten zeerste dat de zaak van de verstrooiden die op de eerstvolgende synode komt, daar zal afgehandeld worden. Het is niet te wenschen dat de nadere regeling

van dezen arbeid nog eens drie jaar uitgesteld wordt. Hier in Indië wordt en finantiëel, en geestelijk gedaan, wat men kan doen om de broeders in de verstrooiing te helpen. Ik denk aan den arbeid van de Kerken van Soerabaja en Batavia, aan den

bed de belangen van hen, die hier in Indië ver van den Vaderlandschen bodem zich een werkkring zien aangewezen, te brengen voor Gods troon.

Een enkele opmerking ook over een gedachte van Ds. Dijkstra. (Zie Macedoniër

Tjandi Bima.

arbeid van den kring te Medan enz. Maar de Kerken en de Kringen hier zijn te zwak, om alle lasten, die uit genoemden arbeid zullen voortvloeien te dragen. Daarom is het noodig dat Nederland helpt, en finantiëel, en geestelijk door in voortdurend ge-

1916, No. 3), om de verzorging der verstrooiden op te dragen aan een jong, ongehuwd man, bijv. iemand, die pas zijn academische studiën voltooid heeft en nu voor hij praktische arbeid in Holland gaat verichten eerst eens een jaar of vijf in Indië

gaat arbeiden. Ik geloof niet, dat wij dezen weg op moeten gaan. Een candidaat, hij moge theoretisch dan nog zoo knap zijn, mist levenservaring. En wat van een goede verzorging der verstrooiden een allereerste vereischte is, is juist menschenkennis en levenservaring. Wij hebben — ook Ds. Bakker wees er op in Kerkblad No. 83, 1916 — hier noodig voor dezen arbeid iemand, die niet als hij tegenover allerlei ingewortelde verkeerde toestanden komt te staan, er aanstonds met een zwaard op los gaat hakken, maar die, ook al laat hij ten volle gelden het onderscheid tusschen psychologische verklaring en zedelijke beoordeeling, in den geest der zachtmoedigheid weet op te treden. Daarom verdient een predikant, die eenige jaren levenservaring heeft opgedaan, verreweg de voorkeur boven een jong candidaat."

De man is gevonden. Het is Dr. W. G. Harrenstein, een ongetrouwd man, maar niet een onbezonnen man, reeds eenigen tijd in dienst. Het is te hopen dat Ds. de Haas tevreden zal zijn.

Maar wij moeten hem nog verder hooren.

"Ook stelle men het werken in Indië zich niet te licht voor. Ds. Dijkstra spreekt van „een heerlijk uitstapje om zoo eens van zijn 25e tot 30e jaar onder de verstrooiden te arbeiden". In Holland komt het meer voor dat men predikanten, artsen, onderwijzers etc. naar Indië tracht te krijgen, door hun alles zoo mooi mogelijk voor te stellen. „Indië is zulk een prachtig land, men kan er alles bereiken wat men wil, moeilijkheden zijn er in het geheel niet" zoo heet het dan. Gevolg hiervan is, dat meer dan een bij zijn aankomst en in de 1e maanden van zijn leven in Indië ontzettend ontuchtigd geworden is, ja er zijn hier voorbeelden van menschen, die de eerste twee jaar van hun verblijf zeer onaangenaam hebben doorgebracht en dag in dag uit de verzuchting slaakten: waren wij maar weer in het heerlijke Holland terug. Ten slotte went het dan wel, maar velen, die door de mooie voorspiegeling van het Indische leven hier gekomen zijn, raken toch nooit thuis en hebben steeds als geheime gedachte: zoo spoedig als het kan naar Holland terug. Het spreekt wel van zelf, dat de zoodanigen hun arbeid niet op de juiste wijze verrichten. Wie zich niet met de volle liefde van zijn hart geeft aan zijn levenswerk, en zich niet weet te schikken in de omstandigheden, waaronder hij arbeiden moet, levert geen goed werk.

Veel beter is het, dat, als men iemand noodig heeft voor den geestelijken arbeid in Indië, ronduit met hem spreekt over de

moeilijkheden, die hem hier wachten. Zoo alleen heeft men groote kans, dat men zulke arbeiders hier krijgt, die uit overtuiging en niet om allerlei bijoormerken komen. Degenen, die hier de verstrooiden te verzorgen zullen krijgen, hebben zich niet voor te stellen, dat een gemakkelijke werkkring hen wacht. Een groot aanpassingsvermogen geestelijke en fysieke kracht wordt er van hen vereischt. Het moeten mannen zijn des geloofs, die volhouden, al zien zij langen tijd geen vruchten op hun arbeid. Zulke mannen zijn er in Nederland. Moge de nood der broeders en zusters hier hen zoo treffen, dat zij zich gaarne geven voor het moeilijke, maar toch ook heerlijke werk". (Wordt vervolgd).

LEESTAFEL.

Wildvogel door Runa, 2de druk.

De Lelie van ons Vorstenhuis door Atwater Mason, 5de druk.

D. A. Daamen, 's-Hage.

Deze beide herdrukken bevelen wij gaarne aan. De Lelie het meest.

De God zijner Moeder door Runa.

Vertaald door A. Lukkien. —

D. A. Daamen, 's-Hage.

Dit boek gaf ik ter lezing. Het werd zeer geprezen. Meer kan ik er nu nog niet van zeggen.

Nieuwe Zondagschool-Serie onder

redactie van A. L. Gerritsen. —

Hermannna, Van Kerstlichtjes; Her-

mannna, Hoe Wim meehielp; Her-

mannna, De goudleeren Schoen-

tjes; Hermannna, Pau's Kerstgang;

W. A. G. J. Gilles, Poppelijntje;

W. A. G. J. Gilles, Stompejan;

Henri Hooglandt, Gewone Jon-

gens (1); J. L. F. de Liefde, Echt

gebeurd (1); J. L. F. de Liefde,

Beter zoo (1); A. N. S., Truusjes

platen; A. N. S., Wat het turf-

schip bracht (1); E. Palma, Kerst-

kaarsjes; W. Blomberg—Zeeman,

Van donkere dagen; W. Blom-

berg—Zeeman, Wim en Mien (1);

V. M. Viator, Lucius, uit het

Duitsch door A. L. Gerritsen. —

H. ten Brink, Arnhem.

Deze boekjes behandelen het onderwerp op een nieuwe manier. Bijzonder bevelen wij aan die waarachter wij een cijfer hebben gezet.

De Olijftak, onze kleine vertroos-

ter. Prijs 50 cts.; voor uitdeeling

op Zondagsscholen enz. à 30 cts.

en van den **Wandtekstkalender,**

prijs 55 cts.; voor uitdeeling op Zondagsscholen enz. à 35 cts. — Oosterbaan & le Cointre, Goes.

Zien er aanlokkelijk uit.

Korte Berichten.

Medische Zending.

Naar de Rott. vernam, hopen de arts en D. Verhagen en K. P. Groot, die vanwege de Geref. Kerken in de provincie Noord-Holland zullen worden uitgezonden naar hun zendingsterrein Solo, als medisch-zendeling, op 14 Maart 1917 per s.s. „Grotius” naar Ned.-Indië vertrekken.

De Zendingskalender

is verzonden. Ruim 62.000 ex. Er zijn nog een paar duizend over. Ze kosten nu bij getallen **zeven centen** per stuk.

De Macedoniër.

Uitgave van E. Venema, Groningen. f 3 per jaar.

De kerkeraden en vereenigingen die tot dusverre minder betaalden, ontvingen de volgende aankondiging:

Aan de Kerkeraden en Vereengingen, die „De Macedoniër” voor verminderden prijs (f 2.40 per jaar) ontvingen.

WelE. Heeren.

De papierprijzen zijn geweldig gestegen. De hoeveelheid die wij voor den oorlog met f 264 betaalden, kost ons nu f 670.

Dit maakt het ons onmogelijk, in het volgend jaar „De MACEDONIËR” nog voor verminderden prijs te geven.

Dringend verzoeken wij U ons in deze benarde tijden te blijven steunen en zoo mogelijk nog nieuwe intekenaars te zoeken.

Namens de Redactie en Uitgever:

H. DIJKSTRA.
E. VENEMA.

Smilde,)
Groningen,) Nov. 1916.

Het Nov. no. bevat:

D. Bakker, Bearbeiding van het geheele terrein; D. K. Wielenga: De Zending van de Gereformeerd Kerken; H. Dijkstra; Uit mijn Camera: „Eerste schreden”. — Reclame? — Waardering van Duitsche Zendelingen. — Pandita-Djawa. — Voorbereiding ten Avondmaal. — Veelzijdig. — Karakter-schaarschte. — Nood op Java. — Geen fanatisme. — Een fout verklaard — Nota Bene!

BUSJES.

a. Knikkertjes à f 2.50.
b. Blikken busjes 10 f 1.30, 5 f 0.80 en 1 f 0.23.

Verkrijgbaar bij mij tegen postwissel.
Smilde, H. DIJKSTRA.

c. Papieren busjes.

Verkrijgbaar bij G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

De heer Feij heeft papieren busjes, die geopend en met gedruken tekst weer gesloten kunnen worden.

10 kosten f 0.75, 25 f 1.70, 50 f 3.25. Losse teksten 50 à f 0.25.

Ze worden alleen geleverd na ontvangst van een postwissel, door den heer G. M. Feij, Burg 109, Middelburg.

Postzegels en Zilverpapier.

Ik ontvang de volgende zendingen postzegels en zilverpapier van:

Kl. Hielke, Wildschut te Gaastermeer en f 0.25; G. Hammink, Ambtstraat, Almelo; D. Agema, Hoofd Chr. School, Ureterp (Fr.); G. v. Dalsen Rd., Genemuiden.

De heer v. Buuren maakt een reis naar Indië. Intusschen neemt mevrouw v. Buuren dit werk over.

Men ga voort te zenden aan:

W. C. v. BUUREN,
Schiedamsche weg 9, Rotterdam.

Algemeene Jaarvergadering

der Nederl. Geref. Zendingsvereniging op Woensdag 27 Dec. a.s., 's middags 2 uur in „Salvatori”, Amstel te Amsterdam.

Ds. N. A. DE GAAIJ FORTMAN,
Voorzitter.

L. BERK, Secr.-Penningm.

Giften voor de Zending.

Ontvangen bij Ds. H. Dijkstra.

a. Voor de Generale Kas:

Haisma, Ee f 5.—; D. v. Keulen, Hengeloo 550 h. c. f 2.75; Comité van Ned. Zend. Conf. deel der col. f 50.—; Mej. M. Griffioen, „Dorcas”, Baambrugge f 12.50; Mej. Jantje Reitsma, Pingjum f 5.—.

b. Voor Soemba:

Idema, N. Weerdinge, Saldo Zend. Bladen f 16.07½; Mej. M. Reinds, IJmuiden f 2.50; H. Veenstra, Smilde busje f 6.52; Comité van Ned. Zend. conf. deel der coll. f 50.—.

Ontvangen voor de Generale Kas der Zending:

Door Ds. J. P. v. Melle deel der collecte van het Zuider Zendingsfeest f 10. Door Jonkvrouw C. C. v. d. Poll te Zeist van den Zendingskring „Kersbergen” f 25. Uit het busje van D. v. Leeuwen te Zaandam f 6.64. Door Ds. Tazelaar te Weesp uit het Zendingsbusje van de Christ. Bewaarschool f 2.50. Door Tj. Elgersma te Bolsward van F. D. W. f 10. Door A. J. Negbrink van Heitje Welmers te Diepenveen opgespaarde halve centen f 0.33½. Door J. J. W. Das

10 pCt. van de ontvangsten voor den Med. dienst voor de Kerk te Utrecht over 1915 f220. Van N. N. f1000. J. W. te Haarlem f49.50. Door O. v. d. Velde te Utrecht, gedeelte saldo Lichtbeeldenavond te Zevenhuizen f10. Door K. Beute Kz. te Steenwijk, van de Zendingscommissie aldaar voor de Generale Kas f10.

W. BREUKELAAR.

Zaandam, 25 Nov. '16.

Chr. Holl. Inl. Onderwijs.

Wij mochten in dank ontvangen: Van de meisjesvereen. „Tryfosa" te Bozum, door Mej. L. S. de J.-B. f3.50; uit Kollum door Mej. H. J. f22; uit Wouterswoude door F. A. v. d. V. f5.94½; Ger. Kerk Reitsum door Ds. v. R. f44.75; Zend. Comm. Idsenhuizen door U. T. f10; gev. in het kerkzakje Sexbierum door Ds. B. f2.50; uit de Zend. Kas der classis Kollum door Ds. B. f75; uit Oosterbierum door K. H. Wz., f20.25; Zend. busje Chr. Jonged. vereen. „Trifosa" te Veenwouden f4.00½; leerl. Ger. school Bolsward door A. L. J. W. f5.50; Ger. Kerk Beetgum door Ds. A. f20; uit Wirdum door R. T. f6; diac. Ger. Kerk Schiermonnikoog door Ds. H. f5.—; bij Ds. E. P. H. te Utrecht f2.50; uit Garijp door M. K. H. f20; uit de Zend. Kas Ger. Kerk Britsum door W. v. d. H. f10; Ger. Kerk Engwierum f3; bij Ds. uit Engwierum door F. F. f5; uit Gauw door Mej. T. E. f15.—

Namens het Bestuur:

J. J. TALSMA, Penn.

Metslawier, Nov. 1916.

Zending op Soemba.

Jac. Salomons te Gasselter-Nijveveen, gev. in de coll. f2.50; Dr. Schot te Hardenberg, gev. in de coll. f5; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1; Ds. Wiersma te Sauwerd, busjes in de kerk f13.23; Ds. Sybrandy te Zuidlaren, coll. Zendingsfeest in 't Laarwoud f71.40; E. Reiling Jz. te Vroomshoop, van de Zend.-Ver. f100; F. Pleinma te Zoutkamp, van de Zend.-Ver. f40; Ds. Van der Laan te Onstwedde, schoolkinderen van Mej. Mooibroek f4.27, busje van K. en A. Huizen f5.73 = f10; J. F. Fleurke te De Krim 110 halve centen van T. Bekkering = f0.55; Ds. Dekkers te Zevenhuizen, gift van de Wedw. Hummel f2; Ds. Scheps te Deventer, uit Almelo, gev. in de coll. f5 + f5 + f10 + f12.50 + f5 + f10 = f47.50; Mej. W. Buurma — Werkman te Warfum, verzameld door de Jonged.-Ver. f24.80; Ds. Waterink te Appelscha, Pinkstercollecte te Smilde (B) f5.55, uit Haulerwijk — zonder aanwijzing f72.93 — gev. in de coll. 3 × f2.50 + 3 × f1 = f33.43; E. Kruize te Ten Boer 120 halve centen = f0.60; Ds. Parlevliet te Enter, van de Jonged. Ver. f5; A. Verwer Rz. te Emmer-Compascuum, gev. in de coll. f2.50; Jac. Salomons te Gasselter-Nijveveen, gev. in de coll. f100 + f25 = f125; R. de Haan te Winsum, van de Zend.-

Ver. f25; Ds. van Leeuwen te Houwerzijl, van de Zend.-Ver. f40; N. N., postmerk Baflo f2.50; Ds. Van der Laan te Onstwedde, schoolbusje van den heer Hazelhof f4.10; Ds. Kool te Meeden, van N. N. f2.50; A. Smit te Haren, 2 maandel. contributie f30.50 + een gift f10 = f40.50; Ds. Bolman te Oostwold(Old.), van J. H. f3; K. Kremer te Berlikum, van de schoolkinderen f4.40.

Uithuizen, 30 Oct. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

Zending op Soemba.

Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1 + f1 = f2; Ds. Scheepsma te Roodeschool, gev. in de coll. f2.50; Ds. Schepel te De Wilp, Pinkstercoll. f11.12; Ds. Stadig te Ezinga, verz. door D. Raven, S. Wierenga, D. v. d. Kooy, R. Datema, M. Bosma, K. L. Geertsema, G. T. v. d. Veen, G. Wierenga, K. Wiersema en W. Schuitema f22.45; H. J. Kuiper te Zwartsluis, van de Zendings-Comm. f60; Ds. Kerssies te Den Ham, Pinkstercoll. f55.45; Ds. N. Duursema te N.-Amsterdam, nag. Pinkstercoll. f2.50, Pinkstercoll. te Avereest f30.46; L. v. Dijken te Stadskanaal: van de kinderen van N. te Stellingen halve centen, stuivers, dubbeltjes = f2.23½, gev. in de coll. f30 + van de Zendings-Comm. wijk 1: f14.35, wijk 2 en 3: f53.64, wijk 4: f7, wijk 5: f27.95, wijk 6: f10.55, af porto f0.40 = f143.09; P. Boerema te Roghorst (bij Wageningen) vroeger Kantens f2.67½; Mej. G. Haan te Groningen, 2 m.d.l. stort. Kinder-Zendings-Vereen. f90; R. Werkman te Middelstum, van het Zendings-Comité f140; K. T. te St. Annen, 301 halve centen = f1.50½; Ds. Postema te Beilen, Pinkstercoll. te: Beilen f52.05, Diever f134 + nag. f4.50 = f138.50, Dwingelo f74.46, Hijken f20.50 + nag. f1 = f21.50, Vledder f7.38, Westerbork f19.69; Ds. Jansen te Ten Boer, busjes in de Kerk f28.09; J. Dekker te Wildervank, van de Zendings-Vereen. f50; K. D. v. d. Kooi te Winsum-Obergum, van de schoolkinderen f9.17½; J. de Boer te Winsum, een dankoffer van een broeder f2.50; N. N. te Ten Boer, f25; J. Lemstra te Oldekerk, van de Jongelings-Ver. f3.66; Ds. Lanning te Dwingelo, gev. in de coll. f10; Ds. Postema te Beilen, gev. in de coll. f1; Ds. De Boer te Garrelswier, 2 m.d.l. bijdrage f20; Ds. v. d. Laan te Onstwedde, busje Jongel.-Vereen. f4.20; Ds. Kerssies te Den Ham, gev. in de coll. f2.47½; Ds. v. d. Boom te Uithuizermeeden, gev. in de coll. f1 + busjes in de kerk f31.73 = f32.73; Ds. Petersen te Veendam, gev. in de coll. f2.50; W. Jager te Winschoten, gev. in de coll. f1; Ds. Schaafsma te Grijskerk, busjes in de kerk f9.23; Prof. Dr. Hoekstra te Kampen, N. N. te V. f10; D. J. v. d. Vegte te Langeslag, gev. in de coll. f2; Mej. E. Nienhuis te Overschild, Cents-Vereen. der Jonged.-Vereeniging f8.25; R. Noback te Blokzijl, gev. in de coll. f2.50; G. H. Hutman te Nijverdal, voor de Medi-

sche Zending van de Zendings-Vereen. f 99.70; G. R. te Velde te Kielwindweer, Cents-Ver. van de Jongel.Vereen. en school f 15.70; P. Koster te Valthermond, van de

Knapen-Vereen. No. 30 f 5.40; Ds. Bos te Delfzijl Pinkstercoll. f 104.47. Uithuizen, 9 Oct. 1916.

J. DUURSEMA, Quaestor.

HET ZENDINGSBLAD 1916. REGISTER.

A.

Aardbeving 59.
Ajouni 21.
Alor 3, 6—7, 55.
Appelscha 43, 100.
Amboneezen 85.
Andel (Dr. H. A. v.) 2, 55, 57, 58, 75, 100, 120—124.

B.

Bakker (Ds. D.) 166
Balansoffer 55.
Bandoeng 75.
Batavia 133, 148.
Belksma (J.) 68.
Bintaro 105.
„Blanda" 180, 181, 182.
Boer (Mej. W. de) 87.
Bogaardt (W. H.) 164.
Bondowoso 70, 71.
Breukelaar (Ds. W.) 1, 55.
Buitenbezittingen 3, 36, 86, 124.
Buuren (W. Ch. v.) 29, 125, 187.
Bijbelgen. (Ned.) 164.

C.

Chineezen-Missie 7.
Chineezen te Magelang 105.
Chineezen te Wonosobo 169.
C. H. O. School 87.
Classis op Java 116.
Colenbrander (Ds. J. F.) 25.
Colenbrander (Hendrik) 135.
Colenbrander (Mevr.) 4.
Colportage te Solo 121.

D.

Dermasari 138.
Dikoen 73.
Djambejan 139.
Djenar 140.
Djetis 135.
Djokja 118, 119—124, 135.
Doctor-Djawa-School 76.
Dono Rodjo 44.
Doopt te Karoeni 22, 23.
Doopt te Pajeti 109.
Drieduizend gulden 3.
Dijk (T. v.) 26, 27, 90—92.
Dijkema (K.) 166, 172.

E.

Esser (Dr. B. J.) 5.

F.

Filippoes 73.
Finantieel Overzicht 182—184.
Flach (Dr. J. C.) 156.

G.

Gehrels (Dr. F.) 7, 167.
Geld noodig 58.
Geref. Bond 68.
Glonggong 73, 74, 103.
Gombong 43, 87.
Grabag 105.
Griede (S.) 44.
Groedjoegan 74.
Groot (Dr. K. P.) 7.

H.

Haas (Ds. W. S.) 116, 137—140, 184.
Hania (Dr. J.) 20, 68.
Harrenstein (Dr. W. G.) 172.
Helpers noodig 58.
Helpers-salaris 119.
Helsdingen (Ds. W. F. C. v.) 69, 76, 86.
Hoekstra (Ds. H.) 1, 17—21, 97.
Huis te Karoeni 26.
Hamer (G. P.) 87, 170.

I.

Idenburg (Gouv.-Gen.) 2, 29, 37, 43, 57, 58.
Inkomsten 1.
Iskak 73.

J.

Jacob 73.
Java-Comité 56.
Jemini 120.
Joden-Missie 76.
Jonkhoff (Mej. T.) 43.

K.

Kaboetoehan 73.
Kalitjeret 59, 125.
Kambanapoe 89.
Kangga Lisa 89.
Karang-Pandan 122, 123.
Karoeni 22, 91, 109.
Kate (Dr. H. 'ten) 180, 181, 182.
Kawangoe 89.
Keboemen 71—75, 87, 88.
— Statistiek 72.
— Onderwijs 72.
Kesingi 103, 138, 140.
Keucheniusschool 57, 166.
Kiosk (Een) 104.
Klaten 123.
Kodi 25.
Koelewijn (D.) 150.
Kooy (H. O. v. d.) 87.
Korintji 87.
Kouwe (Mej. v. d.) 87.
Krakal 72.

Kruyt (Dr. Alb. C.) 181.
Krijger (Ds. L. P.) 22, 29, 41.
Kuyper (Dr. A.) 3.

L.

Lewa Pakoe 89.
Limburg Stirum (Mr. J. P. Graaf van) 2.
Lindeboom (Prof. L. L.) 164.
Lock (Zuster) 89, 109.
Loosdrecht (Mevr. v. d.) 69.

M.

Magelang 44, 102—108.
Maleische Lectuur 85.
Mangkoe-Negoro 124.
Mardi Rahardja 73, 152—153, 171.
Medan 116.
Medische Dienst te Poerbolinggo 5.
— te Poerworedjo 7, 54, 156.
— te Pajeti 89.
— Wonosobo 168, 169.
Meditatiën 17, 33, 49, 67, 81, 97, 113, 129, 145, 161, 177.
Mekka 22.
Merbaboe (De) 170.
Merkelijn (Ds. A.) 102—108.
Meyster (Ds.) 54, 135.
Militairen Tehuis 107.
Moentilan 108.
Mohammedanen op Soemba 26.
— op Java 104.
Motorboot 44.

N.

Nes (Dr. J. v.) 76, 84, 101.
Netelenbos (Ds. L.) 167—170.
Noord-Brabant 102.
Noyen (Pater P.) 118.
Nul (De) 37.
Ngadikoen 139.
Noelakkou 120.

O.

Onderwijs op Java 38.
Oosterhuis (Dr. J. W.) 88.
Oostrom (Mevr. v.) 4.
Opleidingsschool 166.

P.

Pajeti 91, 109.
Pak Ebyng 92.
Palembang 85.
Palikan 139.
Pandita-Djawa 122.
Pera (Ds. W.) 117.
Pest op Java 2, 37, 75, 124.
Poerbolinggo 4—6.
Poerworedjo 137—140, 154—157.
— Helpers 154.
— Colportage 154, 155.
— C. H. O. School 155.
— Medische Dienst 156.
Posso 89.
Pot (Jac.) 87.

Prediking aan de Mohammedanen 103, 104.
Pruys (Dr. H. S.) 5.

R.

Rome op Java 108.
Ruissenaers (Ds. G. J.) 4.

S.

Sadrach 37, 72, 106.
Sadrachianen 105—107.
Saiman 120.
Scholen op Soemba 90—92.
— te Magelang 107.
— te Djokja 120.
Selong 139.
Si-Matorkis 56.
Soemba 22—28, 39—40, 41—43.
Soesena 74.
Solo 3, 7, 120—124, 150—152.
— Colportage 121, 123, 151.
— Chineezen 123.
— Godsdienstoeffeningen 123.
— Institueering 123.
— Doop 152.
Spiegel (Zend. H. v. d.) 102.
Standaard-school te Pajeti 91.
Statistiek 8—12.
Stokkum (Dr. M. W. Th.) 5.
Sumatra 21.
„Sumatra-Post” 180.
Suriname 21.

T.

Taboendoeng 89.
Temon 138.
Tiemersma (Ds. L.) 84, 116, 134, 167.
Tingkir 59.
Tjandi Bima 184.
Toradja's 69.
Tringgiling 5.

V.

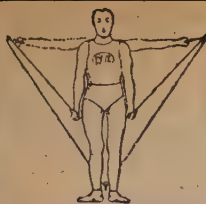
Vee op Soemba 39.
Vermeer (Zend. A.) 4.
Verstrooide Ger. 40—41, 52—54, 86, 93, 116, 172, 184—186.
Visser (Ds.) 6, 90.

W.

Walbeehm 22.
Warneck (Dr.) 3.
Watersnood op Java 76.
Weeda (Mej. J.) 5.
Wielenga (Ds. D. K.) 25, 89—90.
Wielenga (Ds. G.) 41.
Wonogiri 55.
Wonosobo 7, 167—170.

Z.

Zeeland 125.
Zendingsblad, omslag 125.
— Kop 134.
Zendingstudie 108, 132—134, 148—150, 153.
Zwaan (Ds.) 57.
Zwemer (Dr. S. M.) 3.

NEDERLANDSCHE FABRIEK VAN

Turnartikelen en Schoolmeubelen.

AMSTERDAM - 2de Leeghwaterstraat No. 5.

Telefoon: 1601 Noord.

W. B. GANZEVOORT

ZWOLLE — SMEDEN 22

IS HET ADRES

VOOR HUIS- EN LOKAALORGELS.

Speciale inrichting voor de tropen.

Prijscuranten gratis en franco.

Desgewenscht gemakkel. betalingsvoorw.

Vraagt VAN DELFT's

verpakte Ontbijt-, Sucade- en Gemberkoek.

In elke koek bevindt zich een bon. Bij inzending van 50 bons of meer ontvangt men gratis een mooi cadeau. Vraagt bij Uw winkelier inzage van de lijst waarop de verschillende cadeaux aangegeven zijn, met vermelding van het aantal in te zenden bons.

N.V. VAN DELFT & ZONEN's

Banket- en Koekfabriek v/h. „DE VLIJT”

KOOG a. d. ZAAAN.

HET ADRES VOOR AVONDMAALSTELLEN EN DOOPBEKKENS IN ZILVER, VERZILVERD EN VERNIKKELD IS

T. FABERIJ DE JONGE
GOES HOFLEVERANCIER TELEF. 78
FABRIEK VAN GOUDEN EN ZILVEREN WERKEN

Slijm, die

vast zit, wordt spoedig verwijderd na het gebruik van een paar ANGA-bonbons. Ter genezing van hoest en wegneming van scherpte in de keel bestaat geen beter middel. In doozen van 30 en 60 cent, verkrijgbaar bij Apoth. en Drogisten.

Fabrikant: A. MIJNHARDT, Pharm. Fabr. ZEIST.

VRAAGT

Zwaluw Speculaas

zeer fijn 12 Cent per ons.

Biscuïtfabriek „DE ZWALUW”, Utrecht.

Grand Prize San Fransisco 1915.

Hôtel-Rest. „DE HOOP”

Warmoesstr. 158. Tel. 9132 N. Amsterdam.

Logies f 0.50, f 0.60 en f 0.75.

:: Diners vanaf 50 cent. ::

Aanbevelend, A. L. ALDENKAMP.

J. H. ADDICKS & Zn.,
AMSTERDAM.

Monnikenstraat 4. :: Telef. 6359.

:: FABRIEK VAN UURWERKEN ::
CARILLONS, RADERWERKEN ENZ.

BUK

't fijnste
Plantenvet

voor

„gestamppte pot”

Nederlandsche Plantenbottenfabriek Amsterdam

te gebruiken.

Uring's Patentijisel

Niet alleen voor fijne, ook voor bonte go deren is het veel voordeliger

Christelijk Internaat Wilhelmina, te Zeist, neemt niet meer dan 20 leerlingen. Daardoor kunnen ouders verzekerd

Paktoew weder voorradig alleen voor N. J. LANKHORST & Zn. Sneek.

CLICHE-FABRIEK-UTRECHT-
N. J. LANKHORST & Zn. Sneek.

PEEK & CLOPPENBURG

Grootste Heeren-en Jongeheeren
KLEEDINGMAGAZYNEN

In alle voornamen plaatsen

LEVEN EN ONGEVALLEN
VERZEKERING

DE **AMSTERDAMSCHES**
Keizersgracht 547-549. A'DAM.
Directie
Jhr. Mr. A. F. de SAVORNIN
Lohman, Jhr. J. de SAVORNIN
Lohman, Mr. J. C. L. VLAANDEREN.

Bij J. H. KOK te Kampen is verschenen de

3^e geheel herziene
druk van

HET HUWELIJK

DOOR

Dr. A. DUPONT

Geneesheer-Directeur te Ermelo.

Een uitnemend boek voor Gehuwden en Verloofden, met geneeskundige wenken, nuttige raadgevingen en ernstige waarschuwingen, waarvan in korten tijd reeds de DERDE DRUK is verschenen. Door de gansche Chr. Pers dringend aanbevolen. Prijs f 1.90, in stempelb. f 2.40. Verkrijgbaar in elken Boekhandel en bij den uitgever J. H. KOK te Kampen.

Vraag uitvoerig prospectus.

Verschenen bij W. KIRCHNER, Amsterdam:

DE DOLEANTIE

in de Ned. Herv. Kerk
der
XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs f 2.25. In prachtband f 2.90.
Vroeger verschenen:

De Afscheiding in de Ned. Herv. Kerk der XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs f 2.25. In prachtband f 2.90.

De strijd voor Kerkherstel in de Ned. Herv. Kerk
der XIXe eeuw.

door J. C. RULLMANN. Prijs f 2.25. In prachtband f 2.90.

Drie Boeken die ieder kerkelijk medelevende in eigendom
moet bezitten.

UITMUNTENDE FEESTGESCHENKEN.

KAMSTRA'S Beddenfabriek
BLARICUM.

Goedkoop :: ::
Solide :: ::
Retrouwbaar

Wijnhandel J. H. VAN WIJK,
1e Helmersstr. 163, AMSTERDAM. Opgericht Ao. 1869.
Vraagt prijscourant.
Concurrerend in prijs en kwaliteit.

Opgericht 1896.
Meer dan 20000
bedestellen geleverd

Vraag onze prijscourant

THREE DAY

343208

Gereformeerde Kerken in
Nederland.
Het zendingsblad
1916

1916

343208

THREE DAY

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

GTU Library

3 2400 00291 2362

